

Európai
Bizottság

A TÉNYELLENTÉTES HATÁSÉRTÉKELÉSEK KIALAKÍTÁSA ÉS MEGRENDELÉSE

GYAKORLATI ÚTMUTATÓ AZ ESZA IRÁNYÍTÓ
HATÓSÁGAI SZÁMÁRA

EURÓPAI BIZOTTSÁG

A Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága
G Igazgatóság – Alapok, programozás és végrehajtás
G5 csoport – Minőségi jogalkotás

Kapcsolat: Linda Adamaite

E-mail-cím: EMPL-G5-UNIT@ec.europa.eu vagy Linda.Adamaite@ec.europa.eu

*Európai Bizottság
B-1049 Brussels/Brüsszel*

TÉNYELLENTÉTES HATÁSÉRTÉKELÉSEK KIALAKÍTÁSA ÉS MEGRENDELÉSE

**GYAKORLATI ÚTMUTATÓ AZ ESZA IRÁNYÍTÓ HATÓSÁGAI
SZÁMÁRA**

Kézirat lezárva: 2021. szeptember

A „Tényellentétes hatásértékelések kialakítása és megrendelése – gyakorlati útmutató az ESZA irányító hatóságai számára” című kiadvány 2021-es kiadásának szerzői Jochen Kluge (berlini Humboldt Egyetem), valamint Andrea Naldini és Marco Pompili (Isméri Európa). Ez az útmutató 2013-as kiadásának átdolgozása (ISBN 978-92-79-28238-6; DOI 10.2767/94454), amelyet Stephen Morris (szakpolitika-értékelési és -kutatói csoport, Manchester Metropolitan Egyetem), Herta Tödtling-Schönhofer (Metis GmbH, Bécs) és Michael Wiseman (George Washington Közpolitikai Intézet) készítette.

Ez a dokumentum az Európai Bizottság részére készült, azonban kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, és az Európai Bizottság nem felelős az e kiadvány további felhasználásából fakadó következményekért. Az Európai Unióról további információt a <http://www.europa.eu> honlapon talál.

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2022

© Európai Unió, 2022

Az európai bizottsági dokumentumok további felhasználására vonatkozó politika a bizottsági dokumentumok további felhasználásáról szóló, 2011. december 12-i 2011/833/EU bizottsági határozat alapján kerül végrehajtásra (HL L 330., 2011.12.14., 39. o.).

Eltérő rendelkezés hiányában e dokumentum további felhasználása a „Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0)” licencknek megfelelően engedélyezett (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Ez azt jelenti, hogy a további felhasználás a szerző megfelelő feltüntetésével és minden változtatás jelzésével megengedett.

A nem az Európai Unió tulajdonában lévő anyagok felhasználása vagy sokszorosítása tekintetében közvetlenül a szerzői jog tulajdonosához kell engedélyért fordulni.

Fedőlap: © Shutterstock, 2021

PDF ISBN 978-92-76-40732-4

doi: 10.2767/34951

KE-02-21-992-HU-N

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS: AZ ÚTMUTATÓ HÁTTERE ÉS CÉLJA	5
1. FEJEZET: KONCEPCIÓ ÉS MEGKÖZELÍTÉSEK	11
1.1. A TÉNYELLENTÉTESSÉG (KONTRAFAKTUALITÁS) LÉNYEGE	11
1.2. MIÉRT FONTOSAK A TÉNYELLENTÉTES ÉRTÉKELÉSEK?	12
1.3. MIÉRT JELENTENEK A TÉNYELLENTÉTES ÉRTÉKELÉSEK TECHNIKAI KIHÍVÁST?	13
1.4. A CIE KIALAKÍTÁSAINAK ÉS MEGKÖZELÍTÉSEINEK ÁTTEKINTÉSE	15
1.5. MIKÉNT ILLESZTHETŐ BE A CIE EGY SZÉLESEBB KÖRŰ ÉRTÉKELÉSI KERETBE?	16
2. FEJEZET: GYAKORLATI MEGFONTOLÁSOK A CIE-K KIALAKÍTÁSA SORÁN	24
2.1. A BEAVATKOZÁSOK KIVÁLASZTÁSA A HATÁSERTÉKELÉSHEZ	27
2.1.1. A beavatkozások hatásértékeléshez szempontjából való rangsorolása	29
2.1.2. A tényellentétes megközelítésre alkalmas beavatkozások kiválasztása	30
2.2. AZ ÉRTÉKELÉSI KÉRDÉSEK ÉS AZ EREDMÉNYVÁLTOZÓK	35
2.2.1. Mik a beavatkozás céljai és célkitűzései?	35
2.2.2. Mi az értékelés célja?	35
2.3. A KONTROLLCSOPORT MEGHATÁROZÁSÁHOZ ÉS AZ EREDMÉNYVÁLTOZÓK MÉRÉSÉHEZ SZÜKSÉGES ADATOK	40
2.3.1. Rendelkezésre állnak a megfelelő adatok vagy elérhetővé lehet tenni azokat?	40
2.3.2. Hogyan kell azonosítani a „kezelt” csoportot?	52
2.3.3. A kontrollcsoport azonosításakor figyelembe veendő tényezők	54
2.3.4. Az adatokkal kapcsolatban milyen kérdéseket kell felvetni az értékelési rendszerben?	58
2.3.5. Mik az adatok és eredmények elemzésének legfontosabb korlátai?	60
2.3.6. Ellenőrző lista a CIE előkészítésének és megvalósíthatóságának ellenőrzésére	62
2.4. AZ ALKALMAZANDÓ CIE-MÓDSZER	63
2.5. MENETREND ÉS KÖLTSÉGVETÉS	64
2.5.1. Milyen erőforrások állnak rendelkezésre?	64
2.5.2. Mikor kell értékelni a beavatkozást?	69
2.6. A CIE VÉGREHAJTÁSA	71
2.6.1. Az értékelő kiválasztása	71
2.6.2. A CIE ellenőrzése	73
2.6.3. Jelentéstétel	73
2.6.4. Az eredmények felhasználása	75
3. FEJEZET: HOGYAN VÁLASSZUK KI A CIE VÉGREHAJTÁSÁHOZ MEGFELELŐ MÓDSZERTANT?	78
3.1. RANDOMIZÁCIÓ – A KÍSÉRLETI MEGKÖZELÍTÉS	78
3.2. NEM RANDOMIZÁLT VAGY KVÁZI-KÍSÉRLETI KIALAKÍTÁSOK	81
3.2.1. Cél- és kontrollcsoportok randomizáció nélkül	82
3.2.2. Hajlandósági mutató alapján végzett párosítás	84
3.2.3. Különbségek különbsége	86
3.2.4. Szakadós regresszió módszere	89
3.2.5. Instrumentális változók	92
4. FEJEZET: A CIE NAPIRENDJÉN SZEREPLŐ KÉRDÉSEK ELŐREVITELE	99
4.1. AZ ÉRDEKELTEK CIE-KKEL KAPCSOLATOS ISMERETEINEK NÖVELÉSE	99

4.2. KAPACITÁSFEJLESZTÉS	100
4.3. JOGI AKADÁLYOK LEKÜZDÉSE.....	103
4.4. AZ ELŐREMUTATÓBB MEGKÖZELÍTÉSEK FELÉ TÖRTÉNŐ ELMOZDULÁS.....	103
4.5. A CIE-K HATÓKÖRÉNEK KITERJESZTÉSE	104
GLOSSZÁRIUMOK.....	109
RÖVIDÍTÉSEK.....	109
FOGALOMMEGHATÁROZÁSOK.....	110
MELLÉKLETEK	119
1. MELLÉKLET: TOVÁBBI SZAKIRODALOM.....	119
2. MELLÉKLET: A CIE-TANFOLYAM AJÁNLOTT VÁZLATA	123
3. MELLÉKLET: TÉNYELLENTÉTES HATÁSÉRTÉKELÉSEK – AZ ÚTMUTATÓBAN EMLÍTETT PÉLDÁK.....	124

HÁTTÉRMAGYARÁZATOK JEGYZÉKE

1. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: EGY PÉLDA AZ ELŐNYÖK ÉS KÖLTSÉGEK ÖSSZEHASONLÍTÁSÁRA SZOLGÁLÓ CIE-RE	22
2. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: A SZÉLESEBB KÖRŰ KERETBE BEÁGYAZOTT CIE-ÉRTÉKELÉS	26
3. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: A CIE ÁLTAL ÉRTÉKELT BEAVATKOZÁSOK KIVÁLASZTÁSI KÉRDÉSEI	27
4. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: AZ ESZA CIE-KHEZ KIVÁLASZTOTT LEGGYAKORIBB BEAVATKOZÁSI TÍPUSOK ÉS CÉLCSOPORTOK ..	30
5. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: A KONTROLLCSOPORTOK MEGHATÁROZÁSA	34
6. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDÁK A CIE-KHEZ HASZNÁLT ADATOKRA	42
7. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDÁK A CIE-KHEZ HASZNÁLT INTEGRÁLT ADATBÁZISOKRA	43
8. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: A SZEMÉLYES ADATOK FELDOLGOZÁSÁRA VONATKOZÓ UNIÓS SZABÁLYOZÁSI KERET	47
9. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: ADATVÉDELEM ÉS ADATCSERE	52
10. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: A KÉPZÉSI PROGRAMHOZ KAPCSOLÓDÓ SZAKPOLITIKAI KÉRDÉSEK	57
11. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: A NETTÓ HATÁSOK ÉRTELMEZÉSE	57
12. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: AZ EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSÉNEK BIZONYTALANSÁGAI	62
13. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: AZ ÉRTÉKELÉSI KONFERENCIÁKKAL KAPCSOLATOS LENGYEL TAPASZTALATOK.....	77
14. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: EGY PÉLDA EGY FIATALOKAT CÉLZŐ ESZA-PROJEKT RANDOMIZÁLT VIZSGÁLATÁRA.....	80
15. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDA A PÁROSÍTÁSI MEGKÖZELÍTÉST ALKALMAZÓ ÉRTÉKELÉSRE	86
16. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDA A KÜLÖNBSÉGEK KÜLÖNBSÉGE MEGKÖZELÍTÉST ALKALMAZÓ ÉRTÉKELÉSRE	88
17. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDA A SZAKADÁSOS REGRESSZIÓT ALKALMAZÓ ÉRTÉKELÉSRE	92
18. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDA AZ INSTRUMENTÁLIS VÁLTOZÓS MEGKÖZELÍTÉST ALKALMAZÓ ÉRTÉKELÉSRE	95
19. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: EGY PÉLDA A CIE-KULTÚRA ÉS -KAPACITÁS MEGERŐSÍTÉSÉT CÉLZŐ PROJEKTRÉ	102
20. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDÁK AZ OKTATÁS TERÜLETÉN VÉGZETT ÉRTÉKELÉSEKRE.....	105
21. HÁTTÉRMAGYARÁZAT: PÉLDA A „NEM SZÁMSZERŰSÍTHETŐ EREDMÉNYEKRE” GYAKOROLT HATÁSOK ÉRTÉKELÉSÉRE NÉMETORSZÁGBAN.....	107

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ÁBRA: AZ ÉRTÉKELÉS KÜLÖNBÖZŐ FELADATAI ÉS TÍPUSAI.....	17
2. ÁBRA: A LOGIKAI MODELL MEGKÖZELÍTÉS VAGY „VÁLTOZÁSELMÉLET” SZEMLÉLTETÉSE.....	19
3. ÁBRA: A CIE TEVÉKENYSÉGEINEK FŐ SORRENDJE	25
4. ÁBRA: A MINIMÁLISAN KIMUTATHATÓ HATÁSOK MÉRTEI KÜLÖNBÖZŐ MINTANAGYSÁGOK ESETÉBEN.....	61
5. ÁBRA: A KÉPZÉSI PROGRAM EREDMÉNYEINEK EGYSZERŰSÍTETT IDŐZÍTÉSE	70
6. ÁBRA: KÉTCSOPORTOS RANDOMIZÁLT KONTROLL.....	79
7. ÁBRA: STILIZÁLT KVÁZI-KÍSÉRLETI KIALAKÍTÁS KEZELT ÉS KONTROLLCSOPORTOKKAL	83
8. ÁBRA: A HAJLANDÓSÁGI MUTATÓ ALAPJÁN VÉGZETT PÁROSÍTÁS SZEMLÉLTETÉSE	85
9. ÁBRA: A KÜLÖNBSÉGEK KÜLÖNBSÉGE MEGKÖZELÍTÉS SZEMLÉLTETÉSE.....	88
10. ÁBRA: A SZAKADÁSOS REGRESSZIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉNEK SZEMLÉLTETÉSE	90
11. ÁBRA: AZ INSTRUMENTÁLIS VÁLTOZÓS MEGKÖZELÍTÉS SZEMLÉLTETÉSE	93

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. TÁBLÁZAT: AZ ÉRTÉKELÉSI RENDSZER AJÁNLOTT TARTALMA	26
2. TÁBLÁZAT: ADATTÍPUSOK ÉS ADATFORRÁSOK	42
3. TÁBLÁZAT: A CIE FŐ KÖLTSÉGEINEK SZERKEZETE	68
4. TÁBLÁZAT: A CIE-T BEMUTATÓ ADATLAPON FELTÜNTETENDŐ ALAPVETŐ INFORMÁCIÓK.....	75
5. TÁBLÁZAT: A FŐ CIE-MEGKÖZELÍTÉSEK FŐ JELLEMZŐINEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA.....	96
6. TÁBLÁZAT: AZ ÚTMUTATÓBAN PÉLDAKÉNT EMLÍTETT CIE-K JELLEMZŐI	124

Bevezetés: az útmutató háttere és célja

A 2021–2027-es programozási időszak a Covid19-világjárvány és az azt követő gazdasági válság drámai tapasztalataival kezdődik. Az Európai Unió (EU) fokozta pénzügyi és szakpolitikai erőfeszítéseit a nemzeti gazdaságok fellendülésének elősegítése és a foglalkoztatás növelése érdekében. Ebben az összefüggésben az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+) kulcsszerepet játszik a munkanélküliek széles körű támogatásában, különös tekintettel a fiatalokra és a nőkre, valamint a gyermekszegénység elleni fellépések támogatásában, a jobb oktatás és a gyengébb társadalmi csoportok társadalmi befogadásának előmozdításában az egész EU-ban. Az ESZA+ által kitűzött sokféle cél, valamint a foglalkoztatás és a társadalmi befogadás területén történő gyors eredmények elérésének szükségessége megkívánja a források hatékony elosztását. A szakpolitikai döntéshozatal tényeken alapuló megközelítései egyre fontosabbak, és az értékelés a közpolitika irányításának alapvető eszköze.

A 2014–2020-as tapasztalatokat aktualizáló útmutató az irányító hatóságok számára

Az Európai Bizottság (EB) a 2014–2020-as időszakban támogatta a tagállamok és az irányító hatóságok (IH) értékelési kapacitását, és elősegítette a tényellentétes hatásértékelés (CIE) alkalmazását. A CIE pozitív eredményei kézzelfogható bizonyítékaik azon ESZA-hatásoknak, amelyek túlmutatnak azokon az eredményeken, amelyeket egyébként is elértek volna. A CIE-k jelentős részét először az értékelési tervekbe foglalták, majd az ESZA-programok végrehajtása során hajtották végre. Sok esetben a CIE-k előkészítése és végrehajtása nehézségekbe ütközött, vagy az értékelések elszigetelt tapasztalatok maradtak, és azokat nem foglalták egy szisztematikus értékelési keretbe.

Ez az útmutató az irányító hatóságok (IH) és az ESZA+ által finanszírozott beavatkozások és programok végrehajtásáért felelős egyéb szervek számára készült, és célja, hogy segítse a CIE-k tervezését, kialakítását és megrendelését. Figyelembe veszi a korábbi tapasztalatokat, és gyakorlati tanácsokat ad a CIE kialakításakor figyelembe veendő egyes kulcsfontosságú kérdésekre vonatkozóan. Az útmutató aktualizálja a korábbi, 2014–2020-as időszakra vonatkozó útmutatót, nagyobb hangsúlyt fektetve a CIE gyakorlati megvalósítása során felmerülő kérdésekre. Mindemellett a módszertani szempontokat is tárgyalja, és ahol lehetséges, egyszerűsíti és kiegészíti a 2014–2020-as ESZA-értékelésekből kiválasztott aktualizált példákkal.

A CIE-k azokkal a kulcsfontosságú kérdésekkel foglalkoznak, amelyek lehetővé teszik a tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatalt: melyek a beavatkozások okozati hatásai és „mi működik?”. Azt vizsgálják, hogy tényleg az ESZA által finanszírozott beavatkozások felelnek-e a résztvevők körülményeiben bekövetkezett változásokért és a beavatkozások ebből következő eredményeiért. Ha a CIE-ket megfelelően hajtják végre, akkor ezen értékelések bizonyítékot szolgáltatnak a beavatkozás „nettó hatásáról”¹ vagy behatásáról, lehetővé téve a döntéshozók számára, hogy

A CIE azzal foglalkozik, hogy „mi működik?”

¹ A nettó hatás vagy behatás a teljes (vagy bruttó) hatás és a beavatkozás nélkül elért eredmény közötti különbség. A nettó hatás negatív is lehet, ha a beavatkozás a piaci dinamikánál kevésbé hatékony. További részletekért lásd a 9. oldalt.

kizárják a résztvevők körülményeiben vagy teljesítményében megfigyelhető változásokra adott alternatív magyarázatokat. Amikor a CIE-k becsléseket adnak a nettó hatás meglétére és nagyságára vonatkozóan, ezek szükségszerűen – a módszertani pontosságtól és a rendelkezésre álló információktól függően – bizonyos mértékű bizonytalanságot tartalmaznak. A CIE-k által szolgáltatott bizonyítékok típusa lehetővé teszi a politikai döntéshozók számára a beavatkozások hatékonyságának értékelését, a beavatkozások közötti összehasonlítást és a beavatkozások relatív teljesítményének értékelését. Ezenkívül fontos adatokat szolgáltat a költség-haszon vagy költséghatékonysági elemzésekhez.

Ezt az útmutatót az ESZA+ számára példátlan kihívások idején tesszük közzé. Tekintettel arra, hogy az Európai Unió Helyreállítási Eszköz csomag által a beruházásokra és a foglalkoztatásra szánt uniós források nagymértékben megnöttek, rendkívül fontos, hogy a politikai döntéshozók felmérjék és megértsék a felelősségi körükbe tartozó beavatkozások hatásait. A közpénzeket produktívabb és hatékonyabb beavatkozásokra kell fordítani a helyreállítás felgyorsítása és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében. Ezért az ESZA+ forrásainak kifizetéséért felelős személyek feladata igazolni döntéseiket, bizonyítva, hogy beavatkozásaik hatékonyak és értéket biztosítanak a polgárok számára. Ezt úgy lehet a legjobban elérni, ha minél több magas színvonalú CIE-t végeznek.

Az ESZA+ a foglalkoztatás és a társadalmi befogadás támogatásának fő európai eszköze. A 2014–2020-as programozási időszakban az ESZA közel 125 milliárd eurót költött aktív munkaerőpiaci, oktatási és társadalmi befogadási szakpolitikákra, amelyeket operatív programokon (OP) keresztül hajtottak végre a 28 tagállamban. Amint az általános rendelkezésekről szóló 1303/2013/EU rendelet előírja: „Értékeléseket kell végezni a programok kidolgozása minőségének és végrehajtásának a javítása érdekében, valamint eredményességük, hatékonyságuk és hatásuk felmérésére”.

A 2021–2027-es programozási időszakban a teljesítmény és az eredmények továbbra is vizsgálat tárgyát képezik². Ehhez meg kell erősíteni a jelenlegi nyomonkövetési és értékelési rendszereket és kapacitásokat, ideértve az adatgyűjtési intézkedéseket is. Az értékelési tervek kötelezőek maradnak, és további hangsúlyt helyeznek a hatásértékelésre. Mivel az ESZA+ által támogatott műveletek hatásainak megragadására számos módszer áll rendelkezésre, az irányító hatóságoknak kell eldönteniük, hogy melyik módszer, vagy a módszerek melyik kombinációja a legmegfelelőbb a szabályozási követelmények teljesítéséhez. A beavatkozások hatásainak precíz számszerűsítése tényellentétes foratókönyveket is magában foglal.

*Eredményorientáltság
és magas színvonalú
értékelés*

Az új rendelkezések fontos jellemzője az erős teljesítményre és az eredményorientáltságra való összpontosítás. A magas színvonalú értékelési stratégiák és technikák elengedhetetlenek ahhoz, hogy alapvető ismereteket szerezzünk ahhoz, hogy minden tagállam számára be lehessen mutatni, mely beavatkozások „működnek” és melyek nem. Alapvető

² AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2021/1060 RENDELETE (2021. június 24.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra, az Igazságos Átmenet Alapra és az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alapra vonatkozó közös rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a határigazgatás és a vízümpolitika pénzügyi támogatására szolgáló eszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról.

fontosságú az értékelések minőségének javítása és a hozzáadott értékre vonatkozó megbízható bizonyítékok kidolgozása.

A szakpolitikai beavatkozások hatékonyságára vonatkozó bizonyítékok gyűjtésének kiindulópontja elvileg egyszerű. A követelmények a következőket foglalják magukban:

- a kezelendő probléma azonosítása,
- a probléma kezeléséhez alkalmazandó eszközök meghatározása.

Ez egy képlet, amely összeköti az eszközöket és az eredményeket .

Egy finanszírozási rendszer vagy eszköz értékeléséhez alapvető fontosságú, hogy egyértelmű és mérhető mutatókkal rendelkezünk mind az alkalmazott inputokra, mind a problémával kapcsolatos outputokra és eredményekre vonatkozóan. Gyakori, hogy mind az outputokra, mind az eredményekre vonatkozóan célokat tűznek ki, és a ténylegesen elért eredményeket a célokhoz viszonyítják. A nyomon követést az inputok, az outputok és az eredmények időbeli ellenőrzésére, valamint a vezetők részéről érkező visszajelzések biztosítására alkalmazzák. A beavatkozás alapjául szolgáló elmélet gyakran utal közbenső eredményekre, amelyek szintén a nyomon követés középpontjába kerülhetnek. Azonban nem egyszerű innen eljutni annak meghatározásáig, hogy egy meghatározott beavatkozás működik-e.

*Az eredmények
szükségessége...*

A meglévő értékelési gyakorlatot olyan megközelítésekkel kell kiegészíteni, amelyek sokkal szilárdabb bizonyítékokat szolgáltatnak a beavatkozások nettó hatásairól vagy behatásairól. Az elért eredmények mérése a felhasznált források elszámoltathatóságának kérdése. A CIE azzal az alapvető kérdéssel foglalkozik, hogy egy beavatkozás hatékony-e. Míg a CIE a beavatkozások és az eredmények közötti okozati összefüggés megállapítására törekszik, további, elméleten alapú és folyamatértékelési módszerekre lehet szükség a mögöttes okozati mechanizmusok azonosításához és annak biztosításához, hogy az egyik helyen elért hatások bizonyítékot szolgáltatassanak adott szakpolitika máshol történő megisméltéséhez.

*... és a nettó hatások
bizonyítása*

A 2014–2020-as programozási időszakban valamennyi tagállam és irányító hatóság elfogadott egy értékelési tervet, amely leírja az értékelési célkitűzéseket, tevékenységeket, szervezeti elemeket és termékeket. Az értékelési tervek több típust irányoznak elő, például a programok általános, folyamatban lévő értékelését, valamint tematikus értékeléseket, amelyek célja az egyes értékelési kérdések megválaszolása, illetve az OP meghatározott tengelyeire vagy beruházási prioritásaira való összpontosítás. 177 ESZA-programhoz kapcsolódó értékelési terv 2018. év végi elemzése³ azt mutatta, hogy ebben a programozási időszakban mintegy 132 tényellentétes hatásértékelés elvégzése várható, ami a 2007–2013-as programozási időszakhoz képest a 2014–2020-as programozási időszakban előrelépést és a tényellentétes módszerekre helyezett nagyobb hangsúlyt jelez⁴.

*A tagállamok CIE-vel
kapcsolatos
tapasztalatai*

³ Lásd: [Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies \(Foglalkoztatási Tanulmányok Intézete\), 2019.](#)

⁴ Lásd: [Bratu C. et al., 2014.](#)

Az Evaluation Helpdesk projektadatbázis⁵ szerint 2021 júniusáig 1795 értékelést fejeztek be, amelyek közül 1001 ESZA/IFK vagy ESZA/IFK és ERFA programokhoz kapcsolódott (675, illetve 326). Az ESZA-ra vonatkozó 1001 értékelésből 323 hatásértékelés volt, és ezek közül 106 alkalmazott tényellentétes megközelítést: a 234 hatásértékelésből 82 az ESZA/IFK programokra vonatkozott, a 89 hatásértékelésből 24 pedig az ESZA/IFK és az ERFA programokra⁶.

A CIE-eket egyre gyakrabban alkalmazzák

A jelenlegi programozási időszak első éveiben az ESZA/IFK és/vagy az ERFA programok tényellentétes értékelései az előző programozási időszakokra összpontosítottak, míg 2018 óta szinte valamennyi CIE a 2014–2020-as beavatkozás hatásait értékeli⁷. 27 tagállamból 20 készített tényellentétes értékelést az ESZA-t is magában foglaló programozásra vonatkozóan, ami ebben az esetben is azt tükrözi, hogy e megközelítés a korábbiakhoz képest szélesebb körben elterjedt.

Bár a CIE-k módszertani megközelítése tagállamonként eltérő, a tényellentétes megközelítést leggyakrabban az aktív munkaerőpiaci szakpolitikák (képzés, ösztönzők, álláskeresési támogatás, munkatapasztalat) hatásának értékelésére alkalmazták, illetve sokkal kisebb mértékben más területeken is felhasználták, például az oktatási intézmények és tanulók támogatására irányuló beavatkozások, valamint a szociális kérdésekkel kapcsolatos szakpolitikák, ideértve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre irányuló beavatkozások esetében.

Módszertani szempontból a hajlandósági mutató alapján végzett párosítás a leggyakrabban alkalmazott módszer, míg más módszerek kevésbé jelentősek. A CIE-k gyakran rövid vagy középtávú (6 vagy 12 hónapos) hatásokra összpontosítanak, míg a hosszú távú hatásokat ritkábban értékelik.

A CIE-k Evaluation Helpdesk projekt keretében végzett elemzése olyan korlátokat tárt fel, mint például: a kontrollcsoportokban részt vevő személyek nem hasonlítanak eléggé a támogató csoportokban részt vevőkhöz; az adatok alacsony megbízhatósága, például ha utólagosan elvégzett felmérésekből származnak; interjúk, amelyek a válaszadók azon képességére támaszkodnak, hogy pontosan emlékeznek az eseményekre; vagy a kis mintaméret statisztikailag nem szignifikáns eredményeket eredményez stb. Egyes esetekben az értékelési jelentések nem tartalmaznak elegendő információt a módszertani lépésekről, választásokról és korlátozásokról, amelyek ahhoz szükséges elemek, hogy a megbízókon kívül másokat is tájékoztassanak a vizsgált intézkedések hatásairól, és ezáltal bővítsék a hatásokkal kapcsolatos ismereteiket.

De még mindig gyakran fennállnak korlátozások

Összefoglalva, az elmúlt években elért előrehaladás ellenére a CIE-k végrehajtása technikai szakértelmet és politikai akaratot igényel. Ez az útmutató alátámasztja a CIE-eket és meghatároz néhány olyan kérdést, amellyel az irányító hatóságoknak a sikeres végrehajtás érdekében foglalkozniuk kell. A CIE-k gyakorlati szempontjain túlmenően azokra a

Gyakorlati útmutató

⁵ A DG REGIO és a DG EMPL által finanszírozott Helpdesk projekt 2015. január 1-je óta az irányító hatóságok honlapjain közzétett online értékelésekről gyűjt információkat. Nemzeti szakértőkből álló hálózat végzi az értékelések azonosítását; az értékeléseket ezt követően a megállapítások megbízhatósága szempontjából összefoglalják és értékelik.

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/member-states/

⁶ A Helpdesk projekt 106-ból 90-et vizsgált meg és foglalt össze.

⁷ A 2018-ig elvégzett 33 CIE-ből 29 az előző programozási időszakra vonatkozik.

tágabb kérdésekre is hangsúlyt helyezünk, amelyekkel a magasabb színvonalú hatásértékelések lehetővé tétele érdekében foglalkozni kell. Az útmutató számos, az irányító hatóságok számára remélhetőleg hasznos alapvető ajánlást tartalmaz, de egyik fő üzenete az, hogy a CIE-k végrehajtása az adatok (különösen az adminisztratív adatok) előkészítésének gondos megtervezését, illetve egyértelmű célokat és célkitűzéseket stb. igényel a végrehajtási szakaszban felmerülő esetleges problémák vagy az alacsony színvonalú értékelések elkerülése érdekében.

Az olvasó támogatása érdekében az útmutató értékelési és gyakorlati példákat is tartalmaz. Bár a jelen útmutatóban bemutatott példák és gyakorlatok azonosításához a fő információforrást az Evaluation Helpdesk projekt által összegyűjtött értékelések jelentik, más forrásokat is figyelembe vettünk, különösen a Közös Kutatóközpont (Hatásértékelési Kutatóközpont [CRIE]) által végzett értékeléseket, valamint kisebb mértékben tudományos publikációkat. Ahol lehetséges, az útmutatóban szereplő példák és tapasztalatok az Európai Szociális Alap beavatkozásaira vonatkoznak.

Az útmutató négy fejezetre oszlik.

Az **1. fejezet** tárgyalja a CIE-k természetét és választ keres ezek fontosságára. Bevezető áttekintést nyújt a CIE-megközelítésekről, hangsúlyozva a kísérleti és kvázi-kísérleti megközelítések közötti különbséget. Bemutatja továbbá azokat a CIE-k megvalósítása során kezelendő technikai és gyakorlati kihívásokat is. Általánosságban megvizsgálják, hogy milyen típusú szakpolitikai kérdésekkel foglalkozhatnak a CIE-k, illetve a CIE-módszerek és az egyéb értékelési megközelítések közötti kapcsolatot (például: elméleten alapuló megközelítések, folyamatértékelés és hatékonyságelemzés).

Az értékelés lépéseit tükröző struktúra

A **2. fejezet** egy sor olyan kérdést vizsgál, amelyet az irányító hatóságoknak figyelembe kell venniük a CIE-k kialakítása és végrehajtása során. Ez az útmutató ismerteti azokat a kulcsfontosságú kihívásokat, amelyekkel a CIE-k kidolgozói általában szembesülnek, és ajánlásokat tesz arra vonatkozóan, hogyan lehet ezeket kezelni. A kérdések útmutatóul szolgálnak azok számára, akik az ESZA által finanszírozott beavatkozásokról CIE-eket kívánnak megrendelni.

A CIE-k szilárd bizonyítékot szolgáltatnak az alapok hatékonyságára vonatkozóan. Erre azonban csak jó tervezés és megfelelő végrehajtás esetén képesek. Ennek érdekében az irányító hatóságoknak az értékelés megrendelésekor foglalkozniuk kell bizonyos kulcsfontosságú kérdésekkel. Azt, hogy az irányító hatóságok pontosan milyen módon és milyen sorrendben mérlegelik ezeket a kérdéseket, az adott tagállam gyakorlati sajátosságai és intézményi megoldásai határozzák meg. Ez az útmutató kiemel néhány ilyen fontos kérdést, és felhívja rájuk az irányító hatóságok figyelmét. A fő kérdéseket az értékelési folyamat hat lépése szerint sorolja fel: 1. az értékelendő művelet(ek) kiválasztása; 2. az értékelési kérdések és az eredményváltozók meghatározása; 3. az adatok elemzése a kontrollcsoport meghatározása és az eredményváltozók mérése érdekében; 4. a CIE-módszer kiválasztása; 5. a menetrend és a költségvetés meghatározása; 6. az értékelés végrehajtása. Különös figyelmet fordítunk az adatok elérhetőségére és védelmére, mert ezek a kérdések komolyan veszélyeztethetik a CIE végrehajtását.

A **3. fejezet** a fenti 4. lépést (A CIE-módszer kiválasztása) vizsgálja, és a tényellentétes elemzésekben használt főbb módszerek jellemzőire

összpontosít. Különösen az alábbi öt módszer kerül bemutatásra: kísérleti módszer vagy randomizáció, hajlandósági mutató alapján végzett párosítás, különbségek különbsége, szakadós regresszió módszere és instrumentális változók. Az útmutató ezen részének nem célja, hogy az olvasókat a CIE-módszerek használatára kiképezze, ugyanakkor azt szeretné elérni, hogy az olvasók tisztában legyenek az egyes módszerek erősségeivel és gyengeségeivel, valamint azzal, hogy hol alkalmasabb az egyik módszer a másikonál.

A **4. fejezet** a perspektívaejlődés tágabb kérdéseivel foglalkozik. Ezek közé tartozik a CIE-k sikeres végrehajtásához szükséges kapacitásfejlesztés az irányító hatóságokban (politikai döntéshozók és tisztviselők), valamint a tagállamok kutatói, tudományos közösségeiben és tanácsadó vállalataiban. E szakasz foglalkozik továbbá az adatokhoz való hozzáférés jogi akadályai leküzdésének, valamint annak szükségességével, hogy a társadalmi befogadás és az oktatáspolitikai hatókörének kiterjesztése érdekében korszerűbb kialakításokhoz igazítsák az ESZA+ programok CIE-it, továbbá a „nem számszerűsíthető eredményekre” gyakorolt hatások felbecsülésével és a metaértékelési megközelítések végrehajtásával.

Összefoglalva, ezen útmutató: 1. alátámasztja a CIE-eket; 2. meghatározza a CIE-k sikeres végrehajtásának fontos lépéseit; és 3. a CIE-eket az ESZA+ környezet lényeges részének tekinti. A végső cél az ESZA+ hozzájárulásának fokozása az európai polgárok jóllétéhez.

A szerzők szeretnék megköszönni a Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága G5 (Minőségi jogalkotás) csoportjának tagjai, különösen Linda Adamaite, Jeannette Monier és Maria José Cueto Faus által a jelentés elkészítéséhez nyújtott értékes támogatást és segítséget. A szerzők továbbá köszönetet kívánnak mondani Andrea Pisano és Ernesto Belisario számára az adatvédelemről szóló részhez való hozzájárulásukért, valamint Paweł Hess számára támogatásáért és hozzájárulásáért.

1. fejezet: Konceptió és megközelítések

E fejezet a beavatkozások okozati hatásainak értékelésére szolgáló tényellentétes megközelítés természetével és céljával kapcsolatos alapvető kérdésekre keres választ. Konkrétan a tényellentétes hatásértékelés lényegét mutatja be, különös tekintettel az ESZA+ által társfinanszírozott művelettípusokra. Megvizsgálja továbbá a tényellentétes megközelítések és egyéb értékelési módszerek közötti kapcsolatot, és megvitatja, hogy miért fontosak a CIE-k – különösen napjainkban. A fejezet megvizsgálja a CIE-k által kezelhető szakpolitikai kérdéseket, és rövid áttekintést ad az ESZA+ társfinanszírozású beavatkozásainak értékelése szempontjából releváns néhány főbb tényellentétes módszerről, mielőtt a 3. fejezetben részletesen bemutatjuk azokat.

1.1. A tényellentétesesség (kontrafaktualitás) lényege

A CIE-k célja a beavatkozások nettó hatásainak vagy behatásainak meghatározása. Jellegzetességük az, hogy olyan állításokat kívánnak alátámasztani, amelyek szerint egy adott beavatkozás konkrét eredményhez vezet; azaz a konkrét eredmény kizárólag a beavatkozásnak tulajdonítható. A CIE-k ezt a beavatkozás elkülönítésével és a megfigyelt eredmény alternatív magyarázatainak kizárásával érik el.

Az alternatív magyarázatok kizárásának képességét a „tényellentétes” elképzelés támasztja alá, azaz a válasz a következő kérdésre: „Mi történt volna – az érintett eredmények szempontjából –, ha a beavatkozást nem hajtották volna végre?”. A tényellentétesesség fogalmának világos megértéséhez, és – nagyon egyszerűen fogalmazva – a kérdés tisztázása érdekében hasznos egy foglalkoztatásösztönzési célból megrendezett képzési programban részt vevő munkanélküli személy példáját megvizsgálni. A képzés egyénre gyakorolt hatásának meghatározásához a tényellentétes megközelítés két lehetséges eredményt fogalmaz meg⁸. Az első a képzésen részt vevő személy foglalkozási viszonya a képzésen való részvételt követően. Ez a megfigyelt eredmény a képzésen részt vevő személy tekintetében. A második lehetséges eredmény a képzésen részt vevő személy foglalkozási viszonya, ha minden egyéb tényező egyezése mellett az adott személy nem vett volna részt a képzési programban. Ilyenkor ezt a második eredményt tényellentétes eredménynek nevezzük. A képzés hatását a képzésen részt vevő egyes személyek esetében a megfigyelt és a tényellentétes eredmények közötti különbséggel lehet meghatározni. Ez jelenti a képzés okozati nettó hatását vagy behatását az egyénre. Az egyetlen különbség a megfigyelt és a tényellentétes eredményekhez vezető körülmények vagy feltételek között az egyén képzésben való részvétele. Ezért a két eredmény közötti különbségnek a képzés egyén foglalkozási viszonyára gyakorolt hatásának kell lennie.

A tényellentétesesség

⁸ Az okozati összefüggés „potenciális eredménye” modelljének részletesebb tárgyalása itt található: [Holland P., 1986.](#)

A valóságban nem figyeljük meg és nem is tudjuk megfigyelni a beavatkozásnak kitett személyek esetében a tényellentétes eredményeket. A CIE fő célja azonban az, hogy meggyőző becsléseket adjon az ESZA által társfinanszírozott beavatkozások által érintett egyének vagy vállalkozások csoportjaira vonatkozó tényellentétes eredményekről. Így a hatásokat például az átlagos megfigyelt és a „becsült” tényellentétes értékek átlagai vagy arányai közötti különbségek formájában fejezik ki. A legtöbb alkalmazásban a CIE-k célja, hogy összehasonlítsák egy beavatkozás (intézkedés vagy eszköz) eredményeit a beavatkozásból hasznot húzó jogalanyok (személyek, kkv-k stb.) tekintetében egy beavatkozásban nem érintett csoporttal. A CIE terminológiájában a „kezelt” vagy „kezelési” csoportot megkülönböztetik a „kontrollcsoporttól”, amelynek minden tekintetben (kivéve a kapott kezeléseket) a lehető legjobban hasonlítania kell a kezelt csoporthoz. A kontrollcsoportból származnak a tényellentétes eredmények becslései, különös figyelmet fordítva a két csoport közötti – megfigyelt és nem megfigyelt – jellemzők közötti különbségekre. Lehetőség van számos különböző kezelés összehasonlítására is azáltal, hogy a jogosult egységeket többféle kezelési változatnak teszik ki (pl. egyéb ESZA-finanszírozású kezeléseknél vagy más forrásokból finanszírozott beavatkozásoknak), több kezelt csoportot alkotnak, majd az eredményeket egymással és/vagy egy nem kezelt kontrollcsoport eredményeivel hasonlítják össze.

A kezelt csoportok meghatározása és...

Amennyiben a kontrollcsoportot nem részesítik kezelésben, a vizsgált értékelési kérdés a következő: „Milyen hatása van a beavatkozásnak a segítség vagy támogatás elmaradásához képest?” Ezzel szemben, ha az érintett kezelés eredményeit valamilyen más kezelés eredményeivel hasonlítják össze, az értékelési kérdés a következő: „Milyen hatása van az érintett beavatkozásnak valamilyen jól meghatározott alternatívának való kitettséggel szemben?” A CIE sok esetben úgy is kialakítható, hogy ezen alapvető kérdések bármelyikét megválaszolja. Azt, hogy melyik kérdéssel foglalkozunk, a politikai döntéshozók prioritásai és a gyakorlati kialakítás korlátai határozzák meg.

... kontrollcsoportok

Azokban az esetekben, amikor két különböző kezelés összehasonlítására kerül sor, világosan meghatározott, a szakpolitikai döntéshozatal szempontjából érdemi különbségnek kell lennie közöttük.

1.2. Miért fontosak a tényellentétes értékelések?

A CIE-k fontos információkat szolgáltatnak a beavatkozások nettó hatásairól vagy behatásairól. Becsléseket szolgáltatnak a hatások nagyságára, azok előjelére (pozitív vagy negatív) és a bizonytalanság statisztikai mérőszámaira vonatkozóan. Segítenek megerősíteni vagy elvetni a beavatkozás és az eredmények közötti feltételezett okozati összefüggést, amely a beavatkozás kialakításának alapjául szolgál. Ezek a mért hatások számos cél eléréséhez felhasználhatók: az adófizetők forrásainak elköltése tekintetében fennálló átláthatóság és elszámoltathatóság bizonyítása; egyértelmű bizonyítékokon alapuló szakpolitikai döntéshozatal; tanulságok levonása adott ország különböző régióiban vagy különböző tagállamokban elért eredményekből.

A beavatkozásokért felelős és a programjaik további finanszírozásának biztosításáért aggódók alapvetően érdekeltek a CIE-k előmozdításában annak bizonyítása érdekében, hogy programjaik ár-érték aránya megfelelő, és mérhető előnyökkel járnak a résztvevők, valamint a társadalom egésze számára. A CIE-kből származó bizonyítékok különös jelentőséggel bírnak a

Átláthatóság és elszámoltathatóság

forráselosztásért felelős személyek számára. Az irányító hatóságok alig várják, hogy be tudják bizonyítani, hogy programjaik valóban „működnek”. A meggyőző bizonyításhoz magas színvonalú CIE-ket kell megrendelniük.

A CIE-k ezen jellemzői fontos információkat nyújtanak a különböző beavatkozások közötti források elosztásáért felelős politikai döntéshozók számára. A lehetséges beavatkozások finanszírozására vonatkozó döntések korlátozott erőforrások között születnek. Ebben az összefüggésben a döntéshozóknak megalapozott bizonyítékokra van szükségük a programok hatásaira és költséghatékonyságára vonatkozóan, hogy a rendelkezésre álló forrásokat a lehető leghatékonyabban tudják felhasználni. A beavatkozások relatív hatékonyságának értékelése során a CIE-k által becsült nettó hatások részletesebben bemutatathatók a beavatkozás költséghatékonyságának vizsgálatával vagy egy teljes költség-haszon elemzés elvégzésével.

Az erőforrás-elosztási döntések támogatása

További fontos információk származhatnak a különböző területeken végrehajtott hasonló műveletek nettó hatásainak összehasonlításából is. Ha hatásukat tekintve a CIE-k jelentős különbségeket észlelnek, az nagy valószínűséggel azt jelenti, hogy a műveletek minősége jelentősen különbözik, vagy hogy egyes műveletek jobban illeszkednek társadalmi-gazdasági környezetükhöz, mint mások. Ezek az összehasonlítások – amelyeket általában „metaértékelésnek” vagy „metaelemzésnek” neveznek – lehetővé teszik a CIE-k megállapításainak nagyobb mértékű általánosítását és fontos vizsgálatokat biztosítanak a szakpolitikai intézkedések (pl. képzés, integrált szolgáltatások stb.) tekintetében⁹. Ezen összehasonlítások tudományos kritériumok szerinti elvégzéséhez elegendő számú, rendszeresen végrehajtott CIE-re van szükség. Következésképpen a nemzeti vagy uniós szintű koordináció alapvető feltétele annak, hogy ezek az összehasonlítások gyakoribbak és a szakpolitikai döntések meghozatala során hasznosak legyenek.

Különböző régiók vagy tagállamok műveleteinek összehasonlítása

1.3. Miért jelentenek a tényellentétes értékelések technikai kihívást?

Számos olyan megközelítés létezik, amelyet a beavatkozás hatásainak becsülésére irányuló „megbízhatatlan” kísérletként lehet jellemezni. Ezeket itt azért tárgyaljuk, hogy szemléltessük a CIE-k összetettségét, és nem hivatkozunk a tényleges értékelési gyakorlatra.

A leegyszerűsítő megközelítéseken túllépve

Először is lehet, hogy a politikai döntéshozók értékelni kívánják munkanélküliek számára szervezett képzési program hatását azáltal, hogy összehasonlítják a képzésben részt vevő személyek képzés utáni jövedelmét a programban részt nem vevő munkanélküliek jövedelmével. A politikai döntéshozók ezután a képzési programnak tulajdonítják a résztvevők és a nem résztvevők között megfigyelt jövedelemkülönbséget.

Ez nem egy megalapozott stratégia a képzés jövedelemre gyakorolt hatásának azonosítására, mivel a képzésben részt nem vevő személyek jelentős mértékben különbözhetnek a képzésben részt vevő személyektől, és e különbségek befolyásolhatják az eredményeket – ezért egy ilyen megközelítés nem zárja ki a jövedelemben megfigyelt különbségek alternatív magyarázatait. A képzésben részt vevő személyek például nagyobb

⁹ Lásd például: [Card D., Kluge J. és Weber A., 2017.](#)

eredendő képességekkel rendelkezhetnek, mint a képzésben részt nem vevő személyek. Másképp fogalmazva, a jobb képességekkel rendelkező munkanélküliek jelentkeznek önként a képzési programban való részvételre. A képességek tehát nemcsak a részvételre vonatkozó döntést befolyásolják, hanem az eredményeket is: a magasabb szintű eredendő képességekkel rendelkező munkanélküliek nagyobb valószínűséggel rendelkeznek magasabb jövedelemmel, mint az alacsonyabb képességűek. Ennek következtében a kezelt és a kontrollcsoportok között megfigyelhető bármely jövedelemkülönbség a képzési programnak és/vagy a képességekben rejlő különbségeknek is tulajdonítható, és így „túlbecsülnénk” a beavatkozás hatását.

Ha a képességeket nem lehet mérni, és a két csoport eredendő képességei közötti különbségeket nem lehet figyelembe venni a két csoport eredményeinek összehasonlításával elvégzett hatásbecslés során, akkor úgy tekinthető, hogy a képzési program becsült hatása **szelekciós torzítástól** szenved. E probléma kezelése érdekében az értékelők igyekeznek minél több információt összegyűjteni a részvételi döntést és az ebből eredő eredményeket befolyásoló fontos tényezőkről. Ezeket az adatokat arra használják, hogy a képzésben részt nem vevő személyek közül kiválasszanak egy érvényes kontrollcsoportot – azaz egy olyan csoportot, amely e tényezők tekintetében a lehető legjobban hasonlít a kezelt csoporthoz –, és statisztikai elemzéseket végezzenek e tényezők figyelembevételével. Ennek során az értékelők gyakran hivatkoznak arra a feltételezésre, hogy a programba történő kiválasztást ezek a megfigyelhető tényezők határozzák meg. Ezt az „azonosító feltételezést” általában nem lehet könnyen megerősíteni, és az értékelőnek az intézményi tényezők és a viselkedélmélet ismerete alapján meggyőzően kell érvelnie amellelt, hogy a feltételezés az adott körülmények között elfogadható.

A szelekciós torzítás ellensúlyozása

Egy másik „megbízhatatlan” megközelítés az lehet, hogy a politikai döntéshozók a képzés előtt és után megfigyelik a részt vevők jövedelmét, és a képzés előtti/utáni változást a képzési beavatkozásnak tulajdonítják. Ez a megközelítés lényegében azt feltételezi, hogy beavatkozás hiányában az átlagjövedelem változatlan marad.

A változás előtt és után

Ez a legtöbb esetben ismételten nem megalapozott stratégia a képzés jövedelemre gyakorolt hatásának mérésére, kivéve, ha a feltételezett időbeli stabilitásra megalapozottan lehet hivatkozni. Ennek oka, hogy a képzésben részt vevők jövedelme idővel elkerülhetetlenül, a képzéstől teljesen független módon is változni fog. Például gyakran megfigyelhető, hogy a képzésben részt vevők jövedelme a részvételt megelőzően, részben átmeneti tényezők miatt csökken. Sok esetben a visszaugrás a képzési beavatkozástól függetlenül is bekövetkezne¹⁰. Az a megbízhatatlan megközelítés, hogy a képzés hatását a programba való belépést közvetlenül megelőző és az azt követő jövedelmek közötti különbség alapján mérik, figyelmen kívül hagyja azt a tény, hogy sok esetben a jövedelmek egyébként is emelkedtek volna.

Az így kialakított értékelések kiigazításához szükség van a tényellentétesség mérésére, azaz meg kell mérni, hogyan változott volna a képzésben részt vevők jövedelme a képzési beavatkozás hiányában. Ilyen tényellentétes eredményt kaphatunk például egy gondosan összeválogatott

¹⁰ Ezt a mintázatot – az ezt először kifejtő közgazdász után – közismerten „Ashenfelter-mélyedésnek” nevezik. Lásd: [Ashenfelter O., 1978.](#)

kontrollcsoportból, amely nem volt kitéve a képzési beavatkozásnak, és amelynek jövedelmét ugyanabban az időpontban figyelték meg, mint a képzésben részt vevőkét. Ilyenkor gyakran hivatkoznak a feltételezett közös tendenciákra, amely szerint a képzésben részt vevők és a kontrollcsoport jövedelmének alakulása a beavatkozás hiányában is azonos lett volna.

E „megbízhatatlan” megközelítések korlátai ösztönöznék meggyőzőbb értékelési módszerek keresésére. Amint azt fentebb már említettük, a meggyőzőbb módszerek végrehajtása ugyanakkor technikailag nagyobb kihívást jelent. E fejezet következő szakasza röviden ismerteti az ESZA összefüggésében valószínűleg legrelevánsabbnak tekinthető konkrét CIE-megközelítések némelyikét.

1.4. A CIE kialakításainak és megközelítéseinek áttekintése

Amikor egy beavatkozás résztvevőkre gyakorolt hatására összpontosítanak, a tényellentétes eredményeket általában az értékelt beavatkozásban résztvevőkhöz hasonló nem résztvevők csoportjaiból gyűjtött adatok segítségével becsülik meg. A fejezet végén található 1. táblázat rövid áttekintést nyújt a megközelítésekről, egyes előnyeikről és korlátjaikról, valamint az általuk igényelt alapvető adattípusokról.

A CIE-k keretében az értékelések kialakításakor a fő különbségtétel a kísérletek és a kvázi-kísérleti értékelések között van. A kísérleti megközelítést általában „randomizált kontrollált vizsgálatnak” vagy RCT-nek, illetve néha „társadalmi kísérletnek” is nevezik.

A kísérleti megközelítés a viszonylag rövid idő alatt vizsgálható és manipulálható beavatkozások hatásainak értékelésére szolgáló CIE-módszerek aranystandardjának tekinthető, és a legtöbb esetben ez jelenti az ideális módszert. A megfelelően kialakított hatásvizsgálatnak arra kell törekednie, hogy torzítatlan becsléseket kapjon a tényellentétes eredményekről. Számos alkalmazásban esetében úgy tekinthető, hogy a kísérleti megközelítés ilyen torzítatlan becsléseket eredményez. A CIE megközelítések megvitatásakor gyakran megkívánt a kísérleti megközelítés felvázolásával kezdeni. Erre azért van szükség, mert a kvázi-kísérleti módszerek lényegében a kísérleti ideált próbálják utánozni.

*Randomizált
kialakítás – az
aranystandard*

A CIE kialakításainak megvitatása során a mögöttes elvek tisztázása érdekében a lehető legegyszerűbben meghatározzuk az egyes megközelítések fő jellemzőit. A valóságban e módszerek alkalmazása lényegesen összetettebb lehet, és az olyan problémák, mint a nem megfelelés – azaz amikor a beavatkozásban való részvételre kijelölt személyek nem vesznek részt a beavatkozásban – jelentősen növelhetik a felmerülő kihívásokat.

Számos olyan megközelítés létezik, amely lényegében a randomizáció utánzására törekszik. Ezeket **kvázi-kísérleti** módszereknek nevezik. Ezen útmutató keretein belül nem lehetséges mindegyiket áttekinteni, vagy mindegyikről teljes, részletes technikai leírást adni. Általánosságban azonban a következő kvázi-kísérleti módszereket alkalmazzák legvalószínűbben az ESZA keretében: 1. hajlandósági mutató alapján végzett párosítás; 2. különbségek különbsége; 3. szakadós regresszió; 4. instrumentális változók. A 3. fejezetben lévő 5. táblázat: banátekintést adunk a főbb megközelítésekről és azok relatív előnyeiről; jelentősen leegyszerűsített formában kerülnek bemutatásra, hogy kiemeljük az egyes megközelítések legfontosabb alapelveit. Az 1. mellékletben további olvasnivalók találhatóak a kvázi-kísérleti módszerekkel kapcsolatban.

Nem randomizált vagy kvázi-kísérleti kialakítások

1.5. Miként illeszthető be a CIE egy szélesebb körű értékelési keretbe?

A tényellentétes értékelések a beavatkozások okozati hatásaira vonatkozó bizonyos típusú kérdésekkel foglalkoznak. E megközelítések abban a tekintetben korlátozottak, hogy milyen mértékben foglalkozhatnak a beavatkozással kapcsolatos egyéb kérdésekkel. Hasznos különbséget tenni az **okozati magyarázatra** és az **okozati leírásra** vonatkozó értékelési kérdések között. A CIE-k célja az adott beavatkozás következményeinek **leírása**. Az ilyen módszerek kevésbé alkalmasak azoknak a mechanizmusoknak és összefüggéseknek a **magyarázatára**, amelyeken keresztül az okozati kapcsolatok létrejönnek. Ez egy fontos különbségtétel, mivel segít tisztázni a CIE egyedi szerepét¹¹.

Okozati magyarázat és leírás

Egy megfelelően kialakított CIE elárulja a politikai döntéshozóknak, hogy adott beavatkozás hatására megváltoztak-e a beavatkozás által befolyásolni kívánt eredmények. Bizonyítékot szolgáltat a hatás vagy behatás nagyságáról, közli a politikai döntéshozóval, hogy a hatás pozitív vagy negatív volt-e, de a bizonytalanság mértékét is bemutatja. A tényellentétes hatásértékelések ugyanakkor kevésbé képesek számot adni arról, hogy miért és miként jöttek létre a CIE által mért hatások. Ennek megfelelően a CIE alapján gyakran nehéz meghatározni, hogy egy beavatkozásnak miért nem volt hatása, ha bebizonyosodik, hogy ez a helyzet.

Mit tudnak és mit nem tudnak bemutatni a CIE-k a politikai döntéshozóknak

A legtöbb politikai döntéshozó testületben az okozati leíró és az okozati magyarázó kérdéseket feltevő érdekeltek általában eltérő érdekekkel és nézőpontokkal rendelkeznek. A programok irányítói és a gyakorló szakemberek inkább az okozati magyarázó kérdésekre összpontosítanak. Az erőforrások elosztásáért felelős személyek és a költségvetés meghatározásáért felelős vezető döntéshozók általában az okozati leíró kérdésekre összpontosítanak. A gyakorlatban az okozati magyarázat és az okozati leírás közötti különbség elmosódhat. Bizonyos körülmények között a CIE-k magyarázatot adhatnak arra, hogy miért találtak bizonyos hatásokat, például a beavatkozások fontos alcsoportokra gyakorolt hatásainak feltárása révén. Alapvető fontosságú azonban annak körültekintő mérlegelése, hogy az érdekeltek milyen típusú kérdésekkel rendelkeznek egy beavatkozással kapcsolatban, valamint a megfelelő megközelítés kiválasztása ezen kérdések megválaszolásához. Amikor az elsődleges kérdés az, hogy egy beavatkozás működik-e, a tényellentétes hatásértékelés sok esetben megfelelő. Amikor az

¹¹ Lásd: Shadish W.R., Cook T.D. és Campbell D.T., 2002, és [Stern E. et al., 2012.](#)

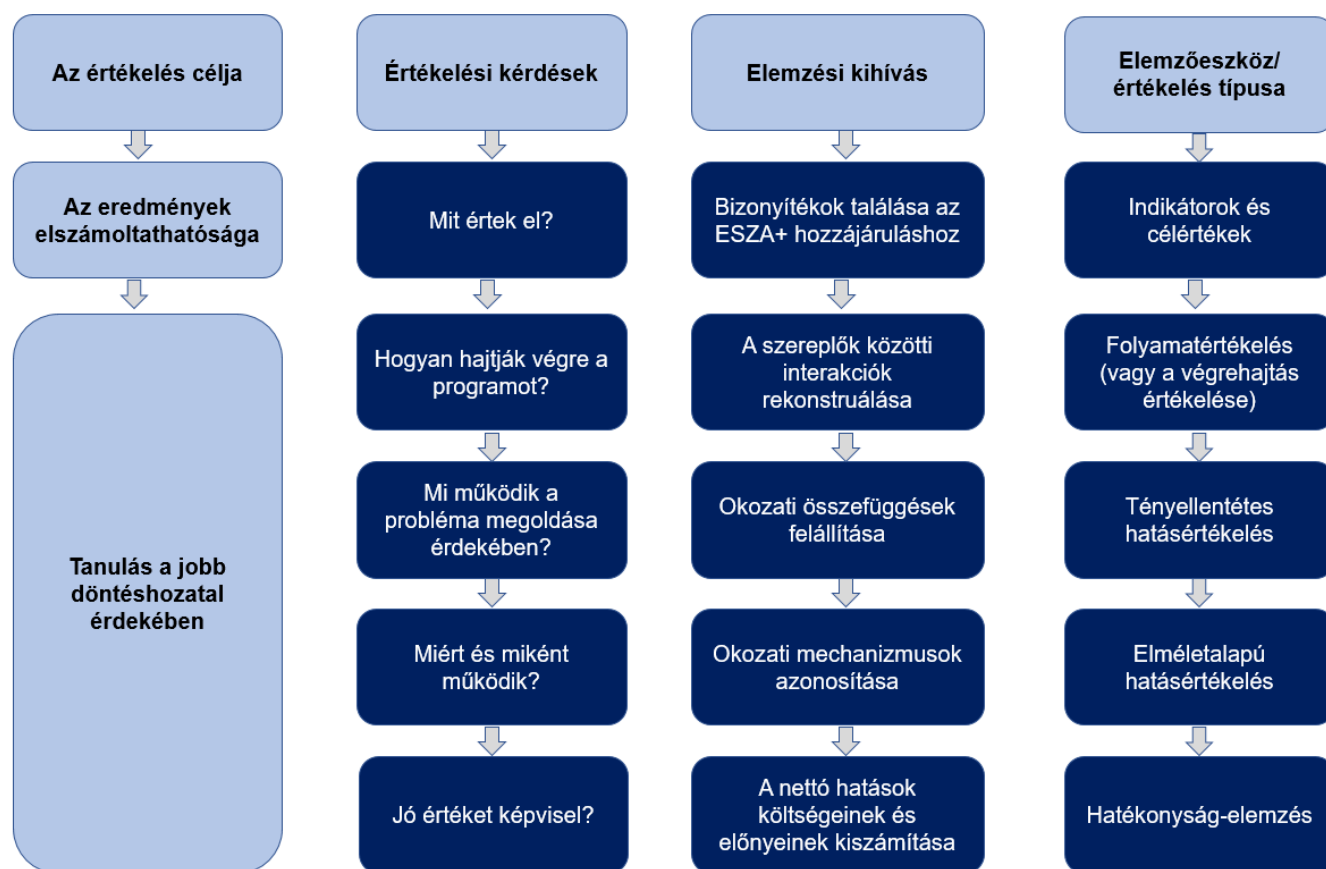
elsődleges kérdés az, hogy miként működik egy beavatkozás, az elméleten alapuló és a folyamatértékelési módszerek megfelelőbbek.

A kérdések és célok e különböző szintjeit az alábbi ábra foglalja össze.

Ezen értekezés arra a következtetésre vezet, hogy a CIE-ket az értékelési terven belül kell kidolgozni. Ezen értékelési tervnek különböző értékelési formákat kell tartalmaznia, amelyek a politikában érdekelt különböző felek különböző kérdéseinek megválaszolására irányulnak. A gyakorlatban egy értékelési terv folyamatértékelés nélkül ritkán vagy egyáltalán nem tartalmaz CIE-t.

Az értékelés nevében sokféle megközelítést alkalmaznak, amelyek többféle célt szolgálnak. A kritikus kérdés az, hogy miként lehet ezeket a megközelítéseket hasznos módon kombinálni a szakpolitikai tanulás elősegítése érdekében. A különböző típusú értékelések megfelelő módon történő kombinálása – a programozási cikluson belüli különböző célokkal – az igazi kihívás ezen a területen. Amint azt már megvitattuk – és a következő ábra is bemutatja –, a CIE, a folyamatértékelés és az elméletalapú megközelítések kiegészítik egymást.

1. ábra: Az értékelés különböző feladatai és típusai

Forrás: [Martini A., 2009](#) alapján.

Egy megbízható értékelési stratégiának az alábbi elemeket kell tartalmaznia:

- elméletalapú hatásértékelés,
- folyamatértékelés (vagy a végrehajtás értékelése),

Különböző típusú értékelések kombinálása

- tényellentétes hatásértékelés (CIE),
- hatékonyságelemzés.

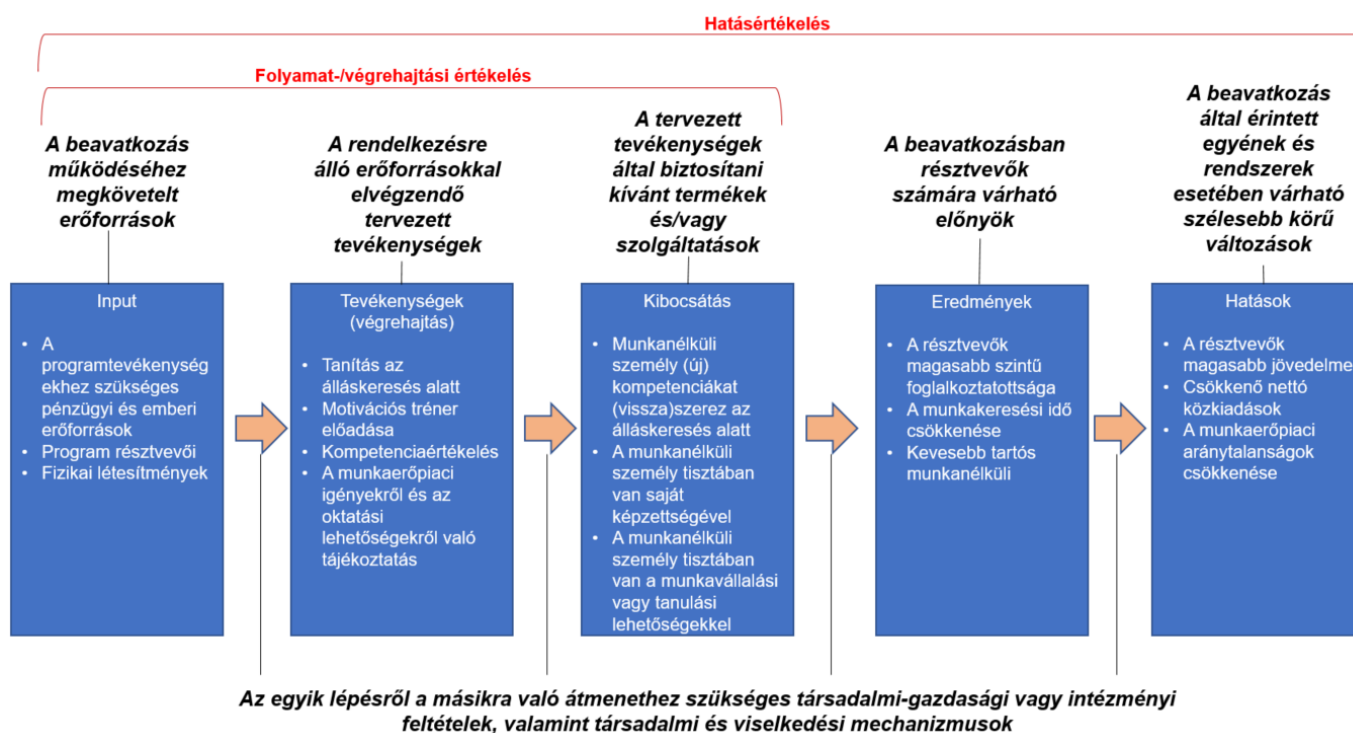
Ebben az útmutatóban csak a hatásértékelés tényellentétes megközelítéseit tárgyaljuk részletesebben. A CIE kontextusában az elméletalapú megközelítések a beavatkozás mögött álló kialakítási szándék megértésének eszközei.

Az **elméleten alapuló értékeléseket** bizonyos körülmények között a beavatkozás tervezett működésének leírására és annak vizsgálatára használják, hogy megfigyelhető-e a beavatkozási elmélet által megjósolt eredményváltozás. Ebben az értelemben az elméletalapú megközelítések felhasználhatók egy adott hatás értékelésére, hogy megválaszolják azt, „miként” jött létre a hatás. Ezek továbbá felhasználhatók egy beavatkozás hatásának vizsgálatára abban az esetben is, ha a CIE-k végrehajtása nem lehetséges. A következő ábra a foglalkoztatási szolgáltatások javítását célzó beavatkozás változáselméletének stilizált példáját mutatja be. Az elméleten alapuló értékelés azt vizsgálja, hogy a bizonyítékok megerősítik-e az okozati lépések változáselmélet által sugallt, az inputoktól a hatásig tartó sorrendjét, valamint azt, hogy ez milyen körülmények között és milyen társadalmi mechanizmusok révén volt lehetséges. A hatás meghatározására szolgáló elméletalapú megközelítések alkalmazásának részletes bemutatása meghaladja e dokumentum kereteit.

Az elméletalapú értékelés a „változáselméletre” utal

A CIE összefüggésében az elméleten alapuló értékelés azt mérlegeli, hogy a beavatkozást hogyan tervezték és alakították ki, és miként kívánják működtetni. A megközelítés lényegében a beavatkozás érintettjeivel együtt dolgozza ki a beavatkozás alapjául szolgáló „változáselmélet” közös leírását, ahogyan azt a következő ábra leegyszerűsítve bemutatja. Minden beavatkozás olyan programlogikát testesít meg, amely az inputokat és tevékenységeket összekapcsolja az outputokkal, a köztes, majd a hosszabb távú eredményekkel. Következésképpen a változáselmélet kifejtése is fontos támogatást jelent a CIE-k számára; megkönnyíti a végrehajtási folyamat és annak a kibocsátásokra és kimenetekre gyakorolt lehetséges hatásának helyreállítását, valamint a leginkább reprezentatív eredményváltozók azonosítását, amelyeket a tényellentétes elemzés során ellenőrizni kell.

2. ábra: A logikai modell megközelítés vagy „változáselmélet” szemléltetése

Forrás: A [W.K. Kellogg Foundation, 2004](#) és [Bredgaard T., 2015](#) alapján.

Az elméletalapú értékelés számos hasznos módon kapcsolódhat a tényellentétes hatásértékelésekhez. Egy világosan megfogalmazott változáselmélet (vagy beavatkozási logika) segítheti a CIE kialakítását. Egy jól meghatározott változáselmélet többek között a következőket közölheti a hatásvizsgálat kialakítójával:

... a CIE-khez történő hozzáadás

- Mely eredmények fontosak és melyeket kell megmérni?
- Mi lehet a beavatkozás hatásainak valószínű előjele és nagysága?
- Kikből áll a tervezett célcsoport, és hogyan lehet kiválasztani a kontrollcsoportot?
- Mennyi időbe telhet, amíg a program hatásai és eredményei megvalósulnak?
- Milyen adatokra lehet szükség a beavatkozásban való részvétel méréséhez?
- Mennyire elfogadható a kontrollcsoport mint a tényellentétes mérőszáma?

A változáselmélet kidolgozása továbbá segíthet a CIE kialakítása során figyelembe veendő lehetséges nem várt hatások azonosításában. Bizonyos mértékig az egyértelműen megfogalmazott változáselmélet segítheti az értékelőt a CIE-vizsgálat eredményeinek értelmezésében is. Az értelmezés szempontjából azonban a **folyamatértékelés** is nagyon informatív lehet.

Folyamatértékelés

A **folyamatértékelésnek** a CIE keretében két célja van. Az első a „hűség” értékelése, a másik a kezelési és a kontrollcsoportban résztvevők tapasztalatai közötti különbségek értékelése.

A „hűségértékelés” azt vizsgálja, hogy a beavatkozás – megvalósított formájában – milyen mértékben felel meg a kialakításnak. A folyamatértékelés azt vizsgálja, hogy milyen szolgáltatásokat bocsátottak ténylegesen a beavatkozásban résztvevők rendelkezésére. Megfelelnek-e a beavatkozás elmélete szerinti célnak? Mi a magyarázata az egyes helyszíneken tapasztalt eltéréseknek, ha eltérések figyelhetők meg? A legtöbb beavatkozás rendelkezik irányítási és hatáslogikával is:

Hűséglemezés

- Az irányítási logika arra vonatkozik, hogy a végrehajtó szervezeteknek hogyan kell reagálniuk a program szabályaira és ösztönzőire.
- A hatáslogika arra vonatkozik, hogy a beavatkozás célszemélyei várhatóan hogyan reagálnak, tekintettel a ténylegesen megvalósított beavatkozásra.

A folyamatlemezés hűségre vonatkozó része információt nyújt arról, hogy mit valósítottak meg ténylegesen egy beavatkozás során, és ezért mi járul hozzá ténylegesen a megfigyelt hatásokhoz. Fontos visszajelzést nyújt a projektmenedzsment számára is.

A különbségek értékelése különösen fontos a tényellentétes értékeléssel összefüggésben. Gyakori, hogy a beavatkozás hatásaira összpontosítunk, ahogyan ez ezen útmutató nagy részében is történt. De az eredményekre gyakorolt hatást megelőzik az inputokra gyakorolt hatások, vagyis a kezelt és a kontrollcsoportok lehetőségei között a beavatkozás által ténylegesen elért különbség. Elviekben valamennyi CIE-t a „feje tetejére állíthatjuk”, és a kezelt csoportot kontrollként használhatjuk az eredmény értékeléséhez azoknál az embereknél, akiket a megfordítás előtt kontrollcsoportnak nevezünk. Ebből az következik, hogy ugyanannyit kell tudni a kezeléstről, mint arról, hogy mi kontrollálja a tapasztalatokat, mivel a CIE a kezelés és a kontroll inputjai között fennálló különbségekhez rendeli az eredmények közötti különbségek okozati összefüggéseit.

A kezelt és a kontrollcsoportok közötti különbség

Visszatérve ismét a képzési programhoz, két merőben eltérő kezdeti körülményt képzelhetünk el. Az egyikben a képzési program olyan általános összefüggésben áll rendelkezésre, ahol egyébként semmi ilyesmi nem áll rendelkezésre. A kontrollok egyszerűen eltekintenek ezektől. De a másik lehetőség az, hogy rendelkezésre állnak helyettesítő szolgáltatások. A képzéseket például a szakképzési felkészítésre szakosodott cégek is nyújthatják. Ebben az esetben a folyamatlemezésnek a lehető legnagyobb mértékben tartalmaznia kell a kezelt és a kontrollcsoport között a képzési részvételben jelentkező különbség értékelését, és nem csak azt feltételezni, hogy a kezelés valamennyi dimenziója elérhetetlen a kontrollcsoport számára.

Bár a folyamatértékeléseket más értékelési formáktól teljesen függetlenül is meg lehet rendelni, de fontosságuk miatt mind a menedzsment, mind a CIE számára lényeges, hogy a folyamat- és a hatásértékelést együtt tervezzék meg.

A CIE folyamatértékelést igényel

A jó folyamatlemezés hozzájárulhat a hűség eléréséhez, a folyamatértékelések pedig okozati magyarázatot adnak egy adott beavatkozásról. Egy megfelelően kialakított folyamatértékelés nélkül gyakran nehézséget jelent teljes mértékben értelmezni a CIE eredményeit, vagy felmérni a költség-haszon elemzéshez szükséges költségeket, ha már rendelkezésre állnak a hatásbecslések.

A fentebb említettek szerint a folyamatértékelés hozzájárulhat a hatásértékelések eredményeinek értelmezéséhez, amennyiben beszámol arról a kontextusról, amelyben a beavatkozás működött. A kontextus megértése azért fontos, mert ez biztosítja a beavatkozás sikerének feltételeit, valamint azt, hogy milyen mértékben lehetne hasonló hatásokat elérni, amennyiben a beavatkozást máshol, más földrajzi területeken vagy más időpontokban hajtánák végre. Ez különösen fontos a szakpolitikai megközelítések átvihetőségének megvitatása és a transznacionális tanulás és tapasztalatcsere jó gyakorlatának kiemelése szempontjából. A folyamatelemzés hozzájárul az értékelési eredmények úgynevezett **külső érvényességébe** vetett bizalomhoz.

A legtöbb alkalmazásban a hatékonyságelemzés a költséghatékonyság értékelését vagy egy teljes körű költség-haszon elemzést foglal magában.

A **költséghatékonysági elemzés** a beavatkozás költségeinek és a CIE által meghatározott hatásainak vagy behatásainak összehasonlítását foglalja magában. Egyszerűen fogalmazva, a költséghatékonysági arányt úgy kapjuk meg, hogy a beavatkozás – akár mérési egységekben, akár standardizált egységekben kifejezett – hatását elosztjuk a beavatkozás egy kezelt egységre jutó nettó költségével.

A munkanélküliek munkakeresését elősegíteni célzó képzési program költséghatékonysági aránya megmutathatja, hogy résztvevőként mennyi pénzösszegre van szükség ahhoz, hogy az adott résztvevő a munkanélküli állapotból a munka világába jusson.

A költséghatékonysági arány fontos mérőszám a források programok közötti elosztásáért felelős személyek számára. A különböző beavatkozásokból kapott arányok lehetővé teszik a forrásokat elosztó személyek számára, hogy relatív ítéleteket hozzanak arról, mely beavatkozásoknak jobb az ár-érték aránya.

Ahelyett, hogy a program hatásait a mérési egységükben vagy standardizált egységekben fejeznék ki, a **költség-haszon elemzés** (CBA) megpróbálja pénzösszegben kifejezni a CIE által kapott hatásbecsléseket, és összehasonlítani azokat a beavatkozás nettó költségével. A költség-haszon elemzés célja annak meghatározása, hogy egy program pénzösszegben kifejezett haszna meghaladja-e annak nettó költségeit. Egy ESZA által finanszírozott tipikus képzési program költség-haszon elemzése összehasonlítható a beavatkozás résztvevők, a kormány és tágabb értelemben a társadalom szintjén jelentkező előnyeit a beavatkozás nettó költségével. A program résztvevők számára jelentkező előnyeikhez (általában a jobb foglalkoztathatóság és a megnövekedett jövedelem) a CIE-ből jutnak hozzá. Ebből levonják a résztvevők által fizetett adók értékét és a foglalkoztatás egyéb költségeit, hogy megkapják a nettó hasznot. A kormány szempontjából a beavatkozás előnyei a többlet adóbevételekből és a szociális ellátások csökkenéséből származnak, míg a beavatkozás költségeinek nagy részét a kormány viselné. A társadalom egészét terhelő költségeket a résztvevők és a kormányzat számára jelentkező összegzett hasznokból levont résztvevői és a kormányzat költségei kiszámításával kapjuk.

A költséghatékonysági elemzések és a költség-haszon elemzések még mindig nem túl elterjedtek az ESZA-értékelések között. Ezek az elemzések azonban nagyon hasznosak annak eldöntésében, hogy egy beavatkozást a

A költséghatékonysági arányok meghatározása

CBA az előnyök nettó költségekkel való összehasonlítása érdekében

jövőben ismét finanszírozni kellene-e, vagy abban, hogy egy sor hasonló beavatkozás közül meghatározzák a leghatékonyabbat (lásd a következő háttérmagyarázatban szereplő példát).

A CIE-ből származó hatásbecslések kulcsfontosságú összetevői mind a költség-hatékonyági, mind a költség-haszon elemzéseknek. Az előbbi esetben a hatékonyság mérésére szolgálnak, míg az utóbbi esetben a pénzösszegben kifejezett előnyök becslésének kulcsfontosságú forrását jelentik. Az is egyértelmű, hogy mind a költség-hatékonyági tanulmányok, mind a költség-haszon elemzések olyan pontos költségadatokat gyűjtését igénylik, amelyekből a nettó költségek levezethetők. Az ilyen tevékenységeket általában költségtanulmánynak nevezik. Egyes összetett, vegyes módszerekkel végzett értékelésekben a költségtanulmányokat gyakran integrálják a folyamatértékelésbe, amelynek keretében a kutatási eszközöket a fontos költségadatokat gyűjtése érdekében ki lehet igazítani.

1. háttérmagyarázat: Egy példa az előnyök és költségek összehasonlítására szolgáló CIE-re

A tényellentétes megközelítés előnyök és költségek becslésére történő alkalmazására példát találunk ebben a cikkben: [Bazzoli M. et al., 2018](#). A tanulmány az olaszországi Trento autonóm tartományban 2010–2011-ben végrehajtott, több mint 300 órányi képzési tevékenységet biztosító szakképzési programokra összpontosít. A tanfolyamok ezen két csoportját értékelték: a tartományi forrásokból finanszírozott (TF) és az Európai Szociális Alap (ESZA) által finanszírozott programok, amelyekben 954, illetve 205 résztvevő vett részt.

A CBA végrehajtásának fő lépései a következők voltak: 1. a szerzők hajlandósági mutató alapján végzett párosítás¹² segítségével értékelték a tanfolyamok hatását arra vonatkozóan, hogy a résztvevők milyen valószínűséggel találnak munkát a tanfolyam megkezdését követő három év során; 2. 2013 végéig megbecsülték a tanfolyamok bruttó jövedelmekre gyakorolt hatását; 3. a szerzők megbecsülték a (jövedelmekre gyakorolt hatásokból eredő) további adóbevételek összegét és a munkanélküli ellátásban részesülők számának csökkenése által generált közpénz-megtakarítást; 4. a tanfolyamok hasznait és költségeit összehasonlították.

Számos adminisztratív adatkészletet felhasználtak: a) a résztvevőkre és jellemzőikre vonatkozó ellenőrző adatok; b) a PES (Centri per l'impiego vagy munkaügyi központok) munkanélküli nyilvántartásából származó adatok a kontrollcsoport azonosítására; c) a COB adatbázisából származó adatok, az állami foglalkoztatási szolgálatoknak a vállalatok által elküldött, munkaszerződésekről szóló kötelező bejelentések archívuma, amelyet a kezelt és a kontrollcsoportok foglalkozási viszonyának azonosítására használtak a tanfolyamon való részvétel előtt és után; d) az adóbevételek archívumából származó adatok a természetes személyek jövedelmének kiszámítása céljából, és e) az Olasz Szociális Biztonsági Intézet (INPS) adatai a természetes személyek által kapott munkanélküli ellátásokra vonatkozó információkhoz.

36 hónap elteltével a foglalkoztatottság valószínűsége a TF-tanfolyamokon részt vevő kezelt csoportban körülbelül 5 százalékponttal volt magasabb, mint a kontrollcsoportban, míg az ESZA-tanfolyamok hatása sokkal nagyobb, körülbelül 28 százalékpontos volt. A beavatkozást követő 3 évben a TF-tanfolyamokon részt vevő személyek átlagosan évi 2250 euróval kerestek többet, mint a kontrollcsoport, míg az ESZA-tanfolyamokon részt vevő személyek évi 4106 euróval kerestek többet, mint a kontrollcsoport. Az adatok azt is lehetővé tették a szerzők számára, hogy megbecsüljék a közigazgatás számára a megnövekedett adóbevételek és a szociális ellátásokra fordított csökkenő kiadások formájában jelentkező előnyöket. A TF-tanfolyamcsoportba tartozó személyek 126 euróval fizettek több jövedelemadót, mint a kontrollcsoport tagjai minden egyes vizsgált évben, míg az ESZA-tanfolyamcsoportba tartozó személyek becsült jövedelemadója 318 euró volt évente. A közigazgatás által fizetett munkanélküli ellátás csökkenése

¹² Konkrétabban, a szerzők a regressziós korrekciós becsléssel elvégzett zárolást alkalmazták.

szempontjából a tanfolyamok hatása elhanyagolható volt, valószínűleg azért, mert a munkanélküli ellátások pénzben kifejezett értéke a munkanélkülivé válást megelőző foglalkoztatás időtartamától függött, és sok résztvevő fiatal volt, csekély munkatapasztalattal.

A beavatkozások költségei résztvevőnként 4800 eurót tettek ki a TF-tanfolyamokon és 14 500 eurót az ESZA-tanfolyamokon. A szerzők az egyéni szintű költségeket és hasznokat is összehasonlították mindkét tanfolyamtípus esetében; a 2010–2013-as időszakot tekintve a költségek átlagosan magasabbak voltak, mint az előnyök¹³.

---

¹³ Egy másik „hasonló” gyakorlat itt található: [Lammers M. és Kok L. \(2021\)](#).

2. fejezet: Gyakorlati megfontolások a CIE-k kialakítása során

Ez a fejezet az értékelésre való felkészülés során figyelembe veendő gyakorlati kérdéseket vizsgálja. Ezt a fejezetet kell használni az értékelési tevékenységek tervezésekor, annak eldöntésekor, hogy mely beavatkozásokra alkalmazzunk CIE-megközelítést, és a CIE kialakítása során felmerülő legfontosabb kérdések azonosításakor.

CIE előkészítése

A kiindulási helyzet feltételezhetően az, hogy egy irányító hatóságnál dolgozó programirányító (vagy egy ESZA-beavatkozás végrehajtásáért felelős közreműködő szervezet [KSz] menedzsere) mérlegeli, hogy melyik beavatkozásokat értékelje, illetve hogy melyek a megfelelő stratégiák a CIE beépítésére. Az is feltételezhető, hogy az irányító hatóságnál dolgozó tisztviselők nem maguk végzik az értékelést, hanem külső szakértőkkel kötnek szerződést, vagy külső szakértőktől rendelnek meg értékelési szolgáltatásokat. Bár a CIE-t egy vállalkozó hajtja végre, az IH-nak (vagy a KSz-nek) a megbízás előtt meg kell terveznie és fel kell készülnie a hatásértékelésre.

Az értékelési stratégiát, ideértve az előző fejezetben ismertetett különböző típusú értékeléseket, az értékelési tervben kell meghatározni.

Az értékelési tervek minden program esetében kötelezőek, és azokat a monitoringbizottságnak legkésőbb a program jóváhagyását követő egy éven belül jóvá kell hagynia¹⁴. A terveket a programozási időszak elején kell elkészíteni, és azoknak tartalmazniuk kell az értékelési folyamatra (az értékelések irányítására, valamint az értékelés és a nyomon követés közötti kapcsolatra), a tényleges értékelési tevékenységekre (pl. az elvégzendő értékelések indikatív listájára, az egyes értékelések hatókörére, a fő kérdésekre, a szükséges adatokra, a lehetséges alkalmazásra, az indikatív ütemtervre, az irányítási struktúrára), az értékelések ütemezésére, a teljes költségvetésre és az értékelési kapacitásépítésre vonatkozó rendelkezéseket.

Az értékelési tervek általában általános jellegűek, míg a CIE tervezése részletesebb előkészítést igényel. Ideális esetben erre az értékelési terv elkészítésekor kerül sor, néhány részletet később is tisztázni lehet. Az IH-nak/KSz-nek azonban tisztában kell lennie azzal, hogy a beavatkozással kapcsolatos adatgyűjtéshez szükséges érdekelti kapcsolatok, illetve egyéb rendelkezések kialakítása ritkán könnyű, és kellő időben meg kell tervezni.

Ez az útmutató arra összpontosít, hogyan lehet értékelési rendszert kidolgozni a CIE-re kijelölt konkrét beavatkozások esetében. Ennek a rendszernek az értékelési terv részét kell képeznie, vagy alternatív módon az értékelési tervet követő operatív lépésként lehet létrehozni.

Értékelési rendszer kidolgozása a konkrét beavatkozásokhoz

Nem minden ESZA által finanszírozott beavatkozás képezheti a tényellentétes értékelés tárgyát. A politikai döntéshozóknak el kell dönteniük, hogy mire összpontosítják figyelmüket. Szükség lesz a hatásértékelésre

¹⁴Az értékelési tervek az (EU) 2021/1060 tanácsi rendelet 44. cikkének (5) és (6) bekezdése alapján van szükség. Egy terv több program tervezett értékelését is tartalmazhatja, de minden programra vonatkozóan értékelési tervet kell készíteni.

kijelölt beavatkozások kiválasztási folyamatára. Ez az útmutató rámutat néhány olyan szempontra, amelyet az IH-knak figyelembe kell venniük a megfelelő beavatkozások kiválasztásakor. Emellett az útmutató központi célja, hogy segítse a CIE-k megrendeléséért felelős személyeket abban, hogy átgondolják a sikeres hatásértékelés kivitelezésével kapcsolatos kihívásokat, és ezáltal értékelési rendszereket dolgozzanak ki az általuk mérlegelt különböző CIE-khez.

Ez az útmutató abból indul ki, hogy az IH-knak a CIE révén értékelt beavatkozások kiválasztása után minden egyes kiválasztott beavatkozáshoz értékelési rendszert kell kidolgozniuk. Ebben az esetben a „rendszer” kifejezés különbözteti meg ezt a tevékenységet a 2021–2027-es programozási időszakra vonatkozóan a közös rendelkezésekről szóló, (EU) 2021/1060 rendeletben előírt formális értékelési „tervektől”. A „rendszer” kifejezés különösen a CIE meghatározásához és végrehajtásához szükséges standardizált tevékenységekre utal, amelyeket a rendszer elindítása előtt kell előkészíteni, amint azt az alábbi ábra mutatja.

3. ábra: A CIE tevékenységeinek fő sorrendje

E rendszerek képezik a CIE-k megrendelésének alapját, és lefektetik az alapokat, amelyek lehetővé teszik a vállalkozók számára, hogy precíz és értékes tanulmányt készítsenek. A fejezet további része az értékelés tervezése során leküzdendő kérdéseket vizsgálja. Az értékelési rendszereket a beavatkozás konkrét működési körülményeihez kell igazítani. Lehetetlen találgatni, hogy melyek lesznek ezek a konkrét körülmények. Ennek eredményeképpen ez az útmutató olyan kérdéseket tárgyal, a) amelyekkel a rendszereknek foglalkozniuk kell; vagy b) amelyeknek gondolkodásra kell ösztönözniük a rendszerek által kezelendő kihívásokról.

Az értékelés tervezése során felmerülő kérdések

Miután áttekintettük azokat a kérdéseket, amelyekkel foglalkozni kell annak mérlegelésekor, hogy mely beavatkozások esetében lehet CIE-t elvégezni, illetve hogy egyáltalán lehetséges-e CIE-t elvégezni a rendelkezésre álló adattípusokkal, a figyelem most az értékelési rendszer kidolgozása során figyelembe veendő kulcsfontosságú kérdésekre irányul. Ezt a CIE – vagy egy szélesebb körű értékelő tanulmány – megrendelése előtt kell megírni, hogy el lehessen készíteni a feladatmeghatározást és meg lehessen bízni egy vállalkozót. Egy ilyen értékelési rendszer fő tartalmát az alábbi táblázat tartalmazza.

1. táblázat: Az értékelési rendszer ajánlott tartalma

A CIE előkészítésének és végrehajtásának fő lépései	Tartalom
1. Az értékelendő művelet(ek) kiválasztása	<ul style="list-style-type: none"> - A CIE segítségével értékelendő ESZA-műveletek vagy művelettípusok (ha lehetséges, egy előre meghatározott tipológia részei) - A kiválasztott műveletek működési logikájának összefoglaló leírása (célkitűzések, fő támogathatósági kritériumok és célcsoport, támogatási típusok, végrehajtási modell, az aktivizálás és a befejezés hozzávetőleges időpontja, indikatív költségvetés)
2. Az értékelési kérdések és az eredményváltozók meghatározása	<ul style="list-style-type: none"> - Értékelési kérdések - A műveletek várható működése („változáselemzés”) és eredményváltozók (pl. foglalkozási viszony, jövedelmi változások, szegénységi állapot, vizsgákon elért átlagpontszám stb.)
3. Az adatok elemzése a kontrollcsoport meghatározása és az eredményváltozók mérése érdekében	<ul style="list-style-type: none"> - Adminisztratív adatok (pl. munkanélküli nyilvántartások, adónyilvántartások, biztosítással kapcsolatos adminisztratív adatok, iskolai nyilvántartás vagy tanulók adatbázisa stb.) vagy egyéb adatok (pl. felmérések, nagy adathalmazokra épülő technológia) felhasználása - Az adatbázis vagy a felmérés CIE során alkalmazandó változói - A szükséges változók idősorai - Az adatokhoz való hozzáférés fő szabályai és kérdései (az IH általi közvetlen hozzáférés, más közigazgatási szervekkel való megállapodás szükségessége, adatvédelmi szabályok és korlátozások)
4. A CIE-módszer kiválasztása	<ul style="list-style-type: none"> - Az esetlegesen alkalmazandó CIE-módszer (ez később részletezhető, de a következetes értékelési folyamat elősegítése érdekében a randomizált kontrollált vizsgálatok vagy más módszerek alkalmazását előre jelezni kell)
5. A menetrend és a költségvetés meghatározása	<ul style="list-style-type: none"> - A CIE-k menetrendje, fő mérföldkövei: a) döntés a kísérleti vagy kvázi-kísérleti megközelítés alkalmazásáról; b) részletes értékelési kérdések; c) feladatmeghatározás elkészítése; d) az értékelő azonosítása; e) az adatok előkészítése; f) az adatok elemzése; g) a közbenső és zárójelentés; h) az eredmények megerősítése; i) az eredmények és a következtetések terjesztése - A CIE számára rendelkezésre álló költségvetés
6. Az értékelés végrehajtása	<ul style="list-style-type: none"> - Az értékelő kiválasztása - A CIE végrehajtásának ellenőrzése - Jelentéstétel a CIE-ről - Az eredmények megosztása (az érintett fő érintettek, főbb eszközök)

2. háttérmagyarázat: A szélesebb körű keretbe beágyazott CIE-értékelés

Az ESZA által finanszírozott beavatkozások számos CIE-je szélesebb körű értékelési keretekbe ágyazódik számos tagállamban:

- Németországban a Bund ESZA 2014 és 2020 közötti operatív programja keretében, a 9.i. IP által finanszírozott, a tartósan munkanélküliek munkaerőpiaci integrációját célzó program tényellentéses értékelése egy szélesebb körű értékelési stratégia részét képezi, amely a beavatkozások végrehajtásával kapcsolatos témákat is vizsgáló éves időközti jelentéseket irányoz elő. Négy jelentést készítettek 2017 és 2021 között¹⁵. Ugyanez vonatkozik a baden-württembergi tartósan munkanélküliek integrációját támogató ESZA-intézkedések értékelésére is, ahol a tényellentéses elemzés inkább minőségi jellegű volt és a beavatkozásokra adott résztvevői értékelésekre összpontosított¹⁶.
- Piemont tartományban (Olaszország) a 8.i. és 9.i. IP-k keretében finanszírozott, a kiszolgáltatók számára kiadott foglalkoztatási utalványok foglalkoztatási hatásait vizsgáló tényellentéses

¹⁵ Lásd: [Boockmann B. et al., 2017](#) – [Boockmann B. et al., 2018](#) – [Boockmann B. et al., 2019](#) és [Boockmann B. et al., 2021](#). 2019-ben és 2021-ben CIE-t alkalmaztak.

¹⁶ Lásd: [Hunger K. és Sattler K., 2017](#) és [Scheller F. és Seidel K., 2020](#). 2020-ban CIE-t alkalmaztak.

értékelés egy átfogóbb, folyamatban lévő értékelés egyik lépése volt. Két kezdeti jelentés (2018 áprilisában és 2019 februárjában) a végrehajtási kérdéseket és a résztvevők szubjektív megítéléseit vizsgálta, míg két további jelentés 2019 júliusában és 2020 végén, tényellentétes megközelítés segítségével a foglalkoztatási hatásokra összpontosított¹⁷.

- Marche tartományban (Olaszország) a 2020-ban a tartósan munkanélkülieknek nyújtott beavatkozások hatásait vizsgáló CIE egy tematikus fókuszú hatáselemzés, amely a munkanélkülieket célzó ESZA-műveletek általánosabb, 2019-es hatáselemzését követi (munkavállalási jelentés)¹⁸.
- Lengyelországban a Tudás Oktatás Növekedés elnevezésű, 2014 és 2020 közötti operatív program keretében 2015 vége és 2020 májusa között több értékelést (8 jelentés¹⁹) rendeltek meg, hogy különböző nézőpontokból és különböző elemzési módszerek alkalmazásával (pl. felméréseken és interjúkon alapuló minőségi elemzések, makromodellek, helyszíni tevékenységek és tényellentétes megközelítés) elemezzék a fiataloknak nyújtott ESZA- és IFK-támogatást.

2.1. A beavatkozások kiválasztása a hatásértékeléshez

A hatásértékelésre kijelölt beavatkozások kiválasztása három kulcsfontosságú lépést igényel:

A beavatkozások kiválasztási kritériumai

1. Azonosítani kell a stratégiai kérdéseket.
2. Ha egyértelműek a stratégiai prioritások, az egyes beavatkozásokat értékelni kell abból a szempontból, hogy megfelelnek-e a tényellentétes megközelítés alapvető követelményeinek, illetve milyen mértékben innovatívak és/vagy mennyiben járulnak hozzá jelentősen a tudásbázishoz.
3. Egyértelművé kell tenni a CIE végrehajtásához szükséges adattípusok elérhetőségét vagy potenciális elérhetőségét. Ez a harmadik kérdés idáig az ESZA-beavatkozások tényellentétes értékelésének fő akadályának bizonyult, és különös figyelmet érdemel.

3. háttérmagyarázat: A CIE által értékelt beavatkozások kiválasztási kérdései

A CIE nem minden beavatkozás esetében megfelelő, és általában nem költséghatékony minden beavatkozás esetében CIE-t végrehajtani. Az irányító hatóságoknak kell eldönteniük, hogy a legnagyobb haszon elérése érdekében miként osszák el az erőforrásokat. Az értékelési tervnek az elvárások szerint tükröznie kell ezeket a döntéseket, és a CIE-k tervezésekor három fő elemet kell figyelembe venni: a)

¹⁷ Lásd: [Pomatto G., 2017](#) – [Pomatto G., 2019](#) – [Poy S., 2019](#); [Poy S., 2020](#). 2019-ben és 2020-ban CIE-t alkalmaztak.

¹⁸ Lásd: [Pompili M., Giorgetti I., 2020](#). – [Pompili M., Giorgetti I., 2020a](#).

¹⁹ Lásd: [Instytut Badań Strukturalnych – Imapp - IQS, 2015](#) – [Baran J. et al., 2016](#) – [Baran J. et al., 2017](#) – [Baran J. et al., 2018](#) – [Baran J. et al., 2018a](#) – [Palczyńska M. et al., 2019](#) – [Kalinowski H., 2020](#) – [Kalinowski H. et al., 2020](#). 2017-ben és 2020-ban CIE-t alkalmaztak.

stratégiai prioritások; b) a CIE megvalósíthatósága és c) a szükséges adatok rendelkezésre állása.

Az **értékelési stratégiát** a lépték, a szakpolitika alakulása, a bizonytalan területek és a tudás iránti igény befolyásolja. Az IH-knak az alábbi kérdéseket kell feltennie:

- Az erre a beavatkozásra elkülönített nagy összegek különösen fontosak-e a kiadások igazolását? Ezeket a beavatkozásokat viszonylag egyszerű azonosítani, mivel ezek kapják az egyes konkrét célkitűzésekre elkülönített források nagy részét (a 2021/1057 ESZA+ rendelet 2. cikkében meghatározottak szerint).
- Az intézkedés egy reformfolyamat középpontjában áll-e, és az értékelés eredményei valószínűleg hozzájárulnak-e az erőfeszítés kritikai felülvizsgálatához? Ezek a beavatkozások a közelmúltbeli munkaügyi, oktatási vagy szociálpolitikai reformokhoz kapcsolódnak; bár nem részesülnek nagy összegekben, mégis kulcsfontosságúak a reform sikere szempontjából.
- Innovatív-e a beavatkozás, és a léptékváltást megelőzően kísérleti vagy próbaüzemben vizsgálják-e? Ezek a beavatkozások nem feltétlenül kapnak hatalmas forrásokat, de korai értékelést igényelnek annak eldöntéséhez, hogy folytatni és kiterjeszteni, vagy befejezni kell-e a kísérletet.
- Olyan területekre összpontosít-e a beavatkozás, amelyek hatékonysága további bizonyítékokat igényel? Ebbe a csoportba azok a beavatkozások tartoznak, amelyeket korábban nem értékelték, vagy amelyek legutóbbi értékelése olyan régen történt, hogy aktualizálásra szorul. Az ESZA+ programokban számos ilyen beavatkozás van, mivel a CIE-k csak nemrégiben terjedtek el széles körben, és a „nettó hatások” nem ismertek.

A **megvalósíthatóság** a beavatkozások jellemzőire és bevezetésük körülményeire is vonatkozik. A beavatkozások megtervezőinek igenlő választ kell tudniuk adni az alábbi kérdésekre:

- A beavatkozási kezelés különálló, egyedi és kellően homogén?
- Elégge érdemi-e a kezelt és a kontrollcsoportok közötti összehasonlítás a hatás méréséhez?
- Nagy és jól körülhatárolt-e a célcsoport?
- Logikailag koherens-e a beavatkozást a kívánt eredményekhez kapcsolódó elmélet?
- Egyértelműen azonosítható-e a kezelt csoport a célcsoporton belül?
- Megfelelő-e a kezelt csoport mérete?
- Lehet-e hiteles kontrollcsoportot azonosítani?
- Fenntartható-e elég hosszú időn keresztül a kezelt és a kontrollcsoport tapasztalatai közötti különbség a hatás felméréséhez?

Az **adatok** kritikus fontosságúak. A CIE lényege a mérés, a méréshez pedig mennyiségi információkra van szükség, mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok tekintetében, valamint arra a kontextusra vonatkozóan is, amelyben az értékelést végzik. Azt, hogy pontosan milyen adatokra van szükség, általában a beavatkozás elmélete és a tényellentétes forgatókönyv meghatározására alkalmazott stratégia határozza meg. A CIE által értékelendő beavatkozások kiválasztásakor a CIE-t tervező IH-nak fel kell tenni az alábbi kérdéseket:

- Mit kell feltétlenül tudni a cél- és a kontrollcsoport tagjairól?
- Mit kell feltétlenül tudni a kezelt csoportok számára ténylegesen végrehajtott beavatkozás jellegéről?
- A kontrollcsoport semmilyen kezelésben nem részesült? Részesült a kontrollcsoport bármilyen más kezelésben? Elérhetőek erre vonatkozóan adatok?
- Milyen adatok állnak rendelkezésre adminisztratív és egyéb forrásokból?
- Elérhető-e egyéni karriereket leíró adatok?
- Össze lehet-e kapcsolni különböző forrásokból származó egyedi adatokat?

E kérdéseket e fejezet későbbi részei fejtik ki bővebben.

2.1.1. A beavatkozások hatásértékeléshez szempontjából való rangsorolása

A CIE által értékelendő konkrét beavatkozások fontossági sorrendbe helyezése előtt átfogóbb stratégiai kérdéseket kell mérlegelni. A hangsúlyt azoknak a beavatkozásoknak a kiválasztására kell helyezni, amelyek esetében a hatásértékelések a legnagyobb megtérülést ígérnek annak megismerése által, hogy mi működik. A megfelelően kialakított, precíz értékelésekből származó előnyök nemcsak az azokat megrendelő IH és tagállam, hanem más tagállamok és azok IH-i, más érdekelt felek és a Bizottság számára is előnyökkel járnak.

A kiadások indoklásához való hozzájárulás

Mivel a CIE-k olyan kérdések megválaszolására összpontosítanak, amelyek a politikai döntéshozók, különösen a forráselosztási döntésekért felelős személyek számára kritikus fontosságúak, ésszerű a hatásértékelési erőfeszítéseket a különösen erőforrás-igényes programokra és beavatkozásokra összpontosítani. Minél több időt és egyéb erőforrást emészt fel egy adott program vagy beavatkozás, annál fontosabb megérteni, hogy működik-e, valamint hogy a keletkezett előnyök meghaladják-e a felmerült költségeket. A társadalmi vagy gazdasági értéket nem teremtő drága beavatkozásokat esetlegesen újra kell gondolni, míg más, bizonyítottan hozzáadott értékkel járó beavatkozások több finanszírozást és nagyobb figyelmet érdemelnek.

Az erőforrás-intenzív beavatkozásokra való összpontosítás

A 2014–2020-as programozási időszakban finanszírozott ESZA-beavatkozások közelmúltbeli értékeléseinek eredményei azt mutatják, hogy stratégiai kiigazításokra és a kulcsfontosságú szakpolitikai célkitűzésekre való fokozottabb összpontosításra van szükség. A foglalkoztatási és munkavállalói mobilitási beavatkozások kevésbé bizonyultak hatékonyak az idősebbek és a munkaerőpiacról kiszorultak esetében; e csoportok új és több hatékony eszközt igényelnek²⁰. Bár a szociálpolitikai beavatkozások nagy eltérést mutatnak az egy résztvevőre jutó költségek és művelettípusok tekintetében, általában nem végeznek szisztematikus költség-haszon elemzést²¹. Az oktatási és képzési beavatkozások pozitív eredményeket mutattak, de a korlátozott számú hatástanulmányok akadályozzák a hosszú távú hatások teljes körű értékelését²². A CIE-k lehetőséget nyújtanak a beavatkozások megvizsgálására annak érdekében, hogy azonosítani lehessen az adott célcsoportok számára leghatékonyabb és legeredményesebb megközelítéseket, ezáltal maximalizálva az új ESZA+ programok ár-érték arányát.

Adott beavatkozás reformfolyamathoz való hozzájárulása

Egy szélesebb körű reformprogram kulcsfontosságú részét képező beavatkozások gyakran jelentős finanszírozást vonzanak. Az, hogy egy ESZA-beavatkozás a társadalmi befogadási stratégia központi elemét képezi, vagy egy aktív munkaerőpiaci program kritikus eleme, természetesen nagyobb figyelmet fog rá irányítani.

A szakpolitikai innovációhoz hozzájáruló beavatkozások

²⁰ [Fondazione G. Brodolini, Metis GmbH, Applica, Ockham IPS \(2020\).](#)

²¹ [ICF, Cambridge Econometrics és Eurocentre \(2020\).](#)

²² [Ecorys, Ismeri Europa \(2020\).](#)

Innovatív és felderítő jellegű

Az új és innovatív kísérleti beavatkozások kézenfekvő jelöltek a CIE elvégzésére. A beavatkozások hatásainak kísérleti vagy próbaüzemmódban való vizsgálata egyértelműen precíz értékelést igényel. A megfelelően kialakított CIE-n keresztül történő értékelés még fontosabb, ha egyértelmű kötelezettségvállalás van a beavatkozás szélesebb körű kiterjesztésére vagy elterjesztésére, amennyiben az sikeresnek bizonyul.

A tanuláshoz való hozzájárulás

A figyelem és az erőforrások konkrét programterületekre – és az ezeken belüli konkrét beavatkozásokra – való összpontosítása akkor is indokolt, ha kevés vagy semmilyen bizonyíték nem áll rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy mi működik az adott szakpolitikai területen. Például, ha a jövőben folytatandó politikák valóban bizonytalanok, és fennáll a veszélye annak, hogy túlzottan támaszkodnak a nem feltétlenül releváns bizonyítékokra (pl. más országokból származó bizonyítékok).

Bizonyítékok előállítása

A magas színvonalú értékelések közjónak tekinthetők. A tanulás szempontjából létrehozott előnyök túlmutatnak az adott IH-n belüli érdekelt felek körén. Ezért fontos mérlegelni, hogy a javasolt hatásértékelés mely érdekelt számára jelenthet előnyt. Ezek lehetnek az ugyanazon program keretén belüli beavatkozásokkal foglalkozó közreműködő szervezetek (KSz) vagy ügynökségek, az érintett tagállam egyéb IH-i vagy KSz-ei, illetve a nemzeti vagy regionális alapokkal foglalkozó ügynökségek és intézmények. Az Európai Bizottság egy másik nyilvánvalóan mérlegelendő külső érdekelt fél, és más tagállamokban is vannak olyan érdekelt felek, akik tanulhatnak az értékelésből. A közvetlen érintetteken kívüliek igényeinek figyelembevétele a politikai döntéshozók és a programirányítók fontos hozzájárulása a kölcsönös tanuláshoz.

A CIE-k kialakítása során figyelmet igénylő területek kiválasztásakor figyelembe veendő utolsó stratégiai megfontolás, hogy olyan beavatkozásokat kell fontolóra venni, amelyek bemutatják a CIE-k előnyeit, illetve modellként szolgálhatnak.

CIE-módszerek támogatása

2.1.2. A tényellentétes megközelítésre alkalmas beavatkozások kiválasztása

Miután megvizsgáltuk azokat a szélesebb körű stratégiai megfontolásokat, amelyek az egyes beavatkozások CIE-k számára való kiválasztását motiválhatják, ez a szakasz a beavatkozások azon sajátos jellemzőit vizsgálja, amelyek alkalmassá tehetik őket a tényellentétes megközelítés alkalmazására. Az ilyen jellemzők sokfélék és változatosak. A beavatkozás egyes jellemzői bizonyos körülmények között alkalmasak tehetik azt a CIE elvégzésére, más körülmények között azonban megghiúsíthatják a végrehajtására irányuló kísérleteket. Ezért nem lehetséges a megfontolások teljes körű felsorolása. Érdemes azonban megemlíteni a beavatkozások azon jellemzőit, amelyek nagyobb valószínűséggel vezetnek sikeres CIE-hez.

4. háttérmagyarázat: Az ESZA CIE-khez kiválasztott leggyakoribb beavatkozási típusok és célcsoportok

Az ESZA-beavatkozások esetében elvégzett CIE-k többsége a munkanélküliekre és a munkanélküliek adott hátrányos helyzet által érintett alcsoportjaira irányuló aktív munkaerőpiaci szakpolitikákra összpontosít. A fiatalokra irányuló beavatkozások hatáselemzéseinek nagy száma tükrözi az IFK azon előírását, amely

előírja, hogy az ilyen értékeléseket meghatározott időközönként el kell végezni.

Az Evaluation Helpdesk²³ projektben 2015 óta azonosított CIE-k közel fele a 8. tematikus célkitűzéshez („a fenntartható és minőségi foglalkoztatás előmozdítása és a munkavállalói mobilitás támogatása”) kapcsolódik. Hasonlóképpen, a 9. TC keretében finanszírozott beavatkozásokat vizsgáló CIE-ben a figyelem a kiszolgáltató munkanélküliek munkaerőpiaci integrációját elősegítő beavatkozások hatékonyságára irányul (pl. a tartósan munkanélkülieket célzó német beavatkozás, amelyet a Bund ESZA 2014 és 2020 közötti OP-ja keretében finanszíroznak).

A munkanélkülieknek nyújtott támogatás leggyakrabban elemzett formái a képzés, a szakmai gyakorlatok vagy a szakmai tapasztalat más formái, továbbá a támogatott munkahelyek. Ez egyértelműen kiderül az ebben az útmutatóban elemzett példákból (lásd az olaszországi értékelést Marche tartományban, a németországi migránsoknak szóló értékelő tanfolyamokat, a lettországi NEET-fiataloknak szóló szakképzést). A tanácsadói és munkaközvetítői szolgáltatások elemzése kevésbé gyakori (mint az ebben az útmutatóban szereplő svéd példa esetében, ahol a munkanélkülieknek nyújtott támogatás intenzívebbé tételére irányuló kísérleti intézkedést randomizált megközelítéssel értékelik az állami foglalkoztatási szolgálatok számára). A Helpdesk adatai szerint az önfoglalkoztatást vagy vállalkozásalapítást támogató ESZA-beavatkozásokat nem értékelik gyakran²⁴.

Egyes esetekben a CIE-k a különböző típusú beavatkozásokat összevontan elemzik, ami a különböző beavatkozási logikák keveredésének kockázatát hordozza magában, valamint csökkenti a kezelt és kontrollcsoportok közötti összehasonlítás megbízhatóságát.

Figyelemre méltó a beavatkozások kiszolgáltató személyekre gyakorolt hatásainak értékelésére irányuló kísérlet, nemcsak a foglalkoztatási eredmények, hanem a „nem számszerűsíthető eredmények” szempontjából is: egy Németországban elvégzett CIE erre a szempontra összpontosított, felmérve a tartósan munkanélküliek számára létrehozott munkahelyteremtő programok hatását az észlelt egészségügyi intézkedésekre, az étellel való elégedettségre, az összetartozás érzésére és a társadalmi státuszmutatókra.

Az ESZA beavatkozásait az oktatás területén kevésbé gyakran értékelik tényellentétes megközelítéssel. Kevesebb CIE kapcsolódik a 10. tematikus célkitűzéshez, mint a 8. vagy 9. TC-hez, és a hangsúly gyakran a 10.IV. IP keretében finanszírozott, a szakképzésre és annak munkaerőpiaci integrációra gyakorolt hatásaira vonatkozó beavatkozásokra helyeződik. Ennek két oka az adatkészletekhez való korlátozottabb hozzáférés és a szigorúbb adatvédelmi szabályok²⁵. Történtek ugyanakkor ilyen irányú kísérletek: Spanyolországban (Asztúria) a középiskolákban értékelték egy korai iskolaelhagyás visszaszorítására irányuló beavatkozást; Lengyelországban (Podlasiei vajdaság) a CIE-k egy olyan projekt hatásait vizsgálták, amelynek célja a szakképzés előmozdítása volt a fiatal tanulók körében; Portugáliában a felsőoktatásban tanulókat támogató ösztöndíjakat elemezték.

A CIE-k különböző szakpolitikai szinteken (azaz egy vagy több prioritási tengely, egy program egyedi célkitűzései vagy műveletei²⁶ tekintetében) végezhetők, és kiterjedhetnek nemzeti vagy regionális ESZA+ programokra, homogén célcsoportokra (férfiak vagy nők, fiatalok vagy veszélyeztetett népességcsoportok, tartósan munkanélküliek stb.) vagy beavatkozási típusokra (pl. képzés, a társadalmi befogadásra vagy a korai iskolaelhagyás visszaszorítására irányuló szolgáltatások [lásd az előző háttérmagyarázatot]) összpontosíthatnak.

A tagállami példák azt mutatják, hogy az ESZA+ keretében alkalmazott számos eszköz alkalmas a CIE tekintetében, ideértve a képzést, a foglalkoztatási ösztönzőket és a munkaerőpiaci szolgáltatásokat (pl.

²³ Lásd: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/member-states/

²⁴ Néhány példa az alábbiakra: Borik V. et al., 2015 – Ires Piemonte, 2019 – Openfield, 2019.

²⁵ Lásd még például: Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies, 2019.

²⁶ Az (EU) 2021/1060 tanácsi rendelet 2. cikkének (4) bekezdése szerint: „művelet”: a) az érintett programok keretében kiválasztott projekt, szerződés, tevékenység vagy projektcsoport; b) a pénzügyi eszközök összefüggésében a pénzügyi eszközhöz való program-hozzájárulás és az adott pénzügyi eszköz által a végső kedvezményezetteknek ezt követően nyújtott pénzügyi támogatás.

álláskeresési tanácsadás, coaching). Másrészt a munkakörváltási és munkakörmegosztási intézkedések, a vállalkozások elindításához nyújtott ösztönzők vagy a rendszerek és struktúrák támogatása, valamint az oktatás és a társadalmi befogadás terén történő beavatkozások nagyobb kihívást jelentenek a CIE végrehajtása szempontjából.

A következő kérdések mérlegelésével tanulságos megvizsgálni, hogy a CIE szempontjából mely beavatkozások ígéretesebbek:

A beavatkozás különálló, egyedi és viszonylag homogén?

A beavatkozás által nyújtott kezelést vagy kezeléseket meg kell tudni különböztetni más beavatkozásoktól. Ezen túlmenően érdemi kontrasztnak kell lennie aközött, amiben a beavatkozásban résztvevők részesülnek, és amit más hasonló egyének csoportjai kapnak. Ha a kezeléseket olyan mértékben elmosódnak, hogy nem lehetséges a kedvezményezettek különálló csoportjának azonosítása, akkor a tényellentétes megközelítések nem lehetségesek vagy nem kívánatosak.

*Egyértelműen
megkülönböztethető
kezelés*

A CIE-módszerek rendkívül bonyolulttá és nehezzé válnak, ha egy adott egység (vállalkozás vagy egyén) kezelési státusza befolyásolja más egységek potenciális eredményét (az úgynevezett „általános egyensúlyi hatások” révén). A képzési programokban ez akkor fordulhat elő, ha a programban végzetek rövid távon megnehezítik a képzésben részt nem vevő egyéb személyek számára az elhelyezkedést. Amennyiben ez jelentős problémának tekinthető (például jelentős beavatkozások esetében), makrogazdasági elemzésre lehet szükség a helyettesítési és kiszorítási hatások mértékének felméréséhez. Az IH-knak szakértői tanácsot kell kérniük, amennyiben ezek a hatások valószínűsíthetően fennállnak.

Magának a beavatkozásnak viszonylag homogénnek kell lennie. Ez azt jelenti, hogy a beavatkozás minden résztvevőjének nagyjából ugyanabban az intézkedéscsomagban kell részesülnie, illetve ugyanazon intézkedéseknek kell kitenni. Számos következménye van a CIE-re nézve, ha egyetlen beavatkozás keretében túlzottan változatos intézkedéseket nyújtanak a résztvevőknek. Először, előfordulhat, hogy a valóságban nincs értelme koherens beavatkozásról beszélni, hanem inkább külön okozati folyamatokat magukban foglaló beavatkozásokról; másodsor, nehéz lesz értelmezni azokat a hatásokat, amelyekről az eltérő beavatkozások csoportja tekintetében átlagos nettó hatásokként számolnak be; harmadszor, az alcsoportok elemzése garantálható, ugyanakkor ha egy kezelt csoporton belül túl sok alcsoport van, a mintaméret korlátai a használható eredmények közlésének lehetőségét is korlátozhatják.

*Homogén
beavatkozások*

A kezelést a kezelésben nem részesülő kontrollcsoporttal hasonlítják össze, vagy léteznek más releváns kezelési formák?

Az ESZA társfinanszírozza a nemzeti és regionális munkaerőpiaci és társadalmi befogadási politikákat. Ezért minden CIE-értékelési rendszernek gondosan figyelembe kell vennie, hogy a beavatkozás egyértelműen azonosítható-e, és az egyéneknek lehetőségük van-e egyéb (nemzeti vagy regionális) programokból és finanszírozási forrásokból szolgáltatások igénybe venni. Fontos, hogy az értékelt kezeléseket a kontrollcsoport számára rendelkezésre álló lehetőségekhez és erőforrásokhoz képest ténylegesen megváltoztassák a résztvevők rendelkezésére álló lehetőségeket és

erőforrásokat, és hogy e különbségek mérhetők és nyomon követhetők legyenek.

Az ilyen „összetett kezelési” kérdések általában kontextusfüggők. Megnehezítik a CIE-k kialakítását és végrehajtását. Fennállásuk kiemeli az értékelés körültekintő tervezésének – az értékelési rendszer kidolgozásának – fontosságát a végrehajtás előtt.

Összetett kezelések

Van-e nagy és jól meghatározott célcsoport?

A CIE-k az értékelések néhány más formájához képest nagy mintaméretet igényelnek. A megfelelő számú egyénből álló célcsoportok alkalmazása elengedhetetlen, és lehetővé kell tenni, hogy megfelelő méretű kontrollcsoportokat határozzanak meg. Ezt a kérdést részletesebben az alábbiakban tárgyaljuk.

Nagy mintaméret

Fontos, hogy a CIE vonatkozásában mérlegelt beavatkozás egy jól meghatározott csoportot célozzon meg. A célcsoportok pontos ismerete nélkül nehéz meghatározni az érdemi kontrollcsoportot. Egyes beavatkozások tudatosan arra törekszenek, hogy az egyéneket informális mechanizmusokon keresztül vonják be a kezelésbe, nem előre meghatározott vagy nem túlzottan előíró jellegű folyamatokat ösztönözve (pl. a nehéz helyzetben lévő társadalmi célcsoportok, mint a fiatal NEET-ek vagy a hátrányos helyzetű csoportok alkalmi és eseti eljárásokon keresztül is bevonhatók); ez megnehezítheti a kezelt egyének és a vonatkozó kontrollcsoport pontos azonosítását.

*A célcsoport
identitásának
meghatározása*

Van egyértelmű okozati mechanizmus?

Amint a fő értékelési módszerek, illetve a „változáselmélet” bemutatása során már említésre került, gyakran hasznos, ha a CIE-t megelőzően vagy azzal együtt elméletalapú értékelést is elvégeznek. A változáselmélet vagy a részletes beavatkozási logika kidolgozása számos módon segítheti a CIE kialakítását; a legfontosabb, hogy segíthet annak meghatározásában, hogy egy beavatkozásnak van-e koherens, a beavatkozást alátámasztó okozati mechanizmusa. Az egyértelmű és meggyőző okozati mechanizmussal nem rendelkező beavatkozások valószínűleg nem eredményeznek olyan mértékű hatást, amely a CIE segítségével statisztikailag azonosítható lenne.

*Különálló
szakpolitikai
mechanizmus*

Számszerűsíthetők-e a kimenetek?

Szükség van a kimenetek (vagy eredmények) számszerűsíthető mérésére. Az ilyen adatok és mutatók adminisztratív forrásokból vagy speciálisan célzott felmérésekből származhatnak.

*Az eredmények
mérésének
szükségessége*

Bizonyos körülmények között a beavatkozásoknak lehetnek olyan tervezett eredményei, amelyek számszerű mérése egyedi rendelkezéseket igényel. Egy beavatkozás irányulhat például az attitűdök, hiedelmek vagy vélemények megváltoztatására. Ilyen esetekben felméréseket kell végezni e változások mérése érdekében. Egyes beavatkozásoknak meglehetősen homályos vagy rosszul meghatározott eredményei vannak. A beavatkozási logika kidolgozása segíthet abban, hogy jobban megértsük, mit akar elérni egy beavatkozás, és hogyan kíván változást elérni az érintett eredményekben.

A beavatkozást olyan módon vezették-e be, amely lehetővé teszi egy érdemi kontrollcsoport azonosítását?

A kezelés kiválasztási mechanizmusa

Az érdemi kontrollcsoport azonosításához fontos mérlegelni, hogy a kezelt egységeket (személyeket vagy vállalkozásokat) hogyan választják ki a beavatkozásra, illetve hogy ezen egységek miért döntenek a részvétel mellett; lehetséges-e vajon ugyanazt az adatforrást – pl. ugyanazt a felmérési eszközt – alkalmazni a kontrollmintában, mint a kezelt csoportban; és végül, szükség van-e olyan kontrollminták kiválasztására, amelyekre ugyanazok a munkaerőpiaci feltételek vonatkoznak, mint a kezelt csoportra. Az alábbi háttérmagyarázatban bemutatunk néhány példát.

Ha adott beavatkozás kötelező jellegű és a teljes célcsoportnak többé-kevésbé egyidejűleg nyújtották, bonyolulttá lehet megtalálni a célcsoport azon nem kezelt részét, amely kontrollként szolgálhat.

5. háttérmagyarázat: A kontrollcsoportok meghatározása

Az útmutatóban vizsgált CIE-k által szolgáltatott példákban a kontrollcsoportok kiválasztását a beavatkozások jellemzői (például a támogathatósági feltételek), valamint a megfelelő adatok rendelkezésre állása határozta meg.

Az előző programozási időszakban végrehajtott CIE-kkel kapcsolatban szerzett tapasztalatokhoz képest a kontrollcsoport azonosítása és kiválasztása gyakrabban alapul adminisztratív adatokon, különös tekintettel a munkanélküliek nyilvántartásaira. A leggyakoribb stratégia a hasonló jellemzőkkel rendelkező potenciális kontrollszemélyek azonosítása, akiket a támogathatósági feltételek által előírtak szerint egy bizonyos időszakban munkanélküliként regisztráltak az állami foglalkoztatási szolgálatoknál. Ez vonatkozik néhány olaszországi (Marche, Trento tartomány és Piemont), lengyelországi (Lublina és Podlasie vajdaság), valamint a migránsok számára szervezett képzések, munkahelyteremtő programok és a baden-württembergi munkanélküliek integrációját célzó intézkedések németországi értékelésére.

Más értékelésekben – bár az útmutatóban részletesen bemutatott példák nem terjednek ki ezekre – a felvett, de a kezelésre nem kiválasztott személyeket később a kontrollcsoport kialakításához választották ki. Ez a helyzet az ifjúsági garancia olaszországi értékelése, a „2007 és 2013 között finanszírozott állampolgári munka” kísérleti projekt németországi értékelése, valamint a Friuli Venezia Giulia tartományban végrehajtott PIPOL-program értékelése esetében²⁷. Ezt a stratégiát azonban nem alkalmazzák gyakran, mivel a legtöbb országban és régióban a monitoring információs rendszerek nem tartalmaznak információkat azokról az emberekről, akik jelentkeztek a képzésre, de azon már nem vettek részt.

A tartósan munkanélküliekre vonatkozó beavatkozások értékelésének német megközelítése²⁸ eltérő volt, mivel az értékelés a „kezelésre való szándékot”, nem pedig a „kezeltekre gyakorolt átlagos kezelési hatásokat” értékelte. Ebben az esetben a kezelt csoportot a program végrehajtási időszakában potenciálisan támogatható személyek alkották, függetlenül attól, hogy (2015-től) ténylegesen kezelték-e őket, és a kontrollcsoportot pedig az azonos támogathatósági feltételekkel rendelkező, de a program végrehajtása előtt (2010–2012) tartósan munkanélküli személyek alkották.

Kizárólag a randomizált megközelítést alkalmazó svéd példában határozták meg véletlenszerűen a kontrollcsoportot: a terv szerint a kezelést (az állami foglalkoztatási szolgálatok által nyújtott intenzívebb támogatás) véletlenszerűen nyújtották a fiatalok egy csoportjának, míg a kontrollcsoport az állami foglalkoztatási szolgálatok által nyújtott szokásos támogatásban részesült.

Az ESZA vállalkozásokra vonatkozó intézkedéseire összpontosító néhány értékelés esetében a kezelt és a kontrollcsoportok közötti határvonalat a támogatott és a nem támogatott jelentkezők között húzták meg, mint néhány dán értékelés esetében, amelyek az ESZA által támogatott vállalkozások teljesítményét

²⁷ Lásd az alábbiakat: [Isfol, 2016](#) – [IAW Institut für Angewandte Wirtschaftsforschung – ISG Institut für Sozialforschung und Gesellschaftspolitik, GmbH, 2015](#) – [Ismeri Europa, 2018](#).

²⁸ Lásd: [Boockmann B. et al., 2019](#).

hasonlítják össze a hasonló jellemzőkkel rendelkező, de támogatásban nem részesülő vállalkozások mintájával²⁹.

2.2. Az értékelési kérdések és az eredményváltozók

2.2.1. Mik a beavatkozás céljai és célkitűzései?

Az értékelési rendszer kidolgozásakor mindenképp célszerű leírni a beavatkozás céljait, célkitűzéseit és fő jellemzőit.

Sok esetben már léteznek a beavatkozás céljait és célkitűzéseit meghatározó dokumentumok. Egy CIE esetében azonban fontos, hogy pontosan meghatározzuk, hogy a beavatkozás milyen eredményeket és változásokat kíván elérni, és ezért milyen hatások várhatóak.

Gyakran hasznos megfogalmazni egy beavatkozás változáselemétét, amely meghatározza, hogy a tervek szerint a különböző inputok és tevékenységek miként kapcsolódnak a kibocsátásokhoz, kimenetekhez (vagy eredményekhez) és ezáltal a hatásokhoz.

2.2.2. Mi az értékelés célja?

Egy adott CIE értékelési rendszerének kidolgozásakor fontos alaposan mérlegelni az értékelés célját. Ha nem tudjuk világosan, hogy miért van szükség az értékelésre, akkor nem valószínű, hogy az értékelés a szükséges bizonyítékokat fogja szolgáltatni. Az ESZA által finanszírozott beavatkozások értékelésével összefüggésben számos kérdést kell megvizsgálni:

- Mi az értékelés célja és jellege az EK szabályozási követelményeivel és iránymutatásaival összefüggésben?
- Kik az értékelés fő érdekelt felei?
- Hogyan fogják felhasználni az értékelési eredményeket?
- Milyen konkrét kérdésekkel kell foglalkoznia az értékelésnek?

Mik a beavatkozás céljai és jellege?

Először is meg kell határozni az értékelés végrehajtásának **motivációját**. Az (EU) 2021/1060 rendelet szerint „a tagállamnak vagy az irányító hatóságnak – azzal a céllal, hogy javuljon a programok tervezésének és végrehajtásának minősége –, az alábbi kritériumok közül egy vagy több szerint értékelnie kell a programokat: hatékonyság, eredményesség, relevancia, koherencia és uniós hozzáadott érték. Az értékelések során olyan más releváns kritériumok is figyelembe vehetők, mint például az inkluzivitás, a megkülönböztetésmentesség és a láthatóság, az értékelések pedig több

A CIE kialakításainak kombinálása a beavatkozási logikából eredő felismerésekkel

Az értékelés célja és jellege

²⁹ Például: [Danmarks Statistik et al., 2017](#) és [Danmarks Statistik et al., 2018](#).

programot is lefedhetnek³⁰. A fentiek szerint a CIE megállapításai általában az eredményességre (a várt eredmények elérésének mértékére) és a hatékonyságra (a beavatkozás költséghatékonyságára vagy költség-haszon arányára) vonatkoznak.

Általában véve a Bizottság arra ösztönzi a tagállamokat, hogy szakpolitikáik kialakításakor eredményorientált megközelítéseket kövessenek, és olyan értékeléseket végezzenek, amelyek megfelelnek a tagállamok belső követelményeinek a hatáskör, a kialakítás és az időkeret tekintetében. E tekintetben az ESZA+ programokban a CIE-ket konkrét értékelési kérdések megválaszolására vagy a nemzeti értékelési politikával összhangban is végre lehet hajtani.

Másodszer, meg kell határozni az **értékelés jellegét**³¹:

- A **hatásjellegű értékelések** egy program vagy programcsoport uniós és nemzeti prioritásokhoz viszonyított hatásait vizsgálják (ez lehet az ESZA makrogazdasági hatása, összpontosíthat egyes szakpolitikákra és témákra vagy horizontális prioritásokra, mint például a gyermekkor és az esélyegyenlőség).
- A **folyamat (vagy végrehajtás) jellegű** értékelések támogatják egy program végrehajtását, kielemezik az előrehaladást és a végrehajtási módszereket, és ajánlásokat tesznek a program javítására.

A tényellentétes megközelítés elvileg alkalmazható a hatásértékelésekre, míg a folyamatértékelés más módszereket igényel (lásd továbbá a fenti

1. ábra: . ábrát).

A közös rendelkezésekről szóló rendelet a 2014–2020-as programozási időszakkal ellentétben nem ír elő meghatározott számú hatásértékelést a 2021–2027-es programozási időszakban. Ehelyett olyan értékelési stratégiát kér, amely képes felmérni, hogy az európai alapokból származó támogatás miként járult hozzá a program céljainak eléréséhez az összes fő stratégiai profil tekintetében³². A közös rendelkezésekről szóló rendelet továbbá nem írja elő, hogy az értékelésnek mely prioritásokra vagy beavatkozásokra kell összpontosítania, hanem ennek eldöntését az IH-ra és az értékelési tervre bízta. Eszerint az egyes programok értékelési stratégiájának meg kell határoznia a hatás- és folyamatértékelések kombinációját, valamint azt, hogy mely prioritásokra és beavatkozásokra kell összpontosítani fő erőfeszítéseiket. A végleges és általános hatásvizsgálatot 2029 júniusáig kell elkészíteni³³, de semmilyen más korlátozás nem korlátozza az értékelési tervben meghatározandó többi értékelés időzítését.

Ki a fő célközönség?

Az értékelés célközönségét meg kell határozni. Az értékelés jellegétől függően ez a csoport magában foglalhatja a politikai döntéshozókat, az IH-kat és programirányítókat, egyéb IH-kat vagy végrehajtó szerveket a tagállamban, illetve a hasonló programokat működtető nemzeti vagy regionális hatóságokat. Amennyiben az adatokat a programirányításon kívüli intézmények szolgáltatják, ezeket a szerveket (a továbbiakban:

Az érdekelt felek azonosítása

³⁰ A közös rendelkezésekről szóló rendelet 2021/1060 rendelet 44. cikkének (1) bekezdése.

³¹ [Lásd: Európai Bizottság \(2007\)](#).

³² A közös rendelkezésekről szóló 2021/1060 rendelet 44. cikkének (1) bekezdése.

³³ A közös rendelkezésekről szóló 2021/1060 rendelet 44. cikkének (2) bekezdése.

adattulajdonosok) is érdekelt feleknek kell tekinteni. Fontos, hogy az értékelést irányító csoport minden fontosabb érdekelt felet magában foglaljon, hogy közös felelősségvállalás alakuljon ki az értékelés kialakításának és végrehajtásának folyamatáért, valamint hogy egyes, az IH-nak technikai tanácsokat szolgáltató értékelési szakértők tudományos vagy közintézményekből érkezzenek.

Hogyan fogják felhasználni az értékelési eredményeket?

Miután meghatározták az értékelés célközönségét, az eredmények felhasználását is meg lehet határozni. Gyakorlatilag ez úgy érhető el, hogy az irányítócsoporthoz bevonják az értékelési kérdések kidolgozásába és a feladatmeghatározásról szóló megbeszélésekbe.

A CIE-eredmények gyakran ehhez a két kulcsfontosságú döntéshez járulnak hozzá:

- folytatódjon-e egy meglévő beavatkozás, és
- szélesebb körben kell-e végrehajtani egy új típusú beavatkozást (azaz léptékváltás szükséges-e).

Az első esetben a CIE megkísérrelheti egy meglévő vagy folyamatban lévő program hatékonyságának értékelését abban az esetben, ha a költségvetésre nyomás nehezedik és az érintett forrásoknak léteznek lehetséges alternatív felhasználási módjai. Ebben a helyzetben nem valószínű, hogy a beavatkozást korábban tényellentétes forgatókönyvek segítségével értékelték volna.

A második esetben a beavatkozásoknak végrehajtási korlátokkal szembesülhetnek. Például a beavatkozást egy tagállam adott régiójában vagy területén, vagy csak korlátozott ideig lehet végrehajtani. Ezekben az esetekben a CIE eredményei felhasználhatók annak meghatározására, hogy az adott beavatkozás hatékony-e, és ezért máshol is hasznosan alkalmazható-e. Az ilyen helyzetekben a beavatkozásokat kísérleti projektnek vagy szélesebb körű bevezetés előtti tesztelésnek nevezik.

Milyen kérdésekre kell választ adni?

Miután a beavatkozás céljait, az értékelés célját és végleges felhasználási területeit meghatározták, valamint a célközönséget egyértelműen azonosították, lehetséges a CIE által megválaszolandó kérdések részletes meghatározása. Sok esetben a célközönség és az érdekeltek széles körének lesznek olyan okozati jellegű kérdései, amelyek feltárását a CIE-től várják. A programirányítónak vagy értékelőnek ezeket a kérdéseket széles körű konzultáció segítségével kell összegyűjtenie, figyelembe véve a beavatkozás különböző szakaszaiban érintett személyek eltérő szempontjait és javaslatait. Ezt követően a programirányítónak és/vagy az értékelőnek rangsorolnia kell a kérdéseket, és a CIE-nek a fontosabb és megfelelőbb kérdésekre kell összpontosítania.

A CIE kulcsfontosságú kutatási kérdéseit tartalmazó lista véglegesítése során az alábbi témákat lehet figyelembe venni:

- A beavatkozás rövid, közép- és hosszú távon elérte-e a kívánt eredményeket, illetve hozzájárult-e azok eléréséhez? Valamint a rövid távú hatások jelentősen különböztek-e a hosszú távú hatásoktól? Az ezekkel a témákkal foglalkozó kérdéseket prioritásként kell kezelni.

*Kulcsfontosságú
kutatási kérdések*

- Lehetséges-e az eredmények mennyiségi mérése? A CIE-nek megfelelő adatkészletre kell támaszkodnia (adminisztratív adatok vagy a résztvevőknek küldött közvetlen felmérés), függetlenül az előnyben részesített forrástól.
- Milyen mértékben tulajdoníthatók a résztvevők körülményeiben vagy a társadalmi-gazdasági kontextusban bekövetkezett változások a beavatkozásoknak? Az ilyen típusú kérdéshez a beavatkozás nettó hatásának mérése szükséges a kontrollcsoport résztvevőivel és a kontextusmutatókkal való összehasonlítás céljából.
- A beavatkozás hatásai azonosak voltak-e a célcsoport minden tagja esetében? Például a tartósan munkanélkülieket célzó beavatkozás hatása azonos volt-e a férfiak és a nők esetében? Vagy azonos volt-e a hatás a 25 év alattiak vagy az 50 év felettiak tekintetében? A CIE hatékonyan képes a különböző alcsoportokban jelentkező hatások vizsgálatára, ha a kezelt és a kontrollcsoportokba tartozó egyének száma kellően magas.
- Költséghatékony volt-e a beavatkozás (az alternatívákhoz képest)? És milyen a költség-haszon aránya? Ehhez a hatékonysági elemzéshez szükség van egy CIE-re a hatások pontos felmérése, valamint a közvetlen és közvetett költségekre és előnyökre vonatkozó pontos információk szolgáltatása érdekében.
- Bőséges mennyiségű információ és ismeretanyag áll rendelkezésre a hasonló beavatkozások hatásairól? Milyen mértékben alkalmazhatók ezek az ismeretek a vizsgált beavatkozás esetében? Ha egy szakpolitika jól ismert, és hatásait már széles körben vizsgálták, hasznos lehet az értékelési kérdéseket a szakpolitika bizonyos aspektusaira összpontosítani, és így elkerülni más elemzések megismétlését. A meglévő szakirodalom részletes átvilágítása tájékoztathat az ezzel kapcsolatos döntésekről, és minden esetben hasznos segítséget nyújt a CIE kialakítása során.

Fontos, hogy a megbízás előtt világos elképzelés legyen arról, hogy a CIE-nek milyen kutatási kérdésekkel kell foglalkoznia. Az értékelés által megválaszolandó kérdések megvitatása minden értékelési rendszer kulcsfontosságú eleme.

Fontos, hogy rangsoroljuk a kérdéseket, és ne engedjük annak a népszerű tendenciának, hogy az értékelésbe túl sok kérdést veszünk fel. Nehéz egyensúlyt teremteni aközött, hogy az értékelés különböző érdekekkel rendelkező érdekelt felek számára releváns, valamint könnyen kezelhető is legyen. Ha egy értékelés a kutatási kérdések túl széles körével foglalkozik, elveszítheti a fókuszát, és végül a problémák széles körét az optimálistól eltérő módon kezeli. Gyakran előfordul, hogy a „kevesebb több” – a rangsorolás az értékelés tervezési folyamatának kritikus szakasza.

Az értékelési kérdések rangsorolásához ki kell zárni a párhuzamosságokat, és az egyes kérdéseket a vonatkozó elvek szerint kell pontozni. Ezek az alábbiak lehetnek: a kérdést megfogalmazó érdekelt fél fontossága és valódi elkötelezettsége, a kérdés megfelelő illeszkedése és egyezése a program változáselemzésével, a kérdés relevanciája az értékelés általános célja szempontjából, a kérdés megvalósíthatósága a rendelkezésre álló adatok, idő

*Kérdések
rangsorolása*

és erőforrások tekintetében³⁴. Az így kapott rangsor fontosság szerint rendezi a kérdéseket, és lehetővé teszi a legfontosabb kérdések kiválasztását.

Bizonyos esetekben lehetséges az értékelési kérdések egy csoportját egy általánosabb kérdés alá rendezni; például egy olyan kérdés alá, mint a „mi volt a beavatkozás nettó hatása”. Más kérdéseket is csoportosítani lehet, például a résztvevők különböző csoportjaira – esetleg különböző időszakok tekintetében – gyakorolt hatásokat. Ennek a rendezési folyamatnak azonban mindig egy kezelhető és megvalósítható kérdéskészletet kell eredményeznie.

Milyen értékelési kritériumok kapcsolódhatnak az értékeléshez?

Az értékelési kritériumok és a kérdések közötti kapcsolatot fentebb már említettük, de ez a kérdés további tisztázást érdemel. Az értékelési kritériumok (eredményesség, hatékonyság, uniós hozzáadott érték, koherencia stb.) ahhoz szükségesek, hogy értéket lehessen rendelni az összeállított bizonyítékokhoz, és értékelni lehessen egy szakpolitikát (hatékonyság stb.); míg az értékelési kérdésekre azért van szükség, hogy a megbízó igénye egyértelművé váljon, és a legfontosabb szakpolitikai kérdésekre összpontosítson. Az értékelési kritériumok és az értékelési kérdések azonban összefüggnek egymással. Minden kérdés általában egy adott kritériumra vonatkozik, és ez a kapcsolat fontos mind az IH-k, mind az értékelők számára, mivel összekapcsolja a szükségszerűen a kérdéseken alapuló értékelési tervet a 2021–2027-es időszakra vonatkozó, közös rendelkezésekről szóló rendeletben foglalt követelményekkel, amelyek eltérő módon kapcsolódnak az értékelési kritériumokhoz.

*Értékelési
kritériumok és
értékelési kérdések*

Az alábbiakban néhány példát mutatunk be a tipikus értékelési kérdésekre, amelyeket a megfelelő kritériumokkal csoportosítunk. Ezeket az Európai Bizottság Minőségi jogalkotási eszköztár³⁵ (47. számú eszköz *az értékelési kritériumokról és kérdésekről*) című dokumentumából választottuk ki, illetve dolgoztuk át annak érdekében, hogy a hatásvizsgálatot és lehetőség szerint CIE-t igénylő kérdésekkel összhangban lévő példákat mutassunk be:

- *A hatékonysági kérdések tipikus példái*
  - Milyen mennyiségi hatásai voltak a beavatkozásnak?
  - Mennyiben tulajdoníthatók ezek a változások/hatások a beavatkozásnak?
  - A megfigyelt eredményeket befolyásoló tényezők mennyiben hozhatók összefüggésbe az uniós beavatkozással?
- *A hatékonysági kérdések tipikus példái*
  - Milyen mértékben volt költséghatékony a beavatkozás?
  - Milyen mértékben indokoltak a beavatkozás költségei, figyelembe véve az elért változásokat/hatásokat?
  - Ha jelentős különbségek vannak az egyes területek költségei (vagy hasznai) között, mi okozza ezeket? Hogyan kapcsolódnak ezek a különbségek a beavatkozáshoz?
- *Az uniós hozzáadott értékkel kapcsolatos tipikus kérdések*
  - Milyen hozzáadott értéket eredményez(nek) az ESZA+ beavatkozás(ok) a hasonló nemzeti és/vagy regionális beavatkozásokhoz képest?

³⁴ Lásd például: [Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központ CDC, 2013.](#)

³⁵ Lásd: [Európai Bizottság, 2017.](#)

- Mi lenne a meglévő ESZA+ beavatkozás hatályon kívül helyezésének vagy visszavonásának legvalószínűbb következménye?

2.3. A kontrollcsoport meghatározásához és az eredményváltozók méréséhez szükséges adatok

2.3.1. Rendelkezésre állnak a megfelelő adatok vagy elérhetővé lehet tenni azokat?

Az IH-kal és az uniós értékelési szakértőkkel folytatott megbeszélések azt mutatják, hogy a megfelelő adatokhoz való hozzáférés az egyik legfontosabb kihívás a CIE-k végrehajtása során; kulcsfontosságú gyakorlati szempont, hogy a szükséges adattípusok rendelkezésre állnak-e. E részben a szükséges adattípusok egyszerűsített kategorizálása kerül bemutatásra, valamint ismertetjük az ilyen adatok beszerzésére alkalmas forrásokat, illetve az esetlegesen szükséges elsődleges adatgyűjtési gyakorlatok típusait. Az adatvédelem kulcsfontosságú kérdésével is foglalkozunk.

A megfelelő tervezéssel kapcsolatban egy fontos szempontra fel kell hívni a figyelmet. Bizonyos mértékig a CIE-k végrehajtására tett kísérleteket a múltban az adatok hiánya hiúsította meg, mivel nem állítottak fel elég korán megfelelő terveket. A meglévő beavatkozások esetében fontos a kezelt és a nem kezelt csoportok tagjainak azonosítása, valamint a tőlük való adatgyűjtés mechanizmusainak kialakítása, mivel ők lesznek az értékelés középpontjában. Az új beavatkozások esetében korai lépéseket kell tenni annak biztosítása érdekében, hogy a megfelelő időpontokban a megfelelő típusú adatokat gyűjtsék össze.

Az adatgyűjtés tervezése

Milyen típusú adatok szükségesek?

Fő adatforrások

Általánosságban háromféle adatra van szükség egy CIE elvégzéséhez. Bizonyos esetekben egyetlen adatforrás ezek közül egy vagy több típust is tartalmazhat. Ezek az alábbiak: a kezelt és a kontrollcsoport adatrekordjai, eredményrekordok és a háttéradatok rekordjai.

- **A kezelt és a kontrollcsoport adatrekordjai:** olyan adatforrásokra van szükség, amelyek lehetővé teszik az értékelők számára egyedi kezelt- és kontrollcsoport-egységek (vállalkozások, személyek vagy esetleg földrajzi területek) azonosítását.
- **Eredményrekordok:** az útmutató 3. fejezetének 6. és 7. ábráján bemutatottak szerint a CIE-k esetében a kezelt és a kontrollcsoportok

eredményeit egyaránt mérni kell. Ideális esetben a két csoport eredményeivel kapcsolatos adatokat azonos gyűjtési módszerekkel kell gyűjteni, és az eredményeket ugyanazon időpontokban kell mérni.

- **Háttér adatok rekordjai:** adatokra van szükség a jól illeszkedő kontroll- és kezelt csoportok kiválasztásához, valamint hogy a kettő között fennmaradó különbségek elemzés során történő ellenőrzéséhez. Fontos, hogy minél több adatot gyűjtsünk az egység jellemzőiről és olyan tényezőkről, amelyek kapcsolatban lehetnek mind a beavatkozásban való részvételre vonatkozó döntéssel, mind a lehetséges eredményekkel, különösen a kezelés előtt mért eredménymutatókkal. A háttér adatok közé tartozhatnak a helyi munkaerőpiacokat leíró adatok (például a helyi munkanélküliségi ráták vagy a munkaerőpiac szűkösségének mérése), valamint az alcsoportok szerinti elemzést lehetővé tevő adatok.

Az alábbi 2. táblázat ezt a három adattípust mutatja be, és javaslatot tesz azokra a forrásokra, amelyekből ezeket gyűjteni lehet. Az ESZA CIE-khez felhasznált adatokra az alábbi első háttér magyarázatban található példák, míg a második háttér magyarázat a munkaerőpiaci kérdések elemzéséhez és a munkaerőpiaci politikák értékeléséhez használt integrált adatállományokra mutat be példákat.

2. táblázat: Adattípusok és adatforrások

Adattípusok	Források
Kezelt csoportok adatrekordjai	<ul style="list-style-type: none"> - A beavatkozás résztvevőinek adatrekordjai (általánosságban, a kedvezményezettekénél) - ESZA+ monitoring adatok (beavatkozási jellemzők, kezdések és befejezések, beutalási nyilvántartások, pályázati nyilvántartások)
Kontrollcsoportok adatrekordjai	<ul style="list-style-type: none"> - Adminisztratív adatok, például szociális biztonsági, oktatási és munkanélküli ellátási nyilvántartások - Részvételi nyilvántartások (azok, akik jogosultak voltak a részvételre, de a jogosultságtól eltérő okok miatt nem vettek részt³⁶) - Meglévő nemzeti felmérések, mint például az LFS
Eredményrekordok (mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok esetében szükséges)	<ul style="list-style-type: none"> - Adminisztratív adatok: pl. a szociális biztonsági és munkanélküli nyilvántartások felhasználhatók eredménymérések összeállításához (ellátások/társadalombiztosítási bevételek), társadalombiztosítási és adóügyi nyilvántartások (jövedelmek és foglalkoztatási eredmények) - Az oktatással származó adminisztratív rekordok (az elért kompetenciákkal kapcsolatos szabványosított tesztek, végzési arányok, beiratkozás és részvétel) - Hivatalos vállalati összeírás vagy adóügyi nyilvántartások (termelékenység vagy forgalom a cégen belüli képzés vagy új alkalmazottak felvétele előtt és után) - A hivatalos statisztikákból származó foglalkoztatási vagy kibocsátási adatok (területi tényellentétes elemzésekben a foglalkoztatás és a GDP szintjének mérésére) - A kezelt és kontrollcsoportokra szabott felmérések
Háttér adatok/kontrollváltozók (mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok esetében szükséges)	<ul style="list-style-type: none"> - Adminisztratív rendszerek – pl. ellátási rekordok, amelyek a kezelés előtti igényléstörténetet tartalmazzák; társadalombiztosítási és adónyilvántartás, korábbi jövedelmek és foglalkoztatási nyilvántartások - A munkaerőpiacra vagy az oktatásra vonatkozó hivatalos statisztikák (pl. munkaerő-felmérés, regionális vagy nemzeti szintű alapadatok, amelyek egyéni szintű mikroadatokat is szolgáltatnak a részletesebb kidolgozáshoz) - A kontroll- és kezelt csoportok felmérései. Amennyiben a kezelési szabályok egyértelműek, lehetséges a kontrollcsoportokat előzetesen meghatározása és a kiindulási adatok összegyűjtése - Nyomonkövetési rendszerek – bizonyos körülmények között a nyomonkövetési rendszerek felhasználhatók a kezelt és a kontrollcsoportok méréseinek összegyűjtésére, például olyan alkalmazási rendszerek esetében, ahol a sikertelen jelentkezők kontrollszemélyként használhatók

6. háttér magyarázat: Példák a CIE-khez használt adatokra

Az ebben az útmutatóban részletesen vizsgált példák közül valószínűleg a német értékelések támaszkodnak a leggazdagabb adminisztratív adatkészletekre. Az integrált foglalkoztatási életrajzok (IEB) a Szövetségi Munkaügyi Hivatal által kezelt számos különböző adminisztratív információforrást integrálnak, továbbá információkat tartalmaznak az egyén foglalkoztatásáról (az önfoglalkoztatás kivételével) és

³⁶ Ezek a „jogosult, de nem felvett” résztvevők; a felvétel elmaradása általában a finanszírozás megszűnésétől vagy más külső okoktól függ (pl. a tanárok betegsége, közlekedési zavar stb.). Ezek az alanyok preferenciális kontrollcsoportot alkothatnak, mivel ugyanolyan jogosultsággal és részvételi szándékkal rendelkeznek, mint a tényleges résztvevők; ugyanakkor néha nincs elég belőlük ahhoz, hogy kontrollcsoportot lehessen létrehozni, vagy az adataik nincsenek regisztrálva.

munkanélküliként eltöltött időszakairól, a társadalmi-demográfiai jellemzőkről, a jövedelemtranszferekről (munkanélküli ellátásokról) és az aktív munkaerőpiaci szakpolitikákban való részvételéről. Az IEB-k hosszú múltra tekintenek vissza, és az adatkészlet fejlesztése és kezelése folyamatos erőfeszítéseket és beruházásokat igényelt. Az IEB-vel kapcsolatos további részletek a 7. háttérmagyarázatban találhatók³⁷. A munkahelyteremtő programok német értékelése ezeket az adatokat egy három hullámból álló felmérés egészítette ki, hogy információkat gyűjtsenek a beavatkozások különböző szakaszaiban elért (az egyének által érzékelt) „nem számszerűsíthető eredményekről”.

Az útmutatóban részletesen vizsgált olasz értékelések esetében a felhasznált adatok hasonlóak voltak. Az állami foglalkoztatási szolgálatoknál nyilvántartott munkanélküliek archívumait használták a potenciális kontrollcsoportok azonosítására, míg az eredményváltozók mérésére a vállalatok és az állami munkáltatók valamennyi munkaszerződését (kivéve az önfoglalkoztatást) nyilván tartó, foglalkoztatási változásokkal kapcsolatos adminisztratív adatokat (Comunicazioni obbligatorie – COB) használták. Mivel a COB-eket regionális szinten kezelik, az információ minősége változó. Az elmúlt években azonban országos szabványokat vezettek be, és javult a minőség. Az egyik értékelésben (Trento tartományban) az értékelő ezeket az adatokat össze tudta vonni az INPS (a nemzeti szociális biztonsági intézet) által szolgáltatott adóbevallási adatokkal, így a hatást az egyén jövedelmében is le lehetett mérni.

Lengyelországban az értékelések az állami foglalkoztatási szolgálatok munkanélküli nyilvántartásaiból származó adminisztratív adatokat használták a kontrollcsoportok azonosításához. Ezek az adatok ugyanakkor nem tartalmaznak információkat az egyének foglalkozási viszonyáról vagy előéletéről, ezért az értékelések során közelítő változókra kellett támaszkodni (a munkanélküli viszony törlése az állami foglalkoztatási szolgálatoknál), vagy a kezelt és nem kezelt egyének mintáján végzett felméréseken keresztül kellett információt gyűjteni.

Lettországban az értékelő két fő adminisztratív adatkészletet tudott egyesíteni. A lett Állami Foglalkoztatási Ügynökség (SEA) adatai a konkrét időpontokban munkanélküliként nyilvántartott résztvevőkről és nem résztvevőkről szolgáltatott információkat, az Állami Adóhivatal (SRS) adatai pedig a különböző időpontokban fennálló foglalkoztatási feltételekről, valamint az egyének jövedelméről biztosítottak tájékoztatást. Ez lehetővé tette, hogy az értékelő a hatásokat a különböző időpontokban való foglalkoztatás valószínűsége és a jövedelem szempontjából is fel tudja mérni.

Az egyetlen randomizált esetben, a svéd példában adminisztratív adatokat használtak az eredményváltozók mérésére, valamint a munkaügyi hivatalok és közvetítők körében felmérést végeztek a biztosított támogatás intenzitásának és típusainak mérésére.

Az oktatás területén végzett értékelések adminisztratív adatokat használtak a kontrollcsoport azonosításához és az eredményváltozók értékeléséhez, kivéve Lengyelországot, ahol egy felmérésre kellett támaszkodni az eredményként használt változók méréséhez.

Összességében a példák bemutatják a megfelelő adminisztratív adatok CIE-k szempontjából fennálló fontosságát, ideális esetben mind a kontrollcsoportok azonosítása, mind az eredményváltozók mérése szempontjából. Ebből a szempontból a CIE-eket tervező IH-knak előzetesen biztosítaniuk kell, hogy az értékelések elvégzéséhez szükséges adminisztratív adatok rendelkezésre állnak, megfelelő intézkedéseket hozva a hozzáférhetőséggel, az adatok integrálásával vagy más problémás szempontokkal kapcsolatos esetleges kérdések kezelése érdekében.

7. háttérmagyarázat: Példák a CIE-khez használt integrált adatbázisokra

Az írországi „Jobseekers Longitudinal Dataset” (az álláskeresők longitudinális adatbázisa – JLD)

A „Jobseekers Longitudinal Dataset” (az álláskeresők longitudinális adatbázisa – JLD) a Szociális Védelmi Minisztérium (DSP) által kezelt adminisztratív adatbázis.

A JLD ambiciózus kísérlet az adminisztratív adatok kutatási célokra történő adaptálására. Az adatbázis kidolgozása körülbelül 10 évvel ezelőtt kezdődött, miután a DSP megbízta a dublini University College-ot,

³⁷ Hasonló a tapasztalat az ír „Jobseekers Longitudinal Dataset” (az álláskeresők longitudinális adatbázisa – JLD) adatbázis kapcsán, amely egyetlen adatbázisba integrálta a szociális ellátás és a társadalombiztosítás kifizetéseire, a munkaerőpiaci programokra és a foglalkoztatási előzményekre vonatkozó információkat. A JLD-t többek között a 2007–2013-as programozási időszakban finanszírozott JobBridge aktivizálási program értékeléséhez használták. Lásd: [Indecon, 2016](#).

hogy készítsen egy előzetes tanulmányt a „Live Register”³⁸ kezeléséről és általánosságban a munkaerőpiaccal kapcsolatos adatokról. A tanulmány számos javaslatot tett az adatgyűjtés javítására, és néhány kihívást is azonosított (például a különböző adatrendszerekben lévő adatok duplikációja, hiányzó információk stb.).

A JLD számos információforrást integrál: a DSP-től származó kifizetési és adminisztratív adatok – pl. a „Live Register” adatbázisban szereplő munkaképes korú népességnek nyújtott szociális ellátás és társadalombiztosítás kifizetései, valamint a DSP által kezelt aktív munkaerő-politikai programokhoz kapcsolódó adatok; a nemzeti oktatási és képzési szerv, a SOLAS által kezelt munkaerőpiaci programokra vonatkozó adatok; az adóhatóságok (adóbiztosok) által gyűjtött adatok. Az ESZA beavatkozásai tekintetében a JLD részben az alpból finanszírozott beavatkozásokra, de még pontosabban a DSP és a SOLAS által finanszírozott beavatkozásokra terjed ki³⁹.

A fent említett forrásokból származó adatokat időszakok sorozataként rendezik át, ahol egy időszak akkor kezdődik, amikor a személy munkanélkülivé válik, és akkor ér véget, amikor a személy munkába áll, más tevékenységbe kezd vagy képzési programba kerül; így, amikor az egyén állapota ismét megváltozik, új időszak kezdődik. A munkanélküliségi időszak kezdete egybeesik azzal, amikor adott egyén elkezd igényelni az álláskeresési segítyt és az álláskeresési támogatást⁴⁰. A JLD-ben az időszakok szerint rendezett szerkezet előnye, hogy az álláskeresési segíty és az álláskeresési támogatás egybefüggő időszakai összekapcsolhatók és a munkanélküliség egy időszakaként ábrázolható. Érdemes megjegyezni, hogy a fentebb ismertettek szerint az időszakok átfedhetik egymást, és a kutató azzal a problémával szembesül, hogy rangsorolnia kell az időszakokat.

A JLD 2004 óta követi nyomon a szociális ellátás iránti kérelmeket, az aktivizálást, a képzést és a foglalkoztatási előzményeket, és körülbelül 2 millió egyén mintegy 13 millió, szociális ellátáshoz és munkához kapcsolódó egyéni időszakát tartalmazza. Minden időszak rendelkezik egy kezdő és záró dátummal, valamint egy operatív kóddal⁴¹, amely lehetővé teszi az egyén helyzetének azonosítását az egyes időszakok során. A JLD számos „változót” foglal magában: nem, életkor, családi állapot, állampolgárság, iskolai végzettség, korábbi foglalkozás, foglalkoztatási és munkanélküliségi előzmények (időtartam és időszakok száma) és a munkahelyek jellemzői (pl. ágazat), munkanélküli képzési előzmények (típus, időtartam és időszakok száma), ellátások típusai, gyermekek száma, eltartottak száma, családi kifizetések típusa (pl. felnőtt és gyermek eltartottak után járó támogatás, csak felnőttek után járó stb.), jövedelem és adó, valamint földrajzi elhelyezkedés⁴².

Az egyedi azonosítók ezenkívül összekapcsolják a JLD-t más adminisztratív adatokkal; például a JobsPlus értékeléséhez a JLD-t egy külön monitoring adatbázissal párosították, amely részletes információkat tartalmazott a JobsPlus kezdő és záró dátumairól, a JobsPlus kezdetén a „Live Register” adatbázisban töltött napok számáról és a kezelés típusáról.

A JLD-adatokhoz való hozzáférésnek két fő csatornája van: szerződéses kutatás, ha a DSP ajánlati felhívást (RFT) kezdeményez; vagy a megfelelő hitelesítő adatokkal rendelkező kutatók kérelmére történő kutatás. Utóbbi esetben a hozzáférési kérelmeket eseti alapon vizsgálják, és elfogadásuk esetén a kutatók/intézmények és a DSP között jogi úton érvényesíthető adatmegosztási megállapodást kell aláírni. Az összes adatot álneven kezelik, és csak a kutatási téma szempontjából releváns adatmezők kerülnek továbbításra. A kutatónak vagy a kutatóintézetnek korlátozott hozzáférése van az adatokhoz, és az adatokat a kutatási vagy értékelési projekt végén törölni kell. A JLD-adatokkal együtt egy kódkönyvet is a kutatók rendelkezésére bocsátanak, ugyanakkor a dokumentáció jelentős javítására van szükség.

A JLD-t az évek során számos kutatási tevékenységhez és értékeléshez használták: Back to Education

³⁸ A „Live Register” tartalmazza az álláskeresési segítyre vagy álláskeresési támogatásra, illetve a DSP helyi irodáiban különböző egyéb törvényes jogosultságokra bejelentkezett személyek adatait.

³⁹ Az alábbi területekről nem szerepelnek programok a JLD-ben: igazságszolgáltatás (ifjúsági elterelési projektek és fiatalok próbaidős projektjei, valamint a migránsok integrációja és foglalkoztatása), oktatás (harmadik szintű hozzáférés és felnőttkori írástudás), közösség (közösségi képzési központok) és védelem (a védelmi erők foglalkoztatását támogató program).

⁴⁰ Az álláskeresési segíty hetente utalt kifizetés a DSP-től a munkával nem rendelkezőknek, a teljes mértékben munkanélkülieknek vagy a munkaadójuk általi munkaidő-csökkentés miatt rész munkaidőben dolgozóknak. Azok az álláskeresők jogosultak rá, akik kifizették a megfelelő mértékű társadalombiztosítást, akik a vonatkozó adóévben elegendő járulékot fizettek, és akik összesen legalább 104 járulékot fizettek. Az álláskeresési támogatás olyan munkanélküli álláskeresők számára nyújtott, rászorultsági alapú kifizetés, akik nem jogosultak álláskeresési segítyre, vagy akiknek az álláskeresési segítyre való jogosultsága lejárt.

⁴¹ Az aktivizálási/képzési tevékenységek, a szociális ellátás iránti kérelmek és a foglalkoztatásban eltöltött idő kombinációja.

⁴² Figyelni kell arra, hogy egyes adatok különböző időszakokra vonatkoznak, például a jövedelmeket éves alapon regisztrálják, míg a szociális védelmi ellátások kifizetéseit hetente frissítik.

Allowance (Vissza az Oktatásba Támogatás, 2015), JobBridge Activation Programme (JobBridge Aktivizálási Program, 2016), Back to Work Enterprise Allowance (Vissza a Vállalkozáshoz Támogatás, 2017), JobPath (2019) és JobPlus (2020) tartoznak például az értékelésre kiválasztott programok közé.

A kezdeti szakaszok óta javult a JLD szerkezete és tartalma. Állandó aktivitást igényel azonban a JLD naprakészen tartása, a fejlesztések kidolgozása és a hiányosságok pótlása, például az oktatásra vonatkozó részletesebb információk magában foglalásával és több programspecifikus adat integrálásával (tartalom, kiegészítés stb.), valamint a jövedelmi adatok javításával. Egy hamarosan elinduló projektnek az alábbiak tekintetében kell továbbfejlesztenie a JLD-t: az adatcsatorna automatizálásával és tesztelésével történő rendszeres (például havi) frissítés, valamint adatforrások hozzáadása vagy cseréje annak biztosítása érdekében, hogy az adatok teljeskörűen lefedjék a foglalkoztatási és képzési támogatásokat, egyéb szociális védelmi programokat és a valós idejű jövedelmi adatokat⁴³.

A németországi Foglalkoztatáskutató Intézet (IAB) és az integrált foglalkoztatási életrajzok (IEB)

Németországban a 2003–2005-ös munkaerőpiaci reformokat követően javult a tudományos célú adathozzáférés, hangsúlyt helyezve a szakpolitikák értékelésére, valamint a „Tudomány és statisztika közötti információs infrastruktúra javításával” foglalkozó bizottság azon ajánlásaira, hogy minden mikroadatot előállító közintézménynél kutatási adatközpontot kell létrehozni. Ennek eredményeként a Szövetségi Munkaügyi Hivatal 2004-ben kutatási adatközpontot hozott létre a Foglalkoztatáskutató Intézet (Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung [IAB]) keretében. Az IAB feladata, hogy az adatok adminisztratív folyamatokból való kinyerése révén az empirikus kutatásokhoz hasznos adatkészleteket készítsen.

Az IAB több mint 15 adatkészletet kezel és bocsát a tudományos közösség rendelkezésére. Az adatok a szociális biztonsági rendszer adminisztratív adataiból, a Szövetségi Munkaügyi Hivatal belső folyamataiból és az IAB által végzett felmérésekből származnak⁴⁴.

A szociális biztonsági rendszerekkel kapcsolatban minden munkáltatónak be kell jelentenie munkavállalóinak számos adatát és jellemzőjét, és ezek az adatok bőséges információhalmazt nyújtanak az emberek foglalkoztatási múltjáról. A Szövetségi Munkaügyi Hivatal belső eljárásaira vonatkozó adminisztratív adatok közé tartoznak a kötelező munkanélküliségi biztosítás, a munkanélküli ellátások és a vonatkozó jogosultsági időszakok, a munkanélküliekkel folytatott tanácsadói találkozók, a munkaközvetítési ajánlatok és az aktív munkaerőpiaci intézkedések. Az IAB az adatokat egyetlen átfogó adatkészletben kombinálja, amelyet „integrált foglalkoztatási életrajznak” (IEB) nevez. Ezen adminisztratív adatok gyűjtése 1975-ben kezdődött, bár nem minden változó áll rendelkezésre a teljes megfigyelési időszakra vonatkozóan. Az IEB-be az IAB által végzett felmérésekből származó számos adat integrálható, mint például: IAB szervezeti panel, az IAB betöltetlen német álláshelyekre vonatkozó felmérése, a német vezetési és szervezeti gyakorlatok (GMOP); a munkaerőpiaccal és szociális biztonsággal foglalkozó panelvizsgálat (PASS); munka és tanulás a változó világban; bónuszfizetésekkel, béremelésekkel és méltányossággal foglalkozó munkavállalói felmérés (BLoG); összekapcsolt munkáltatói – munkavállalói adatok az IAB-tól (LIAB); „WeLL” panel – Munkavállalói felmérés a „Továbbképzés az egész életen át tartó tanulás részeként” projekthez.

Az IAB rendszeresen frissíti adattermékeit, és ezekből a bőséges adminisztratív adatforrásokból kutatási célokra különböző mintákat kínál. Az IAB minden egyes adattermékhez részletes, német és angol nyelvű dokumentációt biztosít. Az adatokhoz való hozzáférés jogalapja a (több változatban elérhető) német szociális törvénykönyvben található, és konkrétan négyféle adathozzáférést irányoz elő a tudományos közösség számára: egyetemi fájlok (teljesen mértékben anonimizáltak és csak oktatási célból használhatók); a tudományos felhasználású fájlok olyan anonimizált mikroadatok, amelyeket a munkaerőpiac-kutatással kapcsolatos kutatási projektekhez, nem oktatási célból vagy kereskedelmi kutatási érdekek miatt bocsátanak a németországi és uniós tagállamokbeli tudományos intézmények rendelkezésére. Az adatok biztonságát az adatokat igénylő tudományos intézménynek kell garantálnia; a részletesebb információkat tartalmazó, gyengén anonimizált adatok csak a helyszínen érhetők el. Az IAB Nürnbergben, valamint Németország, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság különböző helyszínein biztonságos számítástechnikai környezetben biztosít külön munkahelyeket. A kutatóknak közvetlen

⁴³ Az alábbi személyeknek szeretnénk köszönetet mondani a JLD-vel kapcsolatos információikért: Frank Humphreys, Ciaran Judge, Saidhbin Hardiman és Krzysztof Gigon.

⁴⁴ A Duisburg-Esseni Egyetemen közösen, a Német Kutatási Alapítvány által finanszírozott projektként 2011-ben alakult meg a Rekordösszekapcsoló Központ (Record Linkage Centre) az IAB keretében; a Központ célja, hogy egyszerűbbé tegye az egyedi azonosító nélküli adatkészletek összekapcsolását.

hozzáférésük van az adatokhoz, de programjaik kibocsátását csak az IAB munkatársai által végzett közzétételi felülvizsgálat után kaphatják meg; A távoli végrehajtás azt jelenti, hogy a kutatók mesterséges adatokkal készítik el programjaikat, és feltöltik azokat a Job Submission Application (munkák benyújtására szolgáló alkalmazás, JoSuA) alkalmazásba. Ebben a folyamatban a kutatók soha nem látják az eredeti adatokat, és csak az eredményeiket kapják kézhez. Minden adathozzáféréshez szabványosított igénylőlapok állnak rendelkezésre. Valamennyi kérelem jóváhagyását követően szerződést kötnek a kutató intézménye és az IAB között, amely szabályozza az egy adott projektre vonatkozó, meghatározott időszakon belüli adatfelhasználást. A szerződés meghatározza az adatvédelmi szabályokat, és megsértése esetén súlyos szankciókat alkalmaznak. Az IAB által kezelt adatkészletek egy része csak helyszíni használatra áll rendelkezésre (például az összekapcsolt adatkészletek).

Az IAB által létrehozott adatok alapján, a legújabb empirikus módszerek alkalmazásával rendszeresen értékelik az aktív munkaerőpiaci szakpolitikákat, és néhány esetben a megállapítások a szakpolitikák módosítását eredményezték⁴⁵. Az IAB nemcsak a németországi, hanem más országok kutatóinak is hozzáférést biztosít adatkészleteihez, és a felhasználók száma folyamatosan növekszik (2016-ban például az összes adatfelhasználási megállapodás közel egyharmada nem németországi létesítményből származott).

Az adminisztratív adatok CIE-khez való felhasználásáról és a vonatkozó gyakorlati kérdésekről lásd még a JRC kutatói által készített európai útmutatót, [Európai Bizottság, 2020](#).

Milyen adatvédelmi kérdések merülhetnek fel?

Nehézségek merülhetnek fel az ESZA+ által finanszírozott beavatkozásokban részt vevő egyének vagy vállalatok azonosítására szolgáló adatok megszerzése során⁴⁶. A CIE-khez mikroadatokra van szükség, azaz olyan adatokra, amelyek a kezelt és a kontrollcsoportok egyedi egységeire vonatkozó megfigyeléseket tartalmaznak.

Az ESZA+ létrehozásáról szóló, (EU) 2021/1057 rendelet (I. melléklet) szerint az adatokat nemek, munkaerőpiaci helyzet, korcsoport, iskolai végzettség és veszélyeztetett csoportok (migránsok, kisebbségek, fogyatékkal élők, egyéb hátrányos helyzetűek) szerinti bontásban kell megadni. A közös rendelkezésekről szóló, valamint az ESZA+ létrehozásáról szóló, 2021–2027-es időszakra vonatkozó – rendeletek jogilag arra kötelezik az IH-kat, hogy a személyes adatokat egyedi résztvevői adatrekordok formájában gyűjtsék össze és dolgozzák fel. Az ESZA+ létrehozásáról szóló (EU) 2021/1057 rendelet 17. cikkének (6) bekezdése továbbá az alábbiakat írja elő a monitoring és a mutatók vonatkozásában: „A tagállamok az adatok nyilvántartásokban vagy azokkal egyenértékű forrásokban való rendelkezésre állása esetén lehetővé tehetik, hogy az irányító hatóságok vagy az ESZA+ megosztott irányítású ága keretében nyújtott általános támogatás monitoringjához és értékeléséhez szükséges adatgyűjtéssel megbízott más szervek az említett nyilvántartásokból vagy azokkal egyenértékű forrásokból szerezzék be az adatokat, az (EU) 2016/679 rendelet 6. cikke (1) bekezdésének c) és e) pontjával összhangban”.

Az adatkezelésre vonatkozó ESZA+ rendelet

A közös rendelkezésekben és az ESZA+ rendeletekben meghatározott e szabályok megkönnyítik az ESZA+ monitoringjához és – a CIE esetében – a kezelt csoport meghatározásához szükséges személyes adatokhoz való

⁴⁵ Egy ilyen példa az álláskereső és a szociális előadó közötti kötelező integrációs megállapodás értékelése. Egy randomizált terepkiérlet segítségével és a kísérletbe bevont személyek munkaerőpiaci életrajzának nyomon követésével az IAB kimutatta, hogy a munkanélküliek egyes csoportjai számára a kötelező szabályozás kontraproduktív, és az eszközt rugalmasabban kéne szabályozni (van den Berg et al., 2016).

⁴⁶ Lásd: [Isméri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies \(Foglalkoztatási Tanulmányok Intézete\), 2019](#).

hozzáférést és azok felhasználását. Ugyanakkor a kontrollcsoportok kialakításához szükséges személyes adatokhoz való hozzáférésnek, valamint a kezelt és a kontrollcsoportokkal kapcsolatos adatok feldolgozásának összhangban kell lennie az (EU) 2016/679 rendelettel (általános adatvédelmi rendelet – GDPR), amely a személyes adatok általános továbbítására és felhasználására vonatkozik, ideértve az adatok Unión belüli különleges kategóriáit⁴⁷. A következő háttérmagyarázat áttekintést nyújt a GDPR által szabályozott főbb tartalmakról és kötelezettségekről.

8. háttérmagyarázat: A személyes adatok feldolgozására vonatkozó uniós szabályozási keret

A személyes adatok feldolgozására vonatkozó európai jogszabályok elsősorban az (EU) 2016/679 rendeletből és az Európai Adatvédelmi Testülethez (EDPB) hasonló illetékes hatóságok által elfogadott iránymutatásokról és intézkedésekből állnak. Az érintettek jogainak és szabadságainak védelme érdekében e jogszabály számos feltételt és korlátozást állapít meg a személyes adatok feldolgozására vonatkozóan. A rendelkezésekből és szabályozásokból eredő védelemre és garanciákra vonatkozó igényt minden esetben egyensúlyba kell hozza azzal az igénnyel, hogy a szabályozások ne korlátozzák a tudományos kutatást, sőt a tudományos kutatás fejlődését ténylegesen elősegítő tényezőként működjenek. Ezért e jogi kereten belül az Európai Unió előírta, hogy meghatározott feltételek mellett kivételeket lehet tenni a kutatási tevékenységek és az eredmények terjesztésének engedélyezése érdekében, amennyiben az érintett személyek első és legfontosabb joga, azaz a magánélet tiszteletben tartásához való jog biztosított⁴⁸.

AZ (EU) 2016/679 ÁLTALÁNOS ADATVÉDELMI RENDELET

Az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) 2016. május 24-én lépett hatályba, és 2018. május 25-én vált teljes mértékben alkalmazandóvá valamennyi tagállamban. A GDPR-t kell alkalmazni „*a személyes adatok részben vagy egészben automatizált módon történő kezelésére, valamint azoknak a személyes adatoknak a nem automatizált módon történő kezelésére, amelyek valamely nyilvántartási rendszer részét képezik, vagy amelyeket egy nyilvántartási rendszer részévé kívánnak tenni*”⁴⁹.

Ami a területi hatályt illeti, a rendelet mind a személyes adatok Európai Unió területén tartózkodó személyek által végzett kezelésére, mind az Európai Unión belül található érintetteket érintő kezelés esetén alkalmazandó, még akkor is, ha az adatkezelő vagy adatfeldolgozó az EU-n kívül található.

Anyagi jogi szempontból és a korábbi jogszabályokhoz képest a rendelet megerősíti az érintettek jogait, és a kockázatelemzésen és az elszámoltathatóság elvén alapuló logika szerint számos kötelezettséget ró az adatkezelőkre. A rendelet továbbá számos, az adatkezelő által teljesítendő, és a korábbi jogszabályokban nem szereplő követelményt ír elő: többek között az adatvédelmi hatásvizsgálatot (35–36. cikk), az adatkezelési műveleteknek a beépített és alapértelmezett adatvédelem kritériumainak megfelelő minimalizálását (25. cikk), az adatkezelési tevékenységek nyilvántartásának létrehozását (30. cikk) és az adatvédelmi tisztviselő kinevezését (37–39. cikk).

Fontos kiemelni a rendelet 5. cikkében meghatározott fő elveket, amelyeknek a személyes adatokat feldolgozóknak meg kell felelniük. Különös tekintettel az alábbi elvekre:

a) **Jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság:** a személyes adatok kezelését jogszerűen és tisztességesen, valamint az érintett számára átlátható módon kell végezni.

⁴⁷ A GDPR már nem használja a különleges adatok kifejezést, hanem az „adatok különleges kategóriáira” hivatkozik. A 9. cikk szerint ezek közé tartoznak: „a faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a természetes személyek egyedi azonosítását célzó genetikai és biometrikus adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok [...]”.

⁴⁸ A személyes adatok feldolgozásának jogi keretéhez hozzájáruló egyéb vonatkozó európai jogszabályok a következők: 557/2013/EU rendelet az európai statisztikákról a bizalmas adatokhoz való tudományos célú hozzáférés tekintetében; (EU) 2018/1725 rendelet a természetes személyeknek a személyes adatok uniós intézmények, szervek, hivatalok és ügynökségek általi kezelése tekintetében való védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról.

⁴⁹ Az (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet 2. cikke.

- b) Célhoz kötöttség: a személyes adatok gyűjtése csak meghatározott, egyértelmű és törvényes célból történjen, és azokat ne kezeljék ezekkel a célokkal össze nem egyeztethető módon. A statisztikai célból vagy tudományos kutatási célból történő kezelés esetén az adatkezelő szükséges garanciális és védelmi intézkedéseket fogad el.
- c) Adattakarékosság: csak a konkrét célok eléréséhez feltétlenül szükséges adatokat szabad gyűjteni.
- d) Pontosság: az összegyűjtött adatoknak pontosnak és szükség esetén naprakésznek kell lenniük.
- e) Korlátozott tárolhatóság: a személyes adatok tárolásának olyan formában kell történnie, amely az érintettek azonosítását csak a személyes adatok kezelése céljainak eléréséhez szükséges ideig teszi lehetővé. E célból a személyes adatok ennél hosszabb ideig történő tárolására csak akkor kerülhet sor, amennyiben a személyes adatok kezelésére a 89. cikknek megfelelően közérdekű archiválás céljából, tudományos és történelmi kutatási célból vagy statisztikai célból kerül sor. Ezekben az esetekben az adatok tárolásának az érintettek jogainak és szabadságainak védelme érdekében előírt megfelelő technikai és szervezési intézkedések végrehajtására is figyelemmel kell történnie.
- f) Integritás és bizalmas jelleg: a személyes adatok kezelését oly módon kell végezni, hogy a megfelelő technikai vagy szervezési intézkedések alkalmazásával biztosítva legyen a személyes adatok megfelelő biztonsága, az adatok jogosulatlan vagy jogellenes kezelésével, véletlen elvesztésével, megsemmisítésével vagy károsodásával szembeni védelmet is ideértve.
- g) Elszámoltathatóság: a rendelet által meghatározott egyik legfontosabb alapelv. Megállapítja, hogy az adatkezelő felelős az adatkezelésért, továbbá képes az előírt intézkedések végrehajtásának igazolására.

Ezek az elvek alkotják a GDPR alapját képező fő struktúrát, és meghatározzák az adatkezelő és az adatfeldolgozó által teljesítendő kötelezettségeket.

SZEMÉLYES ADATOK KEZELÉSE A CIE-K VONATKOZÁSÁBAN: FELTÉTELEK, KORLÁTOZÁSOK ÉS FŐ KÉRDÉSEK

A tényellentétes hatásértékelés elvégzése nagy mennyiségű adat, köztük személyes adatok kezelésével jár. A fent ismertetett szabályozási keretre hivatkozva fontos ismerni azokat a feltételeket, korlátozásokat és főbb kérdéseket, amelyekkel a tagállamok és az IH-k a CIE-k végrehajtása során szembesülnek.

Jogalap és az adatkezelés céljai

A személyes adatok kezeléséhez a GDPR 6. cikkében említett jogszerűségi feltételek közül legalább az egyiknek fenn kell állnia⁵⁰. Azonban, ha a kezelendő adatok az „adatok különleges kategóriába” tartoznak, akkor a GDPR 9. cikkére is hivatkozni kell.

A CIE-vel összefüggésben a GDPR 6. cikke (1) bekezdésének e) pontja szerinti **közérdek** („közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtása”) tűnik az adatkezelés legmegfelelőbb jogalapjának. A GDPR 6. cikkének (3) bekezdésében foglaltaknak megfelelően ezt a jogalapot az uniós vagy nemzeti jogban kell meghatározni. A „közérdek” egyértelműen az irányító hatóságoknak az ESZA+ létrehozásáról szóló, (EU) 2021/1057 rendelet 17. cikkének (6) bekezdésében meghatározott, az adatok „nyilvánosságban vagy azokkal egyenértékű forrásokban való rendelkezésre állása esetén” történő felhasználását jelenti. Továbbá a közös rendelkezésekről szóló, (EU) 2021/1060 rendelet 4. cikke szerint „a tagállamok és a Bizottság csak akkor kezelhetnek személyes adatokat, ha ez az e rendelet szerinti kötelezettségeik teljesítéséhez, különösen a monitoringához, a jelentéstételhez, a kommunikációhoz, a közzétételhez, az értékeléshez [...] szükséges”. A nemzeti jogszabályok az adatkezelőket is felruházhatják hasonló hatáskörökkel az adatok közérdekű kezelésére és feldolgozására.

A CIE egyéb jogalapjaira a 6. cikk (1) bekezdésében felsorolt egyéb feltételek esetén is lehet hivatkozni, különösen:

- az érintett **hozzájárulása** (GDPR 6. cikke (1) bekezdésének a) pontja). A hozzájárulás például

⁵⁰ Ezek a feltételek a következők: a) az érintett hozzájárulását adta személyes adatainak egy vagy több konkrét célból történő kezeléséhez; b) az adatkezelés olyan szerződés teljesítéséhez szükséges, amelyben az érintett az egyik fél, vagy az a szerződés megkötését megelőzően az érintett kérésére történő lépések megtételéhez szükséges; c) az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges; d) az adatkezelés az érintett vagy egy másik természetes személy létfontosságú érdekeinek védelme miatt szükséges; e) az adatkezelés közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges; vagy f) az adatkezelés az adatkezelő vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges, kivéve, ha ezen érdekekkel szemben elsőbbséget élveznek az érintett olyan érdekei vagy alapvető jogai és szabadságai, amelyek személyes adatok védelmét teszik szükségessé, különösen, ha az érintett gyermek.

megfelelő jogalap lehet, ha a CIE-re vonatkozó adatokat felmérés útján gyűjtik, és az érintettek könnyedén képesek hozzájárulni az adatkezeléshez (lásd a GDPR 7. cikkét a hozzájárulásról). Általánosságban elmondható, hogy a beleegyezés bonyolultabb, ha előzetesen nem tervezik meg; akkor tekinthető a CIE „fennmaradó” jogalapjának, ha más jogalapokat nem lehet alkalmazni,

- az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó **jogi kötelezettség teljesítéséhez** szükséges (GDPR 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja, hivatkozva az ESZA+ rendelet 17. cikkére). Ezt a jogalapot törvényben kell megállapítani, és magában foglalhat magán- vagy közjogi szervezetet; Előfordulhat például, hogy egy adott adatkészletért felelős magán- vagy közjogi szerv egyedi jogi előírások miatt köteles együttműködni a CIE irányító hatóságával.

Az adatkezelő emellett **további célokra is felhasználhatja az összegyűjtött adatokat, ha ezek összeegyeztethetők az eredeti célokkal**. E tekintetben az adatkezelőnek értékelnie kell a GDPR 6. cikkének (4) bekezdésében és 5. cikke (1) bekezdésének b) pontjában meghatározott feltételeket. Ezek a rendelkezések különösen fontosak a tudományos kutatási vagy statisztikai célú adatkezelés esetén. Ezek lehetővé teszik az adminisztratív adatok eredeti céltól eltérő célokra történő felhasználását, és nem igényelnek külön hozzájárulást az új felhasználáshoz, de a rendelkezéseknek meg kell felelniük a 89. cikk (1) bekezdése szerinti adatvédelmi szabályoknak, főként az álnevesítésnek (lásd alább). Ezek a rendelkezések például lényegesek lehetnek a CIE során felhasználandó munkanélküli nyilvántartás adatai esetében.

A CIE-k sajátosságai miatt az adatokat gyűjtő adatkezelő és a kutatást végző szervezet eltérő lehet. Ebben az esetben fenn kell állnia egy olyan feltételnek, amely legitimálja az adattovábbítást, és lehetővé teszi a címzett számára a CIE végrehajtását.

Anonimizálás és álnevesítés: statisztikai célokból történő adatkezelés

A GDPR 89. cikke alapján az adatok közérdekből, tudományos kutatási vagy statisztikai célból folytatott kezelését az érintettek jogait és szabadságait védő megfelelő garanciák mellett kell végezni, különös tekintettel az „adattakarékosság” elvének betartására. Ennek alapján álnevesítési technikákat kell alkalmazni⁵¹.

Amennyiben a célok az érintettek azonosítását nem vagy már nem lehetővé tevő további adatkezelési műveletekkel teljesíthetők, e célokat az adatok anonimizálásával, majd összesített formában történő kezelésével kell teljesíteni. A CIE-k jellegűknél fogva összesítik az eredményeket és e kockázat nem áll fenn, kivéve, ha az eredeti adatkészleteket tudományos célból közzéteszik. Ebben az esetben az adatkészleteket anonimizálni kell (lásd a példát a lenti háttérmagyarázatban).

Adattárolás és biztonságos adatkezelés

Az adatkezelés egyik fő szempontja az adattárolás. A jogszabály nem határozza meg az adattárolás módját, de a fent említett elvek megkövetelik, hogy a tárolás és a kezelés mindig a kutatás céljához kapcsolódjon. Ha az adatkezelés célja megvalósul, és az adatokat már nem szükséges megőrizni, az adatkezelést meg kell szüntetni. Ezt az általános szabályt meg kell határozni az érintetteknek az adminisztratív adatkészletekben való regisztrációjuk során biztosítandó adatvédelmi nyilatkozatban, vagy – mivel valószínűleg lehetetlen minden érintettet személyesen tájékoztatni – alternatív módokat lehet találni a tájékoztatásra (például a kutatási tevékenységekre vonatkozó adatvédelmi politikát tartalmazó tájékoztató oldal közzététele az irányító hatóság honlapján).

A cél különösen teljesítettnek tekinthető, miután végrehajtották a CIE-t, az eredményeket hozzáférhetővé tették és statisztikai felhasználásra összesítették. Ekkor az adatokat vagy anonimizálni (arra az esetre, ha azokat egy későbbi szakaszban és más célokra újra fel kívánják használni) vagy törölni kell. A tárolás időben korlátlan lehet, ha törvény vagy rendelet lehetővé teszi, de csak kifejezett jogszabályi hivatkozás alapján.

A GDPR által előírt másik feltétel az, hogy a kezelés során megfelelő és alkalmas biztonsági intézkedéseket kell hozni. A rendelet 32. cikke előírja, hogy az adatkezelés végrehajtója (adatkezelő vagy adatfeldolgozó) megfelelő technikai és szervezési intézkedéseket hajt végre annak érdekében, hogy a kockázat mértékének megfelelő szintű adatbiztonságot garantálja. Ez azt jelenti, hogy standard intézkedések nem

⁵¹ Az álnevesítés a személyes adatok olyan módon történő kezelése, hogy a személyes adatok további információk felhasználása nélkül már nem rendelhetők hozzá egy adott személyhez. Az anonimizálás a személyes adatok olyan módon történő kezelése, amely lehetetlenné teszi az egyének azonosítását. Az álnevesítési technikák áttekintése itt található: <https://www.enisa.europa.eu/publications/pseudonymisation-techniques-and-best-practices>

kerülnek előírásra, hanem azokat eseti alapon kell meghatározni, különös tekintettel az egyes kezelési műveletek által jelentett kockázatokra.

JOGI KÖTELEZETTSÉGEK

Az érintettek tájékoztatása

Az adatkezelő első kötelessége az érintettek tájékoztatása. Ezt a kötelezettséget a GDPR 13. cikke írja elő, ha az adatokat az érintettől gyűjtik, más esetben a 14. cikk a hivatkozási alap. Az érintettet tájékoztatni kell az adatkezelés céljairól és módszereiről, a jogalapról, az adattárolás időszakairól és az érintett által gyakorolható jogokról. A CIE esetében ezt az információt az adatgyűjtéskor adják meg, amelyet később statisztikai és értékelő kutatáshoz használnak fel, például az ESZA monitoringgal vagy a munkanélküliségi nyilvántartással kapcsolatos adatkészleteiben. Ha ez a kommunikáció a gyakorlatban nem lehetséges, akkor a fentiekben említettek szerint és különösen a CIE-hez használt nyilvántartásokban szereplő egyének esetében honlap vagy más általános információs eszközök is használhatók.

Az adatkezelésben részt vevő különböző szervezetek közötti kapcsolat szabályozása

A kutatási tevékenységek általában egynél több szervezetre terjednek ki, és ilyen esetekben a szervek közötti kapcsolatokat „adatkezelési megállapodások”⁵² néven ismert egyedi rendelkezések szabályozzák. Ezeket eseti alapon kell meghatározni, tükrözve a különböző érdekelt felek hozzájárulását. A lehetséges kapcsolatokra példák:

- *Adatkezelő – Adatkezelő* akkor áll fenn, ha a szervezetek – különböző feltételek mellett és különböző feladatokkal – együttműködnek egy projekt megvalósításában, és mindegyikük fenntartja saját különálló adatkezelési célját.
- *Adatkezelő – Adatfeldolgozó* akkor áll fenn, ha az adatkezelés módját és céljait meghatározó szervezet (adatkezelő) egy másik szervezetet (adatfeldolgozó) alkalmaz bizonyos adatkezelési tevékenységek elvégzésére. Ebben az esetben a hivatkozás és a kötelezettségek a GDPR 28. cikkében találhatók.
- *Közös adatkezelők*: ezt a fajta kapcsolatot a GDPR 26. cikke határozza meg, amely az alábbiakat mondja ki: „*Ha az adatkezelés céljait és eszközeit két vagy több adatkezelő közösen határozza meg, azok közös adatkezelőknek minősülnek*”. Ilyen esetekben a feleknek átlátható módon kell meghatározniuk a szabályoknak való megfelelésre vonatkozó felelősségeiket, különös tekintettel az érintettek jogaira.

Adatvédelmi hatásvizsgálat

A GDPR 35. cikke szerint, ha a személyes adatok kezelése valószínűsíthetően magas kockázattal jár az érintettek jogaira és szabadságaira nézve, akkor az adatkezelő az adatkezelést megelőzően hatásvizsgálatot⁵³ végez. A CIE-kben a hatásvizsgálat csak az érintettek különleges kategóriáinak nagymértékű kezelése esetén lehet fontos. Ilyen esetekben a közigazgatásban tevékenykedő adatkezelő a nemzeti adatvédelmi hatóság által rendelkezésre bocsátott szabályok szerint és eszközökkel végezheti el a hatásvizsgálatot.

JÖVŐBENI KILÁTÁSOK: AZ ADATKORMÁNYZÁSI RENDELET

A fentiekben ismertetett keretrendszer a technika jelenlegi állását és az Unióban hatályos szabályokat tükrözi. A GDPR-t kifejezetten azért vezették be, hogy áttörést tegyen lehetővé a személyes adatok védelmében, és hogy a jelenlegi technológiai fejlődésnek megfelelően és a mai adattársadalommal összhangban közös rendszert hozzon létre az egész EU-ban. További reformok vannak előkészítés alatt, amelyek az elkövetkező években jelentős hatással lehetnek a személyes adatok gyűjtésére.

Az adatkormányzási törvény jelenleg még az Európai Bizottság javaslatértékelési szakaszában van⁵⁴. E jogi aktus kifejezett célja, hogy az adatközvetítőbe vetett bizalom erősítésével és az adatmegosztási mechanizmusok uniós szintű javításával elősegítse a felhasználható adatok rendelkezésre állását. A személyes adatok valószínűleg egy új szabvány tárgyát képezik majd, és statisztikai és kutatási célokra való felhasználásuk egy új szereplő, a személyes adatok megosztását végző közvetítő bevezetésének köszönhetően szélesebb körűvé válhat. Egy ilyen intézkedés hozzájárulhatna a CIE-k számára kedvezőbb

⁵² Például ez a helyzet, ha az adatkezelő és a kutatást ténylegesen végző személyek különböznek egymástól; ebben az esetben olyan megállapodást kell találni, amely az adatokhoz való hozzáférés és a kutatás elvégzése érdekében szabályozza a felek közötti kapcsolatokat.

⁵³ További információért lásd az EDPB által közzétett iránymutatásokat: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/611236>

⁵⁴ A Bizottság 2020 végén fogadta el az adatkormányzási rendeletre vonatkozó javaslatot. Az adatkormányzási rendelet jelenlegi helyzete itt található: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/HIS/?uri=CELEX%3A52020PC0767>

környezet kialakításához, lehetővé téve a nagy mennyiségű információhoz való könnyebb, széles körű hozzáférést.

Egyértelmű, hogy a GDPR szabályai nem zárják ki a CIE-k végrehajtását; ennek eredményeképpen, a CIE-k biztonságos végrehajtása érdekében valamennyi tagállamban be kell tartani néhány alapvető eljárási és működési lépést. Például egy olyan szokványos esetben, amikor a monitoringadatokat (kezelt személyek) egy nyilvános nyilvántartásból származó adatokkal (kontrollcsoport) kombinálják, és egy külső értékelő végzi el a CIE-t, a legfontosabb lépések a következők:

A GDPR-nak való jobb megfelelés érdekében tett fő lépések

1. Az IH megállapodást köt a kontrollcsoport azonosításához szükséges adatokért (pl. munkanélküli nyilvántartás, adónyilvántartás stb.) felelős közigazgatási szervekkel, és kielemezi a kezelt és a kontrollcsoportokat. Amennyiben kifejezett hozzájárulásra nem került sor, az IH igazolja, hogy ezen adatok felhasználása megfelel a GDPR 6. cikk (1) bekezdés e) pontjának, 6. cikk (4) bekezdésének, illetve az 5. cikk (1) bekezdés b) pontjának.
2. Az IH megállapodásokat köt a többi szervezettel (az adattulajdonosokkal és az értékelővel) az információáramlás és a kölcsönös felelősségek GDPR-szabályoknak megfelelő szabályozása érdekében. Az értékelő és az IH közötti szolgáltatási szerződésnek tartalmaznia kell egy külön adatvédelmi záradékot; más közigazgatási szervek esetében egyetértési megállapodás vagy egyedi nemzeti eljárások szabályozhatják az adatvédelmet a CIE-k végrehajtása során.
3. A fenti megállapodás alapján az IH álnevesített formában kapja meg az adatokat az adattulajdonostól, és a kezelt és a kontrollcsoportok kezelése érdekében, a GDPR-nak megfelelően továbbítja az adatokat az értékelőnek⁵⁵.
4. A GDPR-ban meghatározottak szerint a kezelt és kontrollcsoportok személyes adatainak tárolása kizárólag a kutatás időtartamára és céljai tekintetében, valamint az alapvető biztonsági szabályoknak megfelelően felel meg az adattárolási szabályoknak. Ezeket a szabályokat a CIE-ben részt vevő valamennyi szervezet betartja.

A nemzeti gyakorlatok általában összhangban vannak a GDPR-ral, ugyanakkor tagállamonként eltérnek, és az értékelők szerint a nemzeti adatvédelmi szabályok még mindig komoly akadályokat gördítenek a mikroadatok felhasználása elé. Ez adódhat abból, hogy időre van szükség, míg a nemzeti szabályokat és szokásokat a legújabb GDPR-hez igazítják, illetve abból is, hogy a különböző nemzeti közigazgatások eltérően értelmezik a GDPR-t, a jogszabályokat túlbuzgóan ültetik át és ezáltal a GDPR-t egyes országokban szigorúbban alkalmazzák vagy különböző módon félreértelmezik. Egyes országokban az IH-k vagy a nemzeti hatóságok egyedi kezdeményezésére lenne szükség ahhoz, hogy a GDPR és az ESZA+ rendelet szellemében leküzdjék ezeket az akadályokat. Az alábbi háttérmagyarázat bemutatja, hogy az olaszországi Veneto régió miként kezelte a leggyakoribb nehézségek némelyikét. Bevált gyakorlat, ha a javasolt

⁵⁵ Ha a kezelt és a kontrollcsoportokat felmérés alapján elemzik, ennek tartalmaznia kell a megkérdezett egyének adatainak kutatási célú felhasználásához való hozzájárulást.

intézkedések véglegesítését megelőzően, azok megvitatása céljából felveszi a kapcsolatot a nemzeti adatvédelmi hatósággal.

9. háttérmagyarázat: Adatvédelem és adatszere

A DG EMPL számára 2019-ben készített „Pilot and feasibility study on the sustainability and effectiveness of results for European Social Fund participants using counterfactual impact evaluations” (Tényellentétes hatásértékelések segítségével elvégzett kísérleti és megvalósíthatósági tanulmány az Európai Szociális Alap résztvevői javára elért eredmények fenntarthatóságáról és hatékonyságáról)⁵⁶ című tényellentétes értékelés jó példája az anonimizált személyes adatokhoz való hozzáférés viszonylag rövid időn belüli elérésének.

A tanulmányban foglalt négy eset egyike a Veneto tartományban 2015–2016-ban végrehajtott, a tartósan munkanélküli személyeket célzó ESZA-beavatkozásokra (9.i IP) összpontosított. A résztvevőkre és az intézkedéstípusokra vonatkozó monitoringadatokat az ESZA-beavatkozások előtti és utáni foglalkoztatási időszakokra vonatkozó adatokkal („Comunicazioni obbligatorie”) kombinálták. A folyamat körülbelül két hónapig tartott (július végétől szeptember végéig), miután sor került az adatokkal kapcsolatos követelmények témájában az irányító hatósággal és az adatokat tároló intézménnyel, a Veneto Lavoro regionális intézettel megszervezett első találkozóra. A Veneto Lavoro felelt az adatok anonimizálásáért, és a szervezet által biztosított egyedi közös azonosító segítségével valamennyi rendelkezésre bocsátott adatkészletet könnyen összekapcsoltak egymással⁵⁷.

Bár az érintett szervezetek nem voltak közvetlen megrendelői az értékelésnek, a pozitív tapasztalatok két fő tényezőnek köszönhetőek: szoros (bár informális) együttműködés az irányító hatóság regionális irodái és a Veneto Lavoro regionális intézet között, amely szükséges volt az adatvédelmi kérdések kezeléséhez és megoldásához, továbbá a Veneto Lavoro által kezelt, kutatási célokra nyilvános fájlként hozzáférhető adatbázis (Mercurio)⁵⁸.

A Mercurio a Veneto tartományban működő munkaügyi hivatalok által nyilvántartott, a lakosság foglalkoztatási és munkanélküliségi időszakaira vonatkozó adatokat tartalmazó statisztikai adatbázis. Ezenkívül részletes információkat tartalmaz minden regisztrált munkavállalóról és vállalatról. Az elemzés idején a Mercurio több mint 4 millió munkavállalóra, 17,6 millió foglalkoztatási eseményre és 4 millió munkanélküliségi eseményre vonatkozó információt tartalmazott⁵⁹.

Az adatkészletet rendszeresen „frissítik és tisztítják”, és ez viszonylag egyszerűvé tette az IH monitoringadataival való összevetést. Az egyik lehetséges korlát, hogy a nyilvános használatra szánt fájl nem frissítik elég gyakran (például a jelenleg elérhető utolsó változatot 2020 decemberében frissítették), mivel az adatok jó minőségének biztosítása hatalmas erőfeszítést igényel⁶⁰. A tapasztalatok szerint az IH-nak előzetesen meg kell hoznia az alábbiakkal kapcsolatos rendelkezéseket, miközben az értékelési terveket készíti: a tényellentétes gyakorlathoz szükséges adatokat kezelő külső szervekkel való együttműködés lehetséges formái; megoldások a lehetséges jogi akadályokra; az adminisztratív adatokhoz való hozzáférés, az anonimizált formában történő adatkezelés és -szolgáltatás módjainak tisztázása.

2.3.2. *Hogyan kell azonosítani a „kezelt” csoportot?*

A CIE végrehajtásához elengedhetetlen annak egyértelmű meghatározása, hogy mit jelent az, hogy valakit kezeltek, vagy hogy valaki részt vett a

⁵⁶ [Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies \(Foglalkoztatási Tanulmányok Intézete\), 2019.](#)

⁵⁷ Egy további adatkészletet is rendelkezésre bocsátottak, amely az összes kezelt és nem kezelt egyén által aláírt, azonnali munkaképességről szóló nyilatkozat kezdő és befejező dátumát tartalmazza.

⁵⁸ Lásd a <https://www.venetolavoro.it/public-use-file> honlapot a Mercurio leírásáért és az adatbázishoz való hozzáférést irányító szabályokért.

⁵⁹ Az adminisztratív adatokból a következő érintett változókat határozták meg: az egyes foglalkoztatási és munkanélküliségi időszakok kezdő és záró időpontja; az egyes foglalkoztatási időszakokra vonatkozó szerződés típusa (állandó, ideiglenes, gyakornoki szerződés); az ideiglenes szerződések várható időtartama; szociodemográfiai adatok (nem, születési idő, iskolai végzettség, állampolgárság).

⁶⁰ Ez azt jelenti, hogy a Mercurio legfrissebb elérhető verziójában foglaltaknál naprakészebb információkkal kell dolgozni és a foglalkoztatási időszakokra vonatkozó legfrissebb információk integrálásához és tisztításához konkrét többletmunkára van szükség.

beavatkozásban. Ezen túlmenően, ha már egyértelmű egyetértés alakult ki arról, hogy adott személy vagy vállalkozás mikor tekinthető kezeltnek, fontos, hogy azonosítani lehessen őket. Itt a kezelt és kontrollcsoportok meghatározásával kapcsolatos főbb kérdések kerülnek bemutatásra, a 3. fejezet pedig részletesebb magyarázatot ad a módszertani jellemzőkről.

A részvétel meghatározása első látásra egyszerűnek tűnhet. Fennállnak azonban olyan kérdések, amelyek nem feltétlenül tűnnek fel azonnal, ugyanakkor döntő fontosságúak, és alapos átgondolást igényelnek. Például egy képzési programban részt vevő, ám a beavatkozásból kimaradó résztvevők tekinthetők-e? Hány foglalkozáson kell részt venniük a képzésben résztvevőknek ahhoz, hogy résztvevőknek minősüljenek? Figyelembe kell venni egyes anticipatív hatásokat is. A beavatkozásban való részvételben bízva a szociális ellátásokat igénylők egy része az aktivizálási intézkedések elkerülése érdekében elhagyhatja a jóléti ellátottak listáját. Kezeltnek tekinthetők-e ezen egyének, még akkor is, ha például fizikailag soha nem vettek részt az állami foglalkoztatási szolgálat irodájában számukra szervezett találkozókra?

A kezelt csoport meghatározása

A „kezelt csoport” meghatározásakor különbséget kell tenni a „kezeltet kívánt” és a „kezeltnek nyújtott kezelés” között. Szakpolitikai szempontból a kulcskérdés általában az, hogy a döntéshozót a beavatkozásban való részvétel lehetősége vagy a tényleges részvétel által kiváltott hatások érdeklik-e. Az előbbi esetben lehetséges, hogy a beavatkozásban nem minden olyan egyén vesz részt, akinek felajánlották a beavatkozást. Az utóbbi esetben, amikor a kezelésnek a kezeltre gyakorolt hatása az érdekes, a kezelt csoport csak a beavatkozásban részt vevő egyéneket tartalmazza⁶¹.

Kezeltet kívánt vagy a kezeltnek nyújtott kezelés

Első látásra a döntéshozók gyakran azt feltételezik, hogy a kezelés résztvevőkre gyakorolt nettó hatásainak meghatározása érdekli őket. További mérlegelés után a kérdések kevésbé egyértelműek. Ha azonosítani lehet azokat, akiknek kezelést ajánlanak, akkor szakpolitikai szempontból hasznosabb lehet ezen egyéneket „kezelt” csoportként meghatározni. Különösen igaz ez olyan körülmények között, amikor a beavatkozásban való részvétel nem kötelező. A szakpolitikai döntéshozók nem kényszeríthetik részvételre azokat az egyéneket, akik számára a beavatkozást felajánlották, ezért a releváns kérdés a következő: milyen, a későbbi foglalkoztatásra és jövedelemre gyakorolt hatás figyelhető meg azok esetében, akiknek felajánlották a képzési programban való részvétel lehetőségét?

Felajánlás vagy tényleges kezelés

A kezelés felajánlása által különböző eredményekre gyakorolt hatások felbecsüléséhez azonosíthatónak kell lenniük azoknak, akiknek felajánlották a beavatkozást. Számos esetben ez nehézségekbe ütközhet.

Hol találhatóak megfelelő adatok?

Amint megfogalmazták, hogy kik a kezeltet, illetve mi minősül kezelésnek, fontos mérlegelni, hogy az értékelés céljából hogyan fogják azonosítani a kezeltet. Ez minden esetben azt jelenti, hogy olyan adatforrást kell találni, amelyből a kezelt egységek – személyek vagy vállalkozások – teljeskörűen megszámolhatóak vagy mintavételezhetőek. Ezek a rekordok általában az

A kezelt személyekre vonatkozó adatforrások keresése

⁶¹ Amennyiben a beavatkozásban való részvétel kötelező, lényegében nincs különbség a két státusz között, mert mindenkinek részt kell vennie a neki ajánlott kezelésben. A legtöbb esetben azonban a beavatkozások nem kötelező jellegűek (ahogyan azt ebben az útmutatóban is feltételezzük).

ESZA monitoringrendszeréből és, amennyiben rendelkezésre állnak, az adott beavatkozáshoz létrehozott további adatrekordokból származnak.

Az ESZA (és az ESZA+) monitoring és jelentéstételi követelményei miatt a kedvezményezett szervezeteknek fel kell jegyezniük a beavatkozás keretében szolgáltatásokban részesülők számát és néhány személyes jellemzőjét. A CIE céljai érdekében a beavatkozásoknak tovább kell menniük, és mikroadatokat kell szolgáltatniuk a résztvevőkről. Az értékelőknek minden egyes kezelt egységről (vállalkozás vagy személy) a főbb jellemzőket (nem, életkor, iskolai végzettség stb.) tartalmazó adatrekordra van szükségük. Ezek az adatok adatvédelmi okokból anonimíázhatók/álnevesíthetők, de ha a CIE elvégzéséhez felmérésre van szükség, meg kell állapítani, hogy a GDPR által megkövetelt feltételek lehetővé teszik-e ezen egységek azonosítóinak (név, cím, telefonszám stb.) mintavételi célból történő továbbítását. Az egyes egységek egyedi azonosítóira is szükség van a rekordok adatforrások közötti összekapcsolásának megkönnyítése érdekében.

2.3.3. A kontrollcsoport azonosításakor figyelembe veendő tényezők

A tényellentétesség becsléshez általában azonosítani kell egy kontrollcsoportot. A kontrollcsoport kiválasztását általában korlátozza, hogy a beavatkozás kötelező-e a résztvevők számára, illetve hogy a beavatkozást egy adott joghatóságon belül általános jelleggel, vagy csak egy adott területre vagy időtartamra korlátozva hajtják végre. A megfelelő kontrollcsoport kiválasztásának három szempontja van: 1. elemzési; 2. szakpolitikákhoz kapcsolódó; és 3. gyakorlati.

A kontrollcsoport meghatározásakor figyelembe veendő három szempont

A kontrollcsoport elemzési szempontból való meghatározása

A CIE célja, hogy torzítatlan becsléseket kapjunk a beavatkozás különböző eredményekre gyakorolt hatásáról. Ennek érdekében szükség van a tényellentétes eredmények becslésére. A tényellentétes eredménybecslések kontrollcsoportokból származnak (lásd az 1.1. szakaszt). Amint a 6. és 7. ábrán látható, a „kezelt” csoport esetében megfigyelt eredményből le kell vonni a tényellentétes eredmény becsült értékét. A hatás torzításának mértéke attól függ, hogy a kontrollcsoport esetében kiszámított tényellentétes eredmény milyen mértékben tükrözi azt az eredményt, amely a kezelt csoportra nézve akkor alakult volna ki, ha minden más tényező változatlanul maradt mellett nem kezelik őket.

Ahhoz, hogy randomizáció hiányában egyenértékű kontrollcsoportot lehessen találni, a kontrollcsoportnak minden fontos szempontból – a megfigyelhető és a nem megfigyelhető dimenziók tekintetében is – egyenértékűnek kell lennie a kezelt csoporttal. Ez minden kvázi-kísérleti megközelítés esetében így van, és következésképpen szükséges feltétel minden olyan CIE esetében, amely nem randomizált megközelítést alkalmaz.

Mivel szinte valamennyi ESZA-beavatkozás a) önkéntes (a célcsoportot nem kényszerítik a beavatkozásban való részvételre) és/vagy b) valamilyen más módon korlátozott – ha kísérleti beavatkozásokról vagy egy adott régióra vagy joghatóságra korlátozott eszközökről van szó, az értékelők szert tesznek a kontrollként felhasználható egységek egy csoportjára. A kontrollok végleges kiválasztásának pontosításához szükség lesz e potenciális csoport valamilyen mértékű megvizsgálására, hogy a kontrollok jól illeszkedjenek a

A kontrollcsoportok kiválasztására vonatkozó lehetőségek

résztevőkhöz (a kezelt csoporthoz). Sok esetben négy lehetőség áll rendelkezésre⁶²:

- **Helyszín** – olyan kontrollok, amelyek hasonlóak a beavatkozásban részt vevőkhöz, de a tagállam olyan területein helyezkednek el, ahol a beavatkozás nem áll rendelkezésre (amennyiben léteznek ilyen területek). A különbségek különbsége megközelítést részesítik gyakran előnyben, amennyiben vannak ilyen kontrollcsoportok és rendelkezésre állnak megfelelő adatok. A különböző helyeken élő népességcsoportok nagy mértékben hasonlíthatnak egymáshoz, és az ilyen csoportoknak nem lesz lehetőségük részt venni a beavatkozásban, vagy elutasítani a felkérést, így a lehetséges torzítás e fontos forrása nem lesz jelen. A különböző helyeken élő népességre azonban eltérő munkaerőpiaci feltételek vonatkoznak. Az ilyen eltérések esetében a különbségek különbsége módszerek meglehetősen jól működnek, mivel a helyi munkaerőpiaci feltételek közötti különbségek általában időben észszerűen rögzítettek. Kevésbé ajánlott ugyanakkor különböző helyi munkaerőpiacokról kontrollmintákat venni, ha a hatások becslésére párosítást alkalmaznak. Kimutatták, hogy a különböző munkaerőpiacokról származó kontrollminták kiválasztásával kapcsolatos torzítás nagyobb lehet, mint a szelekciós torzítás⁶³.
- **Idő** – a résztvevőkhöz hasonló, de a beavatkozás előtt vagy után különböző időpontokban megfigyelt kontrollok. Az így kiválasztott kontrollcsoportokra gyakran akkor van szükség, ha egy beavatkozás univerzális és kötelező jellegű, más szóval, ha a célcsoport minden tagja köteles részt venni a programban, és a programot az egész joghatóság területén végrehajtják. Az így kialakított kontrollcsoportok jelentős hátrányt jelentenek, mivel eredményeiket a kezelt csoport eredményeitől eltérő időpontokban mérik, és így érzékenyek a ciklikus ingadozásokra, az összetételbeli változásokra és a makrogazdasági tendenciák elmozdulásaira, amelyek korlátozhatják a torzításmentes tényellentétes eredmény meghatározásának képességét. Az ilyen kontrollokat csak akkor kell mérlegelni, ha az eredmények időben korlátozottan változnak, és a kezelt csoporttal azonos időben nem áll rendelkezésre kontrollcsoport.
- **Jogosultság** – ebben az esetben a kontrollokat ugyanazon a helyszínen és időpontban lévő csoportok közül választják ki, de olyan jelentkezők közül, akik valamilyen okból nem voltak jogosultak a részvételre. Ilyen kontrollokat gyakran akkor keresnek, ha a beavatkozás általános jellegű, a részvételi arány magas vagy a részvétel kötelező, és ha egyértelműek a jogosultsági szabályok, így például az „éppen nem támogatható” egységek potenciális kontrollforrást jelentenek. A cél az, hogy olyan csoportokat találjanak, amelyek hasonlóak a kezelttekhez, ugyanakkor jól ismert és rögzített okokból (amelyek az adatokban számszerűsíthetők) nem voltak jogosultak a kezelésre. Az ESZA+ keretében végrehajtott beavatkozásokhoz való hozzáférés gyakran olyan egyértelmű jogosultsági szabályokon alapul, amelyek könnyen mérhetők és nem manipulálhatók (a résztvevők konkrét életkora, a munkanélküli viszony időtartama stb.); ezért a kontrollok kiválasztásakor ezeket a

⁶² E szakasz az alábbi útmutatóra támaszkodik: [Card, D., Ibarra, P. és Villa, J.M., 2011.](#)

⁶³ Lásd: [Heckman, J.J., Ichimura, H., Smith, J. és Todd, P., 1998.](#)

küszöbértékeket lehet a kezelték és a kontrollok közötti megkülönböztető tényezőként felhasználni.

- **Választás/tudatosság** – lényegében mind a kezelt, mind a kontrollcsoport (és nem csak a kezelt csoport) kiválasztási folyamatok tárgyát képezi, amelyek a potenciálisan nem megfigyelt tényezők által motivált választásokon alapulnak⁶⁴. A kontrollokat azok közül lehet kiválasztani, akik jogosultak voltak, de nem vettek részt a beavatkozásban. E megközelítés előnye, hogy a kontrollok általában ugyanarról a munkaerőpiacról kerülnek ki, mint a kezelték. Az ilyen kontrollok alkalmazását alaposan meg kell fontolni, különösen akkor, ha a CIE kialakításakor párosítást alkalmaznak, és a kiválasztási döntéshez bőséges adatokra lehet támaszkodni. Más körülmények között, például ha a különbségek különbsége módszer alkalmazására kerül sor, a választási/tudatossági kontrollok kevésbé vonzóak.

Figyelembe kell venni még egy kérdést. Amennyiben a kezelés előtti eredménymérések mind a kezelt, mind a kontrollcsoportra vonatkozóan rendelkezésre állnak, mindkét csoport esetében fontos megvizsgálni az eredménymérésekben a beavatkozás előtt mutatkozó tendenciákat. Az úgynevezett „közös tendenciák” ellenőrzése a beavatkozást megelőző, a foglalkoztatási rátákat és jövedelmeket érintő átmeneti visszaesések problémájával foglalkozik, amelyek az aktív munkaerőpiaci intézkedésekre jogosult személyek egy része esetében bekövetkezett (máskülönben nem lennének jogosultak támogatásra – az úgynevezett „Ashenfelter-mélyedés” problémája). Az értékelő hasonló időbeli tendenciákat keres az eredménymérésekben mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok esetében, hogy a rövid távú munkahely- vagy jövedelemvesztésből való felépülést ne keverjék össze a CIE által kimutatni kívánt hosszú távú relatív nyereséggel.

A beavatkozás előtti tendenciák elemzése

A megfelelő kontrollcsoportok kiválasztása technikailag és módszertanilag is összetett feladat. Az értékelési rendszerek kidolgozása során ajánlott, hogy a tisztviselők megismerjék a főbb fogalmakat, és korai lépéseket tegyenek a lehetséges kontrollok azonosítására. Fontos, hogy az értékelés megrendelői már a kialakítás korai szakaszában bevonják a szakértőket, hogy azok támogatást és tanácsadást tudjanak nyújtani.

Melyek a releváns szakpolitikai megfontolások?

A megfelelő kontrollcsoport kiválasztása nem egyszerűen technikai vagy analitikai folyamat. Bár a megfelelő kontrollok azonosításának analitikai szempontjai alapvető jelentőséggel bírnak, az is fontos, hogy a kontrollcsoport a szakpolitikai döntéshozatal tekintetében a beavatkozás releváns alternatíváját képviselje.

A beavatkozás alternatívájának meghatározása

A CIE-k végrehajtása számos formában történhet: például összehasonlíthatják egy kezelt csoport vagy több kezelt csoport eredményeit egy kezelésben nem részesülő kontrollcsoporttal; vagy kezelés nélküli kontrollcsoport igénybevétele nélkül összehasonlíthatnak egy kezelést egy másik kezeléssel. A kontrollcsoport kiválasztását az határozza meg, hogy a szakpolitika szempontjából milyen típusú összehasonlítás a leginkább releváns, és hogy egyáltalán lehetséges-e „kezelés nélküli” kontrollcsoportot találni. Az alábbi 10. háttérmagyarázat példát szolgáltat egy kezelés és egy másik kezelés „kezelés nélküli” kontrollcsoport nélkül történő

A kezelés összehasonlítása a kezelés nélküli vagy egy alternatív állapottal

⁶⁴ A [Card, D., Ibarra, P. és Villa, J.M., 2011](#) által készített útmutató erre „kétoldalú kiválasztási torzításként” hivatkozik.

összehasonlítására – a cél annak értékelése, hogy a kettő közül melyik beavatkozást folytassák. Megjegyzendő, hogy egy program és egy másik program kezelés nélküli kontrollcsoport nélkül történő összehasonlítása kétértelműséghez vezethet (ezt a 11. háttérmagyarázatban tárgyaljuk).

10. háttérmagyarázat: A képzési programhoz kapcsolódó szakpolitikai kérdések

Tekintsünk meg egy példát, ahol egy szakpolitikai döntéshozó az ESZA-ból finanszírozott új képzési beavatkozást kíván bevezetni – nevezzük ezt A-beavatkozásnak. Tegyük fel továbbá, hogy a tagállam már rendelkezik egy ugyanezen személyeket megcélzó, de nemzeti forrásokból finanszírozott képzési programmal (B). Ilyen esetben az alábbi szakpolitikai kérdést lehet feltenni: a részvételt követően az A-beavatkozásban résztvevők foglalkoztatási és jövedelmi szintje nagyobb-e, mint a B-beavatkozásban résztvevők? És ennek megfelelően az A-beavatkozás jobb ár-érték arányt képvisel-e? Ha az A-beavatkozásban résztvevők jövedelme magasabb, akkor a kézenfekvő szakpolitikai válasz a B-beavatkozás megszüntetése az A-beavatkozás javára, amennyiben annak végrehajtása szintén költséghatékonyak bizonyul.

11. háttérmagyarázat: A nettó hatások értelmezése

Lehetséges, hogy egy tanulmány nem talál jövedelmi különbségeket az A- és B-beavatkozásban résztvevők között. Nem biztos, hogy erre az információra egyértelmű szakpolitikai választ lehet adni, ha például a B-beavatkozás nagyon hatékony volt a kezelésben nem részesülőkhöz képest. Ez azt jelentené, hogy mindkét beavatkozás rendkívül hatékony. Egyes esetekben azonban előfordulhat, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a B-beavatkozás hatékonyabb a kezelés nélküli állapotnál. Alternatív megoldásként az A- és B-beavatkozás is lehet hatástalan, bár az egyik beavatkozás viszonylag hatékonyabbnak tűnhet, mint a másik. Olyan körülmények között, amikor a népesség egyes csoportjait egynél több beavatkozás is célba veheti, még mindig több információval szolgálhat az összehasonlítás alapjául szolgáló kezeletlen egységek megfelelő csoportját megtalálni.

Megjegyzendő, hogy a különbségek különbsége módszer nem használható több kezelés összehasonlítására, ha nem áll rendelkezésre kezelés nélküli kontrollcsoport.

Milyen gyakorlati megfontolások szükségesek a kontrollcsoportok kiválasztásához?

Az analitikai és szakpolitikai megfontolások mellett a kontrollcsoportok kiválasztásának gyakorlati szempontjait is mérlegelni kell. Megfelelő mintavételi keretet kell találni a kontrollként szolgáló egységek (egyének vagy vállalkozások) kiválasztásához vagy mintavételezéséhez. A mintavételi kereteknek továbbá az analitikai és szakpolitikai követelményeknek megfelelő egyedi egységeket kell tartalmazniuk. Hogy ezt pontosan hogyan lehet a legjobban elérni, az a vizsgált beavatkozás konkrét összefüggéseinek megfelelően értékelésenként eltér.

Sok esetben a megfelelő kontrollcsoportok azonosítása során két adatforrást használnak fel. Mindkettő megköveteli, hogy a kezelt csoport személyazonosságát ismert legyen.

A különböző típusú népesség-nyilvántartások alkalmazhatók a kontrollok azonosítására. Ha például egy aktív munkaerőpiaci beavatkozás a 18 és 24 év közötti, munkanélküli ellátásban részesülő személyeket célozza meg, az ellátási nyilvántartásuk felhasználható a célcsoport azonosításához. Továbbá, ha a kezelt csoport ismert és összepárosítható az ellátási adatokkal, akkor azonosítani lehet azokat a 18 és 24 év közötti személyeket,

Népesség-nyilvántartások és vállalati adónyilvántartások

akik nem részesülnek kezelésben, és így potenciális kontrollok. Alternatívaként tegyük fel, hogy a beavatkozás a kis- és középvállalkozásokat célozza meg. A nemzeti vállalati nyilvántartások (amennyiben rendelkezésre állnak) felhasználhatók a célcsoport meghatározásához, és a kezelt vállalkozásokra vonatkozó információk birtokában potenciális kontrollcsoportokat lehet azonosítani.

Kérelmezői adatrekordokat lehet felhasználni, amennyiben a beavatkozás alkalmazása nem általános jellegű; például amikor a képzési programra nem minden jelentkezőt vesznek fel (választási/tudatossági kontrollcsoport). Hasonlóképpen, nem minden finanszírozási kérelmet benyújtó vállalkozás jár sikerrel, és a képzésre vagy finanszírozásra sikertelenül jelentkező vállalkozások bizonyos esetekben kontrollcsoportként használhatók (lásd e szakasz korábbi értekezését arról, hogy a kontrollcsoportok kiválasztásakor ilyen körülmények között körültekintően kell eljárni).

*Kérelmezői
adatrekordok*

2.3.4. Az adatokkal kapcsolatban milyen kérdéseket kell felvetni az értékelési rendszerben?

Milyen típusú adatok szükségesek, és hogyan lehet ezeket összegyűjteni?

A megfigyelések szerint a CIE-k általában jelentős mennyiségű mikroadathoz való hozzáférést igényelnek (egyes esetekben a regionális adatokhoz hasonló csoportosított adatokat lehet használni). Ezeket az adatokat össze kell gyűjteni, egyeztetni és dokumentálni kell; a különböző forrásokból származó adatokat közös azonosító mezők alapján kell összekapcsolni; ezeket biztonságosan kell tárolni és továbbítani a CIE-t kezelő és végrehajtó személyek között; és a hatásbecslés megkönnyítése érdekében ezekből az adatforrásokból analitikus adatkészleteket kell létrehozni.

*Az adatforrások
kezelése*

Az értékelési rendszer kidolgozásakor az adatokkal kapcsolatos alábbi kérdéseket fontos mérlegelni:

*Az
adatgazdálkodás
alapvető ellenőrző
listája*

Rendelkezésre állás

- Milyen forrásokból lehet különböző típusú csoportosított/mikroadatokhoz hozzájutni?
- Rendelkezésre állnak a szükséges egyedi adatok? Vonatkozik-e ez az „adatok különleges kategóriáira” is (amennyiben szükséges)?
- Amennyiben felmérésre van szükség, a cél- és kontrollcsoportok azonosítása olyan módon történik-e, ami lehetővé teszi a felmérési interjúk révén való nyomon követést – rendelkezésre állnak-e az elérhetőségek és naprakész-e?

Konzisztencia

- Egyetlen adatforrás áll rendelkezésre, vagy szükség van az adatforrások összekapcsolására (pl. munkanélküliségi statisztikák, szociális ellátások, társadalombiztosítási adatok, vállalati/telephelyi adatok stb.)?
- A források összhangban vannak egymással? Következésképpen azonosíthatók az egyének a források között?

Hozzáférhetőség

- Lehetséges hozzáférni az egyéni karrierre, jövedelemre vagy szociális ellátásokra vonatkozó nemzeti adatforrásokhoz az ESZA-résztvevők és egy potenciális kontrollcsoport összehasonlítása érdekében?

Megállapodások

- Érvényben vannak-e az adatok elérhetőségéről szóló külön megállapodások az IH és más adattulajdonosok között? Milyen jogi vagy szervezeti akadályokat kell megvitatni?
- Ki felel majd a hozzáférésről szóló tárgyalásokért és az adatok felhasználásához való hozzájárulás megszerzéséért?

Tárolás

- Hol tárolják majd az adatokat? Milyen informatikai rendszerekre és infrastruktúrára lesz szükség?
- Milyen lépéseket tesznek annak biztosítása érdekében, hogy az adatokat biztonságosan tárolják, és hogy a hozzáférést csak azok számára tartsák fenn, akiknek az adatokra az értékeléshez szükségük van?
- Miként anonimizálják az adatokat? Lehetséges-e az egyének időben és összekapcsolt adatforrásokon keresztül történő követése?

Az adatvédelemnek való megfelelés

- A korábbi megoldások megfelelnek a GDPR és az ESZA+ rendelet alapvető szabályainak? A GDPR 6 a), c) és e) pontja és az ESZA+ rendelet 17. cikke szerinti jogalapok alkalmazása, illetve az anonimizált adatok esetleges felhasználása indokolja-e az adatok hozzáférhetőségének esetleges akadályait?

Miként kezelik az adatokat?

A CIE-khez sok esetben mikroadatokra van szükség, azaz olyan adatokra, amelyek a kezelt és a kontrollcsoportban található egyedi egységekre (általában egyes személyek vagy vállalkozások) vonatkozó megfigyeléseket tartalmaznak (esetenként csoportosított adatok is felhasználhatók, pl. adatok regionális szinten vagy az állami foglalkoztatási szolgálat irodája szintjén). A szükséges adatok három fő típusát különböztetjük meg: a) a kezelt és kontrollcsoportok adatrekordjai; b) az eredmények adatrekordjai és c) háttér adatok (a kezelt és kontrollcsoportok között esetlegesen fennálló fontos különbségek ellenőrzésére használt adatok). Ezek az adatok származhatnak azonos vagy különböző forrásokból. A forrásokat úgy kell strukturálni, hogy a hatások becslésére szolgáló analitikai adatkészleteket (vagy analitikai mintákat) képezzenek. Ez a strukturálás sok esetben magában foglalja az egyes személyekre vagy vállalkozásokra vonatkozó adatrekordok források közötti összekapcsolását. Az ilyen összekapcsoláshoz olyan egyedi szintű azonosítókra (például egyéni társadalombiztosítási azonosító számokra) van szükség, amelyek lehetővé teszik az egyéni adatrekordok (például az adóadatok) és a részvételi adatrekordok összehangolását, vagy elegendő adatot kell gyűjteni ahhoz, hogy az adatrekordokat a források között összekapcsolják (például a névnek és a születési dátumnak a források között rendelkezésre kell állnia). Fontos mérlegelni, hogy a tervezett CIE esetében milyen adatforrásokat használnak majd fel, de azt is, hogy lehetséges-e az adatrekordok források közötti összekapcsolása.

A mikroadatok források közötti összekapcsolása

2.3.5. Mik az adatok és eredmények elemzésének legfontosabb korlátai?

Amint azt fentebb tárgyaltuk, a hatásokat a CIE-k során általában a kezelt csoport és a kontrollcsoport eredményeinek összehasonlításával határozzák meg, és ez az alapvető összehasonlítás lényegében a CIE-megközelítés részét képezi. A kezelt és a kontrollcsoportok közötti különbséget nevezik a beavatkozás behatásának vagy nettó hatásának. A hatások becslésének pontos módja azonban az elfogadott kutatási tervtől függ.

A CIE tervezésekor fontos mérlegelni, hogy a beavatkozás elég nagy-e, illetve valószínűsíthető-e, hogy statisztikailag kimutatható hatást vált ki. A CIE-módszerek valójában azon az elven alapulnak, hogy a cél- és kontrollcsoportok mintát képeznek a teljes potenciális kezelt népességcsoportról és kontrollpopulációról, illetve hogy a két csoportban szereplő egyének számának statisztikailag szignifikánsnak kell lennie ahhoz, hogy szignifikáns eredmények szülessenek.

Annak mérlegelésekor, hogy egy minta elegendő-e az elemzéshez, hasznos segítséget nyújt a „minimálisan kimutatható hatás” fogalma⁶⁵. Egyszerűen fogalmazva, a minimálisan kimutatható hatás az a legkisebb tényleges hatás, amelyet a minta mérete a statisztikai megbízhatóság és a statisztikai erő standard szintjei mellett képes kimutatni⁶⁶.

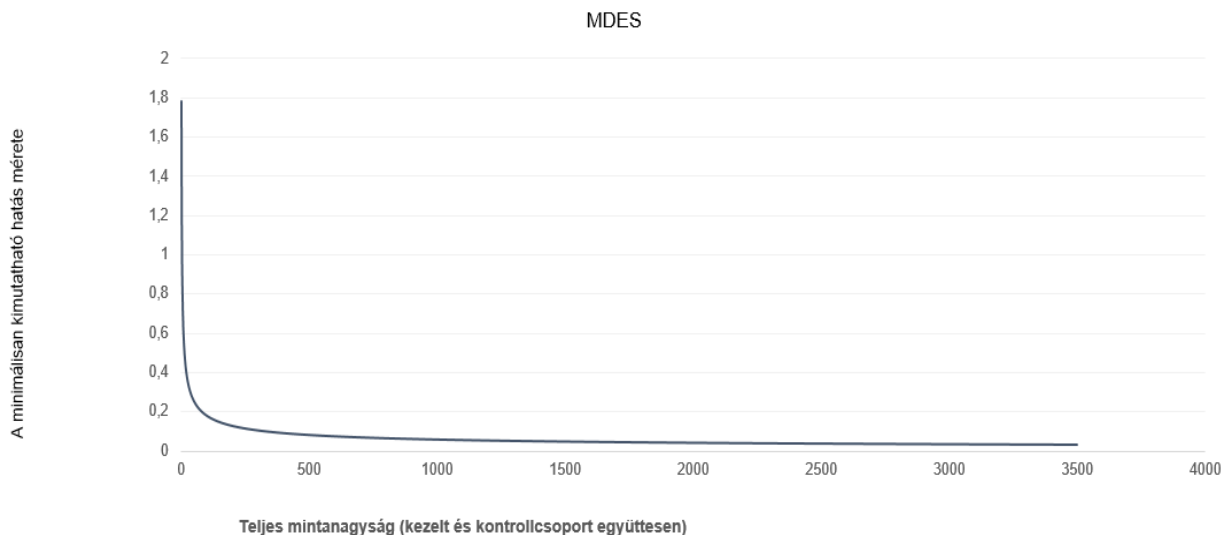
A mintanagyság és a hatásméret értékelése

Az alábbi 4. ábra azt mutatja, hogy 95%-os statisztikai megbízhatóság és 80%-os statisztikai erő mellett miként változik a minimálisan kimutatható hatás mérete a teljes mintanagysághoz (a kezelt és a kontrollcsoportok teljes mintaszámához) képest. Balról jobbra haladva a minimálisan kimutatható hatás mérete gyorsan csökken, ahogy a minta mérete közelít az 500-hoz (250 kezelt egység és 250 kontroll). Más szóval, ahogy a teljes mintanagyság növekszik, a CIE kialakítása is egyre pontosabb és képes kisebb hatások kimutatására is.

⁶⁵ [Bloom H. S., 1995](#) gyakorlati útmutatást nyújt a minimálisan kimutatható hatások kísérleti kialakítások során történő kiszámításához. A kvázi-kísérleti megközelítések esetében az ilyen számítások kiigazításra szorulnak. A kvázi-kísérleti megközelítések általában a kísérleti kialakításhoz szükséges mintanagyságnál nagyobb mintanagyságot igényelnek.

⁶⁶ A statisztikai megbízhatósági szintje a becslési eljárás megbízhatóságának statisztikai mérőszáma, míg a statisztikai erő szintje annak valószínűsége, hogy a teszt tényleges hatást mutat ki. Ez a két paraméter a mintanagyságtól is függ, illetve fordítva, a megfelelő szignifikanciaszintek tekintetében a mintanagyság kiszámításához is felhasználhatók. Általában a statisztikai megbízhatóság 95%, a statisztikai erő pedig 80%.

4. ábra: A minimálisan kimutatható hatások méretei különböző mintanagyságok esetében

Megjegyzés: 95 százalékos statisztikai szignifikancia és 80 százalékos statisztikai erő. Az ábrán randomizált kialakítást feltételezünk

A CIE tervezésekor a kezelt és a kontrollcsoportok meghatározása érdekében hasznos megbecsülni a minták valószínűsíthető nagyságát; ez a becslés a kezelendő egységek számának előrejelzésén, a CIE-ben valószínűsíthetően alkalmazott módszer kialakításán és a vonatkozó kontrollcsoportok rendelkezésre álló adminisztratív adatokból vagy megfelelő felmérésből származó méretén alapul. Ez az információ aztán bizonyos feltevések mellett felhasználható annak ellenőrzésére, hogy az így elért minimálisan kimutatható hatások kellően szignifikánsak-e, és hogy a CIE végrehajtása észszerű választás-e. E feladat során kulcsfontosságú szempont, hogy az adott beavatkozás valószínűleg a becsült minimálisan kimutatható hatásoknak megfelelő nagyságrendű hatást vált-e ki; ezen a ponton a rendelkezésre álló szakirodalom és más hasonló értékelések vizsgálata segíthet.

A minta valószínűsíthető nagysága

Figyelemre méltó az is, hogy a CIE-k gyakran a beavatkozásban részt vevő különböző alcsoportokra (férfiak/nők, fiatalok/öreg, kevésbé/magasabban képzettek stb.) gyakorolt hatásokat kívánják megvizsgálni. Ezek az elemzések szükségszerűen csökkentik a kezelt és a kontrollcsoportok méretét az egyes részsokaságok (férfiak, nők, fiatalok stb.) tekintetében, és ennek következtében csökken a statisztikai szignifikancia is. Ha a részsokaságokon belüli hatások vizsgálata az értékelés fontos eleme, akkor valamennyi részpapulációban elegendő számú kezelt és kontrollszemélyre van szükség.

A mintanagyság meghatározása olyan technikai ismereteket igényel, amelyekkel nem mindig rendelkeznek az IH keretein belül. Ebben az esetben az értékelőnek kell kiszámítania a mintanagyságot, és egyeztetnie kell az IH-val a CIE megvalósíthatóságáról és hatályáról. Nem lehet meghatározni a mintanagyságnak azt a küszöbértékét, amely felett mindig el lehet végezni a CIE-t, mivel ez a küszöbérték az alkalmazott módszerektől, a részsokaságok várható elemzéseitől, a statisztikai szignifikancia elfogadott szintjétől és más elemektől függően eltérő lehet. Számos értékelés során azonban a kezelt és a kontrollcsoportok 2000 fős száma elegendőnek bizonyult egy meglehetősen pontos elemzés elvégzéséhez (ideértve a fő alcsoportokat, mint például a

férfiakat/nőket). Ez a javaslat nem tekinthető tudományos „küszöbértéknek”, hanem egyszerűen a CIE-k lehetséges végrehajtásának vizsgálatához nyújtott segítség.

A mintanagyság befolyásolja a CIE eredményeinek robusztusságát. Az alábbi háttérmagyarázat az eredmények értelmezésének bizonytalanságaira és a mintanagysággal való kapcsolatokra mutat be néhány példát.

12. háttérmagyarázat: Az eredmények értelmezésének bizonytalanságai

Az ESZA által finanszírozott beavatkozások értékeléseinek példái között maradván, az olaszországi Marche tartományban a tartósan munkanélkülieket célzó számos intézkedés került értékelésre, és az elemzett négy intézkedés egyike, a „Képzési utalványok” esetében nem kaptak statisztikailag szignifikáns eredményeket. Ez valószínűleg annak köszönhető, hogy a kezelt személyek elemzett mintája kicsi volt a tényleges kedvezményezettek nagy számához viszonyítva. Hasonló eset történt a lengyelországi Podlaskie tartományban a szakképzés előmozdítását célzó intézkedések értékelése során. A statisztikai szignifikancia kérdéséről eltekintve ez a példa azt mutatja, hogy a hatások elemzésekor a kezelt csoportok túlságosan kis mintáira való támaszkodás a megállapítások általánosításával kapcsolatos problémákhoz vezethet.

A bevándorlók németországi nyelvi képzésének értékelése pozitív eredményeket mutat, ellentétben a bevándorlókat célzó nyelvi képzési programok hatásait értékelő néhány korábbi tanulmánnyal. A szerző szerint ennek a különbségnek az egyik lehetséges magyarázata az, hogy az elemzett német program egy szakmai gyakorlati modul is tartalmazott. A szerző ezt a hipotézist a rendelkezésre álló adatokkal nem tudta tesztelni, mivel nem lehetett különbséget tenni a beavatkozás nyelvi képzéssel és munkatapasztalattal kapcsolatos összetevői között. Ez a jövőbeni kutatások lehetséges témái között szerepelhet. A példa azt mutatja, hogy néha a tényellentétes gyakorlatokat jobb és bőségesebb adatokkal meg kell ismételni, illetve más értékelési megközelítésekkel kell kiegészíteni ahhoz, hogy meg lehessen magyarázni a beavatkozás eredményeit meghatározó mechanizmusokat.

2.3.6. Ellenőrző lista a CIE előkészítésének és megvalósíthatóságának ellenőrzésére

Ezen a ponton hasznos egy alapvető ellenőrző listában összefoglalni azokat a főbb tényezőket, amelyeket egy IH-nak figyelembe kell vennie és ellenőriznie kell a CIE-k elkészítése során:

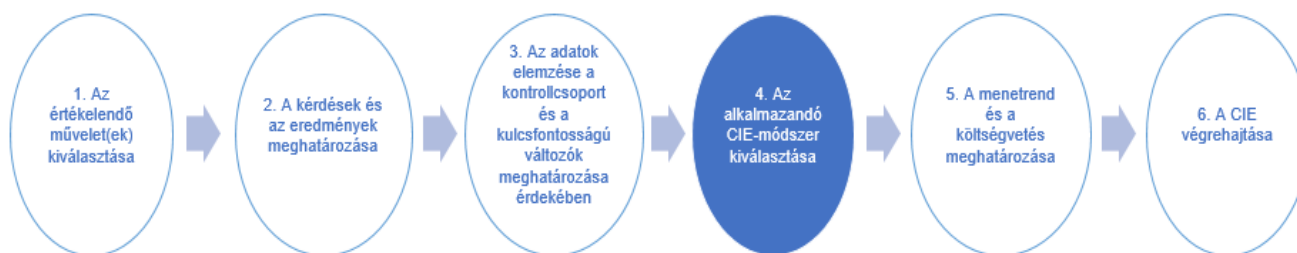
A mérlegelendő kulcsfontosságú tényezők listája

- Alkalmas-e az értékelésre kiválasztott beavatkozás a CIE végrehajtására?
  - o A beavatkozás különálló, egyedi és viszonylag homogén?
  - o A beavatkozás „változáselmélete” meggyőző okozati mechanizmusra utal a CIE által megvizsgálandó eredmények tekintetében?
  - o A beavatkozás szabályainak megfelelően könnyen azonosítható-e a kontrollcsoport?
- A résztvevőkre gyakorolt hatások mennyiségileg mérhetőek?
  - o A beavatkozás mért eredményei egyértelműek és összhangban vannak a beavatkozás változáselméletével?
  - o Elég idő telt el a kezelés befejezése óta ahhoz, hogy a résztvevők eredményei kimutathatók legyenek?
- Az értékelési kérdések megkövetelik-e a beavatkozás behatásának (nettó hatásainak) mérését?

- Rendelkezésre állnak-e a megfelelő adatok vagy elérhetővé lehet-e tenni azokat (kezelt és kontrollcsoportok adatrekordjai, eredményrekordok, háttér adatok)?
  - o A rendelkezésre álló adatok megfelelnek a GDPR-nak? Ha nem, aktiválhatók-e a szükséges közigazgatásközi megállapodások és technikai megoldások az adatok megfelelővé tételéhez?
  - o Lehetséges-e a rendelkezésre álló adatokkal meghatározni egy megfelelő kontrollcsoportot?
  - o Elég nagy-e a minta nagysága ahhoz, hogy a CIE-eredményeken belül elérje a szükséges statisztikai szignifikanciát?

Az összes fenti kérdésre adott igenlő válasz azt jelenti, hogy lehetséges kialakítani és végrehajtani egy CIE-t. A fenti kérdések némelyikére adott nemleges válasz nem zárja ki a CIE végrehajtását, de a megvalósíthatósági feltételek további ellenőrzését, valamint az adatok elérhetőségének javítását vagy más kulcsfontosságú tényezőket igényel.

2.4. Az alkalmazandó CIE-módszer

A CIE keretében alkalmazandó módszer kiválasztása kulcsfontosságú lépés az értékelés előkészítése során, mivel a kiválasztott módszer mind a megállapítások minőségét, mind az általános minőséget befolyásolja. Általánosságban elmondható, hogy egyik módszer sem jobb a másiknál, ugyanakkor az egyik alkalmasabb lehet a rendelkezésre álló adatok kihasználására, míg a másik alkalmasabb lehet egy bizonyos típusú beavatkozás vizsgálatára; az adott értékeléshez legmegfelelőbb módszer azonosítása a kialakítás kulcsfontosságú lépése.

A legmegfelelőbb módszer meghatározásának néhány alapvető feltétele

Az egyes módszerek technikai szempontjait és sajátos jellemzőit a **3. fejezet** vizsgálja részletesen, ugyanakkor itt hasznos röviden rámutatni a kiválasztás gyakorlati következményeire.

Először, a randomizált megközelítést – amely véletlenszerűen osztja be az egyéneket a kezelt vagy a kontrollcsoportba – már a beavatkozás megkezdése előtt ki kell alakítani. Ez feltételezi mind az értékelési terv elkészültét, mind pedig a feladattal megbirkózni képes szervezetet. Az ESZA-beavatkozások során ezt a megközelítést ritkán alkalmazták, de amint látni fogjuk, ez bizonyos feltételek mellett lehetséges és módszertani szempontból is nagyon hatékony.

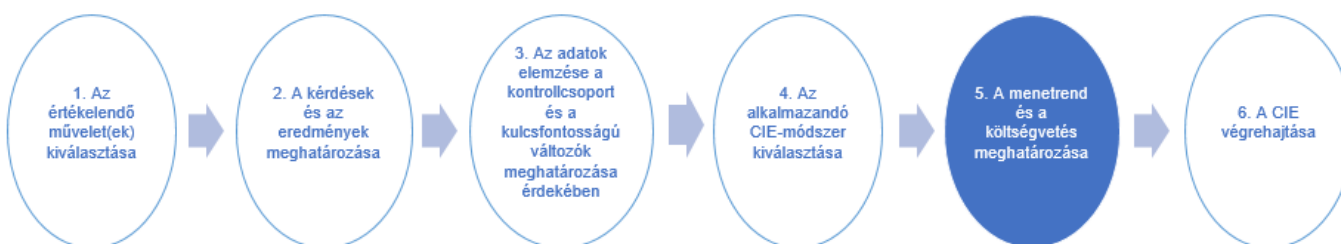
Másodszor, a CIE-módszer kiválasztása meghaladhatja az IH kapacitásait, mivel magas szintű technikai készségeket és speciális tapasztalatot igényel. Ilyen esetben az értékelő választja ki a legmegfelelőbb módszert, de

nyilvánvalóan csak a megbízatás után. Ennek további előnye lehet, hogy az értékelők kiválasztási eljárása során az értékelők kapacitásának értékelésére szolgáló kritériumként is szolgálhat. Az IH-nak mindenesetre magabiztosan kell végrehajtani a CIE-t, miután az előző ellenőrző listán szereplő összes vagy legtöbb kérdésre pozitív választ adott, és – a szervezeten belülről vagy kívülről – megszerezte a szükséges készségeket az értékelő kiválasztásának jóváhagyásához.

Harmadszor, a randomizált módszerek az időtartam és a költségek tekintetében különbözhetnek a kvázi-kísérleti módszerektől, és az értékelőnek a randomizált kontrollált vizsgálatokban a beavatkozás kezdetétől részt kell vennie. A kvázi-kísérleti módszerek nem különböznek jelentősen egymástól; az értékelő a beavatkozás megkezdése után is elkezdheti a munkát (de elég időt kell hagynia a szükséges adatok rendszerezéséhez és előkészítéséhez), és a rendelkezésre álló adatok minősége jelentheti a különbséget az idő és a költségek tekintetében.

Végül, a beavatkozás típusa és az adatok elérhetősége néha lehetővé teszi egyenél több kvázi-kísérleti módszer alkalmazását. Ebben az esetben hasznos lehet több módszert is alkalmazni, mert a megállapítások robusztusságát javítja, ha ugyanazokat a hatásokat különböző módszerekkel megerősítik.

2.5. Menetrend és költségvetés

2.5.1. Milyen erőforrások állnak rendelkezésre?

A CIE értékelési rendszerének kidolgozásakor mérlegelendő egyik kulcskérdés az erőforrások rendelkezésre állása. Ez a megfontolások széles skáláját jelentheti, amelyeket itt három címszó alá sorolunk: a) szakértői erőforrások; b) idő és c) pénzügyi erőforrások.

Milyen külső szakértőkre és belső munkatársakra van szükség a CIE végrehajtásához?

A legtöbb esetben a hatásértékelés végrehajtására külső szolgáltatóval kötnek szerződést. A szerződést azonban az IH-n belül a CIE-módszereket ismerő személyzetnek kell kezelnie. Ezekre az ismeretekre a minőség biztosítása és a külső szakértőkkel való hatékony kapcsolattartás érdekében van szükség. Az IH-n belül más típusú szaktudásra is szükség lehet, például statisztikai készségekre, valamint az adatgyűjtéssel és -gazdálkodással

Belső személyzet

kapcsolatos szaktudásra. Fontos előzetesen mérlegelni, hogy az IH rendelkezik-e megfelelően képzett és felkészült munkatársakkal, és hogy ezek a munkatársak rendelkeznek-e az értékelés támogatásához szükséges kapacitással.

Egy hatékony CIE megrendeléséhez az ilyen értékelések elvégzéséhez szükséges készségekkel és tapasztalattal rendelkező vállalkozókra van szükség. Az alkalmas vállalkozóknak emellett érteniük kell a tagállamok szakpolitikai és közigazgatási környezetét, ismerniük kell a potenciális adatforrásokat, és megfelelő nyelvtudással kell rendelkezniük. Érdemes megfontolni, hogy mi szükséges ahhoz, hogy egy tagállamon belül kiépüljön a CIE-k szolgáltatói bázisa (a téma további tárgyalását lásd a 4. fejezetben).

Külső munkatársak

A hatékony CIE-khez az értékelt program vagy beavatkozást irányító szervek együttműködésére van szükség. Szükség lehet például a beavatkozás irányítói által vezetett nyilvántartásokhoz való hozzáférésre. Ezek a nyilvántartások információkat biztosítanak a beavatkozásban részt vevő egyénekről vagy vállalkozásokról.

A programokat/beavatkozásokat irányító személyzet

A program/beavatkozás irányítói tanácsot és útmutatást tudnak adni az ilyen típusú adatokkal kapcsolatban. Előfordulhat az is, hogy a hatásértékelés hiányában elvégzendő teendőkön túlmenően nyilvántartást is kell vezetniük.

A különböző forrásokból történő adatgyűjtés problémájának megoldása érdekében a CIE-t tervezőknek kapcsolatot kell tartaniuk a hivatalos adatforrásokkal foglalkozó munkatársakkal (pl. munkanélküli nyilvántartás, társadalombiztosítási adatok, statisztikai hivatalok stb.). Ez lehetővé teszi az adatszolgáltatás kellő időben történő megtervezését.

Statisztikai szaktudás

Milyen tényezők relevánsak a CIE ütemezése szempontjából?

A CIE végrehajtásához számos különböző emberi erőforrás hozzájárulására van szükség; az ilyen értékeléseket továbbá hosszú idő alatt végzik el. Az értékelési rendszernek magában kell foglalnia a projekt kulcsfontosságú mérföldköveit tartalmazó vázlatos menetrendet, amely érvényes mind a beavatkozásban, mind az értékelésben részt vevők esetében. A vázlatos menetrendet a kulcsfontosságú szakpolitikai mérföldkövek mellett az értékelés és a beavatkozás végrehajtásához kapcsolódó tevékenységek köré kell szervezni.

A CIE-k végrehajtása időbetelk

A CIE érdemi és reális menetrendjének kidolgozása bonyolult egyensúlyozó mutató. Egyrészt az értékelést tervező irányító hatóságnak (vagy a KSz-nek) figyelembe kell vennie azokat a kulcsfontosságú időpontokat, ameddig az értékelés megállapításaitól függő döntéseket meg kell hozni. Másrészt elkerülhetetlenül fennállnak olyan korlátok, amelyek befolyásolják a jelentések időzítését. Egyes eredményekre éveket kell várni, és az adatgyűjtési, elemzési és jelentéstételi menetrendeknek ezt a lehető legnagyobb mértékben tükrözniük kell (lásd az alábbi 2.5.2. szakaszt).

Időbeli eltolódás tervezése a hatások kialakulásának lehetővé tétele érdekében

Az értékelést a programozási időszak kellően korai szakaszában kell elvégezni ahhoz, hogy a hátralévő időben változtatásokat lehessen végrehajtani, és a tapasztalatokat és tanulságokat hasznosítani lehessen. Bizonyos körülmények között azonos vagy hasonló beavatkozásokat lehet egymást követő programozási időszakokban támogatni. A korábbi programozási időszakok beavatkozásaira összpontosító CIE-k eredményei rendkívül hasznosak lehetnek a következő programozási időszakok végrehajtása és kialakítása során.

Konkrét időpontokra összpontosítás

Azt is fontos mérlegelni, hogy a tényellentétes értékelés időzítése miként kapcsolódhat más értékelési összetevők időzítéséhez. Valószínű, hogy a CIE előtt elméletalapú értékelést kell végrehajtani. Az innovatív beavatkozások esetében (pl. a Cseh Köztársaságban a gyermekeket támogató, 2014–2020-as ESZA-intézkedések, vagy az újfajta jövedelemtámogatásban részesülő személyek társadalmi befogadását elősegítő szolgáltatások Olaszországban, vagy a távmunkában dolgozó munkavállalók és tanulók támogatását célzó különböző intézkedések a Covid19 miatt számos tagállamban végrehajtott lezárások idején) a folyamatértékelés kulcsfontosságú elemeiről vagy korábban kell beszámolni, hogy a CIE kialakítását fejleszteni lehessen, vagy később, hogy az okok és hatások részletes vizsgálata lehetővé váljon. Egy kiforrott, folyamatban lévő beavatkozás CIE-jének végrehajtása során helytállóbb lenne a folyamatértékelést a hatásértékeléssel együtt elvégezni.

Az értékelés különböző típusainak sorrendbe állítása

A menetrendet az adatok rendelkezésre állása is befolyásolja. Az adatforrások frissítése sokáig tarthat, mint például gyakran ez a helyzet az adónyilvántartások esetében. A szükséges adatok megszerzése előtt álló jogi és intézményi akadályok leküzdése szintén időigényes és költséges lehet. Ráadásul jelentős időt és erőfeszítést igényel a különböző forrásokból származó adatok összegyűjtése, összeegyeztethetőségük biztosítása, minőségük ellenőrzése és a hatások becslésére alkalmas formába öntése.

Az adatgyűjtés sok időt vehet igénybe

Hogyan lehet felbecsülni a költségeket?

Fontos meghatározni egy indikatív költségvetést, hogy az IH mennyit képes, illetve hajlandó költeni a CIE-re. A költségvetés két összetevőből áll: belső és külső költségek. Az előbbi a belső erőforrásoknak az értékelés nyomán követéséhez szükséges erőfeszítéseire vonatkozik; a közigazgatási szerveken belül e költségeket általában nem részletezik pénzügyi szempontból, de ezeket figyelembe kell venni az értékelés megfelelő ellenőrzésének és nyomon követésének biztosítása érdekében. A CIE végrehajtásával megbízott külső szakértők költségeit gondosan meg kell becsülni annak érdekében, hogy észszerű költségek mellett magas színvonalú értékelést lehessen végezni. A hangsúly itt a külső költségeken van.

Különbséget kell tenni az általában alacsonyabb kiadásokkal járó rutinszerű beavatkozások értékelései, valamint az innovatív vagy kísérleti intézkedések értékelései között, amelyek esetében a viszonylag nagy mennyiségű adatgyűjtés, az új adatforrások használata és az új érdekelt felek bevonása magasabb kiadásokat indokolhat. Ugyanakkor ez nem tekinthető szabálynak, és az

A költség felbecsülésének lehetséges módszere

értékelési kérdések összefüggésében kell vizsgálni, amelyek összetettsége és száma kisebb vagy nagyobb pénzügyi ráfordítást igényelhet.

Az értékelési megközelítés kiválasztása szintén különbségeket okoz. A fentebb említettek alapján a randomizált megközelítés megköveteli az értékelő jelenlétét, hogy a beavatkozás időtartama alatt gyűjtse és ellenőrizze az információkat. Másrészt a kvázi-kísérleti módszerek esetében az erőfeszítést nagymértékben meghatározza az adatforrások száma, minősége és elérhetősége.

A Bizottság által kiadott útmutató dokumentum⁶⁷ jelzi a program értékeléséhez szükséges összeget, és megállapítja, hogy a nagyszabású és rutinszerű programoknak a program költségvetésének legfeljebb 1%-át kell értékelésre fordítaniuk; míg az innovatív vagy kísérleti kezdeményezések akár a költségvetésük 10%-át is erre költhetik. Ez az útmutató azonban nem foglalkozik kifejezetten a CIE-k forrásigényével, és feltételezhető, hogy ezek a százalékos arányok jelentik az egy vagy több CIE-t is magában foglaló értékelési költségek felső határát.

Könnyedén elképzelhető, hogy a 27 tagállam ESZA+ programjainak ilyen nagyszámú különböző beavatkozására és működési feltételére nem lehetséges indikatív CIE-költségeket megadni. Ebben az esetben hasznosabb egy olyan módszert javasolni, amelynek segítségével különböző kontextusokban felbecsülhető a CIE-k észszerű költségvetése. Az alábbi táblázat egy egyszerű megközelítést szemléltet: a sorok az elvégzendő fő feladatokat, az oszlopok pedig a fő költségeket sorolják fel.

Az egyes tevékenységek időtartama és összetettsége határozza meg az értékelő csoport munkanapokban elvárt erőfeszítését és következésképpen a tevékenységek fő költségét. A résztvevők és a kontrollcsoport tagjai körében mennyiségi felmérések formájában végzett adatgyűjtés költségei jelentősek. Amennyiben a CIE meglévő és könnyen hozzáférhető adminisztratív adatforrásokra támaszkodik, a teljes költség alacsonyabb lesz. Az adminisztratív adatok azonban gyakran alapvető „előkészítő” tevékenységet igényelnek (hiányzó vagy hibás adatok kijavítása, az adatbázis formátumának kiigazítása, az adatokra vonatkozó adminisztratív szabályok ellenőrzése stb.), ami költségnövekedéssel járhat.

⁶⁷ Lásd: [Európai Bizottság, 2013.](#)

3 .táblázat: A CIE fő költségeinek szerkezete

Fő tevékenységek	Az értékelő csoport			Egyéb költségek (Berendezések, anyagok, kellékek, utazások stb.)	Megjegyzések
	A program irányítója	Vezető szakértők	Pályakezdő szakértők		
Tervezés és koordináció					A tervezési folyamat magában foglalja a CIE megvalósíthatóságát, megszervezését és a módszertan véglegesítését az IH-val egyetértésben. Ebben a szakaszban elegendő időt kell szánni a potenciális adathiányok elemzésére. A koordináció a CIE teljes időtartamára kiterjed, és magában foglalja a munka megszervezését, valamint az értékelési kérdések véglegesítése érdekében az IH-val és más érdekelt felekkel folytatott interakciókat.
A szakirodalom áttekintése					A szakirodalmi áttekintés támogatja a változáselmélet felvázolását, a felhasználandó változók azonosítását és a kontextus megértését. Lehetővé teszi továbbá az értékelési kérdések pontosítását, a korábbi eredmények kihasználását és hipotézisek megfogalmazását.
Adatgyűjtés és -előkészítés					Az ehhez a tevékenységhez szükséges erőfeszítés az adatgyűjtési módszer(ek)től függően nagymértékben változik. Az eredeti, felméréseken keresztül történő adatgyűjtés időigényes és költséges lehet. Más módszerek technológiai (szoftver vagy hardver) beruházást vagy az adattulajdonosokkal való megállapodást igényelhetnek. A költségek csökkenthetők az adattulajdonosok adatelőkészítésbe való bevonásával.
Adatelemzés					Az adatelemzés fejlett készségeket és tapasztalatot igényel. Az e tevékenységre fordított időt a módszer, az elemzések mennyisége és az adatok minősége befolyásolja.
Jelentés(ek) elkészítése					Az e tevékenységhez szükséges erőfeszítés a jelentések és egyéb kommunikációs eszközök számától és típusától függően változik. A költségek az elkészítési időn kívül magukban foglalhatják a nyomtatás és a grafikai tervezés költségeit is.
Utánkövetési találkozók					Az utánkövetési találkozók és egyéb disszeminációs tevékenységek fontos lépést jelentenek az eredmények terjesztésében. Az egyéb költségek közé tartozhat például a terembérlés és az ételkészítés.
Összesen					

Egyéb referenciák hiányában a vezető és pályakezdő oktatók vagy szakértők tekintetében fennálló személyzeti költségeket az egyes országokban elfogadott képzési vagy foglalkoztatási szolgáltatások ESZA+ költségeihez viszonyítva lehet kiszámítani. Ezek a díjak általában összehasonlíthatók a pályakezdő és a vezető kutatókéval, és még ha nem is feltétlenül egyenértékűek azokkal, mégis hasznos és figyelembe veendő paramétert

jelentenek. Egy egyszerű piacelemzés és néhány kutatóval készített interjú segíthet a CIE várható költségeinek meghatározásában.

2.5.2. Mikor kell értékelni a beavatkozást?

Alapvető fontosságú annak meghatározása, hogy egy beavatkozás során mikor a legmegfelelőbb hatásértékelést végezni, valamint hogy melyek az eredmények mérésére és a hatások becslésére vonatkozó időponttal kapcsolatos kritikus kérdések.

Mikor kell értékelni az új és a folyamatban lévő beavatkozásokat?

Annak megvitatását, hogy egy beavatkozás során mikor célszerű tényellentétes hatásértékelést végezni, az határozza meg, hogy a beavatkozás esetében új vagy kiforrott, folyamatban lévő programról van-e szó. Egy új beavatkozás esetében több időre van szükség ahhoz, hogy kiforrott és stabil állapotba kerüljön. A CIE elvégzése e pont előtt korai lenne, és potenciálisan félrevezető bizonyítékokat szolgáltatna. Az új beavatkozások esetében a CIE-t megelőzően elvégzett kezdeti folyamatértékelés sokszor hasznos a kezdeti problémák meghatározásához és a megoldások azonosításához.

Az új és folyamatban lévő beavatkozások időzítése eltér egymástól

Az új beavatkozásra vonatkozó CIE optimális időzítésének meghatározásakor számos egyéb tényezőt is figyelembe kell venni, többek között a következőket: a megfelelő adatforrások rendelkezésre állásának biztosítására tett lépések, egy megfelelően képzett személyzetből álló belső projektcsoporthoz felállítás és egy külső vállalkozó kijelölése. Ezen túlmenően kritikus korlátot jelentenek annak a döntéshozatali folyamatnak a szükségletei, amelyre az értékelés végső soron irányul.

Az erőforrásokkal kapcsolatos kérdések

Egy folyamatban lévő beavatkozás hatásértékelésének időzítését elsősorban gyakorlati és szakpolitikai követelmények határozzák meg. Fontos, hogy a beavatkozás már bejáratott legyen, és el kell érnie egy olyan érettségi szintet, amely megfelelővé teszi egy CIE elvégzéséhez. Egy másik mérlegelendő kérdés az értékelt beavatkozással párhuzamosan zajló egyéb reformok megléte. E reformok hatásai befolyásolhatják a vizsgált beavatkozás hatását. A szakpolitikai döntéshozóknak mérlegelniük kell, hogy a szakpolitikai környezetben fennálló egyéb reformok relevánsak-e a vizsgált CIE eredményeire a jövőben támaszkodó szakpolitikai döntések szempontjából.

Az ESZA-értékelések általában egy programozási időszakra összpontosítanak. Ugyanakkor, különösen az olyan stabil beavatkozások esetében, amelyek már az előző időszakban is az ESZA-program részét képezték, érdemes lehet az előző időszak visszamenőleges értékelését a jelenlegi időszak folyamatos értékelésével kombinálni, hogy a beavatkozás hosszabb élettartamát le lehessen fedni.

Több programozási időszak

Mikor kell mérni az eredményeket és kiszámítani a hatásokat?

Az értékelés időzítésével kapcsolatos második kulcskérdés az, hogy mikor kell mérni és becsülni a hatásokat, vagy pontosabban, mikorra várható a hatások beavatkozást követő jelentkezése.

A munkanélkülieket célzó képzési beavatkozás vizsgálatakor a kérdés az, hogy mennyi idő alatt várható magasabb foglalkoztatási ráta. A képzési programok jól ismert jellemzője, hogy rövid távon általában csökkentik a résztvevők foglalkoztatottságát. Ez az úgynevezett „bezártsági” hatás. A képzési beavatkozások a tanfolyamokon való részvétel miatt a munkanélküli résztvevőket általában eltérítik az álláskereséstől. Ezzel szemben a

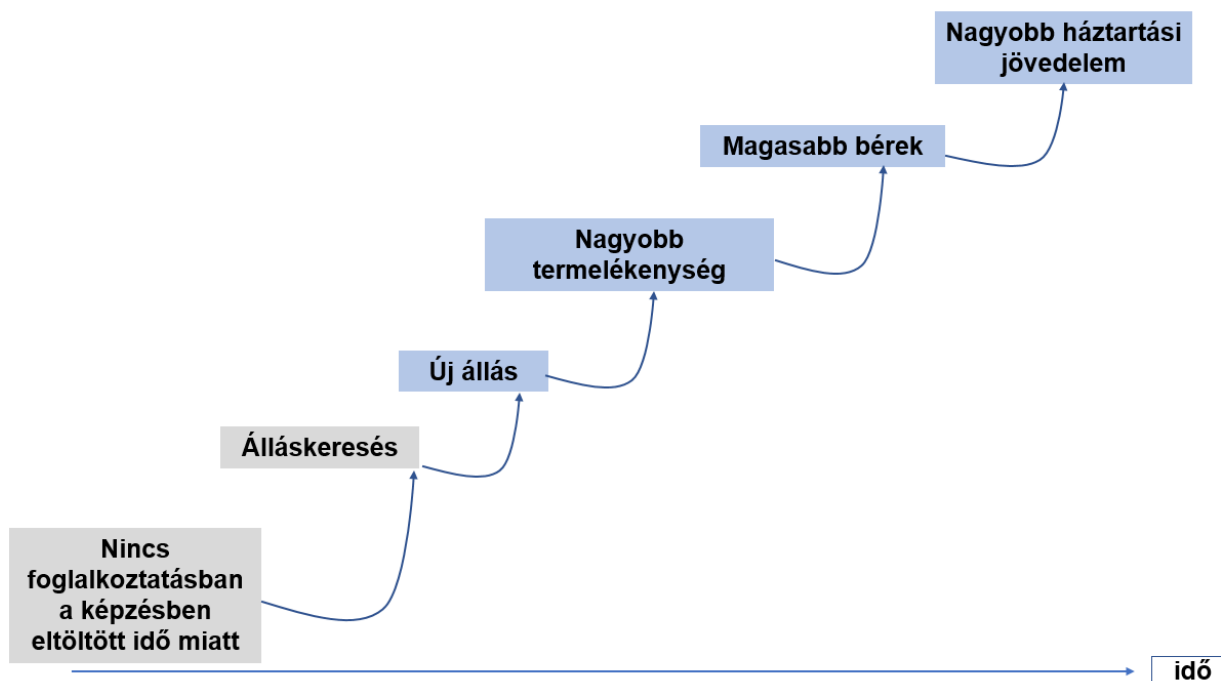

kontrollszemélyek elkötelezettek az álláskeresés iránt. Ha a hatásokat túl korán számítják ki, akkor azokat alulbecsülhetik, illetve negatívak lehetnek. A CIE megtervezésekor fontos, hogy reálisan álljunk a hatások időzítéséhez és ahhoz, hogy ezek a hatások mikor lesznek valószínűleg mérhetőek. A későbbi hatások egyszerűsített modelljét az alábbi 5. ábra szemlélteti.

Annak mérlegelésekor, hogy mikor a legjobb megmérni az eredményeket és felbecsülni a hatásokat, figyelembe kell venni azokat az időpontokat is, ameddig a szakpolitikai döntéshozóknak bizonyos információkra szükségük van. A hosszú távú foglalkoztathatóság javítását célzó beavatkozások esetében analitikai szempontból érdemes lehet a résztvevőket két vagy több évvel a kezelés után nyomon követni, hogy megállapítsuk, vajon jövedelmük és foglalkoztatási rátájuk magasabb-e, mint a kezelésben nem részesült személyek egyenértékű csoportjának. Ezzel szemben a programirányítóknak gyakran gyorsan kellene a megállapítások, és ebben az esetben kompromisszumot kell kötni a beavatkozás szempontjából észszerű nyomonkövetési időköz és a kellő időben szolgáltatott bizonyítékokra vonatkozó döntéshozói igény között.

Az észszerű és megvalósítható között

5. ábra: A képzési program eredményeinek egyszerűsített időzítése

Ha az eredményméréseket adminisztratív forrásokból (pl. a foglalkoztatás és a jövedelem részleteit tartalmazó társadalombiztosítási nyilvántartás) szerzik, akkor célszerű az eredmények hosszabb időszakon keresztül történő ismételt nyomon követése és a hatások becslése (akár havi szinten is). Ez azzal a kockázattal jár, hogy a megállapítások jellege idővel megváltozhat. Ha az eredmények méréséhez mintavételes felmérések formájában történő elsődleges adatgyűjtésre van szükség, a hatások rendszeres időközönkénti becslése nagyon költséges lenne, kivéve, ha az eredményekre vonatkozó visszamenőleges adatokat gazdaságilag életképes módon össze lehet gyűjteni. Nem szabad azonban alábecsülni a több közigazgatási rendszerből

Konkrét időpontokra összpontosítás

származó adatok kinyerésének és az egységes analitikus adatkészlet kialakításának költségeit.

Az 1.5. szakaszban tárgyaltaknak megfelelően a változáselmélet (vagy beavatkozási logika) megfogalmazása segíthet meghatározni a hatásbecslés időpontját.

A változáselmélet hiányában CIE-t tervezők számára alternatíva – amely ugyanakkor az egyértelmű változáselméletre támaszkodók számára is hasznos lehet –, ha rövid áttekintést készítenek a tervezetthez hasonló beavatkozásokat értékelő korábbi tanulmányokról. A korábbi tanulmányok eredményeinek gondos mérlegelése jó támpontot adhat az eredmények megfelelő méréséhez és a hatások kiszámításához.

... vagy egyéb közelmúltbeli tanulmányok áttekintése

2.6. A CIE végrehajtása

Az ütemterv és a költségvetés meghatározásával a CIE tervezése befejeződött, és megkezdődhet annak végrehajtása. Az útmutató utolsó része az értékelés végrehajtásának kulcsfontosságú tevékenységeit kívánja bemutatni, valamint azt, hogy az IH miként küzdheti le az előttük álló esetleges akadályokat. Ez a szakasz különösen az Evaluation Helpdesk tanulságait alkalmazza, amelyen keresztül az Európai Bizottság és a Foglalkoztatási Főigazgatóság segítséget nyújt minden tagállam irányító hatóságának. Az értékelés végrehajtását általánosságban a következő dokumentum tárgyalja: „EVALSED: a társadalmi-gazdasági fejlődés értékelésére szolgáló eszköz”⁶⁸; ebből a szempontból az útmutató négy fő tevékenységet mérlegel, különösen a CIE-k szempontjából:

1. az értékelő kiválasztása;
2. a CIE végrehajtásának ellenőrzése;
3. jelentéstétel;
4. az eredmények felhasználása.

2.6.1. Az értékelő kiválasztása

Az értékelő kiválasztásakor az első döntés arra vonatkozik, hogy belső vagy külső jelentkezőt alkalmazzanak-e. Ez utóbbi esetben az értékelő kiválasztása közbeszerzési eljárás keretében történik.

Az értékelő függetlensége

A közös rendelkezésekről szóló rendelet 44. cikkének (3) bekezdése elismeri a függetlenség kérdésének fennállását: „Az értékeléseket funkcionálisan független belső vagy külső szakértőkkel kell elvégeztetni”.

⁶⁸ Elérhető itt: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf

Ezért az értékelő kiválasztásának első kritériuma, hogy valóban független legyen az IH-tól és az ESZA+ program döntéshozatali folyamataitól. A második kritérium, hogy a szervezeten belül rendelkezésre álljanak a CIE elvégzéséhez szükséges készségek és erőforrások. Valószínűleg ez a belső értékelések leggyakoribb akadály, mivel a CIE elvégzéséhez szükséges technikai ismeretek nagyon speciálisak és a legtöbb közigazgatásban ritkán állnak rendelkezésre.

A belső vagy külső értékelő kiválasztása után a közigazgatásnak fel kell sorolnia az értékelés műszaki előírásait; a külső értékelő kiválasztásakor az előírások a közbeszerzési eljárás részét képezik. A CIE feladatmeghatározásában a következő szempontokra kell különösen figyelni:

A feladatmeghatározás fő elemei

- Az **értékelés céljának** és a kutatási kérdéseknek egyértelműnek kell lenniük, és lehetőség szerint következetesen hatásértékeléshez és CIE-hez kell vezetniük.
- A **rendelkezésre álló adatokat** meg kell határozni; ez az egyik legfontosabb kérdés, amellyel a CIE kialakítása és végrehajtása során foglalkozni kell. Felhívja az értékelők figyelmét az adatok elérhetőségével kapcsolatos meglévő problémákra, és lehetővé teszi, hogy reális és pontos javaslatokat dolgozzanak ki.
- A **CIE végrehajtására vonatkozó kérelem** kifejezetten szerepelhet a feladatmeghatározásban, de az alkalmazandó konkrét módszerek meghatározását az értékelőre kell bízni. Ilyen módon eredeti megoldásokat javasolhatnak és bizonyítani tudják kapacitásukat.
- A **javasolt csapatnak** több területen kell szaktudással rendelkeznie, különös tekintettel a következő területekre: értékelés és CIE (az értékelés kialakításának és végrehajtásának ismerete), ökonometria (a megfelelő módszerek alkalmazása), valamint az értékelt beavatkozás szakpolitikai területe (a változáselmélet rekonstruálása és a megállapítások teljes körű értelmezése).
- Az **odaítélési szempontoknak** a minőséget kell előnyben részesíteniük a javaslat költségeivel szemben. Az értékelés minősége nagymértékben függ az értékelő tervezési és végrehajtási képességeitől. A közbeszerzésre vonatkozó jogi keretek gyakran nem felelnek meg tökéletesen az értékelési pályázatok szükségleteinek, de a megrendelőnek a lehető legnagyobb mértékben ki kell igazítania a meglévő szabályokat a minőség és a műszaki kapacitás elismerése érdekében.
- A **kiválasztási folyamatnak** értékelési és CIE-szakértőket is be kell vonnia a kiválasztási bizottságba, hogy teljes mértékben értékelni lehessen a pályázatok minőségét, és helyesen fel lehessen mérni a különböző módszertani és szervezési megoldásokat.

Néhány tagállamban a CIE-vel kapcsolatos tapasztalatok még mindig elhanyagolhatóak. Ez problémát okozhat a kiválasztási folyamatban, mivel az ilyen szolgáltatás piaca túlságosan korlátozott. Valószínűleg nagyon kevés vállalat vagy szakértő felel meg a feladatmeghatározás műszaki feltételeinek, és képes jó minőségű ajánlatot tenni. Ebben az esetben az értékelések iránt érdeklődő tudósokkal és vállalatokkal tartott nyílt szemináriumok segíthetnek a CIE és az azt követő pályázati felhívás előkészítésében. A szemináriumok összegyűjtik a nemzeti szakértők

javaslatait, és időt adnának nekik a pályázati felhívásban való részvétel megszervezésére; az átláthatóság tiszteletben tartása és az összeférhetetlenség elkerülése érdekében a szemináriumoknak nyilvánosnak kell lenniük, és az alapvető információkat a szemináriumokon részt venni nem képes érdeklődők számára is hozzáférhetővé kell tenni.

2.6.2. A CIE ellenőrzése

Az értékelő kiválasztása és a CIE elindítása után az IH-nak kell ellenőriznie az értékelési folyamatot. Ez főként az értékelő leszállítandó anyagainak ellenőrzését és megerősítését, az értékelés előrehaladásával kapcsolatban az értékelővel és az érdekelt felekkel folytatott találkozók szervezését, valamint szükség esetén az adattulajdonosokkal való megállapodást jelenti.

Az IH-nak rendelkeznie kell a fenti feladatok ellátásához szükséges kapacitással. Ez azt is jelenti, hogy a teljes folyamat ellenőrzéséhez szükséges erőforrásokkal és a CIE műszaki megoldásainak ellenőrzéséhez szükséges készségekkel kell rendelkezni. Általában az IH külön személyzetet rendel az értékelésekhez, és amennyiben nem rendelkezik elegendő tapasztalattal a CIE-k terén, független külső szakértők nyújtanak támogatást. Ezeket a szakértőket rövid távú szerződésekkel lehet alkalmazni, illetve szolgáltatásaik ingyenesek, amennyiben közintézményekből érkeznek. A szükséges elkötelezettség valószínűleg 6–12 munkanapot jelent, ami elegendő a jelentések áttekintésére és az IH-val, az értékelővel és a fő érdekelt felekkel tartott néhány találkozón való részvételre.

Belső és külső készségek az ellenőrzési folyamat során

Gyakran irányítócsoporthoz állítanak fel a program értékelési folyamatainak ellenőrzése érdekében. Ez a csoport általában az IH-ból, más végrehajtó szervezeti egységeket képviselő tisztviselőkből, a fő érdekeltekből (szociális partnerek, NGO-k, más közigazgatási szervek) és a tudományos életből és/vagy közintézményekből (pl. a nemzeti statisztikai intézet) érkező néhány szakértőből áll. Az irányítócsoporthoz részt vesz az értékelési kérdések meghatározásában, megvitatja az értékelés megállapításait, azok terjesztését, illetve a szakpolitikai döntéshozatali folyamatok során való alkalmazását. Az IH-val együtt egy rugalmasabb és specializáltabb alcsoport is ellenőrizheti az értékelési eredményeket.

2.6.3. Jelentéstétel

A jelentéstétel az értékelés kulcsfontosságú tevékenysége, és az eredmények közlésének fő eszköze. Az értékelő jelentéseknek világosaknak, tömöreknek, a laikusok számára is érthetőnek, valamint ítéleteikben és szakpolitikai ajánlásaikban átláthatónak kell lenniük. Az értékelés megbízhatóságát is bizonyítaniuk kell a felhasznált módszertan és adatok meghatározásával, valamint az elemzés lehetséges korlátainak azonosításával.

Általánosságban minden CIE-ről három jelentés készül:

- A **kezdeti jelentést** általában röviddel a szerződés aláírása után nyújtják be, és az IH-val folytatott megbeszéléseknek és a rendelkezésre álló adatok kezdeti szűrésének megfelelő véglegesített módszertant mutatja be.
- Az **időközi jelentés** az értékelés egy köztes szakaszában készül, és egy CIE-ben az összegyűjtött adatok, a kezelt és kontrollcsoportok összetétele és a mintavétel bemutatására irányulhat.

Különálló jelentések az előrehaladás nyomon követéséhez és az eredmények felhasználásához

- A **zárójelentés** bemutatja a CIE elemzéseit és megállapításait. Részletesen ismerteti a módszertant és az adatokat, és kiemeli a bizonyítékokból származó szakpolitikai következményeket. A CIE zárójelentésének tartalmaznia kell az alábbi kulcsfontosságú szakaszokat: értékelési kérdések; változáselemzés (vagy beavatkozási logika) és az értékelendő eredmények meghatározása; elfogadott módszertan; a felhasznált adatok, valamint a kezelt és kontrollcsoportok jellemzői; becsült hatások; az értékelési kérdésekre adott válaszok és azok szakpolitikai következményei.

A megrendelő szükség esetén külső szakértők bevonásával minden jelentést felülvizsgál, és az észrevételeket megvitatja az értékelővel, aki a jelentés hivatalos elfogadása előtt feldolgozza a kért pontosításokat és javításokat.

A CIE-ről szóló jelentésnek nem szabad túlzottan technikai jellegűnek lennie, és az érdekeltek és a nem szakértők számára is érthetően és olvashatóan le kell írnia a megállapításokat. Külön mellékletek tartalmazhatják az elemzés technikaibb jellegű lépéseit, biztosítva a fő jelentés egyszerű és gördülékeny narratíváját. A módszertani részletek azonban kulcsfontosságúak a CIE megbízhatóságának bizonyításához, és átláthatónak is kell lenniük. A jelentésnek tartalmaznia kell az eredményváltozók azonosítását, az adatok minőségét, a kezelt és kontrollcsoportok összetételét és a mintanagyságát, a hatások becslésére használt módszert és az alkalmazott statisztikai vizsgálatokat. Továbbá a tudományos gyakorlatnak megfelelően a felhasznált anonimizált adatokat és az adatfeldolgozás módszereit hozzáférhetővé lehet tenni azon kutatók számára, akik meg kívánják ismételni, illetve ellenőrizni kívánják az elemzéseket.

Valamennyi CIE-hez készült zárójelentésben egységesített minimuminformációkat kell megadni. A minimálisan szükséges információknak kettős célja van: 1. megkönnyíteni a különböző OP-k és a különböző országok megállapításainak összehasonlítását; 2. a jövőbeni metaelemzéshez rendelkezésre álló információk gyűjtése.

*A CIE
zárójelentésében
szereplő minimálisan
szükséges
információk*

Az egyes ESZA-értékelésekre vonatkozó egységesített minimuminformációk összegyűjtésére szolgáló sablon a „Pilot and feasibility study [...]” című tanulmányban megfogalmazott ajánlásokat követi. Operatív szempontból ezt az információt a zárójelentés mellékletébe lehetne foglalni, és továbbítani lehet az Európai Bizottságnak is. Az alábbi

4 egy lehetséges sablont mutat be a minimálisan szükséges információk összegyűjtésére.

4. táblázat: A CIE-t bemutató adatlapon feltüntetendő alapvető információk

Információkategoría	Összegyűjtendő és jelentendő konkrét információk
1. Beavatkozási információk	<ul style="list-style-type: none"> - Az értékelt beavatkozás neve - A beavatkozás jellemzői (képzés, foglalkoztatási szolgáltatások, társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltatások stb.) - Az ESZA+ program megközelítése (prioritási tengelyek, egyedi célkitűzés, fellépés) - Irányító hatóság és/vagy más végrehajtó szervek - Kiadások - A beavatkozás által nyújtott kezelés időtartama/intenzitása - Résztevői csoport életkor, nem és jogosultsági státusz szerint (munkanélküliségi biztosításban részesülő, tartósan munkanélküli, NEET-fiatal) - A beavatkozás területi hatálya
2. A beavatkozás hatékonyságának mérése	<ul style="list-style-type: none"> - Mutató arra vonatkozóan, hogy a CIE pozitív és statisztikailag szignifikáns kezelési hatást becsül-e a releváns eredmény(ek) tekintetében - A hatás tényleges mérete - A fenti két mérés (+/-) és (méret) a releváns és összehasonlítható eredményekhez: pl. foglalkoztatási ráta, jövedelmek stb. - „Ár-érték arány” mutatók (ha vannak becslések)
3. Adatok és módszertan	<ul style="list-style-type: none"> - Adatforrás (felmérés, adminisztratív adatok) - Megfigyelési időszak - Ökonometriai CIE-módszer - Időtáv (általában rövid <= 12 hónap a beavatkozás végétől számítva, közepes > 12 és <= 24 hónap, hosszú távú hatások > 24 hónap) - A kezelt és kontrollcsoportok mintanagysága - A program előtti adatok rendelkezésre állása/bevonása

2.6.4. Az eredmények felhasználása

Az eredmények felhasználása azért fontos, mert ha az eredményeket nem terjesztik hatékonyan és nem jutnak el a célközönséghez, akkor az értékelésnek kevés hatása lesz.

A CIE megállapításainak terjesztése döntő fontosságú

A megállapítások és az értékelési eredmények terjesztése általában az alábbiakat foglalja magában:

- legalább egy írásbeli értékelő jelentés, amely tartalmaz egy kivonatot és egy összefoglalót,
- a megállapítások legalább egy, diákkal vagy hasonló eszközökkel történő szóbeli bemutatása,
- a jelentés technikai része (vagy melléklete), amely részletesen ismerteti az alkalmazott módszertant, a legfontosabb feltételezéseket és az elfogadott statisztikai elemzések megközelítését.

Minden értékelő jelentést nyilvánosságra kell hozni. Ezt a 2021–2027-es programozási időszakra vonatkozó, közös rendelkezésekről szóló rendelet írja elő⁶⁹. Az értékelési megállapításokat emellett be kell mutatni és meg kell vitatni a program monitoringbizottságában; ez egy kötelező szakasz, de önmagában nem elegendő a mélyebb vita előmozdításához, mivel a monitoringbizottságok ülésein általában a működési prioritások érvényesülnek. Az értékelési megállapítások bemutatásának és

⁶⁹ A közös rendelkezésekről szóló, (EU) 2021/1060 rendelet 44. cikkének (7) bekezdése.

terjesztésének nemzeti gyakorlatára vonatkozó példa kerül bemutatásra a lenti háttérmagyarázatban.

Nincs egyetlen hatékony kommunikációs politika a tanulságok terjesztésére és megvitatására; minden kontextus egyedi stratégiát igényel. Ezért fontos a hatékony stratégia megvalósítása, és különösen annak biztosítása, hogy az IH-n kívüli érdekeltek is megismerjék az eredményeket. A CIE „célközönségét” fő csoportokra lehet osztani, és meg lehet határozni a kommunikáció fő típusait; például:

*Sokféle
célközönség és
sokféle
kommunikációs
megközelítés*

- magas szintű szakpolitikai döntéshozók és politikai képviselők – általában a főbb eredményeket és ajánlásokat tartalmazó rövid dokumentumokat (szakpolitikai tájékoztatók, vezetői összefoglalók) kapni,
- a beavatkozás vagy hasonló szakpolitikák végrehajtásában részt vevő közigazgatási tisztviselők – a szemináriumok vagy műhelytalálkozók hatékony eszközök lehetnek a CIE eredményeinek bemutatásához, az előadás technikai szintjét a résztvevőkkel való interakció szintjéhez igazítva,
- szakpolitikai érdekeltek (szociális partnerek, NGO-k, kedvezményezettek stb.) – a jelentések összefoglalása, valamint az értékelési megállapításokról szóló éves találkozók kombinált eszközt jelenthetnek e szereplők vitába való bevonására. Különösen, ha e szereplők hozzájárultak az értékelési kérdések meghatározásához, az értékelés eredményeiről szóló jelentésnek kapcsolódnia kell ezekhez a kérdésekhez,
- a szakértők és a tudósok – tudományos konferenciák vagy szemináriumok kínálhatják a legjobb alkalmat az értékelés eredményeinek bemutatására. Ezek a szereplők tudományos szempontból hitelesítik az értékelés eredményeit, és így megerősítik azok megbízhatóságát.

A metaelemzés⁷⁰ hatékony kiegészítő eszköz a CIE-k eredményeinek terjesztéséhez. Lehetővé teszi a fő megállapítások megerősítését és általánosítását, amire önmagában egyetlen CIE sem képes. A metaértékelés elvégzéséhez számos, az összehasonlítható szakpolitikákra vonatkozó megbízható és jó minőségű CIE-re van szükség; jelenleg a metaértékelések még mindig ritkák, és nem kizárólag az ESZA-beavatkozásokra összpontosítanak. A metaértékelések fősodorbéli használata a CIE-k szélesebb körű alkalmazását és azok előzetes tervezését tenné szükségessé, hogy azokat a későbbiekben egyszerűbben össze lehessen hasonlítani. A 2021–2027-es ESZA+ programozási időszakban metaértékeléseket lehet végrehajtani a jelentős számú programmal rendelkező országokban vagy országok közötti összehasonlítások révén.

*Metaértékelés a
disszemináció és
az általánosítás
megerősítése
érdekében*

⁷⁰ Ez a hasonló beavatkozások CIE-jeinek akár statisztikai eszközök segítségével történő szisztematikus összehasonlítása. A metaelemzés egy beavatkozás adott típusának hatékonyságára vonatkozóan nyújt támpontokat azáltal, hogy a hasonló intézkedések hatásait számos különböző kontextusban vizsgálja. A metaértékelések ugyanakkor nem képesek az összehasonlításban alkalmazott egyedi beavatkozásokat részletezni, és szakpolitikai következményeik az általános szakpolitikai irányvonalakra, nem pedig az egyes beavatkozások egyedi részleteire vonatkoznak.

13. háttérmagyarázat: Az értékelési konferenciákkal kapcsolatos lengyel tapasztalatok

A fejlesztési alapokért és a regionális politikáért felelős minisztérium és a Lengyel Vállalkozásfejlesztési Ügynökség által szervezett Nemzetközi Értékelési Konferencia a lengyelországi állami beavatkozások értékelésének egyik kulcseleme. Megalakulása óta a szakpolitikai döntéshozatalért, a szakpolitikák végrehajtásáért és hatásvizsgálatáért felelős érdekelt felek közötti megbeszélések bevett platformjává vált.

A 2005-ben indult konferenciát 10 éven át évente, 2015 óta pedig két évente rendezték meg, és a 2021-es esemény a 14. rendezvény lesz. A konferenciát jelenleg kétnapos rendezvényként szervezik. Egy napot a kutatási megállapításoknak és a beavatkozások hatásainak szentelnek; ezen a napon vitatják meg a szakpolitikai kérdéseket. A második nap a módszertani kérdésekre és az értékelésre mint folyamatra összpontosít.

A 14 konferencia során a tényellentétes módszerek többször is panelbeszélgetések vagy szakértői előadások tárgyát képezték, és mindkét napon különböző nézőpontokból közelítették meg őket. 2017-ben például a becsült hatásokat a beavatkozások hatásáról szóló ülészakokon mutatták be, míg a becslési technikák előnyeiről és hátrányairól szóló megbeszéléseket külön tartották.

A konferencia sokszínű célközönsége miatt is figyelemre méltó, hiszen nemcsak kutatókat vagy módszertani szakembereket szólít meg, hanem a beavatkozások kialakításáért és végrehajtásáért felelős személyeket is. Az eseménynek két célja van: az értékelési rendszer kapacitásának kiépítése a tagok készségeinek és ismereteinek fejlesztése révén, valamint hálózatépítés azáltal, hogy az érdekelt felek teret kapnak a nemzeti, regionális és külföldi partnerek közötti tapasztalatcseréhez. Valójában minden konferencián mintegy 300–400 személy vesz részt a különböző ágazatok – közigazgatás, tudományos élet, tanácsadó cégek és NGO-k – képviselőiben. Ez jelentős szám, tekintve, hogy a tényeken alapuló szakpolitikai megközelítés még nem gyökerezett meg teljesen Lengyelországban.

A Nemzetközi Értékelési Konferencia a közigazgatás értékelési rendszerének részét képezi. Jelentős kapacitásépítésre adtak lehetőséget a Közös Kutatóközpont és a Világbank által biztosított, illetve az operatív programok technikai segítségnyújtás prioritásainak keretében finanszírozott képzések. Az értékeléssel kapcsolatos képzéseket, ideértve a tényellentétes megközelítést is, nemcsak az irányító hatóságok értékelési egységeinek alkalmazottai, hanem a helyi vagy regionális munkaügyi hivatalokhoz hasonló intézmények is igénybe vehették. A konferencia lehetőséget nyújt az aktuális fejlemények és megállapítások összegyűjtésére, megvitatására és megosztására⁷¹.

⁷¹ A konferenciára vonatkozó információk itt találhatóak: <https://www.ewaluacja.gov.pl/strony/xiv-miedzynarodowa-konferencja-ewaluacyjna/>. Szeretnénk köszönetet mondani Piotr Strzęboszewskinek és a fejlesztési alapokért és a regionális politikáért felelős minisztérium további tisztviselőinek a konferenciarendszerrel kapcsolatos információkért.

3. fejezet: Hogyan válasszuk ki a CIE végrehajtásához megfelelő módszertant?

Ez a fejezet a tényellentétes hatásértékelés empirikus módszereit mutatja be. Külön kitérünk a kísérleti megközelítésre (randomizált kontrollált vizsgálat), valamint a leggyakoribb kvázi-kísérleti módszerekre: (hajlandósági mutató alapján végzett) párosítás, különbségek különbsége, szakadós regresszió módszere és instrumentális változók. Minden egyes módszert az jellemez, hogy egy kontrollcsoportot hoznak létre a tényellentétes kérdés megválaszolására: „Mi történt volna a kezelt csoport tagjaival az eredmények tekintetében, ha nem vettek volna részt a beavatkozásban, illetve nem lettek volna kitéve annak?”. A gyakorlatban a kiválasztott tervet az adott kontextushoz lehet igazítani, a beavatkozás típusa és a rendelkezésre álló vagy gyűjthető adatok alapján⁷².

Nem lehetséges részletes útmutatást nyújtani a legmegfelelőbb értékelési terv kiválasztásához az IH-kat érintő, rendkívül változatos körülmények között. A CIE adott körülmények közötti legmegfelelőbb megközelítésének kiválasztásakor az IH-knak mérlegelniük kell, hogy mi működött megfelelően a korábbi értékelések során, az IH-n belül, illetve a tagállamban és más tagállamokban – az IH-k tanulhatnak abból, hogy mit értek el korábban a saját programjukon belül, illetve hasonló körülmények között máshol. Az értékelések kialakítása és végrehajtása során szerzett tapasztalatok cseréjére szolgáló fórumok hasznos információforrást jelenthetnek e tekintetben. A hasonló beavatkozások értékelésére vonatkozó szakirodalom áttekintése szintén fontos információforrás lehet a kialakítás során. Az IH által megbízott szakértők is véleményt nyilvánítanak arról, miként lehet a legjobban kialakítani egy értékelési tervet. Nem szabad elfelejteni, hogy az IH-n belül is jelentős szaktudás és tapasztalat állhat rendelkezésre, amelyre támaszkodni lehet.

A megfelelő megközelítés kiválasztása

3.1. Randomizáció – a kísérleti megközelítés

A randomizáció fő jellemzői

- A részvételre jogosult személyeket véletlenszerűen osztják be egy kezelt vagy egy kontrollcsoportba
- A randomizáció biztosítja, hogy a két csoport (átlagosan) minden lényeges jellemző tekintetében azonos legyen
- A kontrollcsoport tehát a tényellentétes kérdésre ad választ, és a kezelt és a kontrollcsoportok eredményei közötti különbség jelzi a beavatkozás okozati hatását

A randomizált értékelési tervek számos formát ölthetnek. Itt a fő elvek tisztázása érdekében a hangsúly egy egyszerű kétcsoportos, azaz kezelt és

⁷² Az egyéb technikai módszertani szempontokról lásd továbbá: [Európai Bizottság \(2019\)](#).

kontrollcsoportot alkalmazó megközelítésen van. Az 1. ábra szemlélteti az egyszerű randomizált kialakítást.

Kulcsfontosságú, hogy a randomizáció biztosítsa, hogy a két csoport a randomizáció időpontjában statisztikailag minden szempontból egyenértékű legyen. Ezt követően a kezelt csoportot kiteszik az értékelés középpontjában álló azon beavatkozásnak, amelynek behatását vagy hatásait mérni kívánják.

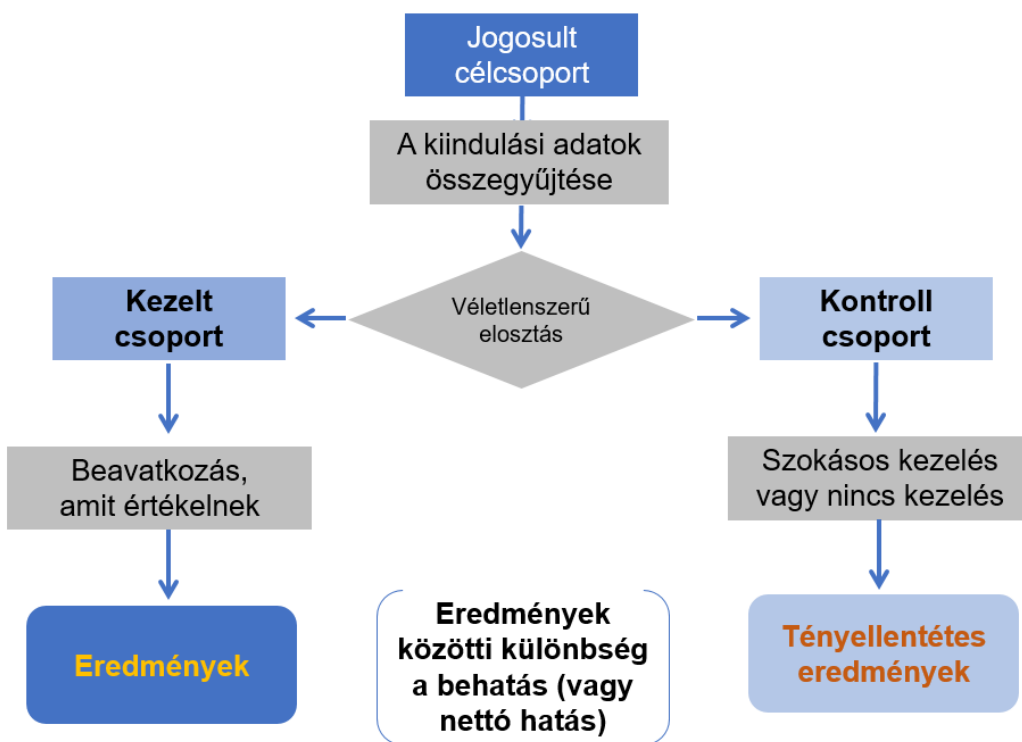
Statisztikailag egyenértékű csoportok

A központi szerepet betöltő szakpolitikai kérdéstől függően a kontrollcsoportot ki lehet jelölni úgy, hogy egyáltalán nem kap kezelést, vagy a kezelt csoportot össze lehet hasonlítani egy másmilyen érintett kezelésnek kitett csoporttal (amely úgy is felfogható, hogy a szokásos kezelést képviseli), vagy a kontrollcsoport mellett több kezelt csoport is lehet. Érdekes lehet például egy ESZA által finanszírozott képzési program hatásait összehasonlítani más, nemzeti finanszírozású képzésekkel, vagy az ugyanazon csoportoknak nyújtott egyéb szolgáltatásokkal.

Nincs kezelés vagy eltérő kezelés a kontrollcsoport számára

Mivel a kezelt és a kontrollcsoportok a randomizáció során statisztikailag egyenértékűek, és a későbbi kezeléseket való kitettséget kontrollálják, az eredmények közötti különbségek az értékelt beavatkozásnak tulajdoníthatók (a szokásos statisztikai bizonytalanságok figyelembevételével), és a megfigyelt különbségek okaként kizárhatók az alternatív magyarázatok (egy példát az alábbi háttérmagyarázatban mutatunk be).

6. ábra: Kétcsoportos randomizált kontroll

A randomizált kialakítások a lényegi tervezési jellegzetességeiknek köszönhetően – és megfelelő végrehajtás esetén – erős bizonyítékokat képesek szolgáltatni a beavatkozás hatásaira vonatkozóan. Ezért nagymértékben előnyben részesítik ezeket. Ezek azonban korai és részletes tervezést igényelnek, és kialakításuk és alkalmazásuk is bonyolult lehet. A programirányítóknak emellett jelentős kihívásokkal kell szembenézniük a megfelelő végrehajtás során. Például maga a randomizációs folyamat

Erős bizonyíték...

megváltoztathatja a beavatkozásban részt vevők összetételét: vagyis néhány potenciális résztvevőt elriaszthat a véletlenszerű kiválasztás gondolata, és megtagadhatja a részvételt. Továbbá előfordulhat, hogy a randomizációnak kitett egyének nem mindig felelnek meg hozzárendelési státuszuknak, és még számos egyéb kihívással is szembe kell nézni. Bizonyos körülmények között a randomizált kontrollált vizsgálati tervek végrehajtása költséges lehet.

Ezen és más okok miatt nem valószínű, hogy az ESZA által finanszírozott eszközök és beavatkozások értékelését randomizált megközelítéssel fogják elvégezni. Ez az útmutató azonban óva int attól, hogy a randomizációt minden esetben ösztönösen, megfelelő megfontolás nélkül elvessük. A megközelítést széles körben alkalmazzák, és a következő háttérmagyarázatban tárgyalt egyesült királyságbeli példákon kívüli további példák közé tartoznak többek között az Egyesült Államokban végzett GAIN-kísérletek⁷³ (Észak-Amerikából számos más példa is található), a 2014–2020-as ESZA-beavatkozások keretében Svédországban elvégzett kísérletek⁷⁴ (lásd a következő háttérmagyarázatot), valamint egy németországi tanulmány, amely többek között a magánszolgáltatók által nyújtott aktív munkaerőpiaci szolgáltatások hatását vizsgálta az állami foglalkoztatási szolgálat által nyújtott szolgáltatásokhoz képest⁷⁵.

... de nehéz megtervezni

14. háttérmagyarázat: Egy példa egy fiatalokat célzó ESZA-projekt randomizált vizsgálatára

A svédországi „Ung framtid” (Fiatal jövő) projekt értékelése

A svéd „Ung framtid” (Fiatal jövő) egy ESZA-ból finanszírozott, 2015 és 2018 között végrehajtott projekt. Célja a 18–24 év közötti, a munkaerőpiacra belépő fiatal álláskeresők támogatása volt Közép-Norrlandban, Észak-Közép-Svédországban és Dél-Svédországban. Az Arbetsförmedlingen elnevezésű, a svéd állami foglalkoztatási szolgálatok (PES) által végrehajtott projekt intenzívebb és személyre szabott támogatási tevékenységeket nyújtott a fiatal álláskeresők számára; a projekt egyéni tervezésből, tájékoztatásból, tanácsadásból és konkrét támogatásból állt a munkaközvetítés, képzés és egyéb lehetséges tevékenységek terén. A projekt összességében közel 17 000 fiatalt ért el.

A svéd ESZA-tanács az állami foglalkoztatási szolgálatok foglalkoztatási programjai értékelési kapacitásának javítását célzó 2014–2020-as ESZA-projekt keretében kidolgozott értékelési keretrendszer részeként rendelte meg az értékelést az Arbetsförmedlingen számára (Evidence-based EU fund Project 2014–2020, azaz tényeken alapuló uniós alapokról szóló, 2014 és 2020 közötti projekt; lásd az útmutató utolsó fejezetében található háttérmagyarázatot).

A projektben részt vevő összesen 90 helyi munkaügyi hivatalból 2017 júniusa és 2018 januárja között nyolcban elvégzett kísérlet során a jogosult fiatalokat véletlenszerűen osztották be a kezelt (a személyek intenzívebb támogatásban részesültek) és a kontrollcsoportba (a személyek a szokásos támogatásban részesültek)⁷⁶. A kísérletben 4689 fiatalt osztottak be véletlenszerűen a kezelt és a kontrollcsoportba, közülük 2972 fiatal került a kontrollcsoportba. A véletlenszerű elosztási folyamat olyan kezelt és kontrollcsoportokat eredményezett, amelyek az elosztás időpontjában rendkívül hasonlóak voltak. Ennek eredményeképpen a két csoport között az eredményváltozók (munkanélküliségből való kilépés, a munkanélküliek aránya és a munkanélküliként töltött napok átlagos száma) tekintetében az ESZA-beavatkozásban való részvételt követően mért különbségek a Fiatal jövő projekt tevékenységeknek tulajdoníthatók.

A tanulmány megállapításai azt mutatják, hogy a Fiatal jövő projekt pozitív hatással volt a nőkre, de a férfiakra nem. A nők esetében minden vizsgált eredményváltozóban pozitív hatásokat találtak: a kezelt nők

⁷³ Lásd: Riccio J., Friedlander, D., Freedman S., 1994.

⁷⁴ Lásd: Hagglund, P., 2006.

⁷⁵ Lásd: Krug G., Stephan G., 2011.

⁷⁶ 2017 áprilisa és májusa között kísérleti szakaszra került sor, amelynek során számos tevékenységet vizsgáltak, például a véletlenszerű elosztás kezelését, a fiatal résztvevők bevonását és a jelentéstételt.

munkanélküliségből való kilépése körülbelül 7 százalékponttal volt magasabb a projektben való részvételt követő első két hónapban, a munkanélküliek aránya nagyobb mértékben csökkent a kezelt csoportban, mint a kontrollcsoportban, és végezetül a kezelt nők kevesebb napig voltak munkanélküliek, mint a kontrollcsoportban lévő nők⁷⁷.

A randomizált kialakításokat elsősorban az különbözteti meg más megközelítésektől, hogy a kutatási terveken keresztül nagy hangsúlyt fektetnek a kezelt és a kontrollcsoportok közötti esetleges torzítások ellenőrzésére. A kialakításra helyezett hangsúly nagyon intuitívva teszi a megközelítést, ugyanakkor előzetes tervezést igényel. A randomizált kialakításokat gyakran a már létező beavatkozások helyett inkább az új kísérleti beavatkozások értékelésénél lehet a legjobban alkalmazni. Ennek oka, hogy ezek a kialakítások a résztvevők értékelt beavatkozásba való bevonásának bizonyos fokú kontrollját teszik szükségessé. Ezt a „kontrollt” gyakran nehezebb elérni a meglévő programokban, mint az új ötletekre nyitott új beavatkozások esetében.

A kutatási terveken keresztül történő randomizáció

A randomizált kontrollált terv végrehajtása azt jelenti, hogy a jogosult célcsoport egy részének nem ajánlják fel a részvételt, hanem egy kontrollcsoportba sorolják. Ez a kiosztás teljesen véletlenszerű, és nem a jelentkező vagy a beavatkozás ügyintézőinek rendelkezésére történik. Emiatt előfordulhat, hogy a szakpolitikai döntéshozók etikai okokból még azelőtt ellenzik a randomizált kontrollált vizsgálatokat, hogy azok gyakorlati és elemzési szempontból való megvalósíthatóságát megvizsgálják.

Etikai kifogások

A randomizált kialakítások mellett azonban erős érveket lehet felhozni. Ha a randomizáció a legjobb minőségű, legmegbízhatóbb bizonyítékokat szolgáltatja a közpénzekből finanszírozott beavatkozások hatékonyságáról, akkor fontos, hogy ezt a módszert szélesebb körben alkalmazzák a beavatkozások hatásainak értékelése során. Továbbá, ha egy bizonyos beavatkozás hatásait a priori nem ismerjük, nem etikátlan egyes egyének kizárása, mivel nem feltételezhető, hogy a beavatkozás az előnyükre vált volna. Ezen túlmenően az ilyen megközelítéseket széles körben alkalmazzák az orvostudományban és más tudományterületeken, például az oktatáskutatásban. Végül, bizonyos körülmények között, amikor a beavatkozás által nyújtott szolgáltatásokra és támogatásra túljelentkezés tapasztalható (azaz több jogosult személy van, mint amennyit a beavatkozás ténylegesen ki tud szolgálni), a szűkös erőforrások elosztásának legegyszerűbb eszköze az lehet, ha a jogosultak köréből véletlenszerűen választanak ki személyeket a beavatkozásra.

... de erős érvek szólnak a randomizált kialakítások használatára mellett

3.2. Nem randomizált vagy kvázi-kísérleti kialakítások

Ha a randomizáció nem megvalósítható, a CIE eszköztárban létezik több olyan alternatív módszer is található, amelyek különböző megközelítések által hoznak létre egy kontrollcsoportot a tényellentétes kérdés megválaszolásához. Ez az alfejezet először felvázolja a kvázi-kísérleti módszerekkel kapcsolatos általános fő kihívást, majd bemutat az empirikus CIE-gyakorlatban általánosan használt négy megközelítést.

Amennyiben a randomizáció nem lehetséges

⁷⁷ Axdorph E, Egebark J., Lundström T., Özcan G., 2019.

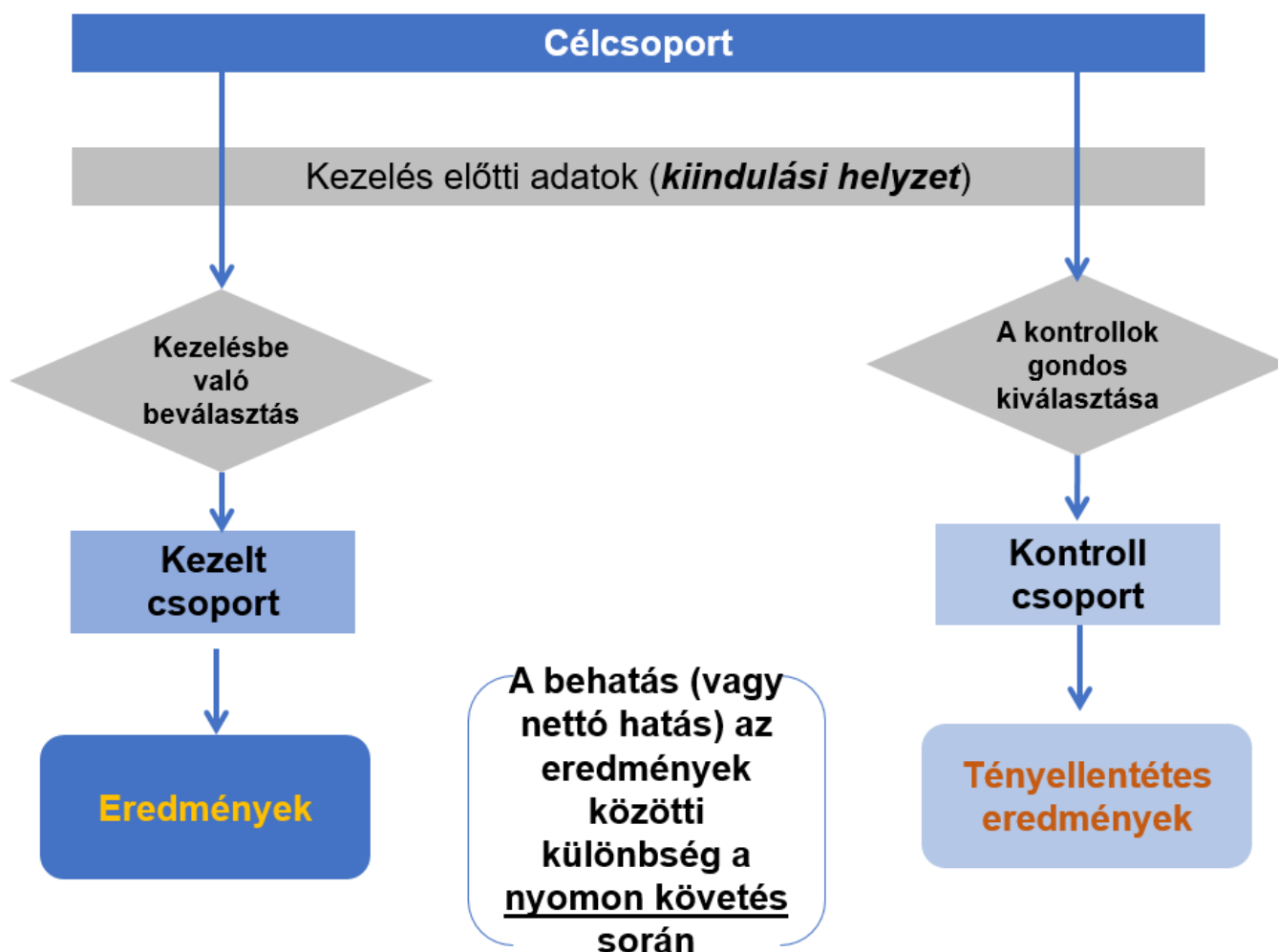
3.2.1. Cél- és kontrollcsoportok randomizáció nélkül

A kvázi-kísérleti kialakítások során a beavatkozásban részesülő célcsoportokat a nem véletlenszerűen kiválasztott célcsoportokból vagy potenciális célcsoportokból álló, a beavatkozásban nem részesülő kontrollcsoporttal⁷⁸ hasonlítják össze. A kísérlethez hasonlóan a cél az, hogy torzítatlan becslést kapjunk arról, hogy a vizsgálat beavatkozás milyen változást eredményezett az eredmények tekintetében. Mivel a kezelt és a kontrollcsoportokat nem véletlenszerűen alakítják ki, a kvázi-kísérleti kialakítások során sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani a kezelt csoport tagjai és a potenciális kontrollok közötti esetleges különbségeket figyelembe vevő módszerekre, amelyek valószínűleg befolyásolják a részvételre vonatkozó döntést és így az eredményeket. Kulcsfontosságú, hogy elfogadható kontrollcsoport kerüljön kiválasztásra. Amennyiben nem megfelelő kontrollcsoportot választanak ki, illetve az elemzésben nem veszik figyelembe a két csoport között fennmaradó különbségeket, a becslések hitelessége csökken, és ez megzavarhatja a megfigyelt hatások alternatív magyarázatainak kizárására irányuló kísérleteket.

---

⁷⁸ Szigorú értelemben véve „kontrollcsoport” a kísérleti kialakítások esetében használt kifejezés, a kvázi-kísérleti kialakítások pedig jellemzően „referenciacsoportokról” beszélnek. A gyakorlatban azonban a kifejezéseket gyakran felváltva használják. Ez az útmutató ezért a CIE kialakításától függetlenül a „kontrollcsoport” kifejezést használja a tényellentétesség becslésére használt csoportra.

7. ábra: Stilizált kvázi-kísérleti kialakítás kezelt és kontrollcsoportokkal

Az ESZA által társfinanszírozott beavatkozások esetében a leggyakrabban alkalmazott kvázi-kísérleti értékelési terv a kétcsoportos, alap- és nyomonkövetési terv. Az ilyen kialakításokban a randomizációhoz hasonlóan egy kontrollcsoport és egy kezelt csoport van, azzal a különbséggel, hogy a kontrollcsoportot (randomizáció nélkül) a meglévő, nem résztvevő csoportokból állítják össze úgy, hogy az a lehető legjobban hasonlítson a kezelt csoporthoz.

A kontroll- és a kezelt csoportoknak hasonlítaniuk kell egymáshoz

A kvázi-kísérleti környezetben egy érvényes kontrollcsoport megtalálására megfelelő stratégia, hogy olyan kontrolleszemélyeket választanak ki, akiket a kezelésből a jellemzőikhez és a lehetséges eredményekhez nem kapcsolódó tényezők miatt hagytak ki. Bizonyos körülmények között okkal feltételezhető, hogy bár a kontrollcsoportokat nem kifejezetten véletlenszerűen alakították ki, utólagosan azonosíthatók olyan egyének vagy vállalkozások, akik vagy amelyek kezelésből való kihagyása véletlenszerűnek bizonyul a lehetséges eredmények vonatkozásában. Ebben az esetben a körülmények közel állnak az ideálishoz egy kvázi-kísérleti megközelítés keretében. Például előfordulhat, hogy a beavatkozás célcsoportjának egyes tagjait adminisztratív mulasztás vagy hiba miatt zárják ki a beavatkozásban való részvételből. A kezelésbe való kiválasztás folyamatának megértése ezért rendkívül fontos egy érvényes kontrollcsoport kialakításához – ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni.

Hiteles kontrollcsoportot többféleképpen is ki lehet alakítani. Először is, statisztikai párosítási megközelítést lehet alkalmazni: azaz az adatokat mind a kezelt személyektől, mind a nem kezelt személyek (jellemzően igen nagyszámú) mintájától összegyűjtik. Ezt követően kialakítanak egy kontrollcsoportot a nem kezelt egyének csoportjából, kiválasztva azokat, akik a leginkább hasonlítanak a kezelt csoportban lévő egyénekre. A „hasonlóság” egy sor olyan szociodemográfiai jellemzőre utal – pl. életkor, nem, iskolai végzettség, foglalkoztatás és munkanélküliség stb. –, amelyet a kezelt csoport programba való belépése előtt mérnek. Ennek eredményeként a nem kezelt egyének ténylegesen „megegyeznek” a kezelt egyénekkel. A gyakorlatban a szociodemográfiai jellemzők potenciálisan hosszú listája a „hajlandósági mutató” értékével foglalható össze, ami megkönnyíti a módszer alkalmazását.

A kezelt és nem kezelt egyének párosítása

3.2.2. Hajlandósági mutató alapján végzett párosítás

A hajlandósági mutató alapján végzett párosítás fő jellemzői

- A párosítás a randomizációt utánozza azáltal, hogy utólag létrehoz egy olyan kontrollcsoportot, amely minden lényeges jellemző tekintetében a lehető legjobban hasonlít a kezelt csoportra
- A randomizációval ellentétben csak a megfigyelhető jellemzők (életkor, nem, iskolai végzettség stb.) párosíthatók, míg a nem megfigyelhető jellemzők (pl. motiváció) nem vehetők figyelembe
- A megközelítés érvényessége nagymértékben függ az adatok rendelkezésre állásától

A **hajlandósági mutató alapján végzett párosítás** azt jelenti, hogy a teljes minta (kezelt csoport és potenciális kontrollok) tekintetében meg kell becsülni egy olyan statisztikai modellt, amely minden egyes egyén vagy vállalat részvételi hajlandóságát megbecsüli, függetlenül attól, hogy azok ténylegesen részt vesznek-e a kezelésben⁷⁹. A kezelt egyéneket vagy vállalatokat ezt követően a hajlandósági mutató alapján – egy vagy több kezelésben nem részesülő egyénnel vagy vállalattal – párosítják⁸⁰. Ez az eljárás azonosít egy olyan kontrollcsoportot, amely később felhasználható a tényellentétes forgatókönyv becsléséhez. Az ilyen módon történő párosítás biztosítja, hogy a hatásbecslések figyelembe veszik a kezelt csoport és a kontrollcsoport között megfigyelhető különbségeket, és – feltételezve, hogy a párosítás előtti valamennyi releváns különbség megfigyelhető – torzítatlan becslést kaphatunk a beavatkozás hatásairól. Ha azonban a kezelésbe való kiválasztás nem megfigyelhető tényezőkön alapul, akkor továbbra is kérdéses, hogy a párosítás megfelelő-e a torzítás kiküszöbölésére való képesség szempontjából. A párosítási megközelítés alapjául szolgáló kritikus feltételezés az, hogy a kiválasztási folyamat megfigyelhető adatokon alapul.

A részvételi hajlandóság mint a kezelt és a kontrollcsoportok meghatározásának módja

Az alábbi ábra intuitív és egyszerűsített módon szemlélteti a hajlandósági mutató alapján végzett párosítással kapcsolatos megközelítést. Az Y-tengely a kezelt és a nem kezelt csoportokba tartozó egyének számát mutatja, az X-

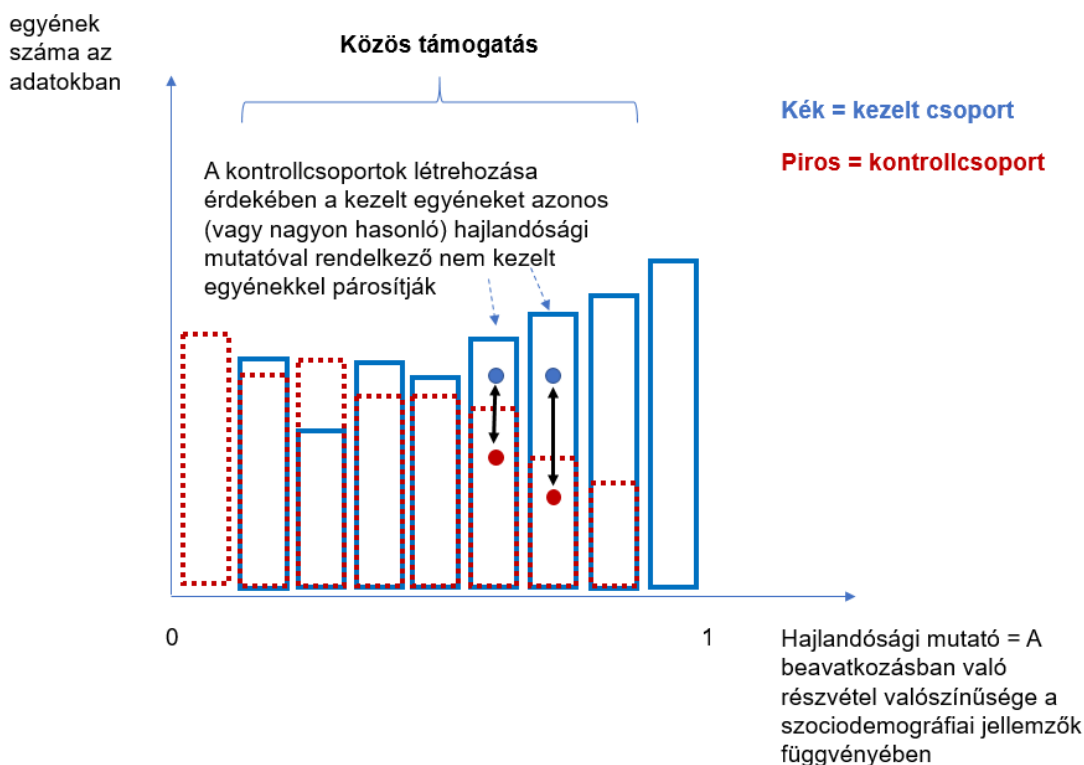
⁷⁹ A vita egyszerűsítése érdekében azt feltételezzük, hogy a szakpolitikai döntéshozók a kezelésnek a program szolgáltatásaiból ténylegesen részesülő egyénekre gyakorolt hatását kívánják megismerni (ez sok esetben a célcsoport egy részhalmaza, akiknek felajánlották ezt a lehetőséget). Ezt nevezik „kezeltek kezelése” elemzésnek.

⁸⁰ A hajlandósági mutató alapján végzett párosításhoz a lehetséges megközelítések széles skálája áll rendelkezésre. Közérthető áttekintésért lásd: [Caliendo M., Kopeinig S., 2008.](#)

tengelyen lévő hajlandósági mutató szerint rendezve. Jellemzően a kezelt egyéneknek viszonylag magasabb, míg a nem kezelt egyéneknek általában alacsonyabb a hajlandósági mutatója. Azt a területet, ahol a két csoport hajlandósági mutatói fedésben vannak, közös támogatási területnek nevezzük.⁸¹ A kezelt eseteket ezen a területen kezeletlen esetekkel párosítják. Az ábrán két példa látható, de a folyamat lényegében addig ismétlődik, amíg minden kezelt esetet egy nem kezelt esettel párosítanak a közös támogatási területen belül. Az ábrán ez a „legközelebbi szomszéd” párosítással történik. A kezelt csoport bármely tagjának „legközelebbi szomszédja” a kontrollcsoport legközelebbi hajlandósági mutatóval rendelkező tagja. Miután kialakították a két csoportot, a hatás becslése érdekében össze lehet hasonlítani átlageredményeiket. A hajlandósági mutató alapján végzett párosítás a gyakorlatban rendkívül összetett folyamattá válhat, amelynek során számos kérdést kell figyelembe venni. Számos ilyen kérdést figyelmen kívül hagyunk ebben az útmutatóban, hogy a legfontosabb elvek egyértelműek legyenek. A következő háttérmagyarázatban bemutatunk egy gyakorlati példát, ahol egy ESZA-értékelés során a párosítási megközelítést alkalmazták.

8. ábra: A hajlandósági mutató alapján végzett párosítás szemléltetése

A hajlandósági mutatót alkalmazó megközelítés elfogadhatósága többek között azon a feltételezésen alapul, hogy a kezelésbe való kiválasztás teljes mértékben jellemezhető a megfigyelhető adatokkal. Más szóval, hogy a kezelt és a kontrollcsoportok között nincsenek olyan nem megfigyelhető különbségek, amelyek összefüggnek az eredményekkel és/vagy a beavatkozásban való részvételre vonatkozó döntéssel. E feltételezés elfogadhatóságát növeli, ha számos változót alkalmaznak a hajlandósági mutatók becslése során, illetve a változók kiválasztása előzetes ismereteken

A megfigyelhető adatokon alapuló kiválasztás

⁸¹ A közös támogatási terület kiterjedése befolyásolja a mintanagyságot és az eredmények szakpolitikai hasznosságát, különösen, ha nagyszámú kezelt eset a közös támogatási területen kívül esik.

és elméleten alapul. A munkaerőpiaci beavatkozásokkal összefüggésben különösen ajánlott az egyén korábbi munkaerőpiaci előzményeinek figyelembevétele az esetlegesen nem megfigyelhető különbségek ellenőrzése során⁸².

15. háttérmagyarázat: Példa a párosítási megközelítést alkalmazó értékelésre⁸³

A 2014–2020-as időszakban finanszírozott ESZA-beavatkozások tartósan munkanélküliekre gyakorolt hatása Marche tartományban⁸⁴

Az olaszországi Marche tartományban finanszírozott számos ESZA-beavatkozás (szakmai gyakorlatok, munkahelyi ösztöndíjak, önkormányzatoknál szerzett munkatapasztalat és képzési utalványok) tartósan munkanélküliekre gyakorolt hatásának értékeléséhez párosítási megközelítést alkalmaztak. A beavatkozások nem kifejezetten a tartósan munkanélkülieket célozták meg, de ez a csoport képviselte az összes elemzett ESZA-beavatkozásban részt vevők többségét.

Az értékelés célja az volt, hogy meghatározzák az ESZA-intézkedések foglalkoztatási valószínűsége gyakorolt hatását 6, 9, 12, 15 és 18 hónappal a beavatkozások megkezdése után. Számos eredményváltozót használtak: annak valószínűsége, hogy az egyének a beavatkozásokat követően egy bizonyos időpontban foglalkoztatásban állnak; annak valószínűsége, hogy határozatlan idejű szerződéssel foglalkoztatják őket; és a beavatkozásokat követő időszakban ledolgozott napok száma.

A kezelt és nem kezelt csoportok közötti különbségek azonosítására hajlandósági mutatót alkalmazó megközelítést alkalmaztak (legközelebbi szomszéd párosítás), és a fent említett négy ESZA-beavatkozást külön elemezték. Az egyes beavatkozások esetében a kezelt csoportot a beavatkozást 2019 augusztus vége előtt elkezdő résztvevők alkották (526 fő a szakmai gyakorlatok, 1058 fő a munkahelyi ösztöndíjak, 236 fő az önkormányzatoknál szerzett munkatapasztalat és 241 fő a képzési utalványok esetében); a kontrollcsoportot a 2016 és 2018 között az állami foglalkoztatási szolgálatoknál regisztrált, legalább 12 hónapja munkanélküli munkanélküliek alkották (77 255 adatrekord).

A hajlandósági mutató alapján végzett párosítás kiszámításához a kezelt és nem kezelt egyének szociodemográfiai jellemzőiből eredő több változót is figyelembe vettek, mint például: nem, életkor, állampolgárság, iskolai végzettség, lakóhely, a beavatkozásba való belépés időpontja és a foglalkoztatási előzmények a beavatkozást megelőző 36 hónapra visszatekintve.

A kezelt és a kontrollcsoportok (beavatkozások előtti és utáni) eredményváltozóinak mérésére a COB-ból – a vállalatok által a munkaszerződésekről az állami foglalkoztatási szolgálatoknak küldött kötelező bejelentések archívumából – származó adatokat használták.

A tanulmány vegyes eredményeket hozott: pozitív hatásokról számoltak be a szakmai gyakorlatok és a munkahelyi ösztöndíjak esetében, míg az önkormányzatoknál szerzett munkatapasztalat esetében negatív hatások jelentkeztek, a képzési utalványok esetében pedig nem volt szignifikáns hatás⁸⁵.

3.2.3. Különbségek különbsége

A különbségek különbsége módszer fő jellemzői

- A különbségek különbsége egy intuitív megközelítés, amely a kezelt csoport és a kontrollcsoport tagjaira vonatkozó eredmények kezelés előtt és után fennálló különbségét hasonlítja össze
- Mivel a kontrollcsoportban az idő múlásával bekövetkező változás azt méri, hogy mi történt volna a kezelt csoporttal a beavatkozás nélkül (a

⁸² Lásd: [Caliendo, Mahlstedt és Mitnik, 2017](#), valamint [Kluve, Lehmann és Schmidt, 2008](#).

⁸³ A módszerek (hajlandósági mutató alapján végzett párosítás, szakadós regresszió módszere és különbségek különbsége) gyakorlati alkalmazására további példák találhatóak itt: [Európai Bizottság, 2020](#).

⁸⁴ Lásd: [Pompili M., Giorgetti I., 2020a](#).

⁸⁵ A képzési utalványok esetében, amint azt az értékelő jelentés is kiemeli, a megállapítások csak előzetesnek tekinthetők, mivel a vizsgált minta túl kicsi a résztvevők teljes számához viszonyítva.

tényellentétes forgatókönyv), a kezelt csoportban a kezelés előtt és után fennálló eredményekben mutatkozó bármely további különbség a beavatkozás okozati hatását mutatja

- Ez egy egyszerű módszer, amely sok esetben alkalmazható

Az eredményváltozók kiindulási (vagy kezelés előtti) mérései külön-külön vagy párosítással együtt is felhasználhatók a különbségek különbsége becslések elvégzéséhez. Ebben az esetben a kontrollcsoport kezelés előtti és utáni eredményének különbségét levonják a kezelt csoportban megfigyelt ugyanazon különbségből, hogy megkapják a beavatkozás hatásának becslését. Az elfogadható kontrollcsoport kiválasztása ismét kulcsfontosságú. A különbségek különbsége alapján számított hatásokat általában regressziós keretben figyelik meg, amely figyelembe veszi a kezelt és a kontrollcsoportok között megfigyelt egyéb különbségeket is. Emellett a megközelítés ellenőrzi a két csoport közötti időben rögzített nem megfigyelt különbségeket, valamint az idővel változó, de a kontroll- és a kezelt csoportokat egyformán érintő különbségeket (mint például az egész gazdaságot érintő tényezők). A különbségek különbsége megközelítés a legtöbb esetben előrelépést jelent a keresztmetszeti párosítási stratégiához képest, mivel képes a kezelt és a kontrollcsoportok közötti nem megfigyelt különbségek bizonyos aspektusainak ellenőrzésére is. A 4. ábra vizuálisan ábrázolja a különbségek különbsége megközelítést.

A kezelés előtt és után

Az x-tengely az idő múlását, az y-tengely pedig az eredményeket rögzítő skálát jelöli. Az eredmények ebben az esetben bérek lehetnek. A kezelt csoport átlagbére a kezelést megelőző időszakban YT1, míg a kontrollcsoport átlagbére YC1. A kezelés utáni időszakban a béreket YT2 és YC2 jelöli a kezelt és a kontrollcsoport esetében. Így a felső folyamatos vonal a kezelt csoport, míg az alsó folyamatos vonal a kontrollcsoport béreinek változását mutatja.

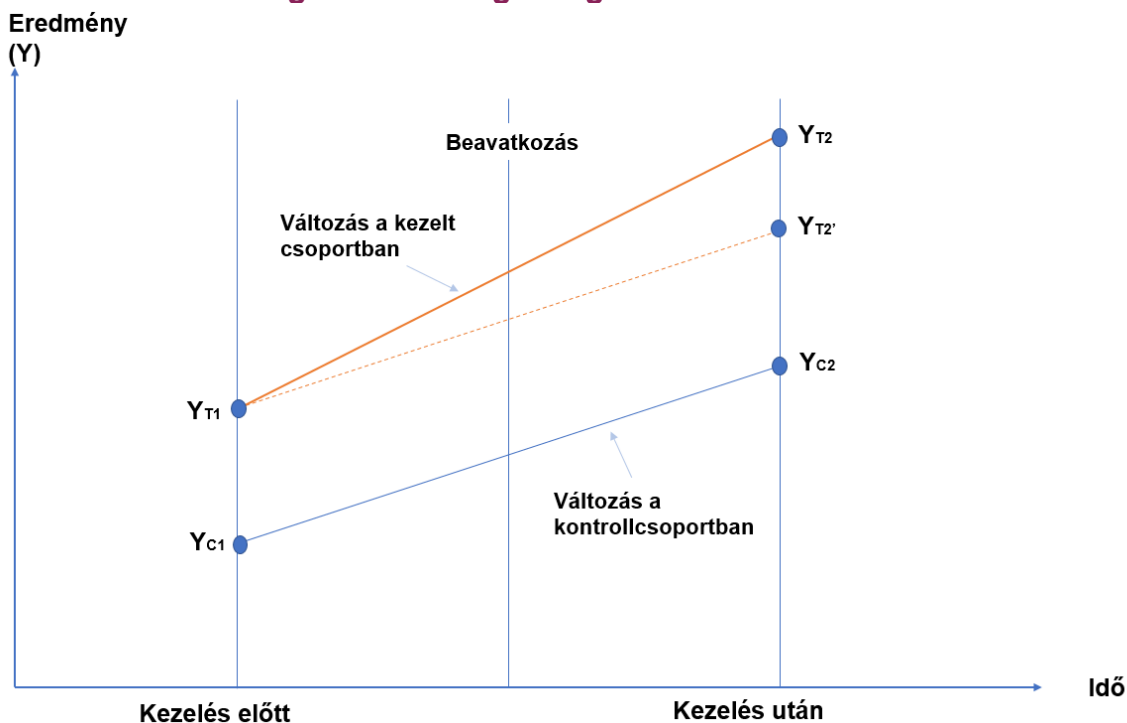
A beavatkozás hatásának durva becslése a kezelt és kontrollcsoportok kezelést követő időszakban fennálló béreinek összehasonlításából származna, azaz YT2–YC2. Ez azonban helytelen eljárás lenne, mivel figyelmen kívül hagyná a kezelés előtti bérek közötti különbségeket. A különbségek különbsége becslőt úgy is lehet értelmezni, mintha a kezelés előtti torzítás becslését kivonnánk az eredmények kezelés utáni különbségéből. Ennek eredményeképpen a kezelés utáni bérkülönbséget (YT2–YC2) a kezelés előtti bérkülönbség (YT1–YC1) levonásával kiigazítják, és így a különbségek különbsége hatásbecslő nagyon egyszerűen a következőképpen fejezhető ki:

$$(YT2-YC2)-(YT1-YC1).$$

A kettős különbség logikája

Ha a kezelés utáni bérkülönbségeket nem igazítják ki a kezelt és a kontrollcsoportok között már fennálló különbségekkel, ez torzított becsléseket eredményezhet. Alternatívaként, a korábban említettek szerint a különbségek különbsége megközelítés úgy is értelmezhető, hogy a kontrollcsoport eredményeiben bekövetkezett változást kivonjuk a kezelt csoportban megfigyelt változásból. A kontrollcsoportban megfigyelt változásra úgy tekintenek, mint ami a beavatkozás nélkül a kezelt csoportban is bekövetkezett volna.

9. ábra: A különbségek különbsége megközelítés szemléltetése

A legegyszerűbb esetben a fő feltételezés, amelyen a különbségek különbsége megközelítés nyugszik, hogy léteznek közös tendenciák: azaz a kezelt és a kontrollcsoporton belüli eredmények időbeli tendenciái a kezelés hiányában egyenértékűek. Ezt a feltételezést nem lehet közvetlenül tesztelni, ugyanakkor ha az eredményváltozóról több, a kezelést megelőzően készített mérés is rendelkezésre áll mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok tekintetében, és ezek a mérések párhuzamos tendenciákat mutatnak, ez alátámasztja a megközelítés elfogadhatóságát. Az alábbi háttérmagyarázatban a különbségek különbsége megközelítésre vonatkozóan mutatunk be egy példát.

A fő feltételezés: a közös tendenciák a kezelés hiányában egyenértékűek

16. háttérmagyarázat: Példa a különbségek különbsége megközelítést alkalmazó értékelésre

A 2007–2013-as programozási időszakban az ESZA által a Lublini vajdaságban élő idősebb munkavállalók tekintetében finanszírozott intézkedések értékelése⁸⁶

A tanulmány fő célja az volt, hogy a lengyelországi Lublini régióban a kedvezőtlen demográfiai viszonyok között értékelje az idősebb korosztály gazdasági aktivitásának bővítését célzó ESZA-beavatkozásokat. A beavatkozásokat a 2007 és 2013 közötti Humán Tőke Operatív Program keretében finanszírozták.

A 145 fős mintából álló kezelt csoport olyan személyekből állt, akik a beavatkozásokba való belépéskor munkanélküliek voltak. A kontrollcsoportot a munkaügyi hivatalok által szolgáltatott anonimizált nyilvántartási adatok alapján állították össze. Ezek az adatok a társadalmi-demográfiai adatokat és az egyes személyek foglalkozási viszonytal kapcsolatos nyilvántartási események előzményeit tartalmazzák (az adatokat nyolc munkaügyi hivataltól szereztek be, és 67 102 személyre vonatkozó információkat tartalmaztak). Az eredményváltozó a „munkanélküliségi nyilvántartásba vétel státusza”⁸⁷ volt, ami a beavatkozás előtt és után is megfigyelhető volt, és ez lehetővé tette a különbségek különbsége megközelítés végrehajtását. A foglalkozási viszonyt 5 időpontban mérték: 6 hónappal a projektben való

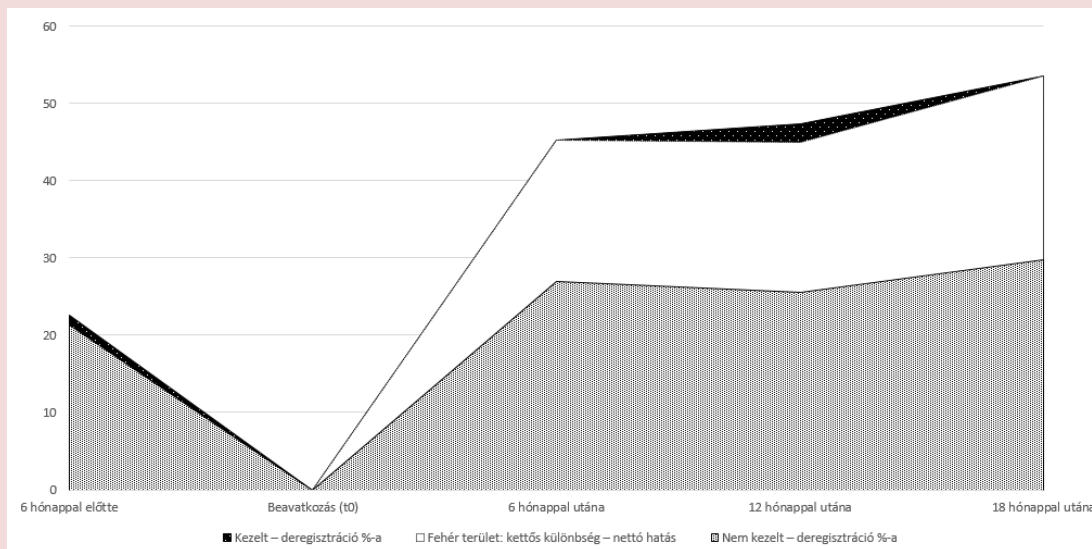
⁸⁶ Lásd: [Re-source Pracownia Badań i Doradztwa, 2015.](#)

⁸⁷ Habár a nem regisztrált „munkanélküli” nem azonos a „foglalkoztatott” viszonytal, a tanulmány elvégzéséhez szükség volt erre a feltételezésre.

részvétel előtt, a projektben való részvétel alatt, valamint 6, 12 és 18 hónappal a projekt befejezése után.

A kontrollcsoport kiválasztását e különbségek különbsége megközelítés során továbbfejlesztették, és párosítási módszerek alkalmazásával, a nemhez, életkorhoz, iskolai végzettséghez, munkanélküliségi rátához és lakóhelyhez hasonló megfigyelhető kovariánsok alapján minden kezelt személyhez azonosítottak egy nem kezelt személyt.

Az elemzés kimutatta, hogy az 50 év feletti munkanélküliek támogatása pozitív nettó hatást gyakorolt a foglalkoztatásra: a kezelt 50 év feletti munkanélkülieket több mint 2,5-szer nagyobb eséllyel törölték a munkanélküli nyilvántartásból, mint a nem kezelt személyeket. Az alábbi ábra a kezelt csoport és a kontrollcsoport eredményváltozójának alakulását mutatja, miután figyelembe vették a különbségek különbsége megközelítés párhuzamosságra vonatkozó feltételezését.

3.2.4. Szakadásos regresszió módszere

A szakadásos regresszió fő jellemzői

- A szakadásos regresszió módszere azon az elven alapul, hogy egy adott pontszám vagy minősítés konkrét értéke („határérték”) határozza meg, hogy adott személy részt vesz-e a beavatkozásban vagy sem
- Az ehhez az értékhez közel álló egyének ezáltal összehasonlíthatónak tekinthetők, és az egyetlen különbség, hogy a határérték egyik oldalán lévők részt vesznek a beavatkozásban (a kezelt csoport), míg a másik oldalon lévők nem vesznek részt abban (a kontrollcsoport)
- E csoportok összehasonlítása általában pontos és intuitív mérőszámot ad a beavatkozás hatására vonatkozóan; de a módszer csak akkor alkalmazható, ha pontszámon vagy minősítésen alapuló kiválasztási eljárást alkalmaznak

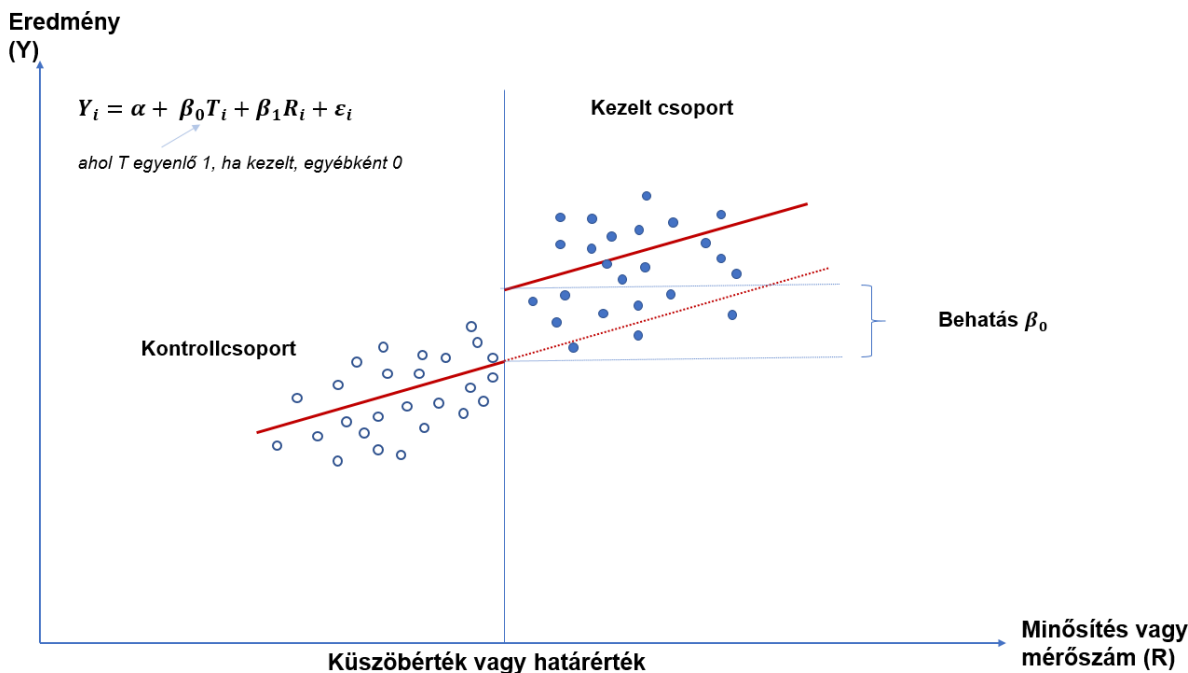
A **szakadásos regresszió** megközelítést akkor lehet alkalmazni, ha a beavatkozáshoz való hozzáférést egy folyamatos minősítés, skála vagy mérés határpontja határozza meg. A képzéshez való hozzáférést például egy alkalmassági vizsgán nyújtott teljesítmény határozhatja meg, és azok, akik egy meghatározott küszöbérték (vagy határérték) feletti pontszámot érnek el, részt vesznek a képzésben, míg azok, akik a küszöbérték alatt teljesítenek, nem. A megközelítés érvényességéhez a határpontot a képzésen résztvevők potenciális pontszámainak ismerete nélkül kell meghatározni; a határpont közvetlen közelében lévő jelentkezők nagyon hasonlóak lesznek egymáshoz,

A kezelt és kontrollcsoportban lévő személyeket egy határpont osztja ketté

kivéve, hogy az éppen a határérték felett teljesítők részt vesznek a beavatkozásban, míg az éppen alatta teljesítők nem. A határérték felett és alatt lévők eredményeit össze lehet hasonlítani, hogy becslést kapjunk a beavatkozás határpontnál mért hatásáról.

10. ábra: A szakadásos regresszió megközelítésének szemléltetése

A szakadásos regresszió módszere akkor hajtható végre, ha a határpont vagy teljes mértékben meghatározza a kezelt csoportot (teljes megfelelés esetén), ebben az esetben éles diszkontinuitást kapunk, vagy ahol bizonyos feltételek mellett a határpont adott oldalán nem mindenki felel meg szigorúan a kezeléshez való hozzárendelésének (elmosódott diszkontinuitás).

Éles vagy elmosódott diszkontinuitás

A fenti 10. ábra egy stilizált példát mutat be a szakadásos regresszió módszerére. Ez a legegyszerűbb szemléltetése az éles diszkontinuitásnak. A beavatkozás a minősítés minden egyes értékénél állandó hatásokat eredményez, és a hatásokat lineáris regressziós modell segítségével becsüljük meg (a hatásra vonatkozó regresszió függvényformájával kapcsolatban nem merülnek fel problémák). A gyakorlatban az elemzésnek minden esetben sokkal kidolgozottabbnak kell lennie a 10. ábrán bemutatottnál.

A 10. ábrán a pontok egyedi egységeket, például a képzésen részt vevő személyeket jelölik. Az x-tengely azt a minősítést vagy mérőszámot rögzíti, amely alapján a képzésben részt vevő személyeket beosztják a tanfolyamon elérhető helyekre. Azok az egyének, akik az adott minősítés vagy mérőszám (például egy alkalmassági teszt) küszöbértékét jelző folyamatos függőleges vonal jobb oldalán vannak, bekerülnek a képzésbe és a „kezelt csoportot” alkotják. Az adott minősítésen vagy mérésen a küszöbérték alatt teljesítő potenciális résztvevők nem vesznek részt a képzésben, és ők alkotják a kontrollcsoportot.

A hangsúly azon van, hogy a célcsoport kezelt vagy a kontrollcsoportba való hozzárendeléséhez használt minősítésnek a kezelés előtt mért folyamatos

mennyiségi változónak kell lennie, és adott személy annak alapján kerül be a képzési programba, hogy pontszáma egy előre meghatározott határérték vagy küszöbérték felett vagy alatt van-e.

Az eredményt az y-tengelyen ábrázoljuk. A kezelés hatását lényegében az adatokon alkalmazott lineáris regressziós modell segítségével történő becsléssel határozzák meg (a fenti feltételezések mellett); azaz az eredményváltozót regresszálják a minősítési mérőszámra egy álváltozó (kezelési mutató) alkalmazásával, amely meghatározza, hogy a pontszám a határpont alatt vagy felett van-e (azaz, hogy az egyén a kezelt vagy a kontrollcsoportba került-e).

A hatásra vonatkozó regressziós egyenletet a 10. ábra szemlélteti. Példánkban a képzés hatását vagy behatását a kezelési mutató együtthatójából, azaz a β_0 -ból kapjuk⁸⁸. Ez ténylegesen megmutatja, hogy van-e törés vagy szakadás a határpont körül, amit a 10. ábrán a regressziós egyenes küszöbértéknél vagy a határértéknél történő felfelé tolódása jelez. Ebben a példában a képzés eredményre gyakorolt pozitív hatása figyelhető meg.

A hatásbecslés megértésének alternatív módja, ha a 10. ábrán a kontrollcsoport vonalának szaggatott vonallal történő meghosszabbítását vesszük figyelembe. Ezt úgy lehet elképzelni, mint a kezelt csoportra vonatkozó tényellentétes becslést, azaz a minősítés és az eredményérés között a beavatkozás hiányában érvényesülő kapcsolatot. A szaggatott vonal és a kezelt csoportra vonatkozó trendvonal közötti különbség a kezelési hatást vagy behatást jelenti. Megjegyzendő, hogy kezelés hiányában nincs szakadás a trendvonalon, és feltételezhető, hogy ilyen esetben az eredmény a minősítéssel vagy a mérőszámmal együtt folyamatosan változik.

A szakadásos regresszió megközelítés azért működik, mert a kezelt és kontrollcsoportokban lévő, határponthoz közeli megfigyelések hasonlítanak egymáshoz, kivéve, hogy a határpont felettiiek – ebben a példában – képzésben részesülnek, míg az alatta lévők nem. A helyzet tehát a határponthoz közeli megfigyelések esetében nem különbözik jelentősen a randomizációtól. Fennáll ugyanakkor egy jelentős korlát. A legtöbb alkalmazás során a szakadásos regresszió megközelítéssel becsült hatások csak a határértékhez vagy küszöbértékhez közeli egyénekre gyakorolt hatásokról képesek tájékoztatni a szakpolitikai döntéshozókat. A küszöbértéktől távolabb lévő egyénekre vonatkozóan csak korlátozott mértékben lehet általánosítani.

Megfelelő belső érvényesség, de az általánosítás korlátozott lehet

A szakadásos regresszió hasznos megközelítés lehet, ha az egyéneket a folyamatos minősítéssel vagy pontszámmal mért igények szerint osztják be egy beavatkozásba. Az elemzés azonban összetettebbé válhat, ha a határpont elmosódott és nem felel meg a követelményeknek, illetve ha a hatásra vonatkozó regressziós modellben a függvény formájával kapcsolatban kérdések merülnek fel. Valójában számos feltételezésre kell hivatkozni, és ezeknek a feltételezéseknek az érvényességét nem mindig lehet megerősíteni.

A következő háttérmagyarázatban egy gyakorlati példát mutatunk be, ahol a szakadásos regresszió megközelítést alkalmazták egy ifjúsági garancia értékelésénél.

⁸⁸ Egy egyszerű esetben ez lenne a kezelési szándék hatása a határpontnál (lásd: [Bloom H. S., 2009](#)).

17. háttérmagyarázat: Példa a szakadós regressziót alkalmazó értékelésre

Szakképzés munkanélküli fiatalok számára Lettországnban: szakadós regresszióból származó bizonyíték⁸⁹

Az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontjának kutatói szakadós regresszió megközelítéssel értékelték egy szakképzési program lettországi munkanélküli fiatalok munkaerőpiaci eredményeire gyakorolt hatását. A 15 és 29 év közötti, oktatásban, foglalkoztatásban vagy képzésben nem részesülő (NEET) fiatalokat megcélzó programot a 2014–2020-as időszakban az ifjúsági garancia keretében finanszírozták.

A felhasznált adatok a lett Állami Munkaügyi Hivataltól (SEA) származnak, amely a meghatározott időpontokban munkanélküliként regisztrált résztvevőkről és nem résztvevőkről is információkat szolgáltatott, és ezeket összevetették az Állami Adóhivatal (SRS) adataival, amelyek információkat tartalmaznak az egyének jövedelméről a program előtti és utáni konkrét időpontokra vonatkozóan (2012. január és 2017. június). Az adatkészletek megtisztítása után a kezelt csoport végső mintája 898, a kontrollcsoporté pedig 10 717 személyt tett ki.

Az értékelők a lett kormányzat azon szabályára támaszkodtak, amely szerint a 25 év alatti munkanélküliek elsőbbséget élveznek a szakképzési programban való részvétel tekintetében. Ezért az életkor a szakképzési programban való részvétel valószínűségét meghatározó futóváltozó, a 25 éves kor jelenti azt a küszöböt, amely alatt a programban való részvétel az elsőbbségi szabály miatt drasztikusan megnő. Mivel az egyének nem képesek életkorukat befolyásolni, ezért a szakképzési programba való beosztás a küszöbérték körül véletlenszerűnek tekinthető. Az elsőbbségi szabály és a részvétel önkéntessége megkövetelte, hogy a kutatók elmosódott szakadós regressziót alkalmazzanak. Az azonosítási stratégia azon alapult, hogy a szakképzési programban való részvételtől eltekintve a határponthoz (25 éves kor) közeli életkorú személyek hasonlíthatnak egymáshoz.

Az eredmények azt mutatták, hogy a valószínűsíthető jövőbeli foglalkoztatásra és a havi jövedelemre gyakorolt hatás a programba való belépést követő 3,5 évig pozitív, de statisztikailag nem szignifikáns. A megfigyelések szerint az elsőbbségi szabály azonban pozitív hatást gyakorolt a programban való részvételre. Mivel az elmosódott szakadós regresszió érvényessége azon alapul, hogy a potenciális résztvevők nem képesek befolyásolni a futóváltozót (életkor), több tesztet is végrehajtottak e hatás megerősítésére.

3.2.5. Instrumentális változók

Az instrumentális változók fő jellemzői

- Az instrumentális változók lényege, hogy a tényleges kiválasztási eljárástól eltérő bizonyos (előre meghatározott/exogén) folyamat határozza meg a részvételt
- Az előre meghatározott folyamat és annak kulcsfontosságú változói felhasználhatók az egyének részvételre vonatkozó döntése során történő önszelekció figyelembevételére

Az **instrumentális változós** (IV) megközelítés esetében a kezelésbe való kiválasztást legalább részben egy, az eredményektől független és az eredményeket csak a kezelésen át befolyásoló exogén tényező határozza meg. Az exogén tényező ezáltal hatással van a részvételre, de nem közvetlenül az eredményekre. Tipikusan ilyen exogén tényezők lehetnek az adminisztratív hibák vagy mulasztások, vagy a biztosított kezelés egyéb véletlenszerű eltérései.

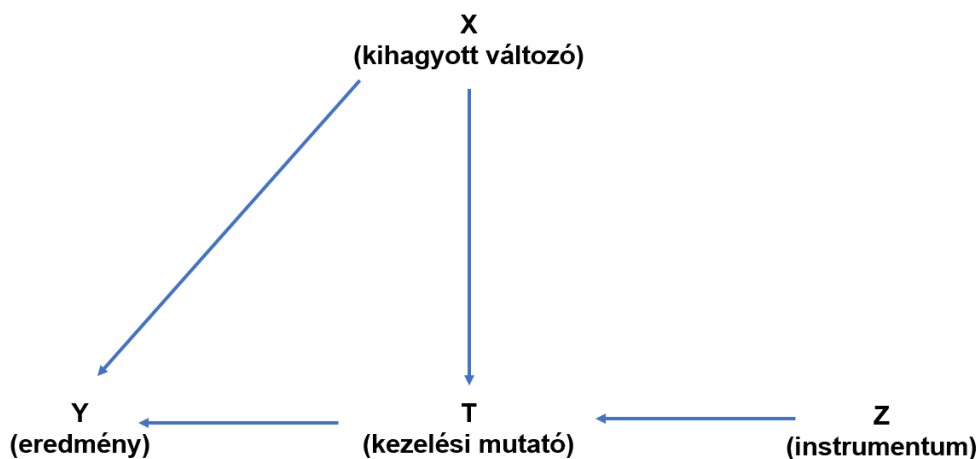
Miként befolyásolják az exogén tényezők a részvételt

Az alábbi 11. ábra az instrumentális változók megközelítését szemlélteti. Négy változót mutatunk be egy erősen leegyszerűsített okozati rendszerben.

⁸⁹ Lásd: [Bratti M. et al., 2018.](#)

A változók a képzési beavatkozás által feltételezhetően megcélzott sokaságtól összegyűjtött adatokat képviselik (mind a képzésben részesülők, mind a kontrollként résztvevők esetében).

11. ábra: Az instrumentális változós megközelítés szemléltetése

Y a vizsgált eredményt fejezi ki. Képzési beavatkozás esetében ezek a jövedelmek lehetnek. T az a mutató, amely megmutatja, hogy adott személy részt vett-e képzésben⁹⁰.

Az X egy olyan kihagyott változó, amely nem figyelhető meg, ugyanakkor az Y-hoz (az eredményhez) és a T-hez (a kezelési mutatóhoz) is kapcsolódik, kiterjesztve egy képzési program, például a képességek alapszintű mérésének fogalmát. Ebben az esetben a képességek a képzésben való részvétellel és a jövedelemmel is összefüggnek. Például a célcsoport jobb képzettséggel rendelkező tagjai dönthetnek úgy, hogy a magasabb bérek mellett képzést is igénybe vesznek.

Az X fennállása motiválja az instrumentum keresését, és azt jelenti, hogy a képzés jövedelemre gyakorolt hatását megzavarja annak fennállása. Más szóval, a becslés torzított az X fennállása és amiatt, hogy az X nem figyelhető meg és nem lehet közvetlenül figyelembe venni az elemzésben.

Végül a Z változó egy olyan instrumentum, amelyet a Morgan és Winship⁹¹ szerint úgy lehet elképzelni, mint a T X-től független sokkját. Ezért a 11. ábrán nincs a Z-t az X-szel összekötő vonal. Emellett Z csak T-n keresztül hat Y-ra, nincs más útvonal, amelyen keresztül Z hat Y-ra. Ez azt jelenti, hogy Z felhasználható a T (a kezelés) olyan variációjának létrehozására, amely nem korrelál az X zavaró változóval. Ennek eredményeképpen a T Y-ra gyakorolt hatásának torzítatlan mérőszáma e variáció alkalmazásával kapható meg⁹².

Az érvényes instrumentum azonosítása alapvető fontosságú

Az alábbiakban az instrumentális változós megközelítés legegyszerűbb körülményeit ismertetjük, figyelmen kívül hagyva számos összetett kérdést. A gyakorlatban gyakran nehéz meggyőző instrumentumot találni. A különböző potenciális instrumentumok elfogadhatósága erősen függ a körülményektől, és az alapul szolgáló azonosító feltételezések általában nem vizsgálhatók

⁹⁰ Más szóval, teljes a megfelelés, és a kezelési csoportban mindenki részt vesz a képzésben.

⁹¹ Morgan S.L., Winship C., 2014.

⁹² A T Y-ra gyakorolt okozati hatását egy instrumentum alkalmazásával, a Z és Y közötti kapcsolat becslésével és ennek a Z és T közötti becslött kapcsolattal való osztásával számíthatjuk ki.

statisztikai módszerekkel (valójában a Z és T között megkövetelt korreláció vizsgálható statisztikai módszerekkel, de Z és X „függetlensége” nem). Az egyik stratégia például az lehet, hogy a képzési központok (a tanfolyamok fizikai helyszíne) és a képzésen részt vevő személy lakóhelye közötti távolságot használják instrumentumként a képzés résztvevők nettó jövedelmére gyakorolt hatásának becsléséhez. Lehetséges, hogy megfigyelhető, hogy a képzési központokhoz közelebb lakó résztvevők nagyobb valószínűséggel vesznek részt a képzési beavatkozásban, és hogy a résztvevők lakóhelye és a képzési központ közötti távolság független a nettó jövedelem és a képzésben való részvétel egyéb meghatározó tényezőitől (például az emberi tőke mérőszámaitól). Ezáltal a távolság mérése kizárólag a képzésre gyakorolt hatásán keresztül befolyásolhatja a nettó jövedelmeket⁹³.

Az instrumentális változók számos kontextusban alkalmazhatók. A becslésekhez a hatásváltozótól függően különböző becslési megközelítések révén lehet eljutni. Ezt a megközelítést eddig nem gyakran alkalmazták az ESZA-értékelések során. Az alábbi 18. háttérmagyarázatban egy példát mutatunk be egy szakpolitika okozati hatásainak instrumentális változós megközelítést alkalmazó elemzésére.

---

⁹³ Az ilyen elemzésből származó megállapítások értelmezését megnehezítheti, hogy az instrumentum korrelál-e a kezelés hatásának változásával (lásd: [Bryson, et al., 2002](#)).

18. háttérmagyarázat: Példa az instrumentális változós megközelítést alkalmazó értékelésre

A munkanélküli bevándorlók nyelvi képzésének foglalkoztatási hatásai⁹⁴

A fogadó ország nyelvének elsajátítása fontos szerepet játszik abban, hogy a bevándorlók magas szinten legyenek képesek integrálódni a munkaerőpiacra.

Egy nemrégiben megjelent tanulmányban (Lang J., 2021) a szerző instrumentális változós megközelítést alkalmaz, hogy megbecsülje egy szakmai célú német nyelvi képzési program tanfolyamokon részt vevő bevándorlók foglalkoztatási teljesítményére gyakorolt okozati hatását két évvel a beiratkozás után. A programot a német Szövetségi Migrációs és Menekültügyi Hivatal (BAMF) hajtotta végre, és az ESZA finanszírozta; az ESZA-BAMF program 2017 végéig működött. A tanfolyamoknak több összetevője volt: német nyelvi képzés, szakmai készségfejlesztés és szakmai gyakorlatok. A német munkaerőpiacon aktív, migrációs háttérrel rendelkező személyek állampolgárságtól és a bevándorlás időpontjától függetlenül jogosultak voltak a támogatásra.

A szerző a nyelvtudás tekintetében nem megfigyelt heterogenitás kezeléséhez a helyi nyelvi képzés intenzitásának exogén variációját használja a munkaügyi központok szintjén. Ez érvényes instrumentumnak tekinthető, mivel a munkaügyi központok „szakpolitikai stílusuktól” függően széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a programok különböző kombinációinak végrehajtása terén, és ez egy exogén változó az álláskereső foglalkoztatási eredményei tekintetében. A 2014-ben végrehajtott tanfolyamok kerültek kielemezésre.

Az értékelés bőséges adminisztratív adatkészletre támaszkodik: a német szövetségi munkaügyi hivatal adminisztratív információinak összevont adatbázisára, az integrált foglalkoztatási életrajzokra. Az integrált foglalkoztatási életrajzok információkat tartalmaznak a nyelvi képzésben való részvételről, továbbá részletes információkat foglalnak magukban a foglalkoztatási előzményekről (az önfoglalkoztatás kivételével), az álláskeresőkről, a munkanélküliségi időszak alatt teljesített jövedelemtranszferekről és az egyének személyes adatairól. Más adatokat (WGH, Werdegangshistorie) is felhasználtak, hogy részletes információkkal rendelkezzenek a BAMF által nyújtott nyelvtanfolyamokon való részvételről, és hogy az integrált foglalkoztatási életrajzokban nem szereplő adatokat lehetőség szerint az önfoglalkoztatás és a szülői szabadság időszakaival kapcsolatos adatokkal kiegészítsék.

E megállapítások azt mutatják, hogy a képzési programban részt vevő bevándorlók a beavatkozás után két évvel, az általában alig több mint egy évig tartó bezártsági időszakot követően 9 százalékponttal nagyobb valószínűséggel helyezkednek el, mint a kontrollcsoport tagjai, és ez valószínűleg nem korlátozódik a szakképzetlen állásokra. Azt is megállapították, hogy a korai (nem sokkal a Németországba érkezés után biztosított) nyelvi képzés kedvezően hat a bevándorlók munkaerőpiaci integrációjára.

⁹⁴ Lásd: [Lang, J., 2021.](#)

5. táblázat: A fő CIE-megközelítések fő jellemzőinek összehasonlítása

Megközelítés	Fő jellemzők	Előnyök	Adatokkal kapcsolatos követelmények	Korlátok
Randomizáció – a kísérleti megközelítés	<ul style="list-style-type: none"> - A részvételre jogosult személyeket véletlenszerűen osztják be egy kezelt és egy kontrollcsoportba - A randomizáció biztosítja, hogy a két csoport (általánosságban) minden lényeges jellemző tekintetében azonos legyen - A kontrollcsoport tehát a tényellentétes kérdésre ad választ, és a kezelt és a kontrollcsoportok eredményei közötti különbség jelzi a beavatkozás okozati hatását 	<ul style="list-style-type: none"> - Megfelelő végrehajtás esetén a becsült hatás „torzítatlan” lesz - Az eredmények átláthatóak és könnyen érthetőek - A megállapításokat kevésbé lehet minősíteni és kétségbe vonni - Többféle kialakítás lehetséges a különböző szakpolitikai összefüggések és beavatkozási körülmények kezelésére 	<ul style="list-style-type: none"> - Alapvető követelmény, hogy a beavatkozásba való bekerülést randomizáció útján kontrollálják - A csoport tagjairól készült nyilvántartás vezetése - A kiindulási adatok összegyűjtése alapvető fontosságú - Az eredményméréseket a kezelt és a kontrollcsoportok esetében is nyilván kell tartani 	<ul style="list-style-type: none"> - Gyakran előfordul, hogy a kezelt és a kontrollcsoport nem felel meg a kezeléshez való hozzárendelés szabályainak - A résztvevők hozzájárulása gyakran szükséges - A randomizáció befolyásolhatja a beavatkozásban résztvevők/a beavatkozásra jelentkezők kiválasztását - A hozzárendelési státuszuk ismerete módosíthatja a résztvevők viselkedését és befolyásolhatja az eredményeket - Etikai aggályok - Jelentős tervezési és kialakítási követelmények - Költséges lehet (de nem feltétlenül az)
Párosítás (hajlandósági mutató)	<ul style="list-style-type: none"> - A párosítás a randomizációt utánozza azáltal, hogy utólag létrehoz egy olyan kontrollcsoportot, amely minden lényeges jellemző tekintetében (általánosságban) a lehető legjobban hasonlít a kezelt csoportra - A randomizációval szemben csak a megfigyelhető jellemzők (életkor, nem, iskolai végzettség stb.) párosíthatók, míg a nem megfigyelhető jellemzők (pl. motiváció) nem vehetők figyelembe - A megközelítés érvényessége ezért döntő mértékben függ az adatok rendelkezésre állásától 	<ul style="list-style-type: none"> - A kiválasztási folyamatok megfelelő ismerete szükséges, ugyanakkor nem igényli a beavatkozásba való kiválasztás közvetlen ellenőrzését - Visszamenőlegesen is alkalmazható, ha a megfelelő adatok különféle kontextusokban rendelkezésre állnak - Technikailag egy félig parametrikus becslési módszer; kevesebb parametrikus feltételezést igényel (például nincs szükség standard regressziós feltételezésre) - Több kezelési hatás becslésére is használható 	<ul style="list-style-type: none"> - A beavatkozásban résztvevők pontos azonosítása - Adatforrások a mintavételhez - Egyértelmű részvételi koncepció és a kezelésre való kiválasztás megfelelő ismerete - Bőséges, ideális esetben a kiindulási helyzetben gyűjtött adatok, amelyek révén végrehajtható a párosítás - A beavatkozás eredménymérései a résztvevők és a kontrollok esetében 	<ul style="list-style-type: none"> - Jelentős mennyiségű adatra van szükség, amely lehetővé teszi a kiválasztási folyamat teljes körű jellemzését - Az érvényesség a kontrollok minőségétől és gondos kiválasztásától, valamint a közös támogatás mértékétől függ - Azon a feltételezésen alapul, hogy a beavatkozásba való kiválasztás a megfigyelhető adatokkal megfelelően jellemezhető - A párosításhoz rendelkezésre álló különböző megközelítések széles skálája érzékeny elemzést igényel

Megközelítés	Fő jellemzők	Előnyök	Adatokkal kapcsolatos követelmények	Korlátok
				<ul style="list-style-type: none"> - Az eredményeket bonyolult lehet megmagyarázni és értelmezni, és esetleg kétértelműek lehetnek
Különbségek különbsége	<ul style="list-style-type: none"> - A különbségek különbsége egy intuitív megközelítés, amely a kezelt csoport és a kontrollcsoport tagjaira vonatkozó eredmények kezelés előtt és után fennálló különbségét hasonlítja össze - Mivel a kontrollcsoportban az idő múlásával bekövetkező változás azt méri, hogy mi történt volna a kezelt csoporttal a beavatkozás nélkül (a tényellentétes forgatókönyv), a kezelt csoportban a kezelés előtt és után fennálló eredményekben mutatkozó bármely további különbség a beavatkozás okozati hatását mutatja - Ez egy egyszerű módszer, amely a gyakorlatban sok esetben alkalmazható 	<ul style="list-style-type: none"> - A résztvevők és a kontrollok között nem megfigyelt különbségek néhány szempontjának ellenőrzése - A párosítással együtt lehet használni - A beavatkozás előtti és utáni adatokkal is alkalmazható, például paneladatokkal (egyéni adatok az idő múlásával) vagy ismétlődő keresztmetszeti adatokkal (különböző időpontokban gyűjtött egyéni adatok) 	<ul style="list-style-type: none"> - Az adatokkal kapcsolatos követelmények hasonlóak a többi megközelítéshez, de további követelmények állnak fenn az eredmények beavatkozást megelőző méréseire vonatkozóan - A fő feltételezések vizsgálatához a kezelés előtti eredmények többszörös megfigyelésére van szükség mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok esetében 	<ul style="list-style-type: none"> - Szükséges annak feltételezése, hogy a résztvevők és a kontrollok eredményei közös tendenciákat mutatnak - Az elemzés igen összetetté válhat és könnyen félreértelmezhető - A közös tendenciákra vonatkozó feltételezés vizsgálatához a kezelést megelőzően bőséges adatkészletre van szükség az eredmények tekintetében - Több kezelési hatás becslésére nem használható⁹⁵
Szakadásos regresszió módszere	<ul style="list-style-type: none"> - A szakadásos regresszió módszere azon az elven alapul, hogy egy adott pontszám vagy minősítés konkrét értéke („határérték”) határozza meg, hogy adott személy részt vesz-e a beavatkozásban vagy sem - Az ehhez az értékhez közel álló egyének ezáltal összehasonlíthatóknak tekinthetők, és az egyetlen különbség, hogy a határérték egyik oldalán lévők részt vesznek a beavatkozásban (a kezelt csoport), míg a másik oldalon lévők nem vesznek részt abban (a kontrollcsoport) - E csoportok összehasonlítása általában pontos és intuitív mérőszámot ad a beavatkozás hatására vonatkozóan; de a módszer csak akkor alkalmazható, ha pontszámon vagy minősítésen alapuló kiválasztási eljárást alkalmaznak 	<ul style="list-style-type: none"> - A szakadásos regresszió tekintetében éles és elmosódott megközelítések is rendelkezésre állnak - Bizonyos feltételek mellett a kezelés hatásainak torzítatlan hatását szolgáltathatja 	<ul style="list-style-type: none"> - A határpont kiválasztásának függetlennek kell lennie a célcsoport egyes tagjainak adott minősítések értékeitől - Mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok esetében szükség van egyénekre vonatkozó adatokra a minősítés vagy mérőszám, küszöbérték vagy határérték, illetve eredmények tekintetében 	<ul style="list-style-type: none"> - Ez a megközelítés nem érvényes a kezelést meghatározó folyamatos mérőszám vagy minősítés nélkül - Az elemzések összetetté és bizonytalanokká válhatnak, ha a hatásra vonatkozó regresszió függvényformájával kapcsolatos kérdések előtérbe kerülnek, illetve ha nincs megfelelés, vagy ha a mintanagyság a határérték körül korlátozott - Az eredmények értelmezése és az általánosítások extrapolálása veszélyeket rejt magában

⁹⁵ Lásd: [Frolich, M., 2004.](#)

Megközelítés	Fő jellemzők	Előnyök	Adatokkal kapcsolatos követelmények	Korlátok
Instrumentális változók	<ul style="list-style-type: none"> - Az instrumentális változós megközelítés lényege, hogy létezik a tényleges kiválasztási eljárástól eltérő (előre meghatározott/exogén) folyamat, amely meghatározza a részvételt - Ekkor az előre meghatározott folyamat felhasználható az egyének részvételre vonatkozó tényleges döntése során történő önszelekció figyelembevételére 	<ul style="list-style-type: none"> - Magas színvonalú becslésekkel vagy bizonyítékkal szolgálhat az okozati hatások meglétére vonatkozóan - Megoldja a kihagyott változó torzítás (vagy szelekciós torzítás) problémáját - Visszamenőlegesen is alkalmazható 	<ul style="list-style-type: none"> - Szükség van kiindulási adatokra, az eredményekre és a beavatkozásban való részvételre vonatkozó adatokra, továbbá arra, hogy egy instrumentum azonosítható legyen - Az instrumentumnak a beavatkozásban való részvételhez kell kapcsolódnia, és csak ez alapján befolyásolja az eredményeket. Az instrumentum nem korrelálhat az eredményeket meghatározó egyéb tényezőkkel 	<ul style="list-style-type: none"> - Nehéz lehet elfogadható instrumentumot találni - Nehéz lehet elmagyarázni a nem szakértőknek - Az eredmények értelmezése nem egyszerű; az azonosító feltételezések vizsgálatára korlátozott lehetőségek vannak

4. fejezet: A CIE napirendjén szereplő kérdések előrevitele

Jelen útmutató célja, hogy az IH-kat ösztönözze és támogassa a CIE-k gyakoribb és jobb minőségű végrehajtása érdekében. Útmutatást nyújt azoknak, akik az ESZA+ társfinanszírozású beavatkozások hatásértékeléseinek tervezéséért és megrendeléséért felelnek. Az útmutatóban a hangsúly eddig a CIE tervezésén és végrehajtásán volt, és számos megfontolandó kulcskérdés került megvitatásra. A 2014–2020-as programozási időszak azonban rávilágított számos egyéb „tágabb témakörre”, valamint azokra a kihívásokra, amelyekkel foglalkozni kell az ESZA+ értékelésének és a CIE-k alkalmazásának megerősítése érdekében.

Az útmutatónak ez a része javaslatokat tesz e „tágabb” témakörök kezelésére. Különösen a következő kérdésekre irányuló lépések kerülnek megvitatásra:

*Tágabb témakörök
kezelése*

- az IH-k és a tágabb szakpolitikai döntéshozó közösség nem ismeri a CIE-megközelítéseket,
- a tagállamokban nem rendelkeznek megfelelően képzett és tapasztalt külső vállalkozókkal, akik képesek lennének CIE-ket végrehajtani,
- a CIE-k végrehajtása során általánosságban leküzdendő jogi akadályok kezelése,
- a CIE-k jobb tervezése felé történő előrelépés,
- a CIE-k hatókörének kiterjesztése.

4.1. Az érdekeltek CIE-kkel kapcsolatos ismereteinek növelése

A 2021–2027-es programozási időszak vonatkozásában a közös rendelkezésekről szóló rendelet 44. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy *„(az irányító hatóságnak) – azzal a céllal, hogy javuljon a programok tervezésének és végrehajtásának minősége –, az alábbi kritériumok közül egy vagy több szerint értékelnie kell a programokat: hatékonyság, eredményesség, relevancia, koherencia és uniós hozzáadott érték. Az értékelések során olyan más releváns kritériumok is figyelembe vehetők, mint például az inkluzivitás, a megkülönböztetésmentesség és a láthatóság, az értékelések pedig több programot is lefedhetnek”*. Az előző szakaszokban tárgyaltak szerint ez azt jelenti, hogy megfelelő értékelési kapacitásnak rendelkezésre kell állnia mind a CIE-t kiszervező IH-ban, mind a szerződésre pályázó értékelőkben.

Az Evaluation Helpdesk szolgálatai néhány esetben megállapították, hogy egyes közigazgatások nem rendelkeznek elegendő kapacitással a CIE-k végrehajtására, vagyis a pályázatok kiírására és a végrehajtás nyomon követésére. Ez megnehezítette az értékelők számára a CIE-k végrehajtását, mivel nem határoztak meg előzetesen egyértelmű értékelési kérdéseket, az alapvető adatok rendelkezésre állását és a végrehajtás jól megalapozott tervezését.

Néha, különösen a kis országokban, a tanácsadók sem rendelkeznek a CIE végrehajtásához szükséges kapacitással és technikai szakértelemmel. Következésképpen széles körben ösztönözni kell a CIE-k iránti keresletet és kínálatot. A kínálattal kapcsolatos probléma javulhat, amint az IH-k és a tagállamok elkezdik megrendelni a CIE-eket, vagy közlik az ilyen tanulmányokra vonatkozó igényeiket. A CIE-k iránti megnövekedett keresletre való reakció gyorsasága a már meglévő készségektől, tapasztalatoktól és az ilyen megközelítések végrehajtására képes tagállami intézmények létezésétől függ. A kereslet ösztönzése azonban részben azzal is elérhető, ha az IH munkatársai jobban megismerik és megértik a CIE-módszereket.

A CIE-vel kapcsolatos kereslet és kínálat ösztönzése

Az egyik megoldás erre a problémára az, ha az IH-k a CIE-módszerekről szóló képzéseket tartanak munkatársaik számára. A képzésnek arra kell összpontosítania, hogy a CIE-módszerek alkalmazása milyen előnyökkel jár az IH-k számára. Ezenkívül hangsúlyozni kell az elszámoltathatóság és a bevált módszerek megismerésének kérdését. Egy ajánlott tanfolyamvázlat a 2. mellékletben található.

A CIE-módszerekkel kapcsolatos képzés kidolgozása

4.2. Kapacitásfejlesztés

A 2014–2020-as időszak során felmerült és az előző szakaszokban már említett másik kérdés az volt, hogy a tagállami kutatók/tudományos dolgozók/tanácsadók közösségeiben fejleszteni kell a CIE-k végrehajtásához szükséges kapacitást. Néhány esetben nyilvánvaló volt, hogy az ehhez szükséges készségek rendelkezésre állnak a tagállamokban, de a készségekkel rendelkező személyek akadályokkal szembesültek a CIE-k értékelés keretében történő végrehajtása során (pl. használható adatokhoz való korlátozott hozzáférés vagy problémák az észszerű kontrollcsoport meghatározása során).

Az értékelési szolgáltatások kínálatának fejlesztése érdekében számos lépést lehet tenni. A felvetett kérdések közül több a CIE-kre és általánosságban az értékelésekre is ugyanúgy vonatkozik. Az értékelési kínálat javítása érdekében általában három lépést tesznek:

Intézmények megerősítése és gyakorlatközösségek kialakítása

- kapcsolatok kiépítése tudományos intézményekkel, különösen egyetemekkel,
- független tanácsadói közösség kialakítása és megerősítése,
- szakmai értékelési közösség kialakításának támogatása.

Egyetemek

Az egyetemekkel való kapcsolatok fejlesztése két okból is fontos. Először is, az egyetemek tudományos munkatársai rendelkezhetnek a CIE-k végrehajtásához szükséges készségekkel és ismeretekkel. Például sok mikroközgazdász, ökonometrikus, kvantitatív szociológus vagy pszichológus rendelkezik a szükséges készségekkel. Számos tagállamban a szükséges készségek rendelkezésre állnak, de azok, akik rendelkeznek velük, korábban nem gondoltak arra, hogy készségeiket a beavatkozások értékelésére alkalmazzák. Lehet, hogy hiányzik az erre vonatkozó motiváció – ezzel a kérdéssel foglalkozni kell.

Tudományos készségek fejlesztése

Néhány tagállamban a tudományos kutatók hagyományosan aktív szerepet vállalnak az alkalmazott szakpolitikai kutatásban. Ilyen körülmények között

a tudósok számára nem lesz idegen a kormányzattal és az IH-kal való együttműködés. Más tagállamokban, ahol az egyetemek és a tudósok nem végeznek ilyen mértékű alkalmazott kutatást, szemléletváltásra lehet szükség. Az egyetemi szektoron belüli szolgáltatói bázis kialakításának egyik sikeres módszere, hogy a tagállami hatóságok és az IH-k finanszírozzák a CIE-módszerekkel foglalkozó kutatóközpontok alapvető költségeit.

Az egyetemek és a tudósok is szerepet játszhatnak az értékelők következő generációjának képzésében. Az egyetemekkel szorosan együttműködve ösztönözni lehet őket arra, hogy tanterveikbe építsék be a programértékelési módszereket, és e fejlesztés részeként biztosítsák, hogy a képzési programok a CIE-módszereket is magukban foglalják. Egyes tagállamokban az egyetemek is szerepet játszhatnak a hatásértékeléssel és a CIE-módszerekkel kapcsolatos folyamatos szakmai továbbképzések szervezésében. A továbbképzések célcsoportja magában foglalhatja a szakpolitikai döntéshozókat, az IH-k technikai szakembereit, valamint más potenciális szolgáltatókat, például független tanácsadókat. A tagállamok fontolóra vehetik az ilyen képzések finanszírozását.

A következő generáció képzése

Független tanácsadók

Egyes nagyszabású értékeléseknek nemzetközi piaca van. A CIE-k esetében minden bizonnyal ez a helyzet. Ugyanakkor sok tagállam célja a CIE-k végrehajtásával kapcsolatos hazai kapacitás kiépítése. A kapacitásfejlesztés egyik stratégiája lehet a potenciális hazai szolgáltatók és a nemzetközi tanácsadó cégek közötti stratégiai szövetségek létrehozása.

Piacfejlesztés

Az alábbiakban javaslatokat teszünk a CIE-keket végrehajtó hazai szolgáltatói bázis kiépítésére, amelyeket a CIE-keket megrendelő IH-k (vagy más szervek) vehetnek igénybe:

- annak megkövetelése, hogy a konzorciumok vagy partnerségek ajánlataikban mindig magukban foglaljanak néhány helyi tanácsadót,
- olyan léptékű értékelési szerződések kötése, hogy az értékelési piacra belépő új, nemzeti szereplők el tudjanak végezni viszonylag kis méretű, alacsony kockázatú értékeléseket,
- annak biztosítása, hogy az értékelésekre való pályázáshoz kapcsolódó műszaki és pénzügyi előírások ne legyenek túlságosan korlátozóak, és lehetővé tegyék az új belépők részvételét,
- a kiválasztás során a műszaki és know-how követelmények előtérbe helyezése a bonyolult adminisztratív eljárások helyett, amelyeket a kevésbé tapasztalt tanácsadók esetleg nem ismernek,
- tájékoztató ülések szervezése a potenciális tanácsadókkal a kérdések megválaszolása és a versenykörnyezetben történő ajánlattétel ösztönzése érdekében,
- a viszonylag elszigetelt értékelési tanácsadók közötti hálózatépítés támogatása a csapatépítés, a konzorciumok és más szakmai hálózatok és szövetségek létrehozásának ösztönzése érdekében, ami kiterjedhet nemzetközi szintre is,

- az értékelés megrendelői elismerik, hogy a tudás és tapasztalat gyorsabb megszerzése érdekében az új vállalkozókkal szemben gyakorlatiasabb irányítási megközelítést kell alkalmazniuk.

19. háttérmagyarázat: Egy példa a CIE-kultúra és -kapacitás megerősítését célzó projektre

A 2014–2020-as programozási időszakban Svédországban ESZA-projektet hajtottak végre azzal a céllal, hogy javítsák az állami foglalkoztatási szolgálatok kultúráját és értékelési kapacitását. A „bizonyítékalapú uniós finanszírozású projektek” elnevezésű projekt 2016-tól 2018-ig tartott, és bevonta az állami foglalkoztatási szolgálatok vezetőit és egyéb munkatársait az értékeléssel kapcsolatos műhelytalálkozókba és egyéb képzési tevékenységekbe.

A tevékenységek középpontjában nem a technikai kérdések álltak, hanem az értékelés fontossága, a hatásértékelés fő lépései, a megfelelő adatok fontossága és az értékelés minőségbiztosítása. Létrehoztak egy honlapot, amelyre oktatási anyagokat töltöttek fel.

A projekt fő eredményeként az állami foglalkoztatási szolgálatok vezetőinek értékeléssel kapcsolatos ismeretei javultak, továbbá nyitottabbak lettek az értékelési gyakorlat iránt és együttműködő készségük is fejlődött. Konkrétan, a megkérdezett személy szerint „a projekteknek az elvégzett hatásértékelések számára gyakorolt hatása” még nem jelentős, de némi előrelépés egyértelmű, tekintettel arra, hogy az előző, 2007–2013-as programozási időszakban Svédországban egy CIE-t sem hajtottak végre.

A randomizált megközelítést alkalmazó „Ung framtid” (Fiatal jövő) projekt értékelése konkrét gyakorlati példa, amelynek során az állami foglalkoztatási szolgálatok vezetőit bevonták az értékelési folyamatba⁹⁶.

Szakmai közösség

Fontos a CIE-módszerek megvitatására és a tapasztalatok megosztására teret biztosító szakmai értékelési közösségek tagállamokban való kiépítése. A szakmai közösségek kialakítása fontos a kölcsönös támogatás és tanulás, valamint a minőségi szabványok betartása szempontjából. Hasznos stratégia lehet kapcsolatokat kiépíteni az illetékes nemzeti értékelő társaságokkal, valamint arra ösztönözni őket, hogy képzési rendezvényeken, szakkonferenciákon vagy szemináriumokon, illetve figyelemfelkeltő üléseken népszerűsítsék az ESZA+ beavatkozásokkal kapcsolatos CIE-eket.

Szakmai közösségek kialakítása

A tapasztalatok megosztása

A Bizottság szeretné, ha precízebb ESZA+ hatásértékeléseket végeznének, és a CIE-t széles körben ajánlotta a 2014–2020-as időszakban⁹⁷. Jelenleg megállapítható, hogy a CIE-eket gyakrabban alkalmazzák, de számos IH-ban és tagállamban alkalmazásuk még mindig korlátozott. A CIE-módszerekkel kapcsolatos tapasztalatok megosztása az egyik legfontosabb eszköz a kapacitások fejlesztésére és a CIE-k Unión belüli elterjesztésének támogatására. E célból ki kell használni a kölcsönös tanulás meglévő fórumait, például a foglalkoztatási és társadalmi befogadási szakpolitikák szakértői értékeléseit, valamint az ESZA+ keretében működő gyakorlatközösségeket. Az IH-k vagy tagállamok önálló kezdeményezései, például nemzetközi konferenciák vagy szemináriumok is elősegíthetik a tapasztalatcserét.

Meglévő fórumok kihasználása

⁹⁶ Az információ a svéd Arbetsförmedlingen (állami foglalkoztatási szolgálat) egyik kormánytisztviselőjével készített interjú alapján.

⁹⁷ A 2014–2020-as időszakra vonatkozó, közös rendelkezésekről szóló rendelet (az 1303/2013/EU rendelet) XI. melléklete az alábbiakat írta elő: „Az eredménymutatók olyan hatékony rendszere, amely szükséges az előrehaladás monitoringjához és a hatásvizsgálat elvégzéséhez”. Ez a követelmény a 2014–2020-as programozási időszak előzetes feltételrendszerének részét képezte.

4.3. Jogi akadályok leküzdése

A tagállamok között CIE-eket végrehajtó kutatók egyik legjelentősebb és leglényegesebb problémája az adatokhoz való hozzáférés. A kutatók különösen gyakran szembesülnek olyan jogi akadályokkal, amelyek célja az adatkészletekben szereplő személyi adatok bizalmas jellegének védelme. Amint azt a korábbiakban a GDPR jellemzőivel kapcsolatban bemutattuk, e kérdéseket szélesebb körű reformok végrehajtásával és olyan megállapodások megkötésével lehet kezelni, amelyek lehetővé teszik, hogy a releváns adatokat ellenőrzött módon és folyamatosan az értékelők rendelkezésére lehessen bocsátani.

Az adatokhoz való hozzáférés jogi akadályainak megszüntetése

A tagállami hatóságok birtokában lévő, dokumentált és ellenőrzött hozzáférésű archívumban elhelyezett közigazgatási adatokból rendszeresen össze lehetne állítani a közigazgatási adatkészletek analitikus változatait. A minősített vállalkozók engedély birtokában adatokat nyerhetnek ki az ilyen tárhelyekből. Amennyiben nem lehetséges külön hozzájárulást beszerezni, az adatokat titkosított személyes azonosítók segítségével teljes mértékben anonimizálnák a GDPR-előírások betartása érdekében. Számos országban létrehozták már hasonló adattárhelyeket. Ahol azonban a hozzáférés a magánélet védelmére vonatkozó szabályok eltérő értelmezése miatt még mindig akadályba ütközik, ott egy kormányzati szintű nemzeti kezdeményezésnek kell elősegítenie azon megállapodások és rendszerek létrehozását, amelyek viszonylag rövid időn belül képesek kutatási célú adatokat szolgáltatni.

Analitikai adatkészletek létrehozása

Ha a személyes adatok bizalmas kezelésével kapcsolatos aggályok továbbra is fennállnak, mérlegelni kell adatlaborok létrehozását. E laborokban a közigazgatási adatállományokkal dolgozó értékelők kizárólag biztonságos, az adatokhoz való hozzáférést szigorúan felügyelő és ellenőrző helyeken férhetnének hozzá a nyilvántartásokhoz. Az adatokat a helyszínen kellene feldolgozni és elemezni, és csak az elemzések eredményei hagyhatnák el az épületet.

Adatlaborok létrehozása

4.4. Az előremutatóbb megközelítések felé történő elmozdulás

Az ESZA által finanszírozott beavatkozásokról eddig elvégzett kisszámú CIE közös jellemzője, hogy ezek inkább visszatekintő – és nem előretekintő – jellegűek voltak. Ez azt jelenti, hogy szakértő értékelőket bíztak meg olyan beavatkozások értékelésével, amelyeket az értékelés figyelembevétel nélkül alakítottak ki, és bizonyos körülmények között a hatásértékelést alig vagy egyáltalán nem tervezték meg. Vagyis az értékelőknek időigényes, költséges és az optimális szintet el nem érő módon kellett adatforrásokat létrehozniuk, a hatásvizsgálatot szem előtt tartva létrehozott adatforrások helyett inkább az éppen rendelkezésre álló adatokra reagálva.

Ezzel szemben az előretekintő megközelítés a lehető legkorábban bevonja az értékelőket a CIE tervezésébe, és lehetővé teszi, hogy az új vagy meglévő beavatkozásokat – gyakran igen finom módon – befolyásolják, hogy azok alkalmasabbá váljanak egy CIE elvégzéséhez. A CIE előzetes megtervezése jelentheti azt a különbséget, amely lehetővé teszi a precíz értékelés elvégzését. A megfelelően képzett belső munkatársak vagy külső szakértő

Az előretekintő megközelítések a kezdetektől fogva magukban foglalják az értékelőket

vállalkozók beavatkozás korai szakaszában vagy a finanszírozási döntések meghozatalakor történő bevonása az alábbiakat jelenti:

- a megfelelő nyilvántartás vezetése a programok és beavatkozások megvalósításának részét képezheti,
- a szükséges adatforrások idejében azonosíthatók, és a hozzáférési és adatvédelmi kérdésekkel időben lehet foglalkozni,
- meg lehet határozni a kiindulási adatok gyűjtését, és szükség esetén felméréseket lehet végezni,
- a beavatkozásokban résztvevők bevonásával kapcsolatos gyakorlati kérdéseket úgy lehet kezelni, hogy a bevonási folyamatok jobban összhangban legyenek a precíz értékeléssel.

A CIE-módszerekben képzett értékelők (akár az IH belső értékelői, akár külső megbízott szakértők) bevonása az új ESZA+ beavatkozások kidolgozásának folyamatába vagy a meglévő beavatkozásokkal kapcsolatos döntésekbe lehetővé tenné a hatásértékelés tervezésének programidőszak kezdetén történő elkezdését, valamint jelentős előnyökkel járna a tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatalban.

4.5. A CIE-k hatókörének kiterjesztése

Egy utolsó, nagyon fontos kérdés a CIE-k szakpolitikai lefedettségére vonatkozik, és különböző dimenziókat foglal magában: az érintett szakpolitikák, a kielémetett eredmények és a megállapítások értelmezésének teljessége.

A 2014–2020-as időszakban a végrehajtott CIE-k szinte kizárólag az aktív munkaerőpiaci szakpolitikára és a foglalkoztatási viszonyhoz kapcsolódó hatásokra összpontosítottak. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy a foglalkoztatásra vonatkozó adminisztratív adatokhoz általában könnyebb hozzáférni, és ezek az adatok számos aktív munkaerőpiaci szakpolitika elemzésének kulcsfontosságú eredményváltozóját képezik.

A CIE-kre helyezett nagyobb hangsúly a társadalmi befogadási és oktatási szakpolitikák terén

Az oktatási és társadalmi befogadási szakpolitikák témájában nem, vagy csak nagyon ritkán hajtottak végre CIE-eket, annak ellenére, hogy e szakpolitikák fontos szerepet játszanak az ESZA stratégiájában és a források elosztásában; a Spanyolországból, Lengyelországból és Portugáliából rendelkezésre álló néhány példa az alábbi 20. háttérmagyarázatban kerül bemutatásra.

A CIE-k hiányának ellensúlyozása és e fontos szakpolitikák jobb megismerése céljából számos kombinált kezdeményezésre van szükség:

- A társadalmi befogadással vagy oktatási intézkedésekkel kapcsolatos CIE-k előzetes megtervezése és előkészítése, hogy időben fel lehessen mérni a rendelkezésre álló adatokat; a különböző szereplők közötti szükséges együttműködések aktiválása a jobb rendelkezésre állás érdekében; és a kezelt és kontrollcsoportok korai szakaszban történő azonosítása.
- Az adattulajdonosok CIE-k kialakításába történő bevonásának elősegítése; az oktatás- és szociálpolitikáért felelős közigazgatási szervek – amennyiben ezek eltérnek az IH-tól – CIE-kbe történő szélesebb körű

További szereplők bevonása és megfelelő adatforrások kidolgozása

bevonása erősebb és általánosabb elkötelezettséget eredményezhet az adatok értékelése és rendelkezésre bocsátása iránt.

- Intézményi megállapodások és szoftvereszközök ösztönzése annak érdekében, hogy a társadalmi feltételekre és az oktatásra vonatkozó adminisztratív adatok felhasználhatóvá váljanak a CIE-k számára. E célból fontos lehet a nemzeti statisztikai hivatalt „áthidaló” és támogató intézményként bevonni, mivel ezek a hivatalok rendelkeznek a szükséges készségekkel, és már számos adminisztratív adatkészletet kidolgoztak a nemzeti statisztikák előállításához.

A beavatkozás kezdetén a kezelt és kontrollcsoportok résztvevőitől történő releváns adatgyűjtés támogatása annak érdekében, hogy a kezelés „előtt és után” is következetes adatkészlet álljon rendelkezésre. Amennyiben az adminisztratív adatok nem állnak rendelkezésre vagy nem relevánsak, egy külön felmérés biztosíthatja a szükséges adatokat, amelyet ugyanakkor a beavatkozás kezdetén el kell kezdeni, és a szükséges összehasonlítások biztosítása érdekében ebbe a kontrollcsoportot is be kell vonni.

20. háttérmagyarázat: Példák az oktatás területén végzett értékelésekre

A korai iskolaelhagyás elleni ESZA-beavatkozások Asztúriában⁹⁸

A Principado de Asturias ESZA 2014–2020 OP általános értékelése keretében elvégezték a Diversificación Curricular y de Mejora del Aprendizaje y del Rendimiento (PMAR) külön hatásértékelését. A PMAR a 10.i IP keretében végrehajtott ESZA-intézkedés, amelynek célja a korai iskolaelhagyás elleni küzdelem. A PMAR keretében a tanulókat speciális csoportokba osztják (8–15 tanuló között, de különleges körülmények esetén a csoportok eltérő méretűek is lehetnek), hogy a nyelvészet, a társadalomtudományok, a természettudományok és a matematika, valamint az idegen nyelvek területén tanuljanak (a többi tantárgyat a főosztályban tanítják). Az intézkedést a 2016–2017-es tanévben, a középiskola második és harmadik évfolyamán (ESO) hajtották végre. A bármelyik évfolyamon legalább egy tantárgyat megismétlő tanulók, valamint az 1. ESO-t elvégző, de a következő évfolyamra bejutni nem tudó tanulók jogosultak a részvételre. A végső kiválasztás az oktatócsoportok által végzett egyéni (tudományos és pszichopedagógiai) értékelés alapján történik.

A programban összesen 1053 tanuló vett részt, 512 az ESO második évfolyamáról és 541 a harmadik évfolyamról. Ezeket a tanulókat összehasonlították más tanulási nehézségekkel küzdő tanulókkal⁹⁹, hogy a kezelt tanulókkal a jogosultsági feltételek tekintetében összehasonlítható kontrollcsoportokat válasszanak ki (összesen 3852 fő).

A SAUCE adatbázisból (Sistema Informático para la Administración Unificada de Centros Educativos) származó, az Oktatási Minisztérium által anonimizált formában biztosított adminisztratív adatok segítségével párosítási megközelítést alkalmaztak. Ezeket az adatokat használták fel a hajlandósági mutató¹⁰⁰ kiszámításához és az eredményváltozó – a következő tanévbe való sikeres belépés – méréséhez. Az értékelés a beavatkozások pozitív és statisztikailag szignifikáns hatását állapította meg: a másodéves kezelt hallgatók sikerességi aránya 18 százalékponttal magasabb, mint a kontrollcsoporté, a harmadéves kezelt hallgatók esetében a különbség mintegy 16 százalékpont. Mindkét csoportban a nők esetében pozitívabb a hatás, mint a férfiaknál.

A szakképzés javítása érdekében Podlasie tartományban végrehajtott ESZA-beavatkozások¹⁰¹

A tanulmány megvizsgálta a „Good Profession – Great Life” (jó foglalkozás – kiváló élet) elnevezésű projekt hatásait, amelynek célja a szakképzés előmozdítása a lengyelországi Podlaskie tartományban. A projekt a

⁹⁸ Lásd: [Diaz J.M. et al., 2019](#)

⁹⁹ Ezeket olyan tanulókként azonosították, akik a 2015–2016-os tanévben a középiskola első és második évfolyamára jártak, akik egy vagy több tantárgyból megbuktak, és akik iskolai pályafutásuk során legalább egy tantárgyat megismételtek.

¹⁰⁰ A két csoportot párosító változók az alábbiak voltak: tanulmányi teljesítmény az előző tanévben, iskolatípus (állami kontra magániskola), egyéb kiegészítő tanfolyamokra való beiratkozás az előző tanévben (igen vagy nem), nem, a lakóhely szerinti település átlagjövedelme, lakóhely, születési ország (Spanyolország kontra a világ többi része).

¹⁰¹ Lásd: [Zub M. et al., 2020](#).

középiskolák alsó tagozatának személyzetét, a tanulókat és a szülőket célozta meg, és az intézményekre és az emberekre irányuló számos tevékenységet hajtottak végre (személyre szabott marketing- és kommunikációs stratégiák az iskolák számára, képzés a tanárok számára, együttműködés vállalatokkal és helyi ipari vezetőkkel, mentorálás a tanulóknak és a szülőknek, pályorientációs és oktatási tanácsadás a tanulóknak). A projektet 2017 és 2019 között hajtották végre.

A kezelt sokaságot az értékelt projektben részt vevő tanulók alkották. A 9403 tanulóból 1500-at választottak ki rétegezett véletlenszerű mintavétellel, és 200 tanuló vett részt a tanulmányi felmérésben. A projektben részt vevő tanulókra vonatkozó információkat a monitoringadatokból nyerték. A kontrollcsoportot úgy határozták meg mint a kezelt csoporthoz hasonló jellemzőkkel rendelkező, de a projektben részt nem vevő tanulók csoportját. A kezelt csoportnál nagyjából kétszer nagyobb létszámú kontrollcsoportot terveztek, amelyet véletlenszerűen választottak ki a nemzeti népeség-nyilvántartásból (PESEL – a minden lengyel állampolgárhoz egyedi számot rendelő nyilvántartás). A Covid okozta nehézségek miatt azonban a tervezett módszertan nem volt megvalósítható. Végül elsődleges mintavételi módszerként a hólabda (lánckövetéses) technikát alkalmazták, amelynek eredményeként 401 interjút készítettek, amelyek közül 384-et használtak fel a tanulmányban.

Az eredményváltozókra¹⁰² vonatkozó adatokat mind a kezelt, mind a kontrollcsoport esetében kérdőíves felmérések útján gyűjtötték, személyes, telefonos vagy internetes interjúk segítségével. A tanulmány a hatás értékelésére szolgáló tényellentétes módszerként a hajlandósági mutató segítségével történő súlyozást alkalmazta (csak általánosságban, nem konkrét alcsoportok esetében). A tanulmány során elvégzett tényellentétes elemzések nem jutottak meggyőző megállapításokra. Az eredmények statisztikai szignifikanciája nem volt kielégítő.

A portugál felsőoktatási ösztöndíjrendszer értékelése a kevésbé előnyös helyzetben lévő hallgatók számára¹⁰³

Egy második, hivatalosan még nem közzétett értékelés egy alacsony jövedelmű háztartásokból származó hallgatóknak szóló ösztöndíjprogramot vizsgál, amelynek célja a felsőoktatáshoz való hozzáférés elősegítése és a részvételi szint növelése. Az ESZA (a 2007–2013-as időszak óta) támogatja az ösztöndíjat az északi, a középső és az alentejói régióban, a többi régióban pedig az állam. A támogatásra egy meghatározott küszöbérték (6,8 és 7,9 ezer euró közötti egy főre jutó jövedelem) alatti forrásokkal rendelkező hallgatók jogosultak, továbbá az első évfolyamra járó hallgatók kivételével az előző tanévben minden hallgatónak meg kell szereznie egy meghatározott minimális kreditszámot. Ugyanazok a jogosultsági szabályok érvényesek az állami vagy magánegyetemekre való beiratkozás esetén is. Az ösztöndíj összege a háztartás jövedelmével arányos.

2011 óta a programban évente mintegy 70 000 hallgató vesz részt, de az értékelés a 2012-től kezdődő időszakra vonatkozik, mivel az adatok ettől az évtől állnak rendelkezésre. Az értékelés továbbá azokra a hallgatókra összpontosít, akik első alkalommal pályáznak az ösztöndíjra, és akik egy alap- vagy mesterképzés első évfolyamára iratkoztak be; a jogosultságot kizárólag a jövedelmi feltétel alapján határozzák meg¹⁰⁴.

Két adminisztratív adatkészletet használtak: a 2012 és 2018 között pályázó hallgatókra vonatkozó adatok (amelyeket a Portugál Felsőoktatási Főigazgatóság [DGES] bocsátott rendelkezésre), amelyeket egy egyedi azonosítón keresztül összevontak egy másik, a tudományos karrierre és a tanulmányi előmenetelre vonatkozó információkat tartalmazó adatkészlettel (amelyet a Statisztikai és Tudományos Főigazgatóság [DGEEC] bocsátott rendelkezésre). Az elemzett végső minta 156 002 – 130 602 kezelt és 25 400 nem kezelt – hallgatóból áll. A jövedelemhatár (a futóváltozó) lehetővé tette, hogy az értékelő szakadással regressziót alkalmazzon és több eredményváltozót megmérjen: rövid távon az első év végén még beiratkozott hallgatók arányát, valamint az első év végén megszerzett krediteket; hosszabb távon a diploma megszerzésének valószínűségét, az elért végső jegyet és az egyetem elvégzéséig eltelt évek számát.

A kezdeti időszakban az ösztöndíj pozitív hatással van a beiratkozási arányokra, de a megszerzett kreditekre nem; hosszabb távon a kezelt hallgatók nagyobb arányban, rövidebb idő alatt és jobb jegyekkel

¹⁰² Az eredményváltozók (a felmérésre adott válaszok alapján) a következők voltak: szakiskolába járás a tanulmány idején, 1. fokú ipariskolába járás a tanulmány idején, szakiskolába vagy 1. fokú ipariskolába járás a tanulmány idején, középiskolába jelentkezés, szakiskolába jelentkezés, 1. fokú ipariskolába jelentkezés, szakképzést nyújtó iskolába jelentkezés (akár szakiskola, akár 1. fokú ipariskola), az iskola nagymértékben megfelel a tanuló elvárásainak, a szakma határozottan megfelel a tanuló érdeklődési körének.

¹⁰³ Lásd: Guthmuller S., Meroni E.C., megjelenés előtt.

¹⁰⁴ A teljes hallgatói minta (nem csak az első évfolyamra járók) elemzése tervben van, de még nem fejeződött be.

végeznek, mint a kontrollcsoport. A hatások magasabbak voltak a férfiak, az ESZA hatókörébe tartozó területeken lakó hallgatók, valamint a mesterképzésben és állami egyetemeken tanuló hallgatók esetében.

A metaértékelések hasznossága és magyarázó ereje már korábban is kihangsúlyozásra került. A CIE-k számának általános növekedése és következésképpen a metaértékelések számának esetleges növekedése erősítené az egyedi intézkedésekről szóló, több IH és tagállam részvételével zajló vitát. A fentiekben említettek szerint ezen értékelések módszertani összetettségét a CIE-k nemzeti és nemzetközi szinten történő jobb tervezésével kell leküzdeni.

A metaértékelések számának növelése

Az ESZA-beavatkozásokban a CIE-k általában mennyiségi vagy bináris (igen/nem) változókkal mérték a hatásokat, mint például a jövedelem vagy a foglalkoztatási viszony. A résztvevők önmagukról való vélekedéséhez és tehetségéhez kapcsolódó „nem számszerűsíthető eredmények” azonban a beavatkozások sikerének fontos mutatói. Például a „foglalkoztathatóság”, az önbecsülés vagy a megszerzett kompetenciák előfeltételei a munkakeresésnek vagy a munkaerőpiacon való aktív részvételnek. Sok esetben a nem számszerűsíthető eredmények elemzése a foglalkoztatásból való kilépésre vonatkozó adatoknál is hasznosabb lenne, továbbá rávilágítana a beavatkozások és az egyéni igények összekapcsolását.

A „nem számszerűsíthető eredmények” figyelembevétele

A CIE-k e nem számszerűsíthető eredmények tekintetében is alkalmazhatók, amennyiben az információkat a beavatkozás előtt és után, a beavatkozás változáselméletével összhangban a kezelt és a kontrollcsoportban is összegyűjtik. Ezeket a felméréseket korán meg kell tervezni, és minden érintett szereplőt be kell vonni, különösen a résztvevőkkel közvetlen és állandó kapcsolatban álló kedvezményezetteket. A „nem számszerűsíthető eredményekre” gyakorolt hatásokat értékelő CIE-kre vonatkozó példáért lásd az alábbi 21. háttérmagyarázatot.

21. háttérmagyarázat: Példa a „nem számszerűsíthető eredményekre” gyakorolt hatások értékelésére Németországban

Javítják-e a munkahelyteremtő programok a tartósan munkanélküliek társadalmi integrációját és jóllétét?¹⁰⁵

A tanulmány egy olyan munkahelyteremtő program hatásait vizsgálja, amely az emberek egy kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportját, a legalább négy éve szociális segílyt igénylő, egészségkárosodott vagy/és gyermekes tartósan munkanélkülieket célozza meg. A program 2015 és 2018 között működött, és mintegy 20 000 résztvevője volt. Az intézkedés legfeljebb 36 hónapos, heti 30 órás rendszeres munkaszerződéseket támogatott (főként közszférabeli munkáltatóknál vagy jótékonyági szervezeteknél).

Mivel a legfeljebb 36 hónapig tartó támogatott foglalkoztatási intézkedés célja kifejezetten a célcsoportok társadalmi integrációjának elősegítése volt, a szerzők megpróbálták a hatásokat ilyen szempontból megvizsgálni.

Az elemzéshez olyan gazdag adatkészletet használtak, amely adminisztratív adatokat (a német integrált foglalkoztatási életrajzok), valamint a programban résztvevők és a kontrollszemélyek panelfelmérését integrálta. A panelfelmérés lehetővé tette az életminőség szubjektív mérésére vonatkozó információk gyűjtését: az étellel való elégedettség, mentális egészség, a társadalmi hovatartozás és társadalmi státusz. Az ezen intézkedésekre vonatkozó információk gyűjtéséhez, más felmérésekkel (például a PASS nemzeti felméréssel) összhangban Likert-skálákat használtak, hogy összehasonlítható eredményeket kapjanak. A felmérés végrehajtásának fő lépései a következők voltak: a kezelt és a nem kezelt személyeket

¹⁰⁵ Lásd: [Ivanov B. et al., 2020.](#)

azonosították és párosították az adminisztratív adatokban; az így kapott kezelt és kontrollcsoportokkal (három hullámban) interjúkat készítettek; az adatok tisztításával és a hiányzó adatokkal rendelkező esetek eltávolításával összeállították a végleges adatkészletet. A minta az 1. fázisban 2531 párosított párból; a 2. fázisban 1191 párosított párból és a 3. fázisban 450 párosított párból állt (a 62 000 fős teljes mintából, amelyből 12 400 kezelt és 49 600 kontrollszemély volt).

A szerzők a hajlandósági mutató alapján végzett párosítás segítségével, valamint a programba való belépést követő 7., 18. és 29. hónapban történő hatásmérések révén megállapították, hogy a beavatkozások eltérő mértékben, de pozitív hatással voltak a jóllét mutatóira: például az étellel való elégedettség jelentősen nőtt, de a társadalmi státusz csak mérsékelten javult. A hatások azonban a programok időtartama alatt csökkenő tendenciát mutatnak, ami potenciálisan azzal magyarázható, hogy a programból kilépő résztvevők és a munkát találó kontrollszemélyek száma egyaránt növekszik. A legkiszolgáltatottabb helyzetben lévő emberek esetében a pozitív hatások nagyobbak voltak.

Amint azt ezen útmutató elején kiemeltük, a CIE hatékony elemzési eszköz annak értékelésére, hogy az ESZA+ beavatkozása „mit” hozott létre. Ugyanakkor más eszközöket kell alkalmazni annak megértéséhez, hogy a mért hatások „hogyan” vagy „miért” jöttek létre.

*A TBE-vel integrált
CIE*

Egyes esetekben, amikor a beavatkozások jól ismertek és azokat már alaposan kiértékeltek, a végrehajtás viszonylag korlátozott mértékű elemzése, továbbá a kedvezményezettekkel folytatott néhány interjú is elegendő a mért hatások háttérében álló fő elemek azonosításához. Az összetettebb, kevésbé ismert vagy innovatív beavatkozások esetében a CIE-t gyakran más értékelésekkel kell integrálni.

A CIE-t megelőzően elvégzett végrehajtási vagy folyamatértékelés rávilágíthat arra, miként zajlott a beavatkozás, milyen problémák merültek fel a végrehajtás során, illetve hogyan működtek együtt a különböző szereplők a beavatkozás sikere érdekében. Ezen értékelés megállapításai adatokkal szolgálhatnak a CIE számára, jelezve, hogy milyen hatásokat kell vizsgálni, hogyan kell összeállítani a kontrollcsoportot a részvételi jellemzőkhöz képest, és mi a CIE megfelelő időzítése.

A CIE-vel párhuzamosan elméletalapú értékelés (TBE) is végrehajtható. A két értékelés kölcsönösen adatokat szolgáltathat a másiknak: a TBE magyarázatot kínál a hatásokat befolyásoló és lehetővé tevő háttér-, társadalmi és egyéni mechanizmusokra, míg a CIE kiszámítja a nettó hatásokat, és tisztázza, hogy a beavatkozás milyen mértékben eredményezett szignifikáns eredményeket. A hatásértékelés során ajánlott integrálni a CIE-t és a TBE-t, hogy átfogó képet kaphassunk a hatásokról és azok okairól.

Glosszárriumok

Rövidítések

ALMP	Aktív munkaerőpiaci intézkedés
CBA	Költség-haszon elemzés
CIE	Tényellentétes hatásértékelés
CPR	Közös rendelkezésekről szóló rendelet (Common Provisions Regulation)
DG EMPL	A Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága
DG REGIO	Regionális Politikai Főigazgatóság
DID	Különbségek különbsége
EB	Európai Bizottság
EP	Értékelési terv
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
GDPR	Az (EU) 2016/679 általános adatvédelmi rendelet
KSz	Közreműködő szervezet/ek
IEB	Integrált foglalkoztatási életrajzok
IV	Instrumentális változó
JLD	Az álláskeresők longitudinális adatbázisa
LFS	Munkaerő-felmérés
IH	Irányító hatóság/ok
MS	Tagállam/ok
NGO	Nem kormányzati szervezet/ek
OP	Operatív program/ok
PES	Állami foglalkoztatási szolgálat/ok
PSM	Hajlandósági mutató alapján végzett párosítás
RCT	Randomizált kontrollált vizsgálat
RDD	Szakadósos regresszió módszere
kkv-k	Kis- és középvállalkozások
IFK	Ifjúsági foglalkoztatási kezdeményezés

Fogalom meghatározások

Fogalom	Meghatározás
Kiindulási adatok	Az egység (egyén vagy vállalkozás) beavatkozásnak való kitettséget megelőzően mért változók adatai. Sok esetben a beavatkozás eredményeinek kezelés előtti mérését mind a kezelt, mind a kontrollcsoportok tekintetében összegyűjtik.
Kedvezményezett	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1060 rendeletének (CPR) 2. cikke szerint a kedvezményezett „közjogi vagy magánjogi szerv, jogi személyiséggel rendelkező vagy nem rendelkező jogalany vagy természetes személy, aki vagy amely a műveletek kezdeményezéséért, vagy azok kezdeményezéséért és végrehajtásáért felelős”. A pénzügyi eszközök tekintetében (amelyeket az ESZA+ keretében néha például az önfoglalkoztatáshoz nyújtott mikrohitelek esetében használnak) a kedvezményezett a holdingalapot végrehajtó szerv, vagy – amennyiben nem áll fenn holdingalap-struktúra – a konkrét alapot végrehajtó szerv, vagy – amennyiben az irányító hatóság kezeli a pénzügyi eszközt – az irányító hatóság.
Kontrollcsoport	Személyek, vállalkozások vagy más egységek olyan csoportja, amely a lehető legjobban hasonlít a kezelt csoporthoz, de amely nem részesül kezelésben, és amelyből az eredményekre vonatkozó tényellentétes becsléseket nyerjük. Szigorú értelemben véve a „kontrollcsoport” kifejezés a kísérleti beállításokra utal (lásd lentebb a „Randomizáció” kifejezést), a „referenciacsoport” kifejezés pedig kvázi-kísérleti beállításokra vonatkozik, de a gyakorlatban a két kifejezést azonban felváltva használják.
Tényellentétes elemzés	Az eredmények szempontjából elvégzett összehasonlítás arra vonatkozóan, hogy mi történt ténylegesen, és mi történt volna a beavatkozás hiányában. Mivel a tényleges és a tényellentétes eredmények közötti különbség határozza meg a beavatkozás okozati hatását, a tényellentétes elemzés magában foglal minden olyan megközelítést, amelynek célja annak felmérése, hogy a megfigyelt változás milyen mértékben tulajdonítható az értékelt beavatkozásnak.
Különbségek különbsége	Legegyszerűbb formájában a kontrollcsoport kezelés előtti és utáni eredményének különbségét levonják a kezelt csoportban megfigyelt ugyanazon különbségből, hogy megkapják a beavatkozás hatásának becslését. A különbségek különbsége módszer alapján kiszámított hatásokat általában regressziós keretben vezetik le.
Eredményesség	A „célkitűzések elérésére” vonatkozik, és úgy értékelik, hogy az elért eredményeket összehasonlítják a tervezett eredményekkel (vagy a kiindulási helyzettel), vagy a fellépés végrehajtása után megfigyelt eredményeket összehasonlítják azzal, ami a fellépés nélkül történt volna (tényellentétes helyzet).
Hatékonyság	A hatékonyságot úgy határozzák meg, mint adott kibocsátás minimális költséggel történő elérését, vagy ennek megfelelően a kibocsátás maximalizálását az erőforrások adott szintje mellett. Ez költség-haszon vagy költséghatékonysági elemzéssel állapítható meg.
Értékelési terv	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1060 rendeletének (CPR) 44. cikke szerint a tagállam vagy az irányító hatóság több programra is kiterjedhető értékelési tervet készít, amelyet a programot jóváhagyó határozat meghozatalát követő egy éven belül be kell nyújtania a monitoringbizottság részére.
Külső értékelés	Külső és független értékelő által, pályázati eljárás alapján elvégzett értékelés.
Behatás	A CIE-vel összefüggésben a behatás a nettó hatásokat jelenti, amelyek az átlagos kezelés és a tényellentétes eredmények közötti különbségként kerülnek meghatározásra. Ezen útmutató alkalmazásában a „behatás” kifejezést felváltva használjuk a „nettó hatások” kifejezéssel.
Tényellentétes hatásértékelés	A hatásértékelés azon típusa, amely a beavatkozások okozati hatásait az átlagos tényellentétes eredmények becslésével, majd a becsült értékeknek a kezelt egységek átlagos megfigyelt eredményeiből való kivonásával kíséri meg azonosítani. A tényellentétes eredmények becslését általában a kezelt csoporthoz a lehető legjobban hasonlító, gondosan kiválasztott kontrollcsoportokból szerzik.
Instrumentális változós	E módszer alkalmazásakor a kezelésbe való kiválasztást legalább részben egy, az eredményektől független és az eredményeket csak a kezelésen át befolyásoló exogén

Fogalom	Meghatározás
megközelítés (IV)	tényező (vagy instrumentum) határozza meg. Az exogén tényező ezáltal hatással van a részvételre, de nem közvetlenül az eredményekre.
Belső értékelés	Házon belül elvégzett értékelés, azaz közvetlenül egy független közintézménytől vagy egységtől (az IH-tól vagy KSz-től) pályázattal eljárási eljárás nélkül vagy egy kiterjesztett monitoring- és elemzési folyamat formájában megrendelt értékelés.
Beavatkozások	Általában az ESZA operatív programjaiban foglalt műveletekre vagy az ESZA által társfinanszírozott projektekre utal.
Párosítás	E módszer során a beavatkozási és a kontrollmintákat megfigyelt jellemzőik alapján párosítják egymáshoz.
Nem randomizált vagy kvázi-kísérleti kialakítás	A tényellentétes hatásértékelés azon megközelítései, ahol a kontrollcsoportokat a randomizációtól eltérő módszerekkel alakítják ki.
Kimenet	A beavatkozás kibocsátásainak valószínűsíthető vagy elért rövid- és középtávú hatásai ¹⁰⁶ . A kimenet hasonló az „eredményhez”, de ezt a kifejezést gyakrabban alkalmazzák a hatásértékelés során.
Kibocsátás	Kibocsátásnak minősül az ESZA-művelet végrehajtása révén közvetlenül előállított/teljesített, fizikai vagy pénzegységben mért valamennyi produktum. A kibocsátást elsősorban a támogatott személyek, a támogatott szervezetek, a szolgáltatott áruk és biztosított szolgáltatások, valamint a megvalósított projektek számában mérik.
Résztevők	A résztvevő olyan természetes személy, aki közvetlen hasznot húz egy műveletből, anélkül, hogy felelős lenne a művelet kezdeményezéséért vagy végrehajtásáért. Az ESZA kontextusában az ESZA beavatkozásai által támogatott személyekre vonatkozik.
Folyamatértékelés	A folyamatértékelés a program végrehajtására összpontosít, ideértve többek között a szolgáltatások nyújtásának módját, a célcsoport és a kiszolgált sokaság közötti különbségeket, a programhoz való hozzáférést és az irányítási gyakorlatokat.
Hajlandósági mutató alapján végzett párosítás	A hajlandósági mutató alapján végzett párosítás azt jelenti, hogy a teljes minta (kezelt csoport és potenciális kontrollok) tekintetében meg kell becsülni egy olyan statisztikai modellt, amely minden egyes egyén vagy vállalat részvételi hajlandóságát megbecsüli, függetlenül attól, hogy azok ténylegesen részt vettek-e a kezelésben. A kezelt egyéneket vagy vállalatokat ezt követően a hajlandósági mutató alapján – egy vagy több kezelésben nem részesülő egyénnel vagy vállalattal – párosítják.
Randomizáció	Olyan módszer, amelynek során a célcsoport tagjait véletlenszerűen osztják be kezelésekre vagy kontrollkörülmenyekbe. A randomizáció biztosítja, hogy a csoportok minden szempontból statisztikailag egyenértékűek legyenek a véletlen besorolás időpontjában.
Szakadós regresszió módszere	Ezt a módszert akkor lehet alkalmazni, ha a beavatkozáshoz való hozzáférést egy folyamatos minősítés, skála vagy mérés határpontja határozza meg. A megközelítés arra épül, hogy a határpont közvetlen közelében lévő egységek nagyon hasonlóak lesznek egymáshoz, kivéve, hogy a határpont egyik oldalán lévők részt vesznek, míg a másik oldalon lévők nem vesznek részt a beavatkozásban. A határérték felett és alatt lévők eredményeit össze lehet hasonlítani a beavatkozás hatásának megállapításához.
Relevancia	A relevancia a beavatkozás kifejezett célkitűzéseinek megfelelőségére utal, tekintettel a beavatkozás által megoldani kívánt társadalmi-gazdasági problémákra ¹⁰⁷ .
Eredmény	A művelet által a résztvevőkre vagy szervezetekre gyakorolt hatások, például a foglalkoztatási helyzet, jövedelem, szabványosított oktatási teszteken elért pontszám, nyereség stb. tekintetében. A hatások rövid vagy hosszabb távon mérhetők. Az ESZA+ kontextusában az eredménymutatók mérése során rövid távúnak a részvételt közvetlenül követő időszakot (4 hét), míg hosszabb távúnak a részvételt követő hat hónapot tekintjük ¹⁰⁸ . A hatásvizsgálat keretében ugyanakkor a hosszabb távú időszak gyakran hosszabb időszakot jelent, azaz a beavatkozások után 24 hónappal

¹⁰⁶ Lásd: [OECD, 2010](#).

¹⁰⁷ Lásd: [Európai Bizottság, 2013](#).

¹⁰⁸ Lásd: [Európai Bizottság, 2021a](#) – és [Európai Bizottság, 2018](#).

Fogalom

Meghatározás

vagy annál is tovább tartó időszakot.

Kezelt csoport

Személyek, vállalkozások vagy egyéb egységek olyan csoportja, amely hasznot húz egy adott beavatkozásból, vagy annak ki van téve (ez lehet a kezelés felajánlása vagy annak tényleges igénybevétele).

Bibliográfia

- Ashenfelter, O.: *Estimating the effect of training programmes on earnings (A képzési programok jövedelemre gyakorolt hatásának becslése)*, Review of Economics and Statistics, 6, 1978, 47–57. o. <https://www.jstor.org/stable/1924332?origin=crossref>
- Axdorph E, Egebark J., Lundström T., Özcan G.: *Effekter av förstärkta förmedlings-insatser för unga arbetssökande – Resultat från utvärderingen av Ung framtid*, Arbetsförmedlingen, 2019.
- Baran J. et al.: *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, I Raport Wskaźnikowy*, 2016. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE49.pdf>
- Baran J. et al.: *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój II Raport wskaźnikowy*, 2017. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE196.pdf>
- Baran J. et al.: *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, III Raport wskaźnikowy*, 2018. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE197.pdf>
- Baran J. et al.: *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, II Raport Tematyczny*, 2018a. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE221.pdf>
- Bazzoli M., De Poli S., Rettore E., Schizzerotto A.: *Are Vocational Training Programmes Worth Their Cost? Evidence from a Cost-Benefit Analysis (Megérik-e a szakképzési programok a költségeiket? Bizonyítékok egy költség-haszon elemzésből)*, Politica Economica/Journal of Economic Policy, XXXIV(3) évfolyam, 2018, 215–240. o. <https://www.rivisteweb.it/doi/10.1429/92119>
- Bloom, H. S.: *Minimum detectable effects: A simple way to report the statistical power of experimental designs (Minimálisan kimutatható hatások: a kísérleti kialakítások statisztikai erejéről szóló jelentéstétel egyszerű módja, értékelési áttekintés)*, Evaluation Review, 8(2), 1995, 225–246. o. <https://cpb-us-e2.wpmucdn.com/sites.uci.edu/dist/1/1159/files/2021/03/Bloom-MDES-Eval-Rev-1995-Bloom.pdf>
- Bloom, H. S.: *Modern regression discontinuity analysis (Modern szakadós regresszió elemzés)*, MDRC Working Papers on Research Methodology, New York: MDRC, 2009. <https://www.mdrc.org/publication/modern-regression-discontinuity-analysis>
- Boockmann B. et al.: *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*, Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, 2017. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE189.pdf>
- Boockmann B. et al.: *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*, Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, 2018. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE52.pdf>
- Boockmann B. et al.: *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*, Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, 2019. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE94.pdf>
- Boockmann B. et al.: *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*, Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, 2021.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE202.pdf>

Borik V. et al.: *The net effects of graduate work experience and the promotion of self-employment. Technical Report (A diplomások munkatapasztalatának és az önfoglalkoztatás ösztönzésének nettó hatásai. Technikai jelentés)*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/SKE8.pdf>, 2015.

Bratti M. et al.: *Vocational Training for Unemployed Youth in Latvia: Evidence from a Regression Discontinuity Design (Szakképzés munkanélküli fiatalok számára Lettországból: szakadós regresszióból származó bizonyíték)*, IZA DP No. 11870, 2018. <http://ftp.iza.org/dp11870.pdf>

Bratu C. et al.: *Knowledge gaps in evaluating labour market and social inclusion policies identified 39 ESF counterfactual impact evaluations in the 2007-2013 programming period (A 2007–2013-as programozási időszakban elvégzett 39 ESZA tényellentétes hatásértékelés során azonosított, munkaerőpiaci és társadalmi befogadási politikák értékelésével kapcsolatos ismeretbeli hiányok)*, doi:10.2788/083390, 2014. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0e73217-2a40-47af-a5c3-a700dcd47da3/language-en>

Bredgaard, T.: *Evaluating what Works for whom in active Labour market policies (Mely aktív munkaerőpiaci szakpolitikák működnek, és kik számára – értékelés)*, European Journal of Social Security, 17(4), 2015, 436–452. o. <https://doi.org/10.1177/138826271501700403>

Bryson, A., Dorsett, R. és Purdon, S.: *The use of propensity score matching in the evaluation of active labour market policies (A hajlandósági mutató alapján végzett párosítás alkalmazása az aktív munkaerőpiaci szakpolitikák értékelése során)*, Department for Work and Pensions, 4. sz. munkadokumentum, 2002, [http://eprints.lse.ac.uk/4993/1/The use of propensity score matching in the evaluation of active labour market policies.pdf](http://eprints.lse.ac.uk/4993/1/The%20use%20of%20propensity%20score%20matching%20in%20the%20evaluation%20of%20active%20labour%20market%20policies.pdf)

Caliendo M., Kopeinig S.: *Some practical Guidance for the implementation of propensity score matching (Gyakorlati tanácsok a hajlandósági mutató alapján végzett párosítás végrehajtásához)*, Journal of Economic Surveys; 22. évfolyam, 1. szám, 2008, 31–72. o. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00527.x>

Caliendo, M., Mahlstedt, R., & Mitnik, O. A.: *Unobservable, but unimportant? The relevance of usually unobserved variables for the evaluation of labour market policies (Nem megfigyelhető, de nem is fontos? Az általában nem megfigyelhető változók jelentősége a munkaerőpiaci szakpolitikák értékelése szempontjából)*, Labour Economics, 46, 2017, 14–25. o. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2017.02.001>

Card, D., Ibarra, P. és Villa, J. M.: *Building in an evaluation component for active labour market programs: a practitioner's guide (Értékelési komponens beépítése az aktív munkaerőpiaci programokba: gyakorlati útmutató)*, 6085. sz. háttér-vitaanyag, 2011, Bonn, Németország: IZA. <http://ftp.iza.org/dp6085.pdf>

Card D., Kluve J., Weber A.: *What works? A meta-analysis of recent active labor market program evaluations (Mi működik? Az aktív munkaerőpiaci programok közelmúltbeli értékeléseinek metaelemzése)*. Journal of the European Economic Association, 2017, 16. kötet, 3. szám, 2018. június, 894–931. o., <https://doi.org/10.1093/jeea/jvx028>

Centre for Disease Control and Prevention (Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központ) CDC: *Good Evaluation Questions: Checklist to Help Focus Your Evaluation (Jó értékelési kérdések: ellenőrző lista az értékelés fókuszának kialakításához)*, Department of Health & Human Services (Egészségügyi és Humán Szolgáltatások Minisztériuma) – USA, 2013. http://www.cdc.gov/asthma/program_eval/AssessingEvaluationQuestionChecklist.pdf

Danmarks Statistik: *Effektmåling og monitorering 2016 - strukturfondsindsatsen i Syddanmark*, 2017. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DKE7.pdf>

Danmarks Statistik: *Effektmåling af den Virksomhedsrettede Strukturfondsindsats 2007-2013*,

2018. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DKE10.pdf>

Diaz J. M. et al.: *Evaluación del PO-FSE 2014/2020 del Principado de Asturias para el informe anual a presentar en 2019*, 2019. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ESE101.pdf>

Ecorys, Ismeri Europa: *Study supporting the evaluation of ESF support to education and training (Thematic Objective 10) for the Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (Az ESZA oktatáshoz és képzéshez nyújtott támogatásának értékelését támogató tanulmány [10. tematikus célkitűzés] a Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága számára)*, 2020. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0c1a558-077d-11eb-a511-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-173162502>

Európai Bizottság: *Indicative Guidelines on evaluation methods: evaluation during the programming period (Indikatív iránymutatás az értékelési módszerekről: értékelés a programozási időszak során)*, 5. munkadokumentum, Regionális Politikai Főigazgatóság, 2007. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd5_ongoing_en.pdf

Európai Bizottság: *EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development (EVALSED: a társadalmi-gazdasági fejlődés értékelésére szolgáló eszköz)*. Aktualizált változat, 2013. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf

Európai Bizottság (2017) *Better Regulation Toolbox, Tool #47 on Evaluation criteria and questions (Minőségi jogalkotási eszköztár, 47. számú eszköz az értékelési kritériumokról és kérdésekről)* https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/better-regulation-toolbox-47_en_0.pdf

Európai Bizottság: *Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy European Social Fund (Az európai kohéziós politika nyomon követése és értékelése Európai Szociális Alap)*, 2018. Útmutató dokumentum. <https://ec.europa.eu/sfc/en/system/files/ged/ESF%20monitoring%20and%20evaluation%20guidance.pdf>

Európai Bizottság: *Advanced counterfactual evaluation methods (A tényellentétes értékelés fejlett módszerei)*, Útmutató dokumentum, 2019, doi:10.2767/464242. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8254&furtherPubs=yes>

Európai Bizottság: *Counterfactual impact evaluation of European Social Fund interventions in practice. Guidance document for Managing Authorities (Az Európai Szociális Alap beavatkozásainak tényellentétes hatásértékelése a gyakorlatban. Útmutató dokumentum az irányító hatóságok számára)*, doi:10.2767/55495, 2020. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f82c5fb8-bb40-11ea-811c-01aa75ed71a1/language-en>

Európai Bizottság: *How to use administrative data for European Social Funds counterfactual impact evaluations. A step-by-step guide for managing authorities (Hogyan használhatók adminisztratív adatok az Európai Szociális Alapok tényellentétes hatásértékeléséhez? Lépésenkénti útmutató az irányító hatóságok számára)*, 2020. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d96feed3-f30c-11ea-991b-01aa75ed71a1>

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1060 rendelete (2021. június 24.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra, az Igazságos Átmenet Alapra és az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alapra vonatkozó közös rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a határigazgatás és a vízumpolitika pénzügyi támogatására szolgáló eszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról

Európai Bizottság: *Common Indicators Toolbox Working document (Közös mutatók eszköztára – munkadokumentum)*, 2021. június (2021a). https://ec.europa.eu/sfc/en/system/files/2021/ged/toolbox_june_2021_final.pdf

Fondazione G. Brodolini, Metis GmbH, Applica, Ockham IPS.: *Study for the Evaluation of ESF Support to Employment and Labour Mobility (Thematic Objective 8), for the European Commission, Directorate- General for Employment, Social Affairs and Inclusion (Tanulmány a foglalkoztatáshoz és a munkavállalói mobilitáshoz nyújtott ESZA-támogatás értékeléséhez [8. tematikus célkitűzés], az Európai Bizottság Foglalkoztatási, Szociális Ügyek és Társadalmi Befogadás Főigazgatósága számára)*, 2020.

<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22899&langId=en>

Frolich, M: *Programme evaluation with multiple treatments (Programértékelés többféle kezeléssel)*, Journal of Economic Surveys, 18(2), 2004, 181–224. o.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.620.9209&rep=rep1&type=pdf>

Guthmuller S., Meroni E.C.: *Evaluation of the higher education grant system for less privileged students in Portugal (A portugál felsőoktatási ösztöndíjrendszer értékelése a kevésbé előnyös helyzetben lévő hallgatók számára)*, A JRC technikai jelentése. Megjelenés előtt.

Hagglund, P.: *A description of three randomised experiments in Swedish labour market policy (A svéd munkaerőpiaci szakpolitika három randomizált kísérletének leírása)*, Munkaerőpiaci Politikai Értékelő Intézet, 2006:4. sz. jelentés, 2006.

<https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2006/r06-04.pdf>

Heckman, J. J., Ichimura, H., Smith, J. és Todd, P.: *Characterizing selection bias using experimental data (A szelekciós torzítás jellemzése kísérleti adatok felhasználásával)*, Econometrica, 66. évfolyam, 5. sz.1998, 1017–1098. o.

http://jenni.uchicago.edu/papers/Heckman_Ichimura_etal_1998_Econometrica_v66_n5_r.pdf

Hunger K. és Sattler K.: *Evaluationsbericht zum spezifischen Ziel A 1.1. im Rahmen der Evaluierung des Operationellen Programms des Europäischen Sozialfonds in Baden-Württemberg 2014–2020*, 2017. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE26.pdf>

Holland, P. W. : *Statistics and Causal Inference (Statisztika és okozati következtetés)*, Journal of the American Statistical Association, 81 (396), 945–960 DOI:

10.1080/01621459.1986.10478354, 1986. <http://people.umass.edu/~stanek/pdffiles/causal-holland.pdf>

IAW Institut für Angewandte Wirtschaftsforschung - ISG Institut für Sozialforschung und Gesellschaftspolitik, GmbH: *Evaluation der Modellprojekte "Bürgerarbeit"*, Endbericht, 2015.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE7.pdf>

ICF, Cambridge Econometrics és Eurocentre: *Study supporting the 2020 evaluation of promoting social inclusion, combating poverty and any discrimination by the European Social Fund (Thematic Objective 9) for the European Commission, Directorate- General for Employment, Social Affairs and Inclusion (Az Európai Szociális Alap által a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység és a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem [9. tematikus célkitűzés] 2020-as értékelését támogató tanulmány az Európai Bizottság Foglalkoztatási, Szociális Ügyek és Társadalmi Befogadás Főigazgatósága számára)*, 2020.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8788ec85-2308-11eb-b57e-01aa75ed71a1>

Indecon: *Indecon Evaluation of JobBridge Activation Programme (a JobBridge aktivizálási program Indecon általi értékelése)*, 2016. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/IEE2.pdf>

Instytut Badań Strukturalnych, Imapp, IQS. : *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, I Raport Tematyczny*, 2015. <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE34.pdf>

Ires Piemonte : *Misure di sostegno all'imprenditorialità*, 2019.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE61.pdf>

Isfol: *Primo rapporto di valutazione del piano italiano Garanzia giovani*, 2016.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE13.pdf>

Ismeri Europa: *I Rapporto tematico di valutazione – I risultati di PIPOL*, 2018.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE36.pdf>

Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies (Foglalkoztatási Tanulmányok Intézete) : *Pilot and feasibility study on the sustainability and effectiveness of results for European Social Fund participants using counterfactual impact evaluations (Tényellentétes hatásértékelések segítségével elvégzett kísérleti és megvalósíthatósági tanulmány az Európai Szociális Alap résztvevői javára elért eredmények fenntarthatóságáról és hatékonyságáról)*, doi:10.2767/39339, 2019. <https://op.europa.eu/it/publication-detail/-/publication/84cc9eb9-b33d-11e9-9d01-01aa75ed71a1>

Ivanov B. et al.: *Do Job creation schemes improve the social integration and well-being of the long-term unemployed? (Javítják-e a munkahelyteremtő programok a tartósan munkanélküliek társadalmi integrációját és jóllétét?)*, Labour Economics, 2020.

<https://doi.org/10.1016/j.labeco.2020.101836>.

Kalinowski H.: *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój V Raport wskaźnikowy*, 2020.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE296.pdf>

Kalinowski H. et al.: *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Raport końcowy*, 2020.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE339.pdf>

Kluve, J., Lehmann, H., & Schmidt, C. M.: *Disentangling treatment effects of Active Labor Market Policies: The role of labor force status sequences (Az aktív munkaerőpiaci szakpolitikák kezelési hatásainak szétválasztása: a munkaerőpiaci státuszszekvenciák szerepe)*, Labour Economics, 15(6), 2008, 1270–1295. o. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2007.12.002>

Krug, G és Stephan, G.: *Is contracting-out intensified placement services more effective than in-house production? Evidence from a randomized field experiment (Hatékonyabbak-e a szerződéses fokozott munkaközvetítési szolgáltatások, mint a házon belüli szolgáltatások? Egy randomizált terepkísérlet bizonyítékai)*, LASER háttér-vitaanyagok – 5. anyag, 2011.

<http://doku.iab.de/externe/2011/k110912303.pdf>

Lammers M. és Kok L.: *Are active labor market policies (cost-)effective in the long run? Evidence from the Netherlands (Költséghatékonyabbak-e hosszú távon az aktív munkaerőpiaci szakpolitikák? Bizonyítékok Hollandiából)*, Empirical Economics 60:1719–1746.o. 2021.

<https://doi.org/10.1007/s00181-019-01812-3>

Lang, J.: *Employment effects of language training for unemployed immigrants (A munkanélküli bevándorlók nyelvi képzésének foglalkoztatási hatásai)*, 2021. J Popul Econ:

<https://doi.org/10.1007/s00148-021-00832-7>, 2021.

Martini, A.: *Counterfactual impact evaluation: what it can (and cannot) do for cohesion policy (Tényellentétes hatásértékelés: mire képes [és mire nem] a kohéziós politika szempontjából)*, a kohéziós politika értékeléséről szóló 6. európai konferenciára készítve, Varsó, november 30., 2009.

https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/conferences/evaluation2009/abstracts/martini.doc

Morgan, S. L. és Winship, C.: *Counterfactual and causal inference: Methods and principles for social research (Tényellentétes és okozati következtetések: módszerek és elvek a társadalomkutatásban)*. 2. kiadás. Cambridge és New York: Cambridge University Press, 2014.

OECD: *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management (Az értékelés és az eredményalapú irányítás kulcsfogalmainak glosszáriuma)*, Párizs, 2010.

<https://www.oecd.org/dac/evaluation/2754804.pdf>

Openfield: *Analiza skuteczności i efektywności dotacji na założenie działalności gospodarczej udzielonych w ramach 8 osi priorytetowej RPO WM - komponent 3*, 2019.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE312.pdf>

Palczyńska M. et al.: *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój IV Raport wskaźnikowy*, 2019.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE274.pdf>

Pomatto G.: *L'attuazione del Buono per Servizi al Lavoro nella Regione Piemonte*, Ires Piemonte, 2017.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE55.pdf>

Pomatto G.: *Buoni per servizi al lavoro nella Regione Piemonte: qualità percepita dai destinatari e meccanismi dell'attuazione*, 2019. Ires Piemonte:

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE77.pdf>

Pompili M., Giorgetti I.: *Rapporto di Placement. Servizio di attività di valutazione del POR FSE 2014/2020 – Regione Marche*, 2020.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE115.pdf>

Pompili M., Giorgetti I.: *Rapporto tematico "Disoccupazione di lunga durata". Servizio di attività di valutazione del POR FSE 2014/2020 – Regione Marche*, 2020a.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE214.pdf>

Poy S.: *Gli effetti occupazionali del buono per servizi al lavoro nella Regione Piemonte: prime evidenze. Misura per disoccupati da almeno 6 mesi, anno 2017*, 2019. Ires Piemonte:

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE123.pdf>

Poy S.: *Nuove evidenze sull'effetto occupazionale del buono per servizi al lavoro. Target persone disoccupate da almeno 6 mesi*, 2020. Ires Piemonte:

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE245.pdf>

Re-source Pracownia Badań i Doradztwa: *Ocena działań na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej osób starszych w kontekście niekorzystnej sytuacji demograficznej w województwie lubelskim*, 2015.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/PLE126.pdf>

Riccio J., Friedlander, D., Freedman S.: *GAIN: Benefits, Costs, and Three-Year Impacts of a Welfare-to-Work Program (GAIN: A Segélyből a Munkába program előnye, költségei és hároméves hatásai)*, MDRC, NYC, 1994.

<https://www.mdrc.org/publication/gain-benefits-costs-and-three-year-impacts-welfare-work-program>

Scheller F. és Seidel K.: *Zweiter Evaluationsbericht zum spezifischen Ziel A 1.1: Teilnehmer*innenperspektive und Wirkungsanalyse. im Rahmen der Evaluierung des Operationellen Programms des Europäischen Sozialfonds in Baden-Württemberg 2014–2020*, 2020.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE171.pdf>

Shadish, W. R., Cook, T. D. és Campbell, D. T.: *Experimental and quasi-experimental designs for generalised causal inference (Kísérleti és kvázi-kísérleti kialakítások az általánosított okozati következtetésekhez)*, Boston, US: Houghton Mifflin Company, 2002.

Stern E. et al.: *Broadening the range of designs and methods for impact evaluations (A hatásértékelések kialakításainak és módszereinek kibővítése)*, Nemzetközi Fejlesztési Minisztérium, Egyesült Királyság, 38. sz. munkadokumentum, 2012.

<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08a6740f0b6497400059e/DFIDWorkingPaper38.pdf>

WK Kellogg Foundation: *Logic Model Development Guide (A logikai modell kidolgozásának útmutatója)*, 2004.

<https://www.wkkf.org/resource-directory/resources/2004/01/logic-model-development-guide>

Zub M. et al.: *Ocena wpływu wsparcia RPOWP na popularyzację szkolnictwa zawodowego w województwie podlaskim, Raport końcowy*, 2020.

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE359.pdf>

Mellékletek

1. melléklet: További szakirodalom

A következő olvasmányokat ajánljuk az irányító hatóság azon munkatársai részére, akik részletesebben érdeklődnek az útmutatóban foglalt kérdésekről. Az értékelés hatalmas szakirodalommal rendelkezik. Az alábbi lista célja, hogy felhívja a figyelmet azokra a megbízható főbb vitapontokra, amelyek azonnal hasznos információkkal szolgálnak a CIE-k tervezéséhez. Valamennyi idézet után a legtöbb forrás rövid leírása szerepel.

Általános értékelés

- Rossi, Peter H., Mark W. Lipsey és Gary T. Henry. : *Evaluation: A Systematic Approach (Értékelés: Szisztematikus megközelítés)*, 8. kiadás, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2018.

Az értékelési gyakorlat és módszerek klasszikus tankönyve. Módszereket és példákat foglal magában.

- Gertler, Paul J, Martinez, Sebastian, Premand, Patrick, Rawlings, Laura B, Vermeersch, Christel M. J.: *Impact Evaluation in Practice (Hatásértékelés a gyakorlatban)*, második kiadás. Washington, DC: Amerika-közi Fejlesztési Bank és Világbank, 2016. © Világbank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25030> (Elérhető angol, portugál és spanyol nyelven.)

A jelen útmutatóhoz hasonlóan ez a kézikönyv is a klasszikus (RCT) értékeléssel kezdődik, majd megvizsgálja az alternatív lehetőségeket. Bár az alacsonyabb jövedelmű országok programirányítói számára készült, az értekezés releváns és könnyen alkalmazható az Unió tagállamok kontextusában is.

- White, H., & Raitzer, D. A.: *Impact evaluation of development interventions: A practical guide (A fejlesztési beavatkozások hatásvizsgálata: Gyakorlati útmutató)*, Ázsiai Fejlesztési Bank, 2017. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/392376/impact-evaluation-development-interventions-guide.pdf>

A fent említett Gertler et al. (2016) útmutatóhoz hasonlóan ez az útmutató is átfogóan tárgyalja az általános CIE-módszereket, miközben az alacsony és közepes jövedelmű országokban végrehajtott beavatkozások hatásértékelésével foglalkozik. Technikaiabb jellegű, mint Gertler et al. (2016), ugyanakkor számos olyan gyakorlati meglátást tartalmaz, amelyek az ESZA-programok irányítói számára is érdekesek lehetnek.

- Európai Bizottság: *Advanced counterfactual evaluation methods (A tényellentétes értékelés fejlett módszerei)*, Útmutató dokumentum, 2019, doi:10.2767/464242. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/11968bbb-fac9-11e9-8c1f-01aa75ed71a1/language-en>

A dokumentum bemutatja a legújabb és fejlettebb tényellentétes hatásértékelési módszereket, például a szekvenciaelemzést, a dinamikus párosítást és a szintetikus kontrollokat.

- Csillag Márton, Krekó Judit és Scharle Ágota : *Counterfactual evaluation of youth employment policies (Az ifjúsági foglalkoztatási szakpolitikák tényellentétes értékelése)*, Készült a „Youth Employment PartnerSHIP” projekt keretében, 2020. <http://yepartnership.ibs.org.pl/content/uploads/2021/02/Methodological-guide.pdf> (Elérhető angol, spanyol, magyar [fordítás folyamatban], olasz és lengyel nyelven)

Ez az útmutató egy lépésről lépésre történő bevezetés az ifjúsági munkaerőpiaci

szakpolitikák tényellentétes értékeléséhez, különös tekintettel az adminisztratív adatok felhasználására. A kérdéseket a Spanyolországban, Magyarországon, Olaszországban és Lengyelországban a fiatalok foglalkoztatásához nyújtott támogatásokkal kapcsolatban elvégzett négy CIE során tapasztalt gyakorlati problémák alapján mutatják be.

- HM Treasury (Pénzügyminisztérium, Egyesült Királyság): *The Magenta Book: Guidance for evaluation (A Magenta könyv: Útmutató az értékeléshez)*, London: The Agency, 2020. <https://www.gov.uk/government/publications/the-magenta-book>

A „Magenta” könyv részletesen ismerteti az értékelési módszertant. Ezek a dokumentumok a belső kormányzati értékelési perspektíva példáiként érdekesek.

Randomizált kontrollált vizsgálatok

- White H.: *An introduction to the use of randomised control trials to evaluate development interventions (Bevezetés a randomizált kontrollált vizsgálatok fejlesztési beavatkozások értékelésére történő alkalmazásába)*, Journal of Development Effectiveness, 5:1, 30–49. o., DOI: 10.1080/19439342.2013.764652, 2013. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19439342.2013.764652>
- White, H., Sabarwal S. & T. de Hoop: *Randomized Controlled Trials (RCTs), Methodological Briefs: Impact Evaluation 7 (Randomizált kontrollált vizsgálatok [RCT-k], módszertani összefoglalók: Hatásértékelésről szóló 7. összefoglaló)*, UNICEF kutatási központ, Firenze, 2014. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/brief_7_randomized_controlled_trials_eng.pdf

Két nem technikai jellegű bevezetés az RCT logikájába, számos kialakítás megvitatásával és az RCT kritikájával.

- Glennerster, R., & Takavarasha, K.: *Running Randomized Evaluations: A Practical Guide (randomizált értékelések alkalmazása: gyakorlati útmutató)*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2013.

A könyv lépésről lépésre bemutatja, hogyan kell randomizált kontrollált vizsgálatokat kialakítani és végrehajtani a szociális programok területén. Az Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab által ténylegesen végrehajtott randomizált kontrollált vizsgálatokra támaszkodik.

Különbségek különbsége

- Card, David, Pablo Ibararán és Juan Miguel Villa : *Building in an Evaluation Component for Active Labor Market Programs: A Practitioner's Guide (Értékelési komponens beépítése az aktív munkaerőpiaci programokba: gyakorlati útmutató)*, 6085. sz. IZA háttér-vitaanyag, 2011. Bonn: *Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit*. <http://ftp.iza.org/dp6085.pdf>

Összeveti a különbségek különbsége módszert a randomizált kontrollált vizsgálatokkal.

- Lechner, M.: *The Estimation of Causal Effects by Difference-in-Difference Methods. Foundations and Trends in Econometrics (Az okozati hatások becslése különbségek különbsége módszerekkel. Az ökonometria alapjai és tendenciái)*, 4. évfolyam, 3. sz. (2010) 165–224.o. DOI: 10.1561/0800000014, 2011. https://michael-lechner.eu/ml_pdf/journals/2011_Lechner_DiD_2011_ECO%200403%20Lechner_darf%20aus%20Netz.pdf

Ez a tanulmány részletesen tárgyalja a különbségek különbsége megközelítést, valamint az alkalmazásával kapcsolatos néhány fő problémát. A különbségek különbsége módszer kiterjesztései, például a nem lineáris alkalmazások és a hajlandósági mutató alapján végzett párosítással végrehajtott különbségek különbsége módszer is bemutatásra kerülnek.

- Fredriksson A. és de Oliveira G. M.: *Impact evaluation using Difference-in-Differences (Hatásértékelés különbségek különbsége módszerrel)*, RAUSP Management Journal 54. évfolyam 4. szám, 2019, 519–532. o. DOI 10.1108/RAUSP-05-2019-0112

<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/RAUSP-05-2019-0112/full/pdf?title=impact-evaluation-using-difference-in-differences>

A különbségek különbsége módszerek áttekintése, gyakorlati ajánlásokkal

- Card, David és Alan B. Krueger : *Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania (Minimálbér és foglalkoztatás: New Jersey és Pennsylvania gyorséttermi ágazatának esettanulmánya)*, American Economic Review, 84 (4), 1994, 774–775. o. <https://davidcard.berkeley.edu/papers/njmin-aer.pdf>

A különbségek különbsége módszer alkalmazásának klasszikus példája.

Instrumentális változók

- Morgan, Stephen L., és Christopher Winship : *Counterfactual and causal inference: Methods and principles for social research (Tényellentétes és okozati következtetések: módszerek és elvek a társadalomkutatásban)*, 2. kiadás. Cambridge és New York: Cambridge University Press, 2014.

Ez a CIE-módszerek szociológiai terminológiát használó, kissé technikai jellegű áttekintése. Az „Instrumental Variable Estimators of Causal Effects” (Az okozati hatások instrumentális változó becslői) című 9. fejezet (291–324. o.) áttekintést nyújt az IV becslés logikájáról és eljárásairól.

- Kuhn, Andreas, Jean-Philippe Wuellrich és Josef Zweimüller : *Fatal Attraction? Access to Early Retirement and Mortality (Végzetes vonzalom? A korai nyugdíjba vonulás és a halálozás)*, 5160. sz. IZA háttér-vitaanyag, 2010. Bonn: *Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit*. <http://ftp.iza.org/dp5160.pdf>

A korai nyugdíjazás munkavállalók egészségére gyakorolt hatását vizsgáló tanulmányban instrumentális változóként használja a nyugdíjkorhatár regionális eltéréseit Ausztriában.

- Galiani, S., Rossi, M. A., & Schargrotsky, E.: *A sorkatonaság és a bűnözés: Az argentin sorozási lottó bizonyítéka. American Economic Journal: Applied Economics*, 2011. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/app.3.2.119>

A randomizált sorozási lottó (katonai szolgálatra való behívás) mint instrumentális változó innovatív és szemléletes alkalmazása. Nagyon olvasmányos tanulmány, egy olyan kutatási irányvonal prototípusa, amely a lottóeljárásokat használja instrumentumként.

Párosítás

- Heinrich, Carolyn, Alessandro Maffioli és Gonzalo Vázquez : *A Primer for Applying Propensity Score Matching (Bevezetés a hajlandósági mutató alapján végzett párosításhoz)*, Hatásértékelési iránymutatások IDB-TN-161. sz. technikai megjegyzések, Washington: Amerika-közi Fejlesztési Bank, 2010. <https://publications.iadb.org/publications/english/document/A-Primer-for-Applying-Propensity-Score-Matching.pdf>

A szakadós regresszióról szóló alábbi útmutatóhoz hasonlóan ez is az értékelések hozzáértő irányítói számára készült.

- Caliendo M., Kopeinig S.: *Some practical Guidance for the implementation of propensity score matching (Gyakorlati tanácsok a hajlandósági mutató alapján végzett párosítás végrehajtásához)*, Journal of Economic Surveys; 22. évfolyam, 1. szám, 2008, 31–72. o. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00527.x>

Klasszikus szöveg a hajlandósági mutató alapján végzett párosítás végrehajtása során meghozandó döntésekről (a becslés, a párosítási algoritmusok, a párosítás minőségének értékelése, a becslés kezelési hatások érzékenysége vonatkozásában).

- Harris, H. és Horst, S. J.: *A Brief Guide to Decisions at Each Step of the Propensity Score*

Matching Process, Practical Assessment, Research, and Evaluation (Rövid útmutató a hajlandósági mutató alapján végzett párosítási folyamat minden egyes lépésénél meghozandó döntésekhez, Gyakorlati értékelés, Kutatás és értékelés), 21. évfolyam, 4. cikk, 2016. DOI: <https://doi.org/10.7275/yq7r-4820>. Elérhető: <https://scholarworks.umass.edu/pare/vol21/iss1/4>.

Hasonlít az előző cikkhez.

Szakadós regresszió módszere

- Jacob, Robin, Pei Zhu, Marie-Andrée Somers és Howard Bloom : *A Practical Guide to Regression Discontinuity (Gyakorlati útmutató a szakadós regresszióhoz)*, New York: MDRC, 2012.
https://www.mdrc.org/sites/default/files/RDD%20Guide_Full%20rev%202016_0.pdf
A szakadós regresszió módszertanának kivételesen hozzáférhető és alapos tárgyalása, amelyhez gondosan válogatott irodalomjegyzék társul.
- Lee, D. S. és Lemieux T.: *Regression discontinuity designs in economics (szakadós regresszió módszerei a közgazdaságtanban)*, NBER 14723. sz. munkadokumentum, National Bureau of Economic Research (Nemzeti Gazdaságkutató Hivatal), Cambridge, MA, 2009. http://www.nber.org/papers/w14723.pdf?new_window=1
A tanulmány a szakadós regresszió egyfajta „felhasználói útmutatója”, amely leírja a módszer logikáját, és bemutatja a szakadós regresszió módszereinek különböző becslési módjait.

2. melléklet: A CIE-tanfolyam ajánlott vázlata

Az IH-k és tisztviselők számára szervezett, CIE-kre vonatkozó bevezető tanfolyam az alábbiakat foglalhatja magában:

- Bevezetés az értékelési megközelítésekbe: folyamatértékelések (miért fontosak és hogyan kapcsolódnak a CIE-khez) és hatásértékelések (tényellentétes és elméletalapú megközelítések)
- Mik a CIE-k? Milyen értékelési kérdéseket képesek a hatékony CIE-k megválaszolni? Mely értékelési kritériumok tekintetében szolgáltatnak a CIE-k döntő bizonyítékokat? Miért fontosak a CIE-k?
- Hogyan működnek? (Kezelt és kontrollcsoportok, kezelés „előtti és utáni” összehasonlítások, következtetési elvek)
- A CIE-módszertanok áttekintése (az egyes módszerek jellemzői, erősségei és gyengeségei)
  - o Randomizált kontrollált vizsgálat
  - o Párosítás
  - o Különbségek különbsége(i)
  - o Szakadós regresszió módszere
  - o Instrumentális változó
  - o Egyéb lehetséges módszerekre való utalás (pl. térbeli elemzési technikák)
- Adatokkal kapcsolatos követelmények
  - o A kezelt és a kontrollcsoportokra vonatkozó követelmények
  - o Lehetséges források (ESZA-monitoring, adminisztratív adatkészletek, felmérések)
  - o GDPR-szabályok
- A végrehajtási lépések áttekintése
  - o A CIE-k tervezése (értékelési terv, a CIE megvalósíthatósága)
  - o CIE-k megrendelése (feladatmeghatározás, kiválasztási szempontok és módszerek)
  - o CIE-k kezelése (az értékelési eredmények ellenőrzése és az értékelővel való kapcsolattartás)
  - o A CIE-k megállapításainak terjesztése (a célközönség típusai és kommunikációs csatornák)

A fentiek szerint felépített tanfolyam 2–3 napig tart és műhelytalálkozók keretében kidolgozandó gyakorlati példákat tartalmaz. Egy ilyen tanfolyam egyik szervezési módja lehet, ha problémaalapú tanulási módszert alkalmaznak, és a program egy szakpolitikai intézkedését konkrétan kidolgozandó esettanulmányként alkalmazzák.

3. melléklet: Tényellentétes hatásértékelések – Az útmutatóban említett példák

6. táblázat: Az útmutatóban példaként említett CIE-k jellemzői

Ország	Cím – év	Értékelt szakpolitika és megfigyelt kezelési időszak	Módszer	Kezelt és kontrollcsoport – meghatározás és méret	Eredményváltozók	Megfigyelési időtartam	Adatok
Svédország	A fiatal álláskeresőknek nyújtott intenzívebb támogatás hatásai – A Young Future (Fiatal jövő) értékelésének eredményei (2019)	Az állami foglalkoztatási szolgálatok álláskeresőknek nyújtott intenzívebb támogatása 2017. június – 2018. január	Randomizált kontrollált vizsgálat (RCT)	Kezelt csoport: 18–24 év közötti fiatalok, akiket véletlenszerűen osztottak be az intenzívebb támogatásban való részvételre Kontrollcsoport: 18–24 év közötti fiatalok, akiket véletlenszerűen osztottak be a szokásos támogatásban való részvételre Kezelt csoport: 2792 – kontrollcsoport: 1897	– Munkanélküliek aránya – Munkába kilépők %-a – Munkanélküliként eltöltött napok átlagos száma	12 hónapig a programba való belépést követően	– Állami foglalkoztatási nyilvántartások az eredményváltozókhoz – Munkaügyi tisztviselők és közvetítők körében végzett felmérés a biztosított támogatás intenzitásának mérésére
Olaszország (Marche)*	A 2014–2020-as időszakban finanszírozott ESZA-beavatkozások tartósan munkanélküliekre gyakorolt hatása Marche tartományban (2020)	Szakmai gyakorlatok, munkatapasztalat, munkahelyi ösztöndíjak, képzési utalványok a munkanélküliek (köztük a tartósan munkanélküliek) számára 2017–2019. július	Hajlandóság i mutató alapján végzett párosítás	Kezelt csoport: Kezelt tartósan munkanélküliek Kontrollcsoport: Az állami foglalkoztatási szolgálatoknál regisztrált tartósan munkanélküli személyek a 2016–2018-as időszakban Kezelt csoport: 526 fő a szakmai gyakorlatok, 1058 fő a munkahelyi ösztöndíjak, 236 fő az önkormányzatoknál szerzett munkatapasztalat és 241 fő a képzési utalványok esetében – kontrollcsoport: 77 255	– Annak valószínűsége, hogy az egyének a beavatkozásokat követően egy bizonyos időpontban foglalkoztatásban állnak – Annak valószínűsége, hogy határozatlan idejű szerződéssel foglalkoztatják az egyéneket – A beavatkozásokat követő időszakban ledolgozott napok száma	6, 9, 12, 15 és 18 hónappal a beavatkozás ok megkezdése után	– ESZA monitoringadatok a kezelt csoport esetében – Az állami foglalkoztatási szolgálatoktól származó, nyilvántartásba vett egyénekre vonatkozó adminisztratív adatok – A régióban aktivált munkaszerződésekre vonatkozó adminisztratív adatok (Comunicazioni Obbligatorie – COB)
Lengyelország (Lublina vajdaság)	A 2007–2013-as programozási időszakban az ESZA által a Lublina vajdaságban élő idősebb munkavállalók tekintetében finanszírozott intézkedések értékelése (2015)	Az aktív munkaerőpiaci szakpolitikák számos típusa 2007–2013	Hajlandóság i mutató alapján végzett párosítás + különbségek különbsége	Kezelt csoport: 50 év feletti, támogatásban részesült munkanélküliek mintája Kontrollcsoport: 50 év feletti, semmilyen intézkedésben részt nem vett munkanélküliek, akiket valamelyik regionális munkaügyi hivatal nyilvántartásba vett abban az időpontban, amikor a kezelt csoport tagjai részt vettek az értékelt programban Kezelt csoport: 145 – kontrollcsoport: 67 102	– A regisztrált munkanélküli állapotból való kilépés valószínűsége	6, 12 és 18 hónappal a beavatkozás ok megkezdése után	– Az állami foglalkoztatási szolgálatoktól származó adminisztratív adatok

Ország	Cím – év	Értékelt szakpolitika és megfigyelt kezelési időszak	Módszer	Kezelt és kontrollcsoport – meghatározás és méret	Eredményváltozók	Megfigyelési időtartam	Adatok
Lettország	Szakképzés munkanélküli fiatalok számára Lettországban: szakadós regresszióból származó bizonyíték (2018)	15–29 év közötti NEET-fiatalokat célzó szakképzés 2014–2015	Szakadós regresszió módszere (RDD)	Kezelt csoport: Munkanélküliek, akik a nyilvántartásba vétel időpontjától számított egy éven belül részt vettek a szakképzésben Kontrollcsoport: A 2013 júniusa és 2015 decembere között nyilvántartásba vett munkanélküliek, akik nem vesznek részt semmilyen intézkedésben Kezelt csoport: 898 – Kontrollcsoport: 10 717	– Annak valószínűsége, hogy az egyének a beavatkozásokat követően egy bizonyos időpontban foglalkoztatásban állnak – Jövedelem	12–36 hónappal a beiratkozás után	– A lett Állami Munkaügyi Hivaltól (SEA) származó adminisztratív adatok – A meghatározott időpontokban munkanélküliként regisztrált résztvevőkről és nem résztvevőkről szolgáltatott információk – Az Állami Adóhivaltól (SRS) származó adminisztratív adatok – a különböző időpontokban fennálló foglalkoztatási feltételekre, valamint az egyének jövedelmére vonatkozó információk
Németország	A munkanélküli bevándorlók nyelvi képzésének foglalkoztatási hatásai (2021)	Nyelvtanfolyamok (+ munkatapasztalatok a kezelt egyének egy része számára) migráns álláskeresők számára 2014	Instrumentális változók	Kezelt csoport: azok a migráns résztvevők, akik 2014-ben kezdtek szakmai célú nyelvi képzést Kontrollcsoport: a nem résztvevők véletlenszerű mintája, akik legalább egy ideig nem német állampolgársággal rendelkeztek, és nem vettek részt aktív munkaerőpiaci szakpolitikai intézkedésekben vagy integrációs tanfolyamokon Kezelt csoport: 8968 – kontrollcsoport: 26 463	– A foglalkoztatottság valószínűsége (Rendszeres foglalkoztatás, Rendszeres teljes munkaidős foglalkoztatás, Rendszeres foglalkoztatás > 6 hónap, Foglalkoztatás a szegénységi küszöb feletti jövedelemmel, Szakképzett foglalkoztatás) – Rendszeres munkaviszonyból származó napi és kumulált jövedelem – Rendszeres munkaviszonyban töltött kumulált napok	24 hónappal a beavatkozás megkezdése után	– Integrált foglalkoztatási életrajzok mindkét csoport és az eredményváltozók azonosítása érdekében – Az álláskeresőkkel és a szociális előadókkal szervezett találkozók során visszamenőlegesen összegyűjtött adatok (Werdegangshistorie, WGH), az önfoglalkoztatásban vagy a szülői szabadságon, valamint a külföldi oktatással és munkavállalással töltött időszakokkal kapcsolatos további információk érdekében
Olaszország (Trento)	Megérik-e a szakképzési programok a költségeiket? Bizonyítékok egy költség-haszon elemzésből (2018)	Szakképzési tanfolyamok munkanélküliek számára 2010–2011	Hajlandósági mutató alapján végzett párosítás	Kezelt csoport: a tartományi forrásokból és az ESZA által finanszírozott szakképzési tanfolyamok munkanélküli résztvevői Kontrollcsoport: a helyi állami foglalkoztatási szolgálatok nyilvántartásában az egyes képzések kezdetekor munkanélküliként nyilvántartott személyek Kezelt csoport: 818 (tartományi tanfolyamok), 114 (ESZA-tanfolyamok) – kontrollcsoport: 17 236 (a tartományi)	– A foglalkoztatottság valószínűsége – Jövedelem	3, 6, 12, 18, 24 és 36 hónappal a beavatkozás megkezdése után	– ESZA monitoringadatok a kezelt csoport esetében – Az állami foglalkoztatási szolgálatoktól származó, nyilvántartásba vett egyénekre vonatkozó adminisztratív adatok – A régióban aktivált munkaszerződésekre vonatkozó adminisztratív adatok (Comunicazioni Obbligatorie – COB) – Az INPS adóbevallásaira vonatkozó adminisztratív

Ország	Cím – év	Értékelt szakpolitika és megfigyelt kezelési időszak	Módszer	Kezelt és kontrollcsoport – meghatározás és méret	Eredményváltozók	Megfigyelési időtartam	Adatok
				tanfolyamokhoz kapcsolódóan), 1152 (az ESZA-tanfolyamokhoz kapcsolódóan)			adatok – A tartományi oktatási minisztériumtól származó adminisztratív adatok
Németország	Javítják-e a munkahelyteremtő programok a tartósan munkanélküliek társadalmi integrációját és jóllétét? (2020)	Munkahelyteremtő program (legfeljebb 36 hónapig támogatott munkahelyek) a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek számára (tartósan munkanélküliek) 2015–2017. június	Hajlandóság i mutató alapján végzett párosítás	Kezelt csoport: a teljes kérdőívre válaszoló résztvevők mintája Kontrollcsoport: az állami foglalkoztatási szolgálatoknál regisztrált, a kontrollcsoport jogosultsági feltételeivel megegyező, a teljes kérdőívre válaszoló nem résztvevők Kezelt csoport: 2531 fő az 1. hullámban, 1191 fő a 2. hullámban, 450 fő a 3. hullámban – kontrollcsoport: lásd mint fent	– A foglalkoztatottság valószínűsége – Az étellel való elégedettség, a mentális egészség, a társadalmi hovatartozás és a társadalmi státusz szubjektív mérőszámai	7, 18, 29 hónappal a programba való belépést követően	– Integrált foglalkoztatási életrajzok mindkét csoport és az eredményváltozók azonosítása érdekében – Felmérés a szubjektív eredményváltozókhoz (nem számszerűsíthető eredmények)
Spanyolország (Asztúria)*	Az Asztúria ESZA OP értékelése (2019)	A korai iskolaelhagyás kockázatának kitett tanulói csoportok oktatási módszerei (a középiskola második és harmadik éve) 2016–2017	Hajlandóság i mutató alapján végzett párosítás	Kezelt csoport: a beavatkozásokban részt vevő tanulók Kontrollcsoport: a jogosultsági feltételek tekintetében összehasonlítható tanulók Kezelt csoport: 1053 – kontrollcsoport: 3852	– A következő tanévbe való továbblépés valószínűsége	12 hónappal a programba való belépést követően	– Adminisztratív adatok az oktatásról: SAUCE-adatbázis (Oktatási Minisztérium)
Portugália	A portugál felsőoktatási ösztöndíjrendszer értékelése a kevésbé előnyös helyzetben lévő hallgatók számára (2020) – megjelenés előtt	Támogatások alacsony jövedelmű családokból származó felsőoktatási hallgatók számára 2021–2018	Szakadéros regresszió	Kezelt csoport: az alapképzés vagy mesterképzés első évére jelentkező hallgatók Kontrollcsoport: nem támogatható hallgatók, akiknek a jövedelme meghaladja a megállapított küszöbértéket Kezelt csoport: 130 602 – kontrollcsoport: 25 400	– Beiratkozás valószínűsége az első év végén – Megszerzett kreditszám az első év végén – Diploma megszerzésének valószínűsége – Az egyetem elvégzéséig eltelt évek száma – A diplomázás során elért végső jegy	12–48 hónappal az ösztöndíj megszerzését követően	– Az ösztöndíjra pályázó hallgatók adminisztratív adatai (DGES) – Tudományos karrierre és a tanulmányi előmenetelre vonatkozó információkat tartalmazó adminisztratív adatok (DGEEC)

Ország	Cím – év	Értékelt szakpolitika és megfigyelt kezelési időszak	Módszer	Kezelt és kontrollcsoport – meghatározás és méret	Eredményváltozók	Megfigyelési időtartam	Adatok
Lengyelország (Podlasie)*	A 2014–2020-as időszakban a Podlasie OP által nyújtott támogatás szakképzés népszerűsítésére gyakorolt hatásának értékelése (2020)	A szakoktatás és szakképzés előmozdítását célzó, valamint a középiskolák alsó tagozatára irányuló „Good Profession – Great Life” (jó foglalkozás – kiváló élet) ESZA-projekt 2017–2019	Hajlandóság i mutató alapján végzett párosítás	Kezelt csoport: projektben részt vevő tanulók mintája Kontrollcsoport: a kezelt csoporthoz hasonló jellemzőkkel rendelkező, de a projektben részt nem vevő tanulók Kezelt csoport: 200 – kontrollcsoport: 384	– Szakiskolába járás a tanulmány idején – 1. fokú ipariskolába járás a tanulmány idején – Szakiskolába járás vagy 1. fokú ipariskolába járás a tanulmány idején – Középiskolába jelentkezés, szakiskolába jelentkezés, 1. fokú ipariskolába jelentkezés, szakképzést nyújtó iskolába jelentkezés	12–36 hónappal a beavatkozások után	– Monitoringadatok – Nemzeti népesség-nyilvántartás (PESEL) a kontrollcsoport kiválasztásához – Felmérés az eredményváltozók méréséhez
Olaszország (Piemont)*	A foglalkoztatási szolgáltatási utalványok rendszerének foglalkoztatási hatásai (Buono servizi lavoro – BSL, amelyet a 2014 és 2020 közötti Piemont ESZA OP finanszírozott) (2019)	Foglalkoztatási szolgáltatási utalványok (orientáció + képzés + szakasz) kiszolgáltatott helyzetben lévő, legalább 6 hónapja munkanélküli egyének számára 2018	Hajlandóság i mutató alapján végzett párosítás	Kezelt csoport: kezelt munkanélküliek Kontrollcsoport: hasonló jellemzőkkel rendelkező (30 éves és 6 hónapja munkanélküli), az állami foglalkoztatási szolgálatoknál regisztrált munkanélküliek Kezelt csoport: 8125 – kontrollcsoport: 130 000	– A foglalkoztatottság valószínűsége – Határozatlan idejű szerződéssel való foglalkoztatottság valószínűsége	6, 12, 16 hónappal a beavatkozások után	– ESZA monitoringadatok a kezelt csoport esetében – Az állami foglalkoztatási szolgálatoktól származó, nyilvántartásba vett egyénekre vonatkozó adminisztratív adatok – A régióban aktivált munkaszerződésekre vonatkozó adminisztratív adatok (Comunicazioni Obbligatorie – COB)
Németország*	A németországi tartósan munkanélküliek integrációját célzó program értékelése a 2014–2020-as időszakban (2019)	24 hónapig vagy annál tovább tartó integrációs intézkedések tartósan munkanélküliek számára (támogatott munkahelyek) 2015–2017	Különbségek különbsége (a kezelésre való szándékot megbecsülték)	Kezelt csoport: A program időtartama alatt potenciálisan jogosult tartósan munkanélküli személyek (2015-től) Kontrollcsoport: a program bevezetése előtt (2010–2012) a jogosultsági feltételeknek megfelelő személyek Kezelt csoport és kontrollcsoport: 134 515 fő 237 874 munkanélküliségi időszak vonatkozásában (35% a kezelt csoport és 65% a kontrollcsoport esetében)	– A foglalkoztatottság valószínűsége (társadalombiztosítási járulékokat fizető állás)	24 hónapig a beavatkozások követően	– A Szövetségi Közigazgatási Hivatalból származó adminisztratív monitoringadatok (ZUWES-adatbázis) – Integrált foglalkoztatási életrajzok az eredményváltozókhoz
Németország (Baden-Württemberg)*	Második értékelő jelentés az A1.1. egyedi célkitűzésről a 2014 és 2020 közötti baden-württembergi ESZA OP keretében (2020)	A munkanélküliek, különösen a tartósan munkanélküliek és más kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek integrációját célzó intézkedések 2016. március – 2017. december	Hajlandóság i mutató alapján végzett párosítás	Kezelt csoport: az integrált foglalkoztatási életrajzok adatbázisában azonosított résztvevők Kontrollcsoport: a jogosultsági feltételeknek ugyanabban az időszakban megfelelő személyek Kezelt csoport: (1800 főből) 1578 fő – kontrollcsoport: N.A.	– A foglalkoztatottság valószínűsége (társadalombiztosítási járulékokat fizető állás) – A munkanélküli ellátáson maradás valószínűsége	15 hónapig a beavatkozások követően	– Monitoringadatok – Integrált foglalkoztatási életrajzok az eredményváltozókhoz

Megjegyzés: TG= Kezelt csoport, CG= Kontrollcsoport
Megjegyzés: * = a Helpdesk segítségével azonosított értékelések

KAPCSOLATBA SZERETNE LÉPNI AZ EU-VAL?

Személyesen

Több száz Europe Direct Tájékoztató Központ található szerte az Európai Unióban. Keresse meg az Önhöz legközelebb eső központ címét:

https://europa.eu/european-union/contact_hu

Telefonon vagy e-mailben

A Europe Direct szolgálat feladata, hogy megválaszolja a polgárok Európai Unióval kapcsolatos kérdéseit. A szolgálattal felveheti a kapcsolatot:

- ingyenesen hívható telefonszámon: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bizonyos szolgáltatók számíthatnak fel díjat a hívásért),
- a következő standard telefonszámon: +32 22999696 vagy
- e-mailben a következő címen: https://europa.eu/european-union/contact_hu

INFORMÁCIÓKAT KERES AZ EU-RÓL?

Online

Az Európai Unióra vonatkozó információk az EU összes hivatalos nyelvén elérhetők az Europa honlapon: https://europa.eu/european-union/index_hu

Uniós kiadványok

Az EU kiadványait ingyen vagy díjfizetés ellenében letöltheti vagy megrendelheti a következő címen: <https://op.europa.eu/hu/publications>. Az ingyenes kiadványokból több példány rendelhető a Europe Direct központtól vagy hazájának helyi információs központjától (lásd:

https://europa.eu/european-union/contact_hu).

Uniós jog és kapcsolódó dokumentumok

Az EU jogi információit – beleértve az 1952 óta elfogadott valamennyi uniós jogszabályt – az összes hivatalos nyelven megtalálja az EUR-Lex-en:

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=hu>

Az EU-tól származó nyílt adatok

A nyílt hozzáférésű adatok európai uniós portálja (<http://data.europa.eu/euodp/hu/home>) az EU-tól származó adatokhoz biztosít hozzáférést. Az adatok kereskedelmi és nem kereskedelmi célból egyaránt díjmentesen letölthetők és felhasználhatók.

Az Európai Unió
Kiadóhivatala